

Вінницька філія Центру дослідження історії Поділля
Інституту історії України НАН України
при Кам'янець-Подільському національному
університеті ім. Івана Огієнка

Вінницька обласна організація Національної спілки
краєзнавців України

Анатолій Нагребецький

Політанки – життєві обрії

Керівник проекту Анатолій Павлович Дідик

Вінниця
2015 р.

ББК 63.3 (4УКР–4ВІН) 62.08

УДК 94 (477.44)

Н 61

А. Н. Нагребецький.

Політанки – життєві обрії. – Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2015. – 416 с.

Рецензенти: С.Д. Гальчак, доктор історичних наук, член-кореспондент Української академії історичних наук, голова правління Вінницької обласної організації Національної спілки краєзнавців України, заслужений працівник культури України, Почесний краєзнавець України.

М.І. Слободянюк, кандидат педагогічних наук, депутат Шаргородської районної та Вінницької обласної рад.

В.С. Штифурак, доцент кафедри психології Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського, кандидат педагогічних наук.

Історико-етнографічний нарис про населені пункти Політанки і Галишов, здійснений шляхом переосмислення певних історичних явищ і подій на основі опрацювання історичної літератури та архівних матеріалів, аналізу сучасного життя та з урахуванням досвіду раніше написаних літописів населених пунктів Шаргородщини.

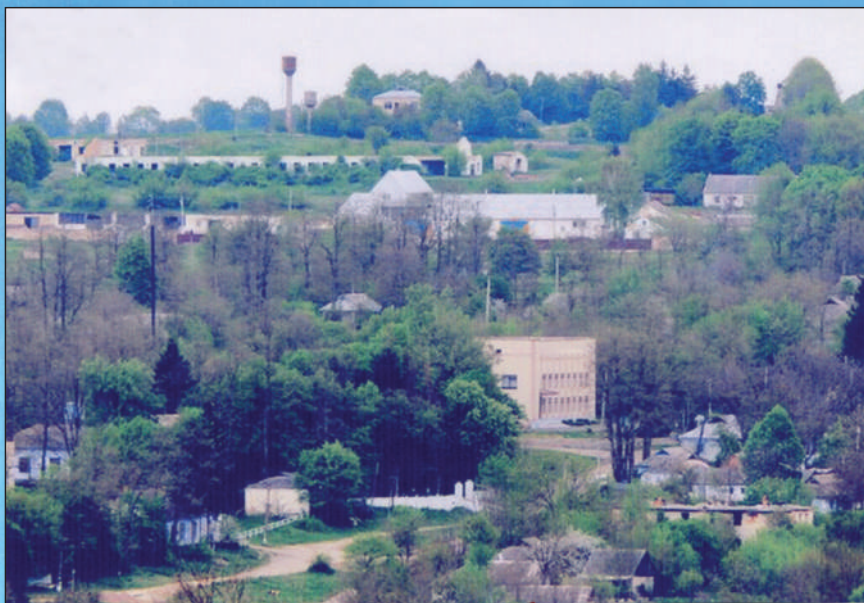
Книга може прислужитися краєзнавцям, вчителям, учням, студентам, а також жителям села, які цікавляться минулим та сучасним.

ISBN 978-617-7230-14-3

© Нагребецький А. Н., 2015

© ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2015

*Усім колишнім, нинішнім
і майбутнім мешканцям
Політанок
присвячується*

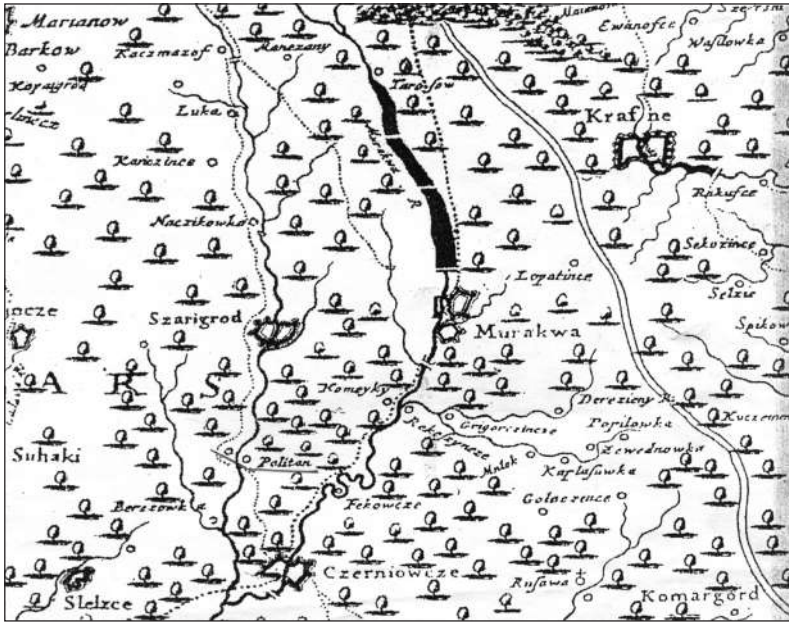

«Моя МЕТА – зберегти історичну пам'ять свого народу».

Анатолій НАГРЕБЕЦЬКИЙ

**Шановний читачу,
дорогий друже!**

Скось, гортаючи свої домашні архіви, натрапив на давно знайому мені карту, яку раніше часто використовував при написанні книг про історію сіл шаргородського краю. Взнявши до рук збільшуваче скло, я пройшовся ним по руслі відомої нам річки Мурашки, що бере свій початок у сусідньому Барському районі і проходить через весь наш Шаргородський район та вливає свої води у річку Мурафу, і побачив нижче містечка Шаргорода дві маленькі позначки двох населених пунктів, а поруч їх назву – **Politan**.

Карта Гільома де Боплана, складена 1640 року, де внизу від Шаргорода видно два поселення Politan

Та це ж наші **Політанки**, які, виявляється, існують ще з XVI століття, а можливо, й давніше! Засновувались вони одночасно по два боки річки Мурашки, й існують у такому ж плані й до тепер.

Великий французький вчений і дослідник, військовий інженер і картограф Гільом Левассер де Боплан, перебуваючи на службі у польського короля, проектував для нього наші фортеці у Бару, Копайгороді, Чернівцях та інших містах краю і склав карту місцевості. Це був 1640 рік.

Отак і виникла ідея написання книги про історію села Політанки. Порадившись із уродженцем села, нинішнім керівником ФГ «Врожайне», який орендує політанські землі, Дідиком Анатолієм Павловичем, вирішили, що варто не тільки написати, але й видати книгу про це мальовниче *акацієве* село, що розкинулось на двох берегах Мурашки.

Скільки води сплило за віки цією річечкою, скільки таємниць поплило в давнину з історії села, скільки мовчазних свідків було й залишились на її берегах... Але, дякувати Богу, що живуть

в селі та поза його межами: Ганна Гаджа, Степан Заяць, Василь Федорович Дідик, Ганна Григорівна Штифурак, Антоніна Федорівна Зезюліна, а окремі, недавно відійшли у вічність, проте встигли залишити після себе свої спогади про історичні події в селі. Це покійні: Германюк Антон Гнатович, його син Германюк Володимир Антонович, Заяць-Гуцол Юстина Данилівна, яка прожила понад сто років, Мацібон Глафіра Йосипівна та інші.

От ми і вирішили скористатися їхніми спогадами. Адже в архівах, на жаль, не все можна відшукати про такий населений пункт, як Політанки.

Долучились до цієї справи і місцева школа, і сільський музей, і бібліотека, і сільська рада, окремі зацікавлені теперішні й колишні жителі села, за що автор дуже вдячний усім.

Крім цього, мушу нагадати, що і я теж дещо пам'ятаю з історії села, так як у далеких 60-х роках працював у цьому селі вчителем фізики та математики. Щиро зізнаюсь – це село моєї юності, там я гартував свою життєву дорогу, звідти призивався до лав радянської армії. Добре пам'ятаю своїх учнів, особливо восьмикласників, від яких був старший за віком всього на три роки... Серед них Паровенко Анатолій, Штифурак Володимир, Маліхатко Галина, Маліхатко Ніна та ін.

Моїми наставниками були досвідчені педагоги:

Германюк Антон Гнатович, Соколюк Дмитро Якович, Бевз Петро Матвійович, сім'я Приймаків – Йосип Іванович і Поліна Федорівна, Собко Анатолій Федорович та інші.

У пам'яті залишилися приємні спомини про вчителів-колег: Галайського Василя Антоновича, Мазур Галину Йосипівну, Білоконя Олексія Геронійовича, Дідика Василя Павловича та інших.

Думаю, що в цій книзі, ти, шановний читачу, знайдеш щось цікаве про себе або про знайомих тобі людей: родичів, сусідів, друзів. Згадаєш, як жило село у недалеких роках минулого століття, але головним завданням автора є відтворення всієї історії древнього поселення Politan від початку його заснування аж до днів теперішніх.

Життя наше, здається, налагоджується, але ми, на жаль, не поспішаємо зберігати те, що залишили наші дідуся, бабусі, прадідусі та прабабусі.

Ми впевнено крокуємо до Європи і з великою радістю сприймаємо усе закордонне, швидко забуваючи про своє, хоча ніяк не можемо зрозуміти, що ми повинні зберігати той великий скарб, дарований предками, ту неперевершену національну українську культуру, яка не має аналогів у світі.

Ми повинні отямитись і почати піклуватись про своє, щоби було що залишити нащадкам. Можливо, серед сучасників будуть люди й невдоволені тим, що не все тут охоплено, не всіх згадано. Це право читача. Але на свій захист хочу навести досить влучний, не пам'ятаю чий, вислів: **«Краще нехай буде книга написана недосконало, аніж досконала та не написана».**

Тож запрошуємо до Політанок.

Анатолій Нагребецький

**«Не обманути людей,
не обманути землю».**

Анатолій ДІДИК

Автор книги «Політанки – життєві обрії» сердечно дякує спонсору книги і запевняє читачів, що Анатолій Павлович Дідик – простий, щирий політанський хлопець, а потім уже сільськогосподарський керівник. І він, як ніхто, знає **ЩО** варто спонсорувати.

І цим усе сказано.

Книга ця – данина його поваги до своєї малої Батьківщини, до свого роду, до всіх його земляків, друзів, родичів, знайомих і добрих душою політанських селян, його поваги до малих і старих.

Життєве кредо Анатолія Дідика було і є:

«Не обманути людей, не обманути землю».

Під чим і підписуюсь

 Анатолій НАГРЕБЕЦЬКИЙ

*Кандидат педагогічних наук
Штифурак Володимир Сергійович*

Рецензія

На книгу «Політанки – життєві обрії», підготовлену
Анатолієм Никифоровичем Нагребецьким.

Книга відомого історика – краєзнавця, письменника, літописця А. Н. Нагребецького «Політанки – життєві обрії» має неабияке пізнавальне та виховне значення. Без сумніву, знайомство з історією села Політанки Шаргородського району Вінницької області сприятиме відродженню духовності, розвитку культури, розквіту і могутності рідного краю, як і всієї України. Книга Нагребецького А. Н. «Політанки – життєві обрії» представлена як історико – етнографічний нарис про населені пункти

Політанки і Галишов, які розташовані на землях Східного Поділля по обох берегах річки Мурашки і мають довгу та нелегку історію. Дещо з історії села добре знаю сам, тому що народився і зростав тут, у Політанках.

Аналіз представленого матеріалу засвідчує певне переосмислення автором історичних явищ і подій на основі опрацювання історичної літератури та архівних матеріалів. Автор проаналізував і систематизував велику кількість, як уже відомих, так і недостатньо вивчених документів, історичну літературу, спогади старожилів села. Окремим розділом подано аналіз сучасного життя, включаючи освіту, культуру, традиції жителів села Політанки.

Заслуговує на увагу стиль викладу матеріалу книги – це опис історичних подій державного рівня, що представлений цифрами і фактами, та поєднання його із біографічними подіями життєвого шляху основних носіїв цього багатства – жителів села, які репрезентують історію маленького, але такого дорогого для кожного його жителя села Політанки, котрі прославляли і прославляють цей мальовничий край.

Історія села розкрита в контексті становлення сучасної України, і зокрема її окраси – Поділля, яке впродовж віків було ареною боротьби різних завойовників. Доволі непросто у такому вимірі уникнути суб'єктивного бачення окремих переломних віх, які неоднозначно сприймаються у бурхливому вирі змінюваних політичних орієнтирів.

Тим не менше, книга може прислужитися краєзнавцям, вчителям, учням, студентам, а також жителям села, які цікавляться минулим та сучасним. Зважаючи на змістове наповнення, підтвердження основних подій архівними матеріалами, велику цінність спогадів очевидців, книга може бути рекомендована до друку.

Рецензент:

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри психології

Вінницького державного педагогічного університету

імені Михайла Коцюбинського

Штифурак В. С.

МОЄ СЕЛО

*Село, село, колиска мого роду,
Акацієвий цвіт, солодкий дух і плин ріки,
Тут верби сотні літ вдивляються у воду,
І дзвін церковний лине крізь віки.*

*Тут влітку жайвір струни натягає
Від ниви хлібної і до небес святих,
Лелечий клекіт в поле закликає
Трудолюбивих земляків моїх.*

*Тут тихо й гарно, свято й урочисто,
Тут дивний спокій душу огорта.
Політанки – життя мого колиска,
Що, як зоря, завжди мені сія.*

Таїсія Гаврищенко

Про заснування села

Історія нашого Подільського краю, як й історія всієї України, складається із відомостей про минуле наших сіл, в тому числі й про минуле села Політанки. Історія складається із людей, які проживали тут із давніх давен, про їхнє нелегке виживання у різні історичні часи.

Політанки розташовані на обох берегах річки Мурашки, на її 60-му кілометрі від витoku на землях Східного Поділля (в географічному плані до Східного Поділля належать землі, що лежать на берегах лівих приток Дністра: Жван, Лядова, Немія, Лозова, Гнила, Мурашка, Мурафа).

Територія села і площі навколо нього були заселені дуже і дуже здавна, про що свідчать численні археологічні знахідки, виявлені при не навмисних розкопках людьми навколо села. Знайдені тут примітивні кам'яні знаряддя праці й підтверджують це. Так, при будівництві в Політанках колгоспної гідроелектростанції в 1956 році в урочищі «Береки», було виявлено залишки поселення, де знайдено кам'яні сокири, молотки, ручне рубило, гостроконечник, скребло, різець, проколка та ін., які в даний час зберігаються у Вінницькому краєзнавчому музеї. Знайдені речі вказують на те, що тут жили люди стародавнього кам'яного віку.

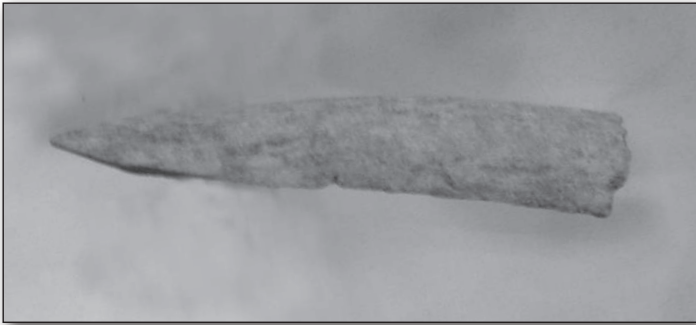
Відомо, що люди завжди старалися поселятися там, де було вдосталь води, світла і тепла. Якраз таким місцем і є місцевість, що понад річкою Мурашкою. На її схилах, що добре прогріваються сонцем, всього на відстані 400 метрів від села знайдено поселення передскіфського часу, це VIII-VII століття до нашої ери.

Вздовж річки на її берегах люди знаходять речі стародавніх слов'ян, які проживали також тут у V-VI столітті уже нашої ери.

На жаль, наші археологи ніяких важливих розкопок навколо Політанок не робили, а роблять це теперішні «дикі» археологи-любители й знаходять тут усякі речі, в т.ч. й монети різного

Сокири-молоти

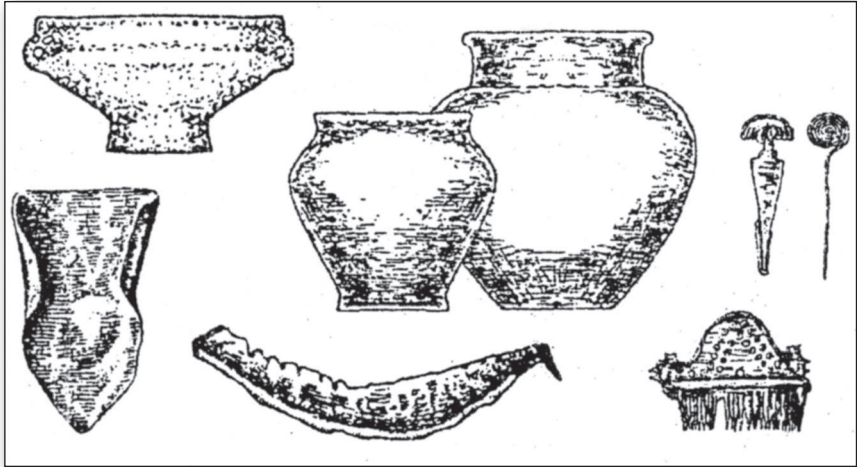

Проколка з кістки

Долото із сланцю

періоду, що вказують на роки існування на наших землях людей різних епох. Але назви свої наші поселення почали носити лише з XIII-XV століть.

Знаряддя праці та предмети вжитку слов'ян

Історикам відомо, що по річці Мурашці у XV-XVI століттях уже існували деякі села: Кацмазів, Перепільчинці, Лука, Мовчани, Княжа Лука (Плебанівка), Пасинково, Тенпонки (біля Дзялова), Насіківка, Заклинці, Шаргород та інші.

Політанки вперше у письмових архівних джерелах згадуються у XVI столітті. І вже у 1596 році, як пише у своїй книзі «Барське староство» Михайло Грушевський, коли землі наші належали Яну Замойському, Політанка (так називалось село у XVI столітті – А.Н.) була «...пожалована на право пожизненого владения

Долото із сланцю

для себе и своїх жон...» шаргородським шляхтичам, польським дворянам Очесальському (менша частина села) і Політанському. Згодом Політанський викупив у Очесальського частину села за річкою, що називалася «Галишов». З тих пір село Галишов зникає з карти місцевості, а залишається одна назва на честь володаря села по прізвищу Політанський – Політанка. *(Прізвище «Політанський» збереглося донині і поширене у сусідніх населених пунктах: Чернівці, Мазурівка, Сокіл та ін. – А.Н.).*

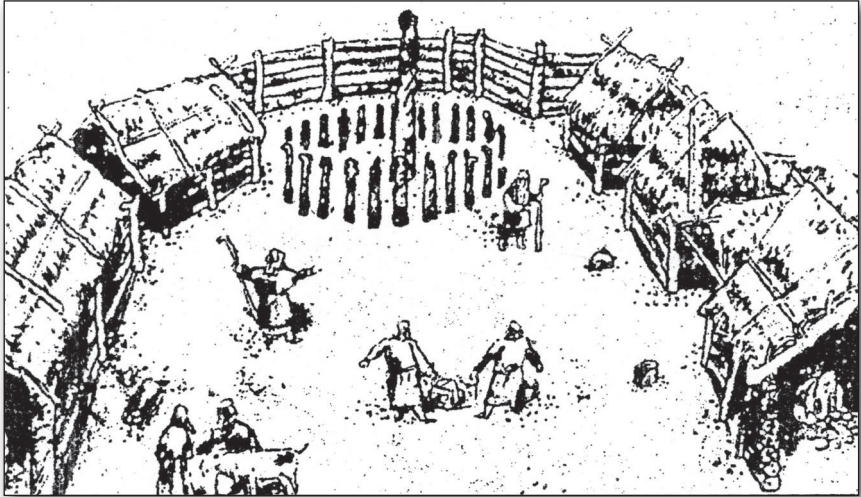
Після того, як місцевий шляхтич Політанський викупив у Очесальського поселення Галишов, це село назавжди загубило свою назву і вже ніколи не згадується в історичних джерелах. Але серед мешканців Політанок залишилася назва, як топонім, «Галишовка». Очевидно, це і є колишнє поселення (хутір) Галишов.

Столітня жителька Політанок Заяць Юстина Данилівна, 1906-2007 р.р., розповідала в свій час автору про топоніми, що здавна існують в селі і серед названих автор почув назву «Галишовка». Раніше, – згадувала Юстина Данилівна, – поселення це знаходилося неподалік греблі за річкою Мурашкою. Під час повеней вода дуже часто проривала дорогу і греблю, затоплюючи все навкруги. Мешканці Галишовки через це не мали змоги обробляти свої великі земельні масиви, тому їхні наділи землі ставали значно меншими і їх називали шматками. Тобто – кусок землі, шмат землі. Від цього й місцина ця, яка раніше називалася Галишовкою, стала називатися «Шматки».

При «пожалованні» Яном і Томашем Замойськими сіл місцевим шляхтичам Політанському і Очесальському їм приписувалася грошова сума: Політанка – 120 грив., Галишов – 100 гр.

Михайло Грушевський у своїй книзі «Барське Староство» пише, що ядро шаргородської шляхти складалося із старих володарів подністровщини. Частина шляхти на прізвища Попівські, Гальчинські, Кунатовські, Володіївські, Берлінські та ін. ввійшли до складу барської шляхти. Частина під владу Яна Замойського, що володів шаргородськими землями, в тому числі землями шляхтича Політанського.

Отже, легко зробити висновок, що до приходу на наші землі Яна Замойського (1579 р.), поселення Політанка і Галишов уже існували.

Городище слов'ян передскіфського часу – прототип городища знайденого на схилах р. Мурашки під селом.

Відомо також, що Ян Замойський не забудував цих сіл. І не міг Замойський передавати у користування село, якого ще не було. Отже, село існувало раніше. Але, на жаль, точної дати заснування села встановити неможливо. Вважається за правильне визначати початок заснування села з моменту постійного його існування, що вже не мало якихось «пауз» у своєму житті, тобто з першої письмової згадки. Це **1596 рік**.

Щодо проживання на наших шаргородських землях людей у давню давнину, то з історичних джерел відомо, що найдавніший народ серед слов'ян, це у к р а ї н ц і. Відомо також, що наш край, який тепер носить назву Поділля, був заселений людьми з дуже давніх часів, ще за тих, від яких не дійшло до нас жодних написаних пам'яток, і ми не знаємо, що то були за люди. Одне можна сказати, що це були люди дикі, вони не знали ще ніякого металу,

ні бронзи, ні заліза, а робили собі молоти й сокири з каміння, і це була вся їх зброя. Тому вчені й називають їх людьми кам'яного віку. Тоді жили поруч з людьми й такі звірі, що вже давно попереводились не тільки у нас, але й по всьому світу, як наприклад, мамонти – величезні звірюки, більші за слона. Кістки цих мамонтів, так само як і кам'яні молоти, сокири, ножі знайдено було на березі нашої річки Мурашки біля села Насіківки. Особливо часто їх знаходили у басейні річок Мурафи, Дністра і Бугу. Цей факт вказує на те, що на цій місцевості в давнину жили люди кам'яного віку.

Пізніше люди навчилися робити собі знаряддя з металу. Перше – з бронзи, а вже потім із заліза. Таке знаряддя було знайдено в кількох могилах Мурафської, Шаргородської, Чернівецької, Серб'янської та інших волостей: в тих далеких од нас людей був звичай – ховаючи мерців, класти в могилу й те знаряддя, яке належало небіжчику за його життя.

Життя на цих землях наших предків сягає в сиву давнину, до часів трипільської культури, які розселилися на нашому Правобережному українському лісостепу. Це було поступове займання вільних і малозаселених територій, якими була й наша шаргородська місцевість.

Відомо, що більшість слов'янських селищ концентрувались «гніздами» по 5 -7 поселень на відстані 3 – 5 км одне від одного. Площі, зайняті під оселі V-VIIст. н.е. становили на Поділлі в середньому до 1,5 га. Основою господарства тогочасного населення було землеробство, мисливство та приселищне скотарство. Землю обробляли за допомогою дерев'яного рала із залізним наральником. Серед сільськогосподарських культур значне місце належало пшениці та просу. Зернові культури жали залізними серпами, обмолот хліба вели палицями і ціпами. Перемелювали зерно на круглих кам'яних жорнах. Залишки кісток тварин на слов'янських поселеннях свідчать, що в приселищному стаді була велика рогата худоба, коні, свині, вівці та кози. Кістки диких тварин та риби зустрічалися рідко, що свідчить про допоміжну роль в господарстві полювання та рибальства.

XVI століття. Хутірський курінь

Істориками досліджено, що на той час (I тисячоліття н.е.) на території нашого краю було чимало безіменних на сьогодні поселень, історія яких й досі з'ясовується при вивченні археологічних матеріалів. Усі вони містились навколо сьогодні відомих в краї Брацлава, Бару, Тульчина, Могильова, Шаргорода, Чернівців, Мурафи та інших населених пунктів. На території земель Політанок археологи – любителі й тепер знаходять залишки трипільської кераміки.

Постійне проживання на одному місці тісно пов'язане з успішним землеробством. Відомо, що пшениця становила головний предмет торгівлі древніх подолан з греками. Пшениця та інші предмети торгівлі частково сплавлилися по Дністру і Бугу в чорноморські грецькі колонії, частково відвозились до Греції суходелом через теперішній Білгород-Дністровський, а частину, мабуть, збували грецьким купцям за місцем проживання.

Свідченням факту торгівлі нашими предками є те, що у наших краях археологами знайдено мідні римські монети – *динарії*.

В розмитому дощем кургані біля містечка Старої Мурафи знайдено три монети: дві срібні – римського імператора Люція Вера 166 року н.е. та римської імператриці Отацілли, дружини Філіпа Аравитянина, 244-249 рік н.е.; мідна монета з написом арабською мовою. Подібні монети знайдено і в Юліямполі,

Римські монети – динарії II-IV ст. нашої ери, знайдені археологом-любителем Приходським С.О. на територіях сіл Шаргородського району. Фото 2012 р.

Перепільчинцях, Калинівці. Донедавна такі монети знаходили і в Політанках. Так, у 1887 році житель села Політанки Микола Олійник на своїй садибі викопав скарб з 369-ти старовинних монет з низькопробного срібла.

До Київського князівства наше Поділля було приєднане князем Олегом в кінці IX століття. До XIV ст. воно називалось Пониззям. Ця назва за свідченням давньоруського літопису згадується вперше під 1226 роком. За походженням ці назви слов'янські, а тому цими назвами населення краю підкреслювало належність території до району Карпатських гір (по низу).

Назва краю «Поділля» вперше зустрічається в руських літописах під 1363 роком: «...і звідти від Поділля прогнав (Ольгерд) владу татарську».

Залежність нашого краю від монголо-татар розпочалась в той трагічний 1240 рік, коли орди Батия страшною грозою пронесли над Південно-Західною Руссю, зруйнували Київ. Продовжуючи похід в Карпати, Батий не встиг нанести Поділлю значних збитків, але примусив платити йому данину пшеницею і просом довгі роки.

Данило, король Галицький

В той час Данило Галицький, бажаючи поширити свою владу на родючу і важливу в стратегічному плані місцевість, своїм уже другим нашестям у 1257 році заволодів нашими землями. Пониззя надовго ввійшло до складу Галицько-Волинського князівства і знаходилося в його складі до захоплення цієї території литовськими князями.

Татарські набіги

Найстрахтіливішими роками пори існування людей на наших землях Поділля були роки вторгнення татар. Колись у нашій багатій матінці-Україні, де луги зелені, де поля широкі та садки вишневі, було маленьке поселення, хаток з двадцять. Називалось воно Політанка. Хоч про поселення це мало хто чув, та люди там добрі, миролюбні. Щороку засівали поля і збирали добрі врожаї. Ясним колосом переливалися на сонці хліба, посіяні працюючими руками. Кожну хатину прикрашали вироби з лози або тесані з дерева речі, бо люди були майстрами на всі руки. А білішого та ніжнішого полотна, яке ткали місцеві жінки, по всій великій Україні, мабуть, і не знайдеш. Та не тільки у праці вбачали місцеві люди сенс життя. Охочі вони були зібратися разом, пісень поспівати, потанцювати, в садку вишневим погуляти, коли соловейко заливається дзвінким співом своїм. Одна тільки біда: орда татарська своїми набігами впоперек горла стала, змусила славний рід козацький братися за шаблюки та проливати кров за святу землю.

Татарська навала жодного разу не минала нашого Поділля. Вони створили тут так званий Подільський улус, який поділили на три частини тьми (тисячі): Кам'янецька, Брацлавська та Соколинецька. Політанські землі належали до Кам'яниччини. До 1362 року Поділля було під владою татар.

Саме в цьому році видатний полководець Литовського князівства Ольгерд зібрав чимале військо із своїх земляків, а також із русинів (русинами тоді називали українців і білорусів, а росіян – московитянами), 1362 року здобув перемогу над Золотою ордою, оволодів невеличким поселенням Хмільник, що знаходиться в шести кілометрах від сумнозвісного Чорного шляху, і слугувало воротами в наш край з північного сходу. Подія ця мала назву «Битва на Сниводі». Титанічну роботу по встановленні

**Великий князь Литовський
Ольгерд**

місцевості, де відбувалася історична битва, провели краєзнавці Микола Дорош і Павло Ткачук з Хмільника. Зокрема, останній з них розмірковує так: битва найвірогідніше відбувалася на всьому правобережжі Сниводи, де були розташовані татарські орди, аж до її впадіння в широке русло Південного Бугу. Снивода у вересні мілководна, тому військо Ольгерда без особливої натуги її пододало. Не дошкуляла і спека – постійний ворог зодягнених

в кольчуги воїнів, не починалися ще й осінні зливи, що могли утруднити пересування численного війська. До того ж Ольгерд розсудливо розтягнув військо по всьому фронту – така тактика відіграла неабияку роль.

Після ганьби на Сниводі татаро-монголи вже ніколи не змогли відродити свою колишню силу і славу. З тих пір і згадується в літописах: *«...і звідти від Поділля прогнав (Ольгерд) владу татарську»*.

Нашим краєм стали володіти литовці. Мимоволі постає запитання: чи змінилось життя-буття русинів на краще під рукою Литви? Відповідь на нього я знайшов в книзі «Історія України-Русі» Миколи Миколайовича Аркаса – відомого краєзнавця, композитора, культурно-просвітницького діяча. Автор переконливо доводить, що русини полегшено зітхнули: *«Ольгерд оставив Україні її віру, її закони – і церковні, і громадські. Усі судові звичаї і артикули зібрав в одну книгу, писану по-українському, і назвав її «Статутом князівства Литовського». Відчутно знизив податки, а українську мову при великокняжому дворі навіть децю вивершив над литовською, постійно демонстрував свою повагу і прихильність до неї!»*

Ольгерд, як і його батько Гедимін, був здібним керівником. Ставши Великим князем Литовським, він потроху та помалу підгорнув під свою руку землю Смоленську, Сіверську, Клинську, Чернігівську, Переяславську, Київську, Подільську і Волинську. Його держава сягала од Балтійського до Чорного морів – з одного боку, і од ріки Оки і до Західного Бугу – з другого.

Вберегти ж таку велику територію держави Литви від посягань ворогів було для керівництва дуже важко. Татари знову і знову плюндрували наші землі. Це був надзвичайно важкий період у житті українського народу. *«Поділля XV століття – це безлюддя, незахищеність... Там досить біди на людей з усіх боків: татари беруть побори; волохи також збирають набуток їхній; литовські пани, жовніри...»*, – писав очевидець в акті ревізії.

Татарські навали – буденне явище на Поділлі, яке в XVI столітті засвітилося не меншою кількістю пожеж, ніж це було в XV столітті. Захоплений зненацька звісткою про небезпеку, слуга чи шляхтич ховався де міг. *«Підземні схрони в лісовій гущавині, печери, давали краю й гарантованішу безпеку, ніж знамениті замки, часто грізні на вигляд, але такі привабливі для завойовників...»*, – писав відомий дослідник історії М.В. Пінчук.

Татари ідуть

Набіги татар з «Дикого поля» були регулярними, майже кожного літа. *(Дике поле – історична назва не розмежованих і майже незаселених земель України, від верхів'їв притоків Південного Бугу, лівих приток Дніпра і Десни – до Чорного і Азовського морів.*

Особливо сприятливе Дике поле для українців стало у XIV-XV ст., коли ці землі ввійшли до складу великого князівства Литовського. Тут у XV ст. сформувалося українське козацтво. Освоєння Дикого поля проходило стихійно, в умовах боротьби проти турецько-татарських і польсько-шляхетських загарбників. Наприкінці XVIII ст. назва «Дике поле» перестала вживатися. Назва походить від густих, пишно порослих рослинністю земель, необжитих територій – А.Н.).

Жижацькі напади на наші Подільські, в тому числі шаргородські, землі татари-людолови здійснювали трьома основними шляхами: Кучманським, Чорним і Волоським. Найбільш трагічним і згубним для шаргородських хуторів був Кучманський шлях, що проходив неподалік. Починався він у верхів'ях річки Інгулу (неподалік теперішнього міста Вознесенська), пересікав р.Буг і йшов потім в північному напрямку аж до Балти, Ольгополя, а далі повертав на Тартак, Куренівку, Крижопіль, Комаргород. Досягав до межі теперішнього Шаргородського району – сіл Кічмань (Ярове), Юліямпіль, Семенівка, Михайлівка, Юхимівка, Вознівці, Станіславчик, Маньківці, Бар. Далі в напрямку Тернополя. Там він з'єднувався з Чорним шляхом, що прямував на Львівщину.

З описів істориків-мандрівників стало відомо, що татари, досягнувши нашої території, дробили свої загони і йшли фронтом в бік на десятки кілометрів, залишаючи після себе одну пустелю. Потім знову об'єднувались і йшли далі.

Олена Гарнавська з села Ярового у своєму вірші «Україно моя» з сумом і гнівом про той період пише:

*«...Нападали ворожі навали,
Грабували, вбивали, палили,
У полон україночок гнали,
Поневолити край наш хотіли».*

Схема татарських шляхів. Посередині – Кучманський шлях через Шаргородщину

Нападники забирали худобу, збіжжя, в більшості захоплювали молодих людей і продавали їх на східних ринках в рабство. В ці важкі часи український народ, в тому числі і подоляни Кам'янецьчини, могли надіятись лише на власні сили. Якщо в містах, містечках були деякі укріплення, то в значно гіршому становищі були селяни. Вирушаючи працювати в поле, селяни муіли брати з собою зброю, працюючи, постійно вдивлятися в далечінь, чи не з'явиться сигнал небезпеки (селяни домовлялися про подачу сигналів), а у випадку нападу ховалися в широкі простори

шаргородських, білянських, березівських лісів, чагарників. Нерідко селяни і міщани об'єднувалися в загони і вступали часто в нерівний бій з нападниками.

Сигнал про небезпеку: татари ідуть

Напади частішали. В 1442 р. татари зруйнували Вінницю. В 1516 р. спустошили Волинь, Поділля, Ровщину і забрали в полон 50 тис. людей. В більшості випадків татари уникали штурму і захоплення фортець. Але, бувало, вдавались і до цього. Так, на початку XVI ст. повністю зруйнували фортеці в Кам'янці і Рові. Згідно історичних даних після відбудови в 1524-1528 рр. Рів знову зруйнували татарські орди і вся територія була в запустінні. Збереглося 30 напівзруйнованих поселень, в яких було дуже мало людей (м. Рів – з 1540 року перейменовано на м. Бар. – А.Н.).

Хоча турецько-татарські напади, як підкреслив в книзі «Барське староство» М. Грушевський, завдавали величезних спустошень, але вони нагнали жаху на польських колонізаторів і відстрочили колонізацію українських земель на 100 – 150 років і тому в краї переважало українське землеволодіння. Серед

землевласників згадуються місцеві шляхетні родини: Карачевські, Козловські, Невиди, Браткевичі, Каричинські, Шелиховські, Лосковські, Ярмолинські, Морозовські, Козяровські, Петрановські, Політанські, Очесальські, Маньковські, Васютинські, Степановські, Лопатинські, Каришковські, Копистиринські, Йолтуховські, Галузинські, Поповські, Сеньковські, Радієвські, Волковинські, Собанські, Бітковські, Халамінські, Козловські, Кунатовські та інші.

В першій половині XIII століття наше Поділля належало до великої, на той час, галицько-волинської держави. Та тільки галицькі князі не дуже могли виявляти свою владу над подолянами. Бо вони, живучи в сусідстві з степом, звідки постійно нападали всякі кочові орди, – звикли до самостійності, були дуже завязані й не любили, щоб хтось дуже втручався в їхні розпорядки. Галицький князь Данило силою хотів примусити подолян скоритися, але це йому не вдалося. І Пониззя воліло краще ввійти в спілку з татарами. За це татари не руйнували Поділля, а тільки присилали своїх старших – баскаків, які збирали з подолян данину.

Татари панували на Поділлі мало не сто літ. На чому ж трималася влада татарська? Що ж являв собою татарський воїн? Із описів відомих істориків стає відомо, що це була могутня і сильна кінна армія. Татарів називали кентаврами – народ, що зрісся з конем. Усе його життя проходило на коні. Речами необхідного вжитку воїна-татарина були: шабля, лук та стріли у 2-х – 3-х сагайдаках. В шкіряній торбинці біля пояса кремінь, кресало, терпуг – підпилок для вигострювання стріл, шило та дратва, голка й нитка, ситечко для проціджування брудної води.

В другій торбинці, яка висіла під сідлом, – неодмінний для татарського воїна запас: сухий овечий сир, в'ялена яловичина й чашка для пиття. А біля сідла обов'язкова для кожного їхнього воїна сокира, 10-15 метровий шнур із сирої шкіри для зв'язування поневолених, яких їм вдавалося захопити.

Ця народність, яку досить об'єктивно описав тодішній військовий інженер, історик Г.Боплан, проживала в основному на

Кримському півострові, хоч і мали своїх сородичів в інших місцях. Розрізнялись дві різновидності татар – Ногайські і Буджацькі. Перші проживали між Доном і Кубаню, другі в гирлі Дунаю. Усі вони дуже сміливі і справні на конях. Цей народ живе тільки з грабунку, і про інший спосіб життя просто не знає. Вони дуже ризикові і витривалі вояки, легко переносять зміни пір року, бо з 7-річного віку ніколи не сплять під іншим дахом, окрім відкритого неба. З цього віку їм дають їсти тільки те, що вони вполюють з лука. Після 12-річного віку їх посилають на війну. Під проводом Хана вони збираються до 20 тисяч осіб і відправляються в похід, де палять і нищать усе, на що натрапляють по дорозі. А потім вивозять до свого краю тисячі невольників, які згодом продають на невольницьких ринках. Ці душогуби досить тверезі і вживають дуже мало солі. Зате до їжі додають багато приправ, зокрема, червоного перцю. В їжі цих грабіжників домінує не хліб, а конина. І не обов'язково, щоб м'ясо конини було з молодого здорового коня, а міг бути і старий, не годний під сідло кінь. М'ясо готують таким чином: ділять його на чотири частини, три з них віддають товаришам, які не мають м'яса, собі ж залишають задню чверть, з якої нарізають кружала не товстіші 1-2 дюйми (до 5 см). Кладуть їх на спину коня під сідло, підтягуючи якнайтісніше підпругу. Потім сідають на коня і скачуть дві, а то й три години. На привалі м'ясо перевертають, знімають пальцями піну з коня і змочують нею страву. Знову скачуть дві – три години – отоді м'ясо на їх смак вважається готовим до вживання як душенина. Ось такі їхні делікатеси і приправи.

Щодо інших кусків м'яса, які не можна порізати на кружала, то їх варять з дрібною солі не знімаючи піни, оскільки вважають, що знята піна забирає весь смак і соковитість. Щодо свинини, то вони її не споживають, як і євреї. Якщо розживуться на борошно, то печуть з нього на попелі коржі, однак, звичайною їжею у них є пшоняна, гречана і ячмінна каші. Люблять мед, роблять з нього напій, але поширеним напоєм є брага, виготовлена з вареного проса.

Серед кількисот тисячної кількості татарських вершників були так звані списники, списи у яких були з загостреними гаками для зривання з сідла противника. Окремі загони були озброєні кочетами з затяжною петлею (зашморг), яка вмілими татарськими руками на ходу накидалася на шию ворожого вершника або його коня.

Були серед багатотисячної кінної армії татар особливі загони – палії, озброєння яких складалося із стріл та дротиків, обмотаних клоччям, змоченим нафтою. Від випущених великої кількості таких запалених стріл село чи місто, яке зазвичай було покрите соломною, очеретом чи деревом, загорялося миттєво, створюючи гнітюче враження для власників будинків.

Татари женуть ясир з України

Захоплених полонених татари гнали великою юрбою. Жінки й дівчата були зв'язані між собою своїми ж косами – по четверо. Всі в лахмітті, босі. Татарин, який їхав верхи на коні, час від часу підганяв відстаючих довгою пікою. З чоловіками, хто відставав – було простіше: їм тут же, трохи відвівши в бік, стинали голову шаблею, наказавши для цього стати на коліна й нагнути шию... А людей, які чинили збройний опір, татарам було наказано

знищувати «... кожного, хто доріс до осі воза». За татарськими законами кожного рядового татарського воїна дозволялось теж страчувати, якщо десятник знаходив у нього в чомусь із облаштування несправність або щось пропущене. А якщо ж десятник не помітив вчасно або ж допустив потурання, то його самого віддавав на страту той, хто стояв вище рангом від нього – сотник. Перед походом такі перевірки робили навіть найвищі воєначальники, викликаючи вибірково перед строем воїна. І горе було викритому у найменшій недостатчі хоча б голки чи кресала. Йому тут же накидали на шию зашморг з тятиви лука і двоє його сусідів зтягували її в протилежні боки... Така була кара необачним. Дисципліна була залізною. За необачну загибель рядового воїна під час походу чи переправи через річку, карали на смерть його керівника – десятника, який не забезпечив безпеки для свого підлеглого.

Крім цього, серед багатотисячних загонів відбірних воїнів були такі, що знали і володіли 45-ма мовами світу, що давало можливість спілкуватися з населенням на окупованій території.

Хан був їхнім королем, який отримавши наказ від Турецького султана, збирав велике військо, щоб йти війною на Польщу. Але по дорозі, через українські села і хутори, грабували все, що попаде під руку. Їхні набіги на ворожі землі відбувалися завжди зимою, на початку січня місяця, коли «Дике поле», а це південна частина України, вкрита снігом. Їхні коні, звичайно, не ковані, і по твердій дорозі не змогли б долати великі відстані. Сніг пом'якшує їх ходу і оберігає копита. При тому, замерзлі річки не потребують мостів і не являються перешкодою для проїзду. Просуваючись уперед, вони роблять невеликі денні переходи і шукають собі шляхи по балках і долинах. Робилося це для того, щоб сховатись в степу і не бути викритими козаками, які в різних місцях мали свою сторожу. Переміщалися татари по 100 коней у ряду, а фактично по 300, оскільки кожен татарин вів за вуздечку ще двоє коней, що служили для запасу і вивозу невільників.

Їхній передній край займав вшир 800-1000 кроків, а в довжину 3-4 милі. Коли 80 тисяч татар ведуть 200 тисяч коней – (не так

густо дерев у лісі, як їхніх коней в степу), здавалося тоді, що на обрії піднімається якась хмара. Ця громада рухалася так: щогодини вони зупиняються на 15 хвилин, щоб помочились коні (що вони роблять відразу ж, як стануть).

Наблизившись до населених пунктів, де відчувається людське життя, вони таємно пару днів відпочивають, а після роблять ривок на 50-80 миль, поки що не роблячи ніякої шкоди поселенням. Але повертаючись назад, вони посилають великі загони вправо і вліво на 15 миль вглиб, які вриваються в села і хутори з чотирьох сторін. Ставлять сторожу, розпалюють великі вогнища, щоб ніхто не втік, і починають розбій – палять оселі, вбивають і грабують тих, хто чинить опір, а решту чоловіків, жінок і дітей зганяють до купи, а також їхню худобу і забирають з собою. Свиной зганяють в стодоли, спалюють як погань разом з будівлями. Женучи поперед себе велику масу людей, татари стараються чим скоріше покинути освоєну людьми місцевість. Перетнувши кордон, вони углиблюються в степ на 30-40 миль, на згадане вище Дике поле і роблять привал, тобто, відпочинок. І починають найстрашніше дійство – ділити свою здобич. Розлучають чоловіків з жінками, а жінок з дітьми. Плач, крики, стогін і сльози розносяться по всьому степу і ніхто не в змозі зарадити їхньому горю. Здається, що й земля стугонить від людського розпачу.

Такий напад тягнеться 2-3 тижні і цього часу досить, щоб десятки і сотні сіл та хуторів були спустошені і обезлюдненні на досить тривалий час або зникнути зовсім.

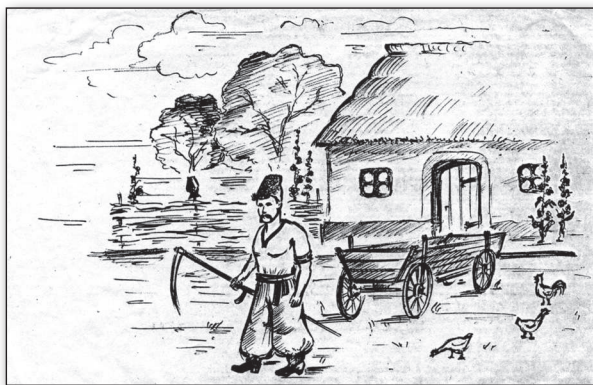
На давній карті Брацлавського та Подільського воєводства, яку склав вже відомий нам французький інженер-будівельник, військовий картограф Боплан Г.Л. у 1640 році, добре видно Кучманський шлях, по якому щоразу татари йшли на нашу Україну. Село Політанки знаходилося, відносно, далеко від цього шляху, але татари посилали окремі загони в глибину краю на десятки миль і цим досягали успіху, захоплюючи зненацька село.

Читачу можна тільки уявити, якого лиха мешканцям Політанок приносили татари. Звичайно, люди боронилися, ховалися, тікали з обжитих місць. Село то зникало, то знову появлялось.

В одному архівному документі зазначається таке: «Для оборони від татар на Тульчиниціні, Брацлавиціні, Кам'яниччині, були споруджені замки у Сокільці, Ладижині, Тульчині, Брацлаві, Куні, Гайсині та Бершаді. Одночасно засновувалися містечка на старих попелищах: Шпиків, Томашпіль, Шаргород, Бар, Копайгород, Комаргород, Чернівці, Чичельник, Марківка (з бараківним ратушником, рештки якого уціліли й досі)».

Звичайно, мова про якоесь спорудження в Політанках якогось оборонного замку не йдеться. Але той факт, що на наших шаргородських та чернівецьких землях постійно татарами спалювались населені пункти, підтверджується.

Так тривало десятки, сотні років. А земля подільська татарам більше скидалася на фантастичну країну. Земля наша щедро годувала і шанувала своїх дітей-землян, росила їх дужими і сильними. Літописець свідчить: «Скрізь у цьому краї усяке родюче дерево, виноград. В старих дубах та буках у їх дуплах рої бджіл і щільники прегарного кольору, і запаху. Звіра по лісах і полях така сила, що зубрів, диких коней та свиней б'ють тільки для шкіри. Дикі кози селянин б'є тисячами... На ріках дуже багато бобрових гнізд, багато птаства. Собак годують м'ясом звірячим і рибою, а її у річках повно. Сіяти щороку не треба – на Поділлі доволі один раз зорати і посіяти, то родить вдруге і втретє». Так було колись на нашому Поділлі.

XVII століття. Селянин у своєму господарстві

Литовський період (1363-1501 рр.)

З архівних документів відомо, що в кінці XIV століття, коли землі Поділля входили до Великого князівства Литовського, на наших Шаргородських землях уже існували поселення. Про це свідчить рідкісний документ: привілей Литовського князя Вітовта для Василя Карачевського на закладення села Княжа Лука, виданий в Полоцьку 5 травня 1383 року. Документ цей колишній володар Шаргорода Генріх Любомирський, коли покидав у 1399 році своє володіння, вивіз його разом з іншими сімейними архівами до Львова і залишив їх у закладі мастку Оссолінських, які пізніше стали власністю Державного архіву Львівської області.

До речі, у цьому архіві зберігається й донині дуже багато цінних документів, що стосуються земель та маєтків Шаргородщини.

Текст привілею подається дослівно з оригіналу з перекладом на українську мову:

**Великий князь Литовський
Вітовт. (1349-1430 рр.)**

«1385 р. 5 травня з ласки Божої, ми Великий Князь Вітольд відомо робили кожному добродію, хто коли на цей лист подивиться, що ми допустили закласти село Княжа Лука на мокрім кореню в Подільській землі Кам'янецького повіту між річками Мурашками до берегу Мурашки Сеньковської з лісом, який зветь Стрийв Ріг і Куликовими лісками аж доти, де впадає Мурашка Сеньковська в Мурафу велику Василькові Карачевському, слугі нашому, дали йому зі всіма лісами, з полями,

з сінокосами, з ланками, з всіма пожитками йому і його дітям, всім його нащадкам на віки віків. То ми зробили з панами родами нашими за його вірну службу, а для ліпшої вдячності печаткою нашою казали завірити. Написаний лист в Полоцьку, року від народження Христа тисяча триста вісімдесят третього – місяця травня п'ятого дня».

У зацікавлених краєзнавців, істориків та любителів вивчення історії постає логічне запитання, чи заклав Василь Карачевський село Княжу Луку за свого життя? Ні, не заклав. Село заклали його нащадки пізніше. А от коли саме виникло село, відповідь дає наступний архівний документ, який зберігався, як і вище згаданий привілей Вітольда, у маєтку Оссолінських, що у Львові:

«Привілей короля Зигмунда I-го для Лазаря Карачевського, підтверджуючи давніше Станіслава із Ходча старости подільського даного шляхетному Зінькові Карачові (З.Карачевський – внук Василя Карачевського, 1468 р.) на пустирі Княжа Лука з записаними на неї (на село) 20 кіп. (копа – одиниця виміру грошей) – року 1510, грудня місяця, 28 дня».

Ці документи теж вивіз із Шаргорода його власник і спадкоємець Генріх Любомирський у 1839 році, подарувавши їх у сімейну бібліотеку пана Оссолінського. Бібліотека містилася у його маєтку у м. Львові.

На основі останнього документу можна зробити висновок, що поселення Княжа Лука існувало вже до 1510 року, так як названий подільський староста наклав на село податок у 20 кіп ще у 1468 році., коли жив Зінько Карачевський. Документ виклопотав вже Зіньків син – Лазар у грудні 1510 року.

Треба думати, що село засноване ще у XV столітті при Зінькові Карачевському – внука Василя Карачевського, але через часті набіги на наші землі татар у XV столітті, село зникало, а назва «Княжа Лука», як велів називати село князь Вітовт, зберігалася, як тільки поселення знову відновлювалося.

Сьогодні важко судити чи існували тоді уже наші Політанки, адже у Вітовтовій грамоті вказується лише Княжа Лука

(Плебанівка), що у семи верстах від Шаргорода. Але у тій же грамоті згадуються й Куликові ліски, що тягнулись від Корчмарівців (Кацмазова) аж до Скіндерполя (Чернівців). Тому, можна думати, що на цій території існували якісь поселення, в тому числі й Галишов і Політанка, у вигляді малих хуторів.

Великий вчений, історик і краєзнавець Михайло Грушевський у своїй книзі «Барське староство» на сторінках 241-242 робить припущення, що «...имея ввиду личные интересы, он (Ян Замойський про минуле – А.Н.) конечно, не представлял прав дедичных (володарів): шаргородские шляхтичи (як, наприклад, Василь Карачевський – 1383 р. – А.Н.) получили права пожизненного владения для себя и своих семей (Политанка, Поповцы, Белово, Степановцы, Тропова) или два доживотья (два покоління – А.Н.), для себя и своих детей (это большинство селений – Пасынково, Карышков, Лука Карачевская, Молчаны, Перепилчинцы, Выросла, Молбушка и др.).»

Варто зауважити, що ці поселення часто зникали через певні обставини. Наприклад, через різні епідемії, набіги ворогів, голод і т.і., а тому назви їхні зникли назавжди. В історії наших сіл часто бувало так, що вони зникали й через певний час на тому ж місці з'являлися знову. Тому вік села прийнято лічити з моменту появи постійних малих поселень (хуторів), які вже не мали «пауз» у своєму існуванні до сьогоденного часу.

Але факт заселення цієї місцевості, коли землями нашими володіли литовці, у XIV-XVI століттях стверджується ще й архівними записами, датованими уже 1599 роком у епоху Яна Замойського. Місцевість уже носила нову назву – Шаргородська пустка, де значиться: «...эта местность, официально значившаяся пустынею в 1583 году, оказывается уже довольно густо засаженою поселениями: Корышков, Перепилчинцы, Молчаны, Поповцы Ивана Грабовецкого (Грабовцы), Молбушка (местность неизвестная), Ярышков, Выросла (на р. Мурашка), Белов (где-то там же), Степановцы Корышковские (Степанки), Чоропова (Тропова), Пасынково (Пасынки), Галышов на р. Мурашке, Политанка.

К ряду не шляхетских сел в упомянутой записи отнесены только город Кочмазов (село Кацмазів), Лука, Заклинцы, Жорновка или Долговцы (с.Руданське), Карачова Лука (отдана Ивашку из Перепыльчинец – не Ивашковцы ли возле Долговец?), Княжа Лука (Плебановка), Кунатовцы (Конатківці) и Лозова».

Отже, цей архівний документ часів Замоїських ще раз підтверджує, що село наше – Політанка уже існувало майже усе XVI століття. На жаль, точної дати заснування села, як уже згадувалось, встановити не вдалось. В державних та приватних архівах України та Польщі документів про нашу місцевість значно збільшилось, коли нею стали володіти поляки, тобто 1569-1797 р.р., а тому роки заснування наших сіл у XIV-XV століттях, на жаль, нічим підтвердити.

Слід відмітити, що литовська влада принесла на Поділля порядок і культуру. Польща ж заздрісно поглядала на ласий Подільський шматок землі і почала втручатися в литовські справи, а також заявляти претензію на Подільську землю. За Поділля розпочалася довга і наполеглива боротьба між поляками та україно-литовцями, внаслідок якої литовський князь Вітовт у 1396 році змушений був віддати під тиском польських феодалів Західне Поділля з м.Кам'янець за 20 тис. злотих.

У 1431 р. Польща вирішила силою зброї захопити і Східне Поділля (Брацлавщину). Її війська просунулись до столиці Брацлавщини – м. Брацлав. Але українське населення піднялося проти польських загарбників. Повстанські загони завдали польському війську відчутних ударів.

У жовтні 1432 р. польські магнати вдруге вторглися на Східне Поділля – Брацлавщину.

Біля села Копистишин, на місці, де річка Мурафа була наймілкішою (це якраз те місце, де ще донедавна стояв залізнодорожний місток вузькоколійної лінії Михайлівка – Соснівка) 30 листопада 1432 року сталася жорстока битва між прихильником литовського князя Свидригайла подільським князем Федьком Несвіцьким, який керував цією битвою та шляхетським військом Вінцентія із

Шатомул і Яна Менжика. Польське військо запопадливо прямувало на схід, але на його шляху постало військо на чолі з Федьком Даниловичем Несвіцьким. Федір Несвіцький (Федько), видатна особистість свого часу, за довго до Копистиринського бою приймав активну участь в Грюнвальдській битві у 1410 році, гуситських війнах, мав великий військовий досвід, довгий час був брацлавським і кременецьким старостою.

30 листопада 1432 року поляки одержали перемогу дорогою ціною. В цій битві, а також в болотах та річці Мурафі загинуло 12 тис. чоловік їхнього війська. Після 1434 року боротьба втратила свій бурхливий характер, Західне Поділля було втрачено остаточно. Подільський князь Федько Несвіцький змушений був визнати свою поразку і тимчасово підпорядковувати свої володіння (Вінниця, Хмільник, Соколець, Збараж (біля Самгородка) польській короні.

Війна була нещаслива для Поділля і закінчилася 1435 року угодою, за якою Західне Поділля, в т.ч. і Шаргородщина, відійшло до Польщі, а східна половина Поділля, Брацлавщина, залишалася за Литовським князівством. Село Політанки належало до Польщі.

Поділили ці землі так, що кордон між державами проходив на півночі межею колишніх Вінницького і Літинського повітів, далі на південь – біля міста Літина та містечка Межирова, а ще далі до річки Мурафа і вже по ній до Чернівців і аж до Ямполя.

Прямо посередині річки Мурафа стояли тоді залізні прикордонні стовпи: польський з зображенням білого орла і литовський з зображенням Вітіса, вершника з піднятим мечем.

Тепер зовсім незначна, а в XIV-XVI ст. ст. широка і повноводна, довжиною від витоку до гирла в 146 верст (одна з лівих приток середнього Дністра), річка Мурафа мала велике політичне, стратегічне та економічне значення в житті Поділля. Завдяки своєму історично-географічному становищу її назва згадувалася не тільки в королівських грамотах, але і в літописах воєнних подій, театром яких двічі були береги мальовничої річки Мурафа.

8 вересня 1489 року знову відбулася велика битва між поляками та татарами на тому ж місці біля села Копистирин над річкою

Мурафа. В цій битві польський король Ян Альберт одержав перемогу над великим татарським загоном.

З історичних джерел відомо, що древні жителі Поділля постійно вживали медову ситу (бражку), як звичайний щоденний напій, який легко сприймався організмом. Ним селяни запасалися навіть коли відправлялися в далеку дорогу. Тут, під Копистирином, татари натрапили на місце, де перед цим стояло польське військо. Літописець пише: «...В 1489 г. татари случайно напали на одно место возле с.Копыстырына (нині Шаргородського району Вінницької області), где незадолго перед этим стояло лагерем польское войско; здесь они нашли огромное количество «медовой сыты», которая была оставлена войском, и перепились все до одного, не смотря на то, что их было 10000 чел. Пьяные татары были захвачены врасплох и почти все были перебиты, потому что сражаться были не в состоянии» (Подольские епархиальные ведомости. 1875, №7, стр.257).

Поіменний список вартових та наявної кількості в них коней у 1522 році, в опублікованому польському документі «Zrodfa Dziejowe» т. XX, с. 144, який повідомляє, що по річці Мурафі прикордонна варта знаходилась в двох пунктах: на правому березі річки Мурафи в Копистирині знаходилось 16 чоловік та 40 коней, а на лівому березі річки Мурафи в Кочмані – 15 чоловік та 31 кінь (Кочмань – очевидно стара назва села Станіславчика – А.Н.).

Село Копистирин через часті великі побоїща біля їхнього поселення та набіги татар то зникало, то виникало знову. А згодом перемістилося подалі від річки Мурафи на захід, ховаючи в лісових хащах свої помешкання і вже на новому місці залишилося й понині. Власник села якийсь Данко Копистиринський жив аж у Бару тому, що село на той час ще було не обжите.

Західна частина Поділля, що відійшла до Польщі, почала згодом зватися Подільським воєводством, бо вся Польща поділялася на воєводства. За столицю Подільського воєводства став Кам'янець з замком, що називався королівським.

Східна половина Поділля, що залишилась при Литовському князівстві, почала називатися Брацлавським воєводством, бо і в Литовськiм князівстві частини держави тепер також називалися воєводствами. Столичним містом Брацлавського воєводства був спочатку Брацлав, а потім, з 1598 року – Вінниця, бо Брацлав був небезпечним місцем через постійні напади татар, знаходячись поблизу кордону.

Розділене й приєднане до Польщі і до Литовського князівства Поділля стало прикордонням отих держав. Життя тут було неспокійне, тяжке, особливо у XV – XVI століттях, бо на південному сході межували з Поділлям так звані «Дикі поля», що їх займали татари. Ці сусіди постійно, кожного року, а то кілька разів на рік, нападали на подільські землі – грабували майно, збіжжя, худобу, забирали в полон людей.

Тому тут, на наших землях, де недалеко проходили татарські шляхи (Кучманський – по лівому березі Мурафи) в ті роки у середині XVI століття осіле життя людей було практично майже неможливе. Ті, кому вдалось врятуватися від ясиру (полону) та смерті, втікали у інші, недоступні для татар, місця і отаборялися там. Село знову і знову після кожного нашестя татар то зникало, то знову появлялось.

Неспокійне прикордонне життя на Поділлі утворило багато особливостей в побуті мешканців цієї землі. Щоб хоч трохи забезпечити захист краю від ворожих нападів, будували тут оборонні замки-фортеці. Були замки державні, як Кам'янецький, Вінницький, Брацлавський. Було багато приватних замків: кожен заможний землевласник – пан будував на своїй землі замок, щоб можна було там ховатися під час небезпеки. У деяких місцях роль замків відігравали печери. Навіть церкви на Поділлі будували інколи як замок, щоб у них можна було ховатися від ворогів.

Згодом, уже після Копистиринської битви між литовцями і поляками на річці Мурафі у 1432 році, землі нашої місцевості по правий берег річки Мурафи стали належати полякам. В цей період стало можливим уже вдруге поселятися на цих землях вті-

качам із північних країв та Галичини. Але територія наша була малозаселеною. Поселення без назв були розкидані хуторами, в кожному по 4-5 дворів. Згодом ці хутори приймали свою назву. Назви ці мають свої історії, про що буде мова пізніше. Всі вони були оточені дрімучими лісами, де було вдосталь води, а родючі чорноземи в цій місцевості приваблювали все більше й більше поселенців.

Наш земляк із Пасинок відомий історик і поділлєзнавець, професор Люблінського університету Леон Бялковський (1885-1952 рр.) у своїх наукових працях приділив багато уваги історії нашого Поділля. У своїй книзі «Поріччя Мурахви в XV-XVI ст.» (т. II, Кам'янець на Поділля, 1920, с. 15-18.) вчений висвітлив історію виникнення в XVI столітті багатьох поселень у нашій місцевості, зокрема й по річці Мурашці (річка носила назву Мурашка Сеньківська). Там йдеться про населені пункти: Кацмазів, Перепільчинці, Лука, Мовчани, Княжа Лука (Плебанівка), Пасинково, Тенпонки (біля Дзялова), Насіківка, Заклинці, Шаргород, Політанка та інші. Бялковський у своїй книзі вказує на те, що зем'яни (власники землі, які ці землі обробляли) жили там, де було безпечно, в іншому місці, а не там, де були їхні поля. Свої житла люди старалися будувати в основному біля різних водоймищ, на освітлених сонцем схилах, захищених лісами.

І вже, як згадувалось раніше, виходячи із архівних документів відомого картографа та військового інженера – будівельника Гільома де Боплана, який довгий час (1630-1647 рр.) жив і працював у Бару на користь Польщі (за його проектами та під керівництвом будувалися фортеці на Поділлі, зокрема, в Бару та у колишньому Новгороді, тепер Копайгород – 1646 р.), бачимо на карті Брацлавського і Подільського воєводства – 1640 р. село **Politan**, що з тих пір уже не мало «пауз» у своєму існуванні. Село і до тепер носить назву свого володаря – Політанського, якому воно належало за документами, датованих кінцем XVI століття, а точніше – 1596 роком.

Польський період

Враховуючи незадоволення місцевого населення України та відчуваючи наближення небезпеки для себе, литовські та польські пани 1 липня 1569 року з'їхалися в місто Люблін і вирішили створити єдину державу. Це рішення про Злуку дістало в історії назву Люблінська унія (союз), а держава стала називатись Річ Посполита. Але життя подільських селян від цього не покращилось, а навпаки. Незважаючи на об'єднання двох великих держав Польщі та Литви, татари в свою чергу так само віроломно нападали на міста і села Поділля. Кучманським шляхом знову і знову йшла смерть і поневолення. В 1558, 1562, 1564, 1567, 1569 роках і в подальшому у 70-х роках XVI ст. наші землі зазнавали страхітливих татарських спустошень.

Ян Замойський – володар земель Шаргородських. (1541-1605 рр.)

Не ставала виключенням і земля шаргородська. Селяни тікали з цієї місцевості, де поруч, по лівий бік Мурафи, проходив страшний татарський шлях, прозваний Кучманським.

Крім гніту магнатів і шляхти та католицької церкви населення зазнавало величезних збитків від вторгнення татар. В 1575 р. 130-тисячна татарська орда вторглась на Правобережну Україну, а також в наш край. Документи свідчать, що татари тоді захопили 55 тис. полонених, забрали 150 тис. коней, 500 тис. рогатої худоби, 200 тис. овець. Ще більше потерпіло наше

Поділля від татар у 1577 р. Гніт польських панів, напади татар змушували населення Поділля утікати на Південь України, зокрема на Запорізьку Січ, де оказувалось, ставало вільним і не раз приходило на допомогу населенню, яке терпіло панський гніт. Село Політанки з кінця XVI ст. стало належати, як і вся Шаргородська волость, польському магнату Яну Замоїському.

Северин Наливайко

В 1594 р. вибухнуло велике селянсько-козацьке повстання проти гніту польських феодалів під проводом Северина Наливайка і Григорія Лободи. Спочатку повстанці пішли із Запорізької Січі на Брацлавщину, де до них приєдналося багато селян і міщан. Вони вигнали з Брацлава польських правителів, розгромили послане проти них королівське військо і в листопаді 1594 р. заволоділи спочатку Шаргородом, потім Баром, захопили і зруйнували фортецю.

В Барі перезимували, провели тут козацьку раду, яка звернулася із закликом до населення підніматися на повстання проти гнобителів. Тут до них також приєдналося багато селян і міщан. Далі народні месники пішли походом по Поділля. Наливайківці зайняли Томашпіль, Шаргород, Джурин, Мурафу, Красне, Станіславчик, Копайгород, Могилів, Чернівці, Ямпіль. Пани утікали. Все Поділля опинилось під контролем повстанців. Навесні 1595 року проти Наливайка з Польщі було направлено велике військо під командуванням Замоїського, Жолкевського, Потоцького, 20 липня воно вже плундрувало села навколо Шаргорода, Чернівців і Мурафи. Скрізь, де проходили польські вояки, залишалися розорені поселення, спустошені селянські двори, убито або четвертовано місцевих жителів. Так захищали поляки свою владу

від повстанців. Але повстання наливайківців з великими зусиллями було розгромлене поляками лише в 1596 році.

XVI століття в історії нашого краю завершилось повстанням наливайківців проти магнатів і шляхти. Але після розгрому повстанців владу знову захоплювали польські та литовські феодали.

Шаргородська фортеця. Кінець XVI ст. Фото 1930 р.

Поступово збільшувались феодальні повинності, селян перетворювали в кріпаків. На Брацлавщині в середині XVI ст. панщина становила 2 дні на тиждень, в Західному Поділлі – 3-4 дні. Крім панщини селян зобов'язували платити натуральні податки, грошові і виконувати роботи по ремонту замків, мостів, гребель, охороняти переправи, мости та інші повинності. Відомо, що в тих роках (1636-1646 рр.), будувалася Копайгородська фортеця, укріплювалися стіни збудованої раніше Шаргородської фортеці. В селах і містечках будувалися панські маєтки, які часто замінювали панам фортеці, як наприклад у Чернівцях. На ці будівництва масово залучалося населення навколишніх сіл. Одночасно селян зобов'язували сплачувати державний податок.

Проходили роки, незважаючи ні на що, народ поступово піднімав край з руїн, багатішав. На землі, де зараз знаходяться Політанки, поселялись нові люди.

З історичних джерел відомо, що в цій місцевості масово спалювались навколишні величезні лісові масиви. Після їх спалю-

вання і вивезення поташу (попелу) за кордон, ці площі згодом ставали придатними для посівів пшениці, проса та інших культур. На цих спалених площах згодом поселялися люди. Це була перша половина XVII століття. Настав час, коли відбувалося масове засилля у нашому краї поляків, які захоплюючи землі, маєтки в місцевих жителів, осідали на них, а українців вигонили.

Така свавільна політика викликала велике обурення місцевого населення проти феодалного гніту магнатів, шляхти і особливо католицизму.

Як видно з попередніх історичних подій, жорстоке гноблення і свавілля польських колонізаторів привели до загострення класової боротьби. Почастішали напади озброєних селян на польських панів. Запалали маєтки гнобителів. Навіть багаті люди і шляхтичі, не домігшись повернення своїх маєтків від королівських здирників з допомогою суду й короля, тікали на Запорізьку Січ, приєднувались до повсталих.

Опустошувались села і міста, занепадало ремесло і торгівля. Покривджене населення міст і сіл, не домігшись покращення становища в результаті боротьби, або утікало до козаків на Січ, або переселялось в степову частину України, в Молдавію чи в інші місця. Внаслідок селянсько-козацьких повстань польські пани утікали, а потім поверталися з військами і жорстоко розправлялись з повсталими. Народний гнів наростав, аж поки не вибухнув у велику Визвольну війну українського народу під проводом Богдана Хмельницького.

Визвольна війна на Шаргородщині

На українських землях встановився жорстокий режим іноземного панування. Це викликало велике обурення місцевого населення. Тому з перших днів володарювання польських панів на Україні розгоряється полум'я національно-визвольної боротьби, що часто виливалося у великі народні повстання та селянсько-козацькі війни.

Почалася Визвольна війна українського народу під керівництвом Богдана Хмельницького проти польсько-шляхетської влади на Україні. Повсякденні знущання та утиски польських панів посилили боротьбу нашого народу за національне та соціальне визволення. З особливою силою вибухнув гнів українського народу на початку 1648 року.

*Гетьман України
Богдан Хмельницький*

Ім'я керівника Визвольної війни Богдана Хмельницького, великого полководця, дуже тісно пов'язане із Поділлям, Шаргородщиною зокрема. Запеклі бої з шляхтою проводились по всій Україні. Поляки зазнавали поразки за поразкою. Так, після розгрому польських військ в травні 1648 р. біля Жовтих Вод і Корсуня та нищівного розгрому в липні під Старокостянтиновим, вони поспішно утікали. За короткий час були визволені Вінниця, Брацлав, Ладизжин, Бершадь, Шпиків, Деревчин, Мурафа, Красне, Томашпіль, Чернівці, Четвертинівка,

Чечельник, Станіславчик, Копайгород, Шаргород та інші міста і містечка. Єдина надія в польських військ була на Бар і Барську фортецю, які були воротами до Східного Поділля. Вони сподівались надійно сховатись за його добре укріплення валами. В час Визвольної війни Бар, дійсно, був одним з важливих, ключових пунктів, за який точились запеклі бої між польськими і козацькими військами.

На захоплення Бара Б. Хмельницький послав полковника Максима Кривоноса з військом. Слід відмітити, що масштаби діяльності знаменитого селянського полковника Максима Кривоноса на території Шаргородщини, Барщини, Брацлавщини та всього Поділля набрало такого розмаху, що перелякана польська шляхта ставила його на один рівень із Богданом Хмельницьким.

Гетьман розумів, що розрізнені загони повстанців, які діяли на нашій території Поділля, необхідно було об'єднати в одне організоване військо. Тому Б.Хмельницький доручив це зробити своєму найближчому соратнику і помічнику Максиму Кривоносу.

При здобутті Бара і фортеці проявився блискучий військовий талант козацького полковника М.Кривоноса, який, як твердять історичні джерела, походив з сім'ї ремісника з м.Могилів-Подільського. (Точна дата народження М.Кривоноса невідома. Крім місця його народження в місті Могилів-Подільський, у літературі зустрічаються й інші населені пункти: село Вільшанка на Черкащині, місто Острог, одне із сіл на Волині). Він вміло координував дії піхоти, кінноти та артилерії, оперативно діяла розвідка, ефективно використовувалася військова техніка. На площі міста зібралися всі православні жителі Бара й перед ними виступив М.Кривоніс і оголосив грамоту: *«Не слухайте панів, не слухайте більше урядників, а приходьте всі до мене. Ваші батьки не знали ніяких панських законів, на цих політих вашою кров'ю полях. І ви ніколи не знайдете кращого засобу визволитися, якщо тепер із зброєю в руках не скинете панське ярмо і не здобудете свободу кров'ю своєю»*. У відповідь на цей заклик багато подолян вступили в ряди повстанців. За цю блискучу перемогу в Бару над

польськими військами М. Кривоніс був нагороджений гетьманом Б. Хмельницьким дорогоцінною позолоченою шаблею.

*Максим Кривоніс очима
невідомого польського
художника, який зобразив його
грав'юру-шарж*

Польській шляхті вдалося завдати поразки ще перед війною у 1646 році загонові Максима Кривоніса. Після поразки він пішов на Запоріжжя, щоб звідти продовжувати боротьбу проти гніту шляхетської Польщі.

Налякана розмахом повстанського руху влітку 1648 року, польська шляхта тікає із своїх маєтків, ховаючись від народного гніву. Великі магнати організують загони із шляхти для боротьби з повсталим народом. Войовничо налаштоване населення

Ще до Визвольної війни 1648-1654 рр. в одній з сутичок з польською шляхтою Максим Кривоніс дістав удар шаблею, внаслідок чого був ушкоджений ніс. З того часу був прозваний Кривонісом. А у народних думах та піснях він відомий ще під прізвиськом Перебийноса.

Потомків з таким прізвиськом існує особливо багато у наших навколишніх селах Поділля. Цей факт є важливим засвідченням того, що полководець М. Кривоніс (Перебийніс) все-таки родом із нашої місцевості.

*Максим Кривоніс – найближчий
сподвижник Б. Хмельницького*

Шаргородщини і навколишніх сіл брало активну участь у боях із польсько-шляхетськими військами під час здобуття Бара, Копайгорода, Шаргорода, Чернівців, Брацлава.

Ось як описує події, пов'язані з перебуванням Кривоноса на Шаргородщині Брацлавський шляхетський воевода Адам Кисель у своїй жалобі на невгамовного, сміливого полководця з війська Б.Хмельницького у листі до коронного Канцлера, датованого 1648 роком, (мовою оригіналу із деякими скороченнями, що не стосуються Шаргорода).

– Письмо его милости, пана воеводы Брацлавского, к его милостыни пану Канцлеру коронному, в Корлуп 9 августа 1648 года.

«...Большая и жалкая перемена последовала в моем предположении идти к Киеву, ... несколько тысяч Козаков пошли к Меджибожу. Кривонос взял этот город штурмом и всех жителей перерезал. Слышно, что и Шаргород подвергся той же участи, (під словами «всех жителей» мається на увазі усіх шляхтичів та євреїв, а місцевих жителів – українців козаки не чіпали – А.Н.) и что

**Адам Кисіль – воєвода
Брацлавський**

*козаки обратились уже к Бару, ...
...Те же изменники Кривоносцы, которые мою гуцу опустошили, поймали отца Лацка, моего поверенного, отправленного мною к Хмельницкому, и разложив его на главной улице Шаргорода, избili киями так, что я не знаю останется ли он в живых, забрали все при нем мои письма к Хмельницкому... ...ограбили наездами всю окрестность, сожгли монастырь в Калиновке, что возле Шаргорода, пьянствуя днем и ночью, выпили несколько бочек вина и несколько десятков бочек меду, потчивали всех холопов, а остальное пораздавали им...*

...Изменник Кривonos писал Хмельницкому (из показаний пленных), что мои послы посажены на кол. И тогда сам Хмельницкий двинулся с великими силами 100-120 тыс. на соединение с Ордою...

(Адам Кисель – воевода Брацлавский, август 1648 год)»

Селянський полковник Максим Кривоніс, володіючи великим організаторським і військовим талантом та незламністю волі, мужністю, яскраво вираженою непримиренністю до польського панування і ненавистю до існуючих соціальних відносин, наводив жах на польську шляхту.

Ось рядки, де, звертаючись до короля, польська шляхта повідомляла:

«...Той безчесний Кривоніс підняв на війну неорганізовану юрбу і до цього часу по Україні не перестає порушувати наш мир і всюди проводить ворожі наступи. Він здобув у боях і спустошив багато міст, винищуючи шляхту, жидів-орендарів та ксьондзів».

(Історія України в документах та матеріалах, т.ІІІ., Київ, 1941, с.115).

Напад козаків Кривоноса на поляків

Наша місцевість опиняється в зоні частих військових сутичок між польською шляхтою і загонами селянсько-козацьких формувань. Бої відбувалися і в Лучинці, і в Копайгороді, і в Станіславчику, і у Шпикові, і у Томашполі, Чернівцях і в Мурафі. У серпні 1648 року Максим Кривоніс зі своїми загонами під Станіславчиком зустрівся із переважаючими силами польської шляхти. Військова майстерність та мужність селянсько-козацьких загонів на чолі з Максимом Кривоносом не дозволили шляхті добитись перемоги.

Після боїв під Станіславчиком загони козаків Максима Кривоноса з новим поповненням з місцевих селян рушили на Шаргород.

Фортеця, де осіли шляхетські війська, зустріла козаків вогнем із гармат і атаками кінноти. Відчайдушний і розгніваний діями шляхти селянський полковник Максим Кривоніс першим увірвався на своєму коні всередину переляканих польських вояків і почав рубати шаблею ворогів.

Бій тривав зовсім недовго. Своїми швидкими і рішучими діями козаки штурмом оволоділи Шаргородом.

Південні ворота міста останки ворогів скоро відчинили і через них втекли на Писарівку і Політанки до Чернівців і аж до Дністра. Козаками було порубано багато шляхтичів, зруйновано їхні будівлі, в тому числі і шаргородський костел Флоріана. (*Архів Пд. – Зах. Росії, ч.1, т.1, Київ, 1886, с.192*).

Війська Богдана Хмельницького успішно просувались на Захід і наприкінці вересня 1648 року спинились під стінами Львова. Наближалась зима. Серед козаків розпочалась епідемія невиліковної чуми. Від неї помер видатний сподвижник Богдана Хмельницького, наш земляк, полковник Максим Кривоніс.

(З окремих джерел відомо про сварки між Хмельницьким і Кривоносом, який не поділяв з гетьманом поглядів на політику держави. І смерть від чуми під Львовом лише двох козаків – Кривоноса і його товариша, – серед сорока тисяч вояк, аж ніяк не схожа на смерть від чуми. Підле отруєння і ніщо інше.

Нам же 350 років Московські історики тлумачили, що Криwonіс помер від чуми, якої насправді там у той час не було. Не порочити ж Богданове ім'я, який віддав їм Україну. – А.Н.).

Даний етап війни закінчився Зборівським договором між Богданом Хмельницьким і польським королем Яном Казимиром II, укладеним 8 серпня 1649 року. Цей договір завершив воєнні дії 1649 року, у ході яких козацько-селянське військо завдало нищівних ударів польсько-шляхетській армії. Згідно договору було визначено кордон між Україною Богдана Хмельницького і Польщею. За цим договором лінія кордону на Поділлі проходила по прикордонних містечках, в яких стояли козацькі застави: Погребище, Прилуки, Вінниця, Браїлів, Станіславчик, Копистирин, Мурафа, Шаргород, Садківці, Чернівці, Стіна, Ямпіль і до річки Дністер. (*Нариси історії Поділля, Київ, 1990, с.77*).

Король Польський Ян-Казимір-II, обраний 17 листопада 1648 р. за бажанням Б. Хмельницького. Згодом король Ян-Казимір перебував походом у Шаргороді

Король Польщі визнав Богдана Хмельницького гетьманом України та передав під його владу землі Київського, Чернігівського і Брацлавського воєводства, тобто більшу частину українських земель. Село наше стало належати гетьману Хмельницькому.

Шаргород опинився прикордонним містом. Король також визнав складений урядом Богдана Хмельницького реєстр Запорізького війська, що містить поіменні списки 40 тисяч реєстрових козаків. Решті козакам (і це була помилка Б.Хмельницького) необхідно було повернутися в підданство старостам і панам на місцях. Дане рішення було образливим для населення.

Хмельницький розумів, що перемога може бути нетривкою, якщо її не закріпити на місцях. Одразу ж після Зборова з вересня-жовтня 1649 року він займався великою державницькою діяльністю по зміцненню козацької адміністрації, проводив адміністративно-територіальний поділ своєї підвладної території на полки і сотні.

Спеціальним гетьманським універсалом вся Україна була поділена на 17 полків, відповідно, полки-на сотні. У нашій місцевості був сформований великий Брацлавський полк під керівництвом полковника Данила Нечая. До складу полку увійшла 21 сотня. Шаргород був визначений як сотенне містечко і сотня Шаргородська увійшла до складу Брацлавського полку.

Вдалося віднайти поіменні списки козаків шаргородської сотні. Читачеві, якому буде цікаво знати ті прізвища сотенних козаків, рекомендуємо проглянути книгу «Реєстр Війська Запорізького 1649 року», Київ, 1995 р., с. 250-252. Можливо, серед них є і політанські чи знайомі шаргородські прізвища та імена. Наші предки-земляки воювали у рядах сотенних козаків війська Б. Хмельницького. Цим ми маємо пишатися і мати за приклад їхню самовідданість Україні.

Полк Брацлавський – Данило Нечай – полковник

*Данило Нечай –
Брацлавський полковник*

(З поіменних списків сотень Брацлавського полку автор перераховує тільки назви їх, зупинившись дослівно на Шаргородській сотні – мовою оригіналу).

Сотня Райгородська, Тульчинська, Клебанська, Краснянська, Браїловська, Вулшанська, Вербська, Тимановська, Горячкоцька, Александровська, Яльницька (Яланець – А.Н.), Ямпольська, Шаргородська, Мураховська – (27 козаків, Пеньковці – 5 козаків, Копистерин – 68 козаків), Станіславовська, Мястковська, Лучицька, Баглановська, Чачалницька, Комаргородська, Черновецька.

Список сотні Шаргородської

Іван – сотник, 33 козака, Шаргород – 27 козаків.

Сотня Шаргородська – 60 козаків

Іван Сотник
Івашко Пелешенко
Апрунець
Мись Ясченко
Гаврило Пархоменко
Васил Батенько
Яким Пешанько

Герасим Рудый
Андрей Туз
Иван Наторкин
Степан Швак
Прокоп Ткач
Дмитро Зеньчут
Сергей Толоючишин
Андрей Кудлай
Степан Васченко
Степан Мальованый
Иван Паровенко
Петро Малевак
Карп Шиленко
Мисс Скаженик
Стефан Неживый
Миско Мелник
Грицко Величко
Дмитро Стелмах
Гаврило Куценко
Луцик Рудык
Федор Гвоздь
Семен Чернушик
Иван Пирожок
Луць Малахатко

Шаргород

Миско Чирва
Тимко Носаленко
Семен Чухин
Иван Алексеенко
Федор Максимович
Яков Кочмар
Иван Купа
Гриц Дашков
Феденко Пистаренский

Дмитро Жирявец
Иван Маслей
Куц Кавпецкий
Луцик Понько
Дмитро Кременецкий
Юрко Копутишин
Иванко Бородатый
Мись Тречинець
Розка Гордеенко
Труш Кузенко
Крузь Курчун
Павел Хоменко
Кость Куриленко
Грицько Вихор
Клим Обилачишин
Илько Низьборенский
Васил Низьборенский
Яцько Стеблей

Сотня Мураховська – 27 козаків

Пеньковцы – 5 козаків

Копыстырын – 68 козаків.

(Реєстр Війська Запорізького 1649 року, Київ, 1995 р., с. 250-252).

Таким чином, Шаргород став після 1649 року сотенним містечком. Вся повнота влади в Шаргороді належала сотнику. Крім сотника, який обирався козацькою радою, були сотенний осавула, писар, хорунжий, суддя. Сотник мав адміністративну, військову і судову владу. Було введено контроль за фінансами, оподаткуванням населення міста та навколишніх сіл, охороною торгівлі та ремесла. Селянська та міщанська громади Шаргорода визнали державне керівництво сотенної старшини. Після проголошення сотенним містечком в Шаргороді згодом з'явилась ратуша – будинок посеред містечка, перед яким була центральна площа міста.

Приміщення ратуші в Шаргороді, де на площі перед костелем не раз вимовляли промови Хмельницький, Кривоніс, Нечай. Фото 2010 р.

В ті далекі часи біля ратуші відбувалися урочисті події та вирішувались доленосні життєві проблеми. В цьому приміщенні, яке після деяких перебудов збереглось і до наших днів, перебувало містечкове самоврядне керівництво, що було підвладне сотнику.

Донедавна в цьому приміщенні, містилися селищна, а потім міська рада. Сьогодні тут розміщується земельний відділ райдержадміністрації. На великій площі, яка розмістилася перед будівлями костелу і ратуші, не раз бували і вимовляли палкі промови гетьман України Богдан Хмельницький (1650, 1653 рр.), полковники війська Запорізького Максим Кривоніс (1648 р.), Данило Нечай (1649, 1650, 1651 рр.).

(Документи Б. Хмельницького (1648-1657 рр.), Київ, 1961, с. 190).

Гетьман Хмельницький добре розумів, що Зборівська угода, це тимчасове перемир'я. Готувалася до нападу Польща, готувався до війни і Богдан Хмельницький. Він звернув особливу увагу на зміцнення прикордонної смуги. У 1650 році разом з генеральною старшиною він здійснив інспекційну поїздку по сотнях Брацлавського полку. Лінію сухопутного кордону та кордону по

р. Мурафа захищали полки брацлавського полковника Данила Нечая. Застави на цьому відрізку кордону виявилися надто слабкими.

На початку 1651 року польський гетьман Калиновський, який сам мав маєтки в тих місцях, що були одведені козакам, вирішив ввести 15-ти тисячне польське військо на Україну. Він видав універсал, в якому наказував селянам, щоб, покинувши бунти, кожен сидів вдома і слухався своїх панів, а сам з військом вирушив на Поділля і захопив Ямпіль, Чернівці, Шаргород, Мурафу і став обозом у Станіславові (колишня назва Станіславчика – А.Н.). На зустріч йому з 3-х тисячним військом виступив брацлавський полковник Данило Нечай, простуючи до Бару через густий Чорний ліс коло Тульчина. Довідавшись, що Калиновський дуже швидко посувається вперед, Нечай не захотів стрінутись з ним в Левківському лісі і пішов до містечка Красного (в теперішньому Тиврівському районі), де дожидав, що до нього підійдуть на поміч околицьні селяни. Діло було на масницю. Нечай виставив на чатах коло Ворошилівки над Бугом сотника Шпака з козаками, а сам почав гуляти й бенкетувати, як звичайно, на масниці.

Коронний гетьман Мартин Калиновський скликав у Станіславові військову раду і, звертаючись до присутніх, сказав, що до нас дійшло повідомлення, що «бидло» зібралось в Красному, пиячать і святкують масницю, а нас вони не чекають і не бояться, що ми на них нападём.

Данило Нечай гучно і весело вечеряв із своєю любасею Орисею. Козаки попереджували Нечая при небезпеку. Він їх запевнив, що у нього є відважний та хоробрий козак Шпаченко, який повідомить його про небезпеку. Козаки, окрилені такою відповіддю свого полководця, вдалися до пиятики та веселощів.

Тим часом польська армія Мартина Калиновського і Станіслава Лянцкоронського загальною чисельністю в 14-15 тисяч жовнірів 20 лютого 1651 року вирушила із Станіслава. Дізнавшись, що Шпаченко знаходиться в Ворошилівці з малим загоном, польське коронне військо через Будьки швидко напало на нього, повністю знищивши його, що навіть не залишилося ні одного козака, який би повідомив у Красне Данилу Нечая про небезпеку.

Була ніч. В Красному ніхто не думав про небезпеку, як польський передовий загін, який складався із драгунів під керівництвом П'ясочинського і ротмістра Корецького, підступив до Красного. Це відбулось о третій годині ночі. Козаки вдарили в набат, схопивши зброю, кинулись на ворога. Як лев, захищався Нечай. Козаки разом з Нечаєм відбивались відчайдушно, завдаючи ворогові великих втрат. Вся вулиця була встелена трупами, кров текла по ній від страшної битви між козаками і ляхами. Але сили були нерівні. Підійшов до Красного свіжий багаточисельний польський загін із числа розігнаних подільських шляхтичів під керівництвом Косаківського, який, ввірвавшись зі всіх сторін до Красного, винищував козаків. Загинув на очах Данила Нечая його брат Матвій. Козаки відчайдушно відбивались від ворогів. Нерівний бій тривав майже цілу добу і тричі поранений Нечай до останнього не кидав з рук шаблі. Лише коли під ним упав кінь, козаки закрились у замок.

Смертельно пораненого Данила Нечая віднесли в замок, де він і помер. Тіло Нечая було перенесено до церкви, де попи відправляли панахиду по відважному козацькому лицарю. Поляки знайшли тіло Нечая і поглумились над ним. Люди пропонували відкуп полякам, щоб поховати Нечая, але поляки не взяли ні срібла, ні золота, порубали тіло Нечая на дрібні шматочки. Тільки дивом залишилась голова Нечая, яка згодом була віддана землі за всіма козацькими почестями, що проводились в церкві Великомучениці Варвари с.Красного. Срібна булава і кіш Данила Нечая дістались П'ясочинському.

(*В.А.Смолій, В.С.Степанков. Богдан Хмельницький, К., 1995, с. 293; Н.И. Костомаров. Богдан Хмельницький, М., 1995, с.445*).

Щодо голови і порубаного тіла Нечая в народі навколишніх сіл Красного існує інша легенда й досі про те, що знівечене поляками тіло зберіг посланець султана Муради на ім'я Алі, який брав участь у бою. Турок похапцем показав присутньому в церкві польському воеводі Корицькому папір від султана про те, що людина, котра посягне на життя Данила Нечая, вважатиметься особистим ворогом падишаха до сьомого коліна і буде приречена на погибель.

Від цих слів Корицького кинуло в піт і він вийшов з церкви...

Народ схоронив голову та зібрані останки тіла Данила Нечая зі всіма козацькими почеснями далеко у полі сусіднього від Красного села Черемошне, висипавши, за звичаєм, шапками на місці могили героя великий земляний насип – курган. Вдячні нащадки через три століття на тому місці спорудили пам'ятник.

А срібна булава Данила Нечая деякий час перебувала в польного коронного гетьмана Мартина Калиновського, яку П'ясочинський віддав С. Лянцкоронському, а той, після деякої затримки у себе, вручив її коронному гетьману. Під час подій біля села Четвертинки, що біля Ладижина, поляк Калиновський її загубив разом із своєю головою...

Український народ дуже любив Нечая і склав про нього пісню, яка з різними одмінами співалась ще до недавнього часу по всій Україні од коломийського Підгір'я до Харківщини. В цій пісні якраз змальовано останній бій Нечая з поляками:

*Та поставив козак Нечай три сторожі в місті,
А сам пішов до кумоньки шуку рибу їсти.
Ой поглянув козак Нечай за тихії води:
Іде ляхів сорок тисяч хорошої вроди.*

*Могила Данила Нечая біля села
Черемошне Тиврівського району.
Фото 2013 р.*

*Подивився козак Нечай в горішну квартиру:
Ходить ляшків, вражих синів, як курей по ринку.
Ой як крикне козак Нечай на хлопця малого:
– Сідлай, хлопче, сідлай малий, коня вороного!*

*Геть виріжем вражих ляхів та ще й до одного!
Ой не встигнув козак Нечай на коника впасти,
Став ляхами, як снопами, по два ряди класти.
Ой кинувся козак Нечай на лівес плече,
А вже з ляшків, вражих синів, кров річками тече.*

*Повернувся козак Нечай на правую руку,
Не вискочить Нечайв кінь із лядського трупу.
Ой удався козак Нечай до коня словами:
«Не доступай, кінь козацький, до землі ногами!».*

*Ой як стисне козак Нечай коня острогами,
За ним ляхів сорок тисяч з голими шаблями.
Озирнеться козак Нечай на лівес плече, –
Ой полетіла Нечаснку голівонька з плеча.*

(Відомо, що серед полковників Хмельницького велися чвари через різні погляди на ведення війни.

Дивує поведінка Івана Богуна, який в той час знаходився в Строїнцях, що всього за 20 км від Красного, де три дні стікав кров'ю Данило Нечай, а він, чомусь(?), не пішов на допомогу, а відступив до Вінниці – А.Н.)

Загибель Данила Нечая, одного з найталановитіших українських полководців, стала великою втратою для армії Богдана Хмельницького і всієї України.

За героїчну смерть свого улюбленого Брацлавського полковника Данила Нечая гетьман Б.Хмельницький кровно віддячив полякам під Четвертинівкою, що біля Ладижина у 1652 році. В урочищі «Батіг» відбулася кровава битва з поляками. У ній загинув польський гетьман Калиновський, який вчинив розправу у

с.Красному над Нечаєм. Загинув там і син Калиновського, загинув навіть рідний брат польського короля.

Так помстився Б.Хмельницький за Нечая.

Так було порушено Зборівський договір і розпочався новий етап військових дій, який з перервами тривав до 1654 року, а польські хоругви під проводом Станіслава Лянцкоронського і Миколи Потоцького не раз з'являлися під Копайгородом, Шаргородом, Томашполем, Шпиковом, Чернівцями, Лучинцем, Мурафою, Станіславчиком та в інших місцях Поділля.

У 1651 році війська Богдана Хмельницького певний час дислокувалися у знайомих їм дерєбчинських і шпиківських лісах. Під час перебування у Дерєбчині козаки на так званій «Чорній раді» обрали своїми ватажками І.Олександренка та Чугая (Чуйка). Тоді ж рада подільських козацьких загонів вирішила розпочати військові дії проти гнобителів. З містечка Дерєбчина об'єднані загоони вирушили через населені пункти Михайлівку, Юхимівку, Станіславчик, Маньківці до Бару. Винищили по селах шляхту, з боями вступили в місто і знищили польський гарнізон, спалили і зруйнували фортецю, економію, захопили великі запаси хліба з її складів. В бою за Бар загинув полковник Чугай (Чуйко).

Потім вирушили з Бару до Дністра, де до них приєдналися левенці (гайдамаки) і спільно громили шляхту та магнатів по селах і містах. Завдяки вступу до них селян і міщан, загін мав тепер майже 10 тисяч чоловік, серед яких впевнено можна стверджувати, були й селяни з Шаргородщини.

В середині жовтня 1653 року Гетьман України Богдан Хмельницький знову зупинився обозом у Дерєбчинському лісі. А далі через Семенівку, Михайлівку, Мурафу війська Хмельницького дісталися до Шаргорода. Звісно, що сам Шаргород не міг вмістити велике 20-тисячне військо гетьмана, а тому його полки базувалися у навколишніх селах: Козлівці, Насіківці, Плебанівці, Калинівці, Мілярівці, Слободі, Гибалівці, Дерев'янках та інших поселеннях. Як свідчення цього серед населення нашого краю й досі існують назви-топоніми місцин, де базувалися козаки.

Наприклад: у Насіківці – «Обіз», у Перепільчинцях – «Погоня», у Політанках – «Козацьке», у Плебанівці – «Козачий Яр», у Калинівці – «Кринички» і т. ін.

*Залишки Шаргородської фортеці, збудованої в кінці XVI століття.
Фото 1930 р.*

28 жовтня 1653 року, перебуваючи на стоянці в Шаргороді, український гетьман звернувся з листом до російських послів Стрешнева та Бредихіна, висловив їм вдячність за царську «милість», повідомляючи, що не може їх прийняти через воєнні дії, тому просив зачекати на його повернення з походу.

Після походу через Шаргород Богдан Хмельницький у листопаді 1653 року перебував у Бару. (Б.А. Смолій, В.С. Степанков. Б. Хмельницький, К.. 1995, с. 422, 425).

В районі Бар-Шаргород зосереджувались основні сили повстанців. У листопаді 1653р. польське військо в районі Жванця було оточене і опинилось у важкому становищі.

Б. Хмельницький з Бару повідомляв російським послам, що в польському таборі великі труднощі і голод, козаки готуються взяти осаджених штурмом.

Та в цей час сталася подія, яка різко змінила становище українського війська і ще більше погіршила становище оточених поляків. Від прибулого в Бар козацького посла Лавріна Капусти

10 листопада 1653 року Б.Хмельницький дізнався про те, що Земський Собор в Москві прийняв рішення про воз'єднання України з Росією і негайно виїхав до Переяслава. Дізнавшись про це, кримський хан почав вимагати від Б.Хмельницького припинення бойових дій і укладання миру з польським королем. І цього разу татарський хан врятував польське військо під Жванцем від остаточного розгрому.

Цар московський Олексій Михайлович, який приєднав Україну до московщини. 1654 р.

Україна готувалась до Переяславської ради. 8 січня 1654 р. вона відбулася. Ця подія мала певне значення для обох народів. Але в дальшому російський царизм порушив статті Переяславської угоди, перейменував Україну в Малоросію, ліквідував її автономію, Запорізьку Січ і Запорізьке козацтво, закріпачив народ України, глушив розвиток самобутньої української культури, особливо її мови.

Якщо ж продовжити мову про дії Москви, то вона постійно привласнювала усе наше українське. Вона – Росія – вкрала нашу державу Русь Київську, перетворивши її на Росію.

Так само нею було спотворено нашу українську мову. Але головне, що вони вкрали у нас, це віру. Адже давно відомо, що ще князь Володимир пройшов хрещення у водах Дніпра і з тих пір ми стали православними. Спочатку ми – українці Київської Русі, а не Московія, до складу якої тоді входили лише угро-фіни та татаро-монголи.

Навіть гроші, і ті Росія вкрала у нас, рубаючи давню, виготовлену ще за Данила Галицького, монету – гривню на шматки. Її від того, що нашу монету рубали, з тих пір у Росії появилася рубль.

Гривня – це була дуже дорога монета, виготовлена з м'якого металу вагою біля 400 грамів. Розмінних дешевих монет не було,

тому й примудрилися росіяни рубати гривню на шматки й купляти товар згідно ціни шматка монети.

Відомо й те, що від нас з України пішла в Москву й освіта, а в Київ з Москви посилали молодих людей учитись. Київські учені принесли в Москву початки європейської «латинської» науки, якої раніше в Москві боялися. Ці ж учені почали заводити у Москві школи, театри, писали для театрів твори та всякі вірші. Писалося все те мовою церковно-слов'янською, з приміссю слів українських та польських. Київські учені допомагали у Москві виправляти церковні книги, тому, що вони знали досконало грецьку та латинську мови. Так сталося, що Україна або Київська Русь знову і знову постачала освіту для Московії.

Після Переяславської Ради від 1654 року, на жаль, почалися ще більші утиски всього українського. Але як би не було, а своє коріння роду українці за своїм релігійним переконанням та бажанням у північних краях не пускали. Але все ж таки багато українців за царизму попадало в глибинки Росії на каторги та заслання, де вони й осідали пожиттєво, створюючи українські сім'ї. А шлюбні зв'язки стали поширеними лише за часів СРСР, коли людей за ленінською ідеологією позбавили віри. Внаслідок чого українців в Росії стало настільки багато, що коли Москві стало відомо результати першого радянського перепису населення (1929 р.), російським урядом терміново було вжито заходів: результати перепису визнано недійсними і приховано. А українцями, тобто тих, чиє коріння роду було з України, назвали себе майже половина усіх жителів Росії. Тоді ж українська нація в Росії стала прихованою, тобто вкраденою...

Історики з Росії викрали навіть славнозвісного Іллю Муромця, склавши легенду про те, що він родом із глибинки Московії. А в дійсності існує легенда, що глибинкою тією являлося поріччя нашої Мурафи, де в одному із сіл по цій річці й народився Ілля Муромець. Але, на жаль, наших українських істориків та дослідників століттями так утримували, що вигадки чужоземців ставали дійсністю, а правда з віками ставала легендою й зникала...

Визвольна війна українського народу під проводом гетьмана України Богдана Хмельницького закінчилася у 1654 році Переяславською угодою з Московією. За роки війни наше Поділля ставало ареною боїв українських військ з поляками. Від Бару до Брацлава й Ладижина, від Могилева і Ямполья до Вінниці – скрізь, у містах і селах точилися запеклі бої.

Якими ж геройськими рисами були наділені наші предки – українські козаки?

У 1650 році вийшла з друку книга уже згадуваного французького військового інженера і картографа Гійома Левассера де Боплана (1600-1673р.р.) про українське козацтво «Опис України». Г.Л. де Боплан був безпосереднім свідком воєнних подій в Україні. Він у 1630-1648 роках перебував на службі у польського уряду і бачив все своїми очима, про що й написав книгу, яка стала унікальним авторитетним науковим джерелом для дослідників минувшини України.

У розділі книги «Людність України» він писав про козаків у другій чверті XVII століття:

«...Вони високі на зріст, моторні й міцні, люблять гарно вбиратися, добре виглядають, коли їм удається пограбувати сусідів; іншого часу вони вбираються дуже скромно. Вони зроду мають найкраще здоров'я і майже не піддаються тій епідемічній хворобі, що поширена по усій Польщі і яку лікарі звать «ковтуном». Мало хто з козаків умирає від хвороби, хіба лише в дуже похилому віці, більшість умирає на полі честі, вбиті під час воєн.

Я бачив козаків, що слабували на пропасницю, які, щоб видужати, не вживали ніяких інших ліків, крім пів заряду пороху, розчиненого в пів мірці горілки; добре розмішавши, вони випивали це, а потім лягали спати і ранком вставали в найкращому здоров'ї. У мене був фурман, який робив це кілька разів і часто видужував від цих ліків, яких ні лікарі, ні аптекарі ніколи не мають і на думці. Я бачив також інших, які брали попіл, змішували з горілкою на зразок вищенаведеного і випивали з подібними ж наслідками.

Бачив кілька разів і поранених стрілами, які, перебуваючи далеко від хірургів, прикладали до рани трохи землі, змішаної на долоні з слиною, від чого вони видужували не гірше, ніж від кращої мазі. Це доводить, що потреба винахідлива і в цій країні так само, як і в усякій іншій. Це дає мені привід пригадати, як один козак, якого я колись бачив на березі Самари, варив рибу в дерев'яній посуді, яку поляки й козаки прив'язують позаду сідла, щоб напувати коней. Для цього він розжарював на вогні камінці і кидав їх у посудину, аж поки вода закипіла і риба зварилася, – вигадка, яка на перший погляд здається грубою, а проте не позбавлена до-тепності...». (Історія України в документах і матеріалах, Т.ІІІ, К., 1941, с.66-67).

На XVI- XVII століття припадає період, коли в архіви Польщі та Литви попало порівняно більше відомостей про наш край, про його жителів, поселення, про життя мешканців краю, про володарів земель цього краю тощо.

Разом з тим XVI- XVII століття стало нестерпним для українців. Вони зазнавали все більших і більших утисків від володарів земель, якими були місцеві феодала та польські й литовські магнати. Населенню також дошкуляли часті набіги татарських та турецьких нападників.

Турецькі завойовники на Шаргородщині

Іван Дмитрович Сірко

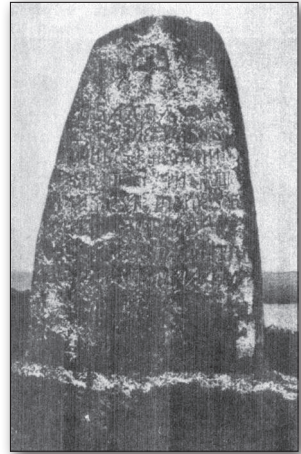
Уже після Визвольної війни 1648-1654 рр. він піднімав на повстання проти гнобителів наше Поділля, спільними зусиллями визволяв наші землі. А коли на ці землі у 1671 році черговий раз Кучманським шляхом на Шаргородщину вторглися татари, Іван Сірко своїм військом відігнав їх під Іллінці і там розтрощив вщент 40-тисячний загін татар, безліч яких знищив, а решта в паніці утекла в Крим.

Помер І.Д. Сірко у 1680 році.

Багаті землі нашого Поділля не могли не захоплювати своєю красою, своїм багатством завойовників. На них уже вкотре посунула турецька орда.

У ці важкі роки, названі в народі Руїною, на допомогу жителям нашого краю приходив легендарний кошовий отаман запорізьких козаків славнозвісний Іван Сірко.

Іван Дмитрович Сірко народився у селі Слобода-Мурафська у 1610 році. Приймав найактивнішу участь у Визвольній війні у війську Богдана Хмельницького.

*Пам'ятник на могилі
Кошового отамана
Івана Дмитровича
Сірка, який помер
1 серпня 1680 року
й похований у
с. Капулівці,
де була Січ Запорізька*

Турецьке панування, хоч було порівняно недовгим, проте залишило про себе поганий спомин. У 1672 році землі Шаргородщини, як і все Поділля, захопила турецька армія і утримувала ці землі аж до 1699 року. А сам Шаргород турки перейменували, назвавши його, як свою столицю – Кучук-Стамбул (Малий Стамбул). В цих роках турецького панування у містечку було прокладено і вимощено велику кількість підземних ходів та погребів. Для цієї надважкої та небезпечної роботи вороги зганяли тисячі селян з навколишніх сіл. Були збудовані в той час і сторожові стовпи. В Слободі-Шаргородській донині зберігся такий кам'яний стовп. Старожили стверджують, що цей стовп був призначений для ліхтаря, який знаходився на верхівці раніше шестиметрової споруди. Років сто назад в Шаргороді таких стовпів налічувалося чотири. За допомогою стовпів-ліхтарів вороги визначали вночі кордони в Шаргороді, що важливо було для турецьких охоронців міста.

Населення Шаргородщини ніяк не мирилось і не корилось турецьким завойовникам, яким наш край був дуже до вподоби. У Шаргороді та в навколишніх селах у 1675 році спалахнуло велике повстання проти турецьких завойовників, які постійно грабували наші села і полонили наших людей, відправляючи їх на продаж у рабство до Криму й Туреччини. Очолив повстання товариш Данила Нечая полковник Станіслав Морозовецький (родом з Тернопільщини). В народі його звали Морозенком. Його підтримали місцеві селяни з навколишніх сіл Шаргорода. Але повстанців виявилось замало проти турецьких завойовників і загін Морозенка зазнав поразки. Самого керівника повстання турки схопили

*Кам'яний стовп,
побудований у другій
половині XVII століття
в селі Слобода-
Шаргородська. В народі
«Турецький стовп».
Фото 2013 р.*

і жорстоко катували тут же, на центральній площі «Малого Стамбула» (Шаргорода). Турецькі кати зняли з тіла повстанця шкіру, відсікли ноги. А коли мученик й тоді не припиняв проклинати ворогів і посилати прокляття їхньому Магомету, йому відтяли язика... Потім живе ще тіло Морозенка заволокли до нижніх воріт міста, що містилися при злитті річок Ковбасни і Мурашки і на них прибили його цвяхами. (*«Подольские епархиальные ведомости», 1863г., №14, стр. 556*).

Але недовго тіло мертвого героя наводило жах на жителів Шаргорода та навколишніх сіл, як цього хотіли турки. Ризикуючи своїм власним життям, жителі Мурафи, які брали безпосередню участь у повстанні й були соратниками ватажка, вирішили таємно вночі зняти розп'яте тіло Морозенка з воріт Шаргорода і похоронити. Задля здійснення своїх намірів вони підкупили за золото охорону. Небіжчика помістили в пустотілу вербову колоду, замаскували на возі схоронок зверху дровами і вивезли в сторону Мурафи.

Сміливці вирішили похоронити небіжчика біля церкви, що стояла на місцині, яка тепер зветься «Лонка». Дерев'яна церква давно відслужила людям своє, а могилу Морозенка на Лонках, що в Клекотині, пам'ятають донині.

На свіжій могилі, наперекір жорстокості ворогам, з'явився спочатку дерев'яний, потім кам'яний хрест і посаджений дівчатами барвінок.

Цю історію автору повідомила жителька с.Клекотини Коломієць Галина Прокопівна у 2010 році на Великдень, вказавши на незаростаючу стежку до народного героя Морозенка, яка постійно протопчується селянами ще з 1675 року.

Народ наш український береже віками пам'ять про свого визволителя. Вдячні подоляни, які брали участь у повстанні проти турків, склали пісню про свого улюбленого героя, яку співають по всій Україні й донині. Співають її і в Політанках:

Ой Морозе, Морозенку,
Славний наш козаче,
За тобою Морозенку
Вся Україна плаче.

І не так та Україна,
Як рідная мати.
Замучила у неволі
Татарва проклята.

Вони його не вбивали,
А лиш катували,
Та із нього молодого
Живим серце виймали.

Поставили Морозенку
В **Мурафі** могилу.
Дивись тепер, козаченьку,
На свою Україну.

*«Запорозжці пишуть листа турецькому султанові».
За спиною писаря праворуч диктує текст листа наш земляк
із Мурафи легендарний полководець Іван Дмитрович Сірко.
Картина І. Репіна*

Гайдамацький рух у наших краях

За роки турецького панування (1672-1699 рр.) наш шаргородський край, як і все Поділля, були перетворені в суцільні руїни. Повсюди було запустіння і голод. В 1699 році між Польщею і Туреччиною був підписаний Карловицький договір, за яким Правобережна Україна з Поділлям знову переходила під владу Польщі. Польська шляхта і феодалі поступово починають повертатись назад на наші землі. Знову відновлюється поневолення селян. Шаргородське населення, як і завжди, не мирилось із поневолювачами. Тут, у наших селах на Шаргородщині почалася визвольна боротьба проти поляків. Організатором і керівником повстання був Семен Палій. Окремі повстанські загони у наших селах очолили Ян Осмалий і Йось Бризатий. Активними в повстанні були й політанські селяни. Вони не могли миритися з тим, що шляхта, повертаючись до своїх маєтків, знову примушувала їх одбувати панщину і запроваджувала тут кріпачину. Селяни покидали свої хати і сім'ї, і ставали, як тоді казали, г а й д а м а к а м и. Вони нападали на купців-євреїв, на панські двори й маєтки, на містечка. Іноді такі ватаги (шляхта їх називала бандами) очолювали козаки-запорожці, які завжди готові були лупцювати євреїв та ляхів. Такими якраз і були згадувані Ян Осмалий і Йось Бризатий.

Ці гайдамацькі напади спочатку мали звичайний розбійницький характер, але в 1734 році з гайдамацьких ватаг склалось трохи не ціле військо, як колись, за часів хмельниччини. **Шаргород став центром гайдамацького руху.** Вступали до гайдамацького війська і наші селяни, особливо багато таких було із Мурафи, Голинчинець, Перепільчинець, де і донині існують гайдамацькі прізвища Перебийносів, Чорних, Хавруків, Гажуків, Заболотних, Здорованів, Храпунів, Чортів, Козаків, Кашуків, Корчунів та ін.

Одні вступали до війська, захищаючи себе і свої сім'ї від кріпацтва, інші – щоб розжитися на майно, худобу, а то й розбагатіти.

*Село шукало порятунку,
Йшли в загони до Богдана,
Йшли стежками Морозенка,
Шукали Правди у Верлана.
Йшли не просто, щоб пройтися,
А йшли з сокирою в руках,
Щоб рід прожив, щоб зберегтися
Для України у віках!*

А.Н.Нагребецький

Саме тоді в Польщі вибрали нового короля і польська шляхта поділилася на дві партії, кожна мала свого кандидата. Москалі підтримували теж одного з цих кандидатів і ввели своє військо в межі Польської України, тобто в наш подільський край. Тоді-то отаман Верлан з Шаргорода зібрав цілий полк селян із навколишніх сіл і підняв повстання, яке охопило край аж до Кам'янця, Прокурава, Бара, Летичева, Тульчина, Брацлава, Ладижина, Ямполь, Чернівців, Могилева. Повстанці грабували шляхетські дома, вирізували панів та євреїв і наводили страх на все Поділля. Повстанці сподівались, що москалі їх підтримають. Але москалі подали поміч не повстанцям, а полякам, і народний рух, який виник на Шаргородщині, було придушено.

Після поразки повстання Верлан відступив у Молдавію. Подальша його доля невідома.

Серед гайдамацьких ватажків уславились тоді Грива, Медвідь, Харько, Гнат Голий, а особливо Сава Чалий, про силу і здібності котрого й тепер співають пісню по всій Україні. Сава Чалий був родом із Комаргорода і під час Верланового повстання у Шаргороді був у нього сотником. Потім він покинув гайдамаків, зрадивши їх, пристав до панів і помагав їм нищити гайдамацькі ватаги: він добре знав усі гайдамацькі схованки та їх звичаї. За це

гайдамаки постановили покарати зрадника, і на саме Різдво 1741 року Гнат Голий, Савів колишній товариш, напав на хату Чалого, який проживав у подарованому йому польською шляхтою селі Степашки Гайсинського повіту, і вбив його. Про це співається у пісні: прийшли до Сави гайдамаки, застукали його у світлиці та й кажуть:

*«Здоров, здоров, пане Саво,
як ся собі маєш?
Добрих гостей собі маєш,
чим їх привітаєш?
Ой, чи медом, ой, чи пивом,
ой, чи горілкою?
Попрощайся з своїм сином
і з своєю жінкою!»*

*«Ой дав би вам меду й пива,
не схочете пити.
Ой ви ж мене молодого
хочете згубити.
Ой, чим мені вас, панове,
чим вас привітати?
Даровав мені Господь сина,
буду в куми брати».*

*«Ай не так прийшли до тебе,
да щоб кумувати,
а ми з тим прийшли до тебе,
да щоб розщитатись!
Ой, веди ж нас, пане Саво,
у нову комору,
Да отдавай, пане Саво,
Козацькую зброю.
А де твої, пане Саво, сукна – єдемашки,
що ти нажив, вражий сину,
з козацької ласки?»*

Потім на наших землях у 1750 році знову були гайдамацькі розрухи, але найбільшого розмаху набуло гайдамацьке повстання 1768 року. Підняв велике народне повстання запорожець Максим Залізняк. Воно почалось на Київщині, але швидко перекинулось до нас на Поділля, де гайдамаки спалили Вінницю, Брацлав, Умань, Немирів, Могилів, Бар, Жванець та інші окружні містечка. Вирізали багато шляхти та євреїв. Наш великий поет Т.Г. Шевченко у своїй поемі «Гайдамаки» оспівував український визвольний рух:

*«Погуляли гайдамаки,
Добре погуляли:
Трохи не рік шляхетською кров'ю
Україну напували...»*

Уманський сотник Іван Гонца. Картина взята із стін церкви у с. Росоша Липовецького повіту, де народився Гонца. Справа в тому, що він з дружиною вносили значні грошові пожертвування на храм, за що були удостоєні честі бути намальованим у цій церкві

Польща своїми силами не могла нічого вдіяти, і знову їй допомогли москалі, які зрадою захопили головних проводирів повстання, в тому числі уманського сотника Івана Гонту, і видали їх полякам. Ті розпочали страшну кару над гайдамаками. Карали у двох місцях: в селі Кодні на Волині і в селі Сербях (нині село Гонтівка) на Поділлі. Багато сот гайдамак було порубано на смерть і частини трупів повивішувано на шибеницях при в'їзді в міста й містечка. Багатьом одрубали по одній руці і одній нозі, і так пускали калік на пострах іншим...

Із розповіді учителя Шаргородської середньої школи Олександра Лук'яновича Кіщенка,

**Кіщенко Олександр
Лук'янович народився
у с. Гонтівка (Серби)
Чернівецького району**

історика-красзнавця, який народився і проживав у селі Гонтівка, тепер Чернівецького району:

«У моєму селі і навкруги й донині побутують легенди про безстрашних гайдамаків, про їхню лютість до чужоземців – поляків, до здирників – євреїв. В спогадах старих людей, моїх земляків, завжди згадується ім'я Івана Гонти. Родом він був із села Розсоша Липовецького повіту. Цього легендарного керівника повстанців проти гніту і кріпацтва ляхи привели разом із іншими його однодумцями до мого села. Їх конвоювали із Одещини, де вони обманним шляхом були спійма-

ні російськими військами і віддані полякам на суд. Гонту везли у спеціальній металевій клітці, закованого в кайдани, а його соратники йшли за ним слідом, заковані по ногах і руках, зв'язані по кілька бунтівників разом. Дзвін ланцюгів чути було далеко. Шлях їх пролягав через Брацлав, Шпиків, Рахни, Дерібчин, Джурин, Березівку і Серби. Тут у моєму подільському селі Серби знаходився штаб польської армії. Тут і проходились страшні нелюдські катування гайдамаків. Стратою повстанців керував найстрашніший начальник польського війська, міністр оборони Речі Посполитої граф Браницький. Судова комісія у складі трьох католицьких ченців і одного ксьондза, яку він визначив, присудила: «700 чоловіка повісити по різних селах України, а старшину покарати найлютішими карами...»

Розповідають, що полковник Гонта нібито пообіцяв польському жовніру, котрий конвоював гайдамаків, свій золотий пояс, якщо той відпустить його. Поляк не повірив словам Гонти, але все-таки наказав показати йому цей пояс. Гонта підняв

сорочку і всі побачили закривавлений пояс через усе тіло. То було пасмо стягнутої шкіри, яке не заживало і з нього сочилася кров. Польський полковник Ксаверій Браницький, побачивши обман, наказав зняти із спини гайдамаки ще дванадцять таких поясів. Але Гонта й після цих нелюдських катувань гордо тримав голову догори і обзивав катів, примовляючи: «Казали, що болітиме, а воно зовсім не болить». Тоді оскаженілі поляки, виконуючи наказ свого полковника, зняли з Гонти штани і голого посадили на розпечені залізні штаби. Й після цього Гонта з люттю плюнув катові в лице і страшно вилаявся. Щоб припинити лайку гайдамаки, поляк наказав тут же відрізати йому язика. Кільканадцять ляхів розважували зуби героя і язик впав на розжарене залізо, де недавно сидів Гонта. Бунтівник повів очима і страшно глянув на полковника. Той махнув рукою навхрест і тіло Гонти почали четвертувати. Спочатку відрубали праву руку, потім – ліву, потім – обидві ноги...

На цю страшну муку і кару Гонти поляки силою змушували дивитися місцевих жителів та селян із навколишніх сіл, щоб ті боялись гайдамаччини.

Окровенений, безрукий і безногий Гонта божевільно зареготав. Цим ще більше розлютив катів. Й от тоді покотилась по землі голова героя. Не тільки присутні люди, але й кінь польського полковника відвернув голову вбік...

Шматки мертвого Гонти поляки розвезли по навколишніх селах і порозпинали їх на хрестах, а голову його прибили до могилівських воріт.

Понад тридцять років висів череп народного месника на воротах при в'їзді в місто Могилів зі сторони Сербів, навіваючи жах на подільських селян.

Великий Шевченко у своїй поемі про Коліївщину сказав так:
– Нема Гонти, нема йому Хреста ні могили.

Але не все так було. Була могила, був хрест. В селі Сербі поміж людей ходила чулка, що після розправи над Гонтою окремі селяни позбирали шматки його тіла, звезли їх із навколишніх сіл до

Сербів і поховали в могилі на полі за селом. Але ніхто не знав, що то за могила. І стояла вона без догляду аж до середини ХХ століття. І ось одного разу в 60-х роках минулого століття на місці старої могили під Гонтівкою з'явився великий кам'яний хрест. Влада силами КДБ збилася з ніг: коли і хто поставив хреста за селом? Знайшли відомого скульптора-каменотеса аж у Придністровській Кам'янці. Старий чоловік повідав кадебешиникам про те, що до нього з Кишенева приїхав один чоловік, викладач якогось Кишинівського технікуму і попросив виготовити хрест із каменю. Знайшли і того чоловіка. Допитали його. Він розповів їм про те, що він є далеким родичем славнозвісного Івана Гонти. Тому й вирішив своїми силами і коштами, при бездарній неувазі до національного героя з боку держави, покласти на могилі свого безстрашного предка пам'ятний знак – кам'яний хрест.

І аж потім, після появи хреста у полі, влада постановила увіковічнити Івана Гонту, виготовивши його бюст, який і донині стоїть біля школи села Гонтівки, що в Чернівецькому районі. А хреста влада таки прибрала і могилу перенесли в село, де зараз біля школи стоїть погруддя вусатого незалежного Гонти».

Після того вже не було гайдамацьких повстань, хоча невеликі гайдамацькі ватаги довго ще не переводились. Поляки були дуже налякані, стали вельми підозрілі. Тільки здавалась їм найменша непевність, вони хапали українців, садовили в тюрми, старались добитись од них, чи не задумують вони бунтів. Багато українців отдавали до суду москалям, і ті засилали їх у Сибір.

Налякані були і селяни наших сіл. Шпиків, Рахни, Стрільники, Семенівка, Деречин, Адамівка, Джурин, Покутино, Садківці, Березівка – це села, через які поляки вели арештантів – гайдамак з Умані до Сербів, зупиняючись у кожному населеному пункті, щоб показати людям, як катують гайдамаків та навести страх на жителів. В Політанках і донині побутує поговорка – закляття: «А щоб тебе Кодня забрала...». Це наяву засвідчує про те, що немало наших земляків були страшно катовані, як і в Сербах, і в тому волинському селі під назвою Кодня.

А Польща після гайдамаччини таки сильно похитнулася, ледь трималась. І доживала свої останні дні.

*Наступила чорна хмара,
Настала ще й сива ...
Була Польща, була Польща,
Та й стала Росія.*

Зрозуміло, що наші предки брали участь у боротьбі проти ополячення, проти національного і релігійного гноблення. Наслідком процесів окатоличення населення, яким, проте, наші країни чинили сильний опір, є наявність у наших селах мешканців католицької віри, але більшість з них – православної. Якби такої боротьби села не знали, то все населення краю було б ополячене повністю. Ця боротьба затихла лише тоді, коли села наші, як і все Поділля, перейшло під владу Росії, а Політанська православна уніатська греко-католицька церква, збудована з дерева ще на початку XVIII століття, у 1770 році згоріла і нова церква, переведена по указу московського уряду із новозбудованого в Політанках на місці згорілої церкви костюлу і названої на честь Чуда Святого Архистратига Михаїла, з 1795 року стала належати Московському патріархату.

Залежність краю до Росії

Після другого поділу Речі Посполитої в 1793 році та приєднання території України до Росії урядом Катерини II був виданий Указ, датований 13 квітня 1793 року, про створення Брацлавської православної єпархії, до якої відносився і Політанський приход. У травні 1794 року архієпископ Віктор з наказу Катерини II видав Грамоту, в якій закликав уніатів повертатися у православ'я, гарантуючи безпеку та захист від переслідувань поміщиків.

Зважаючи на різке збільшення кількості православного населення в губернії, Катерина II у 1795 році підписала Указ про призначення нового архієрея під титулом Брацлавського та Подільського. Цим же указом на єпископську кафедру новоствореної Брацлавської та Подільської єпархії було призначено архімандрита Донського монастиря Іоанникія Полонського. Він обіймав цю посаду до 1819 року.

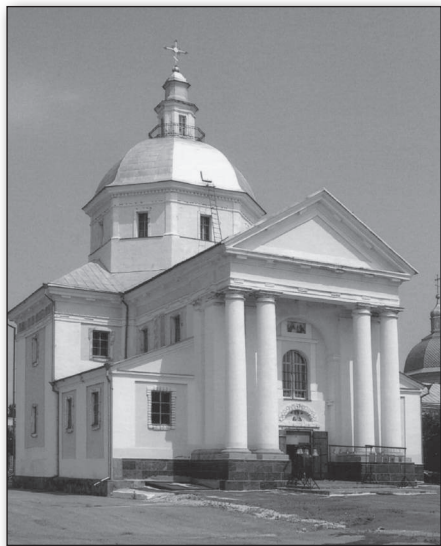
Наша уніатська церква фактично була поставлена російським урядом поза законом. Правобережна Україна, ввійшовши до складу Російської імперії, автоматично була включена в уже існуючий процес *дискримінації* українського народу. Це підтверджує той факт, що надаючи певну релігійну та культурну автономію полякам, які мешкали на Правобережжі, російський уряд зовсім позбавляв такої українців, особливо в питанні нашої української мови.

На початку XVIII ст. ми ще зустрічаємо у використанні в різних документах мову нашого народу, але уже у другій половині цього століття нашу мову замінюють латинська і латино-польська. В кінці XVIII століття полонізація на Поділлі досягає свого найвищого апогею.

Ось як про це писав Віктор – Архієпископ Мінський, Ізяславський і Брацлавський: «...Между благочинными Брацлавской

епархии было не больше трехъ человекъ, которые могли назваться русскими, а остальные настолько ополячились, что не могли даже понимать его предписания. Об образовании же богословском в этихъ школахъ въ духе православия нечего и говорить...».

Такий був стан релігійно-розумової освіти духовенства у нас на Поділлі. Тоді й прибув у Шаргород у 1795 році вищезгаданий перший православний місцевий єпископ **Іоанникій Никифорович Полонський**. Призначення цього архіпастиря для нашого краю в ту пору було більш ніж вдалим. Народився Іоанникій у 1742 році на Волині. Вихованець Київської академії, добре знав стан справ у наших православних церквах у ті часи. Довгий час працював на педагогічній ниві при Смоленській семінарії, був законо-учителем одного з кадетських корпусів, працював ректором Тамбовської семінарії. До нас він прибув як людина повністю підготовлена і знаюча для того, щоб під його безпосереднім спостереженням і керівництвом

було відкрито у нашому краї духовний навчальний заклад з потрібним православним направленням.

У 1797 році преосвящений Іоанникій відкрив у Шаргороді при Свято-Миколаївському монастирі два нижчих класи семінарії. Монастир, виконуючи волю володарів Шаргорода князів Любомирських, воєводи Сосновського, виділив для навчання молоді із своєї казни гроші на платню двом учителям, заробітна плата яких була дуже мізерною. Перший учитель одержував 50, а другий 40 рублів в рік.

Варто відмітити і той факт, що в ті часи у нашій місцевості

прогресувала чума – морова язва (на знак якої на південній околиці села Калинівки поставлено кам'яний хрест – А.Н.), а тому Шаргородська семінарія не була належним чином укомплектована учителями до 1799 року. Та й у державі не вистачало педагогічних кадрів – випускників духовних закладів. Хоч Київська академія випускала їх немало, але таких і треба було багато, не тільки в подібні семінарії, але й у інші навчальні заклади.

Заслуга Преосвященного Іоанникія в тому, що йому вдалося вибрати і запросити до себе в Шаргород достойних помічників для проведення в життя своєї великої справи – впровадження і успішного функціонування духовного закладу.

Перші керівники і учителі в нашій Шаргородській семінарії були вихованцями Київської академії, причому майже всі вони місцевого походження, яким добре був відомий моральний і релігійний стан нашого народу, його статки, а також характер і настрій майбутніх вихованців. Усіх учителів на початку роботи семінарії було 9, студентів біля 160 чоловік.

Діти місцевих священиків, які навчалися в різних польських і базиліанських школах, поступово переходили на навчання в новостворену Шаргородську православну семінарію. У 1800 році вона вже значно краще була благовлаштована, в ній були відкриті наступні, по тодішньому розподілу, класи: проформа (нижній граматичний), інфіма (середній граматичний), граматика і синтаксис (вищий граматичний клас). В цьому ж році ректору Полонському вдалось добитися на потреби семінарії не 1000 рублів як було до цього, а 3000 рублів асигнацій в рік. І вже в 1802 році було відкрито нові класи: поетичний, риторичний і філософський, а число вихованців семінарії зросло до 625. В цьому ж році наша семінарія вперше відправила двох своїх вихованців із риторичного класу на навчання до Київської семінарії для підготовки їх до учительської діяльності. В цьому ж році при Шаргородській семінарії було відкрито найвищий клас – богословський, а в 1806 році відбувся перший випуск її вихованців у кількості 55 юнаків.

Цікавим фактом із історії існування семінарії є те, що ще у

1799 році по Указу святійшого Синоду Преосвященний Іоанникій переніс свою кафедру із Шаргорода в Кам'янець.

Нехай читач не подумає, що автор наплутав роки існування нашої семінарії. Ні. Але треба пам'ятати, що називалася Шаргородська, як і потім Кам'янецька семінарія – Подільською. А тому певний час такого переходу заняття у ній проводилися і в Шаргородському монастирі, і в Кам'янецькому кафедральному соборі. Коли ж в Кам'янці відкрилися всі такі ж класи, як і у Шаргороді, тоді з того часу, тобто з 1811 року, в Кам'янці стала функціонувати повна семінарія. В Шаргородській же семінарії навчання проводились по клас риторики включно. Керівництво Кам'янецькою семінарією здійснював ректор, а Шаргородською – віце-ректор до 1817 року. Згодом в Шаргороді керівництво здійснювалось префектом, а на місці семінарії в Шаргороді у 1817 році було відкрито духовне училище.

Що стосується навчання політанських хлопчиків у Шаргородській семінарії, то, на жаль, в архівах ніяких відомостей про таких не залишилось. Очевидно тодішній володар села Фома Гарниш був прихильником уніатства і тому дітей своїх та селянських у православну семінарію не посилав, а новий володар села ротмістр російської армії Тржетецький, який придбав його у 1802 році, тут не проживав і діти його теж у Шаргородській семінарії не навчались.

Приміщення Подільської духовної Семінарії в Шаргороді (1797–1817 р.р.). Фото 2013 р.

Життя селян до і після реформ 1861 року

XVIII століття поклато край свавілля польських і турецьких поневолювачів на наших землях. Тяжкий іноземний гніт було знищено, але становище селян під владою царської Росії не стало легшим. У першій половині XIX ст. село перебуває у вирі повстань під проводом Устима Кармалюка, хоча народного героя у Політанках ніхто не бачив, але повстанський рух під проводом народного месника охопив майже всю Подільську губернію, а також суміжні повіти Бесарабії та Київщини. В його загонах брало участь майже 20 тисяч селян, міщан, солдатів-утікачів. Кармалюк знаходив притулок і друзів у кожному подільському селі.

*Устим Кармалюк –
легендарний бунтар у селах
нашого краю*

Народ шанував його і любив. Особливо бідні, яких він не чіпав, а навпаки, роздавав їм те, що в багатих забирав. Вони берегли свого героя, хоч шляхта завжди називала його розбійником.

В Політанках та навколишніх селах й по цей час побутують пісні про Кармалюка. Одна з них автором записана в сусідньому селі Біляни Могилів-Подільського повіту зі слів сліпої Докії.

В мене принада –

То сама молода.

Як ся ти звеш?

– Магдалиною.

Де твоя хата?

– За долиною,

Сніпками вишита,

Соломою вкрита.

Прийди серденько,

Хоч і буду бита!..

Та знаю за кого –

За Кармалюка молодого.

Широко висвітлив життєвий шлях подільського бунтаря з Головчинець наш земляк, відомий польський вчений, історик Йосип Ролле, який родом із хутора Генріховка (тепер село Роля, що знаходиться на території Гибалівської сільради). Він написав і видав книгу під назвою «Про Кармалюка».

В одному з розділів великий вчений доступно і правдиво відобразив епізод нападу грабіжників на відставного офіцера російської армії, полковника з литовського корпусу Гілярія Дембицького.

5 листопада 1833 року він поспішав фургоном до свого брата, поміщика села Івашківці Луки Дембицького. Галузинська корчма, названа «Вигодою» знаходилась по тракту від Летичева, через Бар до Шаргорода. Розмістилася вона за селом серед густого лісу. Велика, зі всіма зручностями, вона приймала багатьох приїжджих. В ній і зупинився на нічліг полковник Г. Дембицький зі своєю сім'єю – дружиною і трьома дітьми.

Вночі на корчму раптово напали озброєні грабіжники. У полковника було атлетичного складу тіло і він боронив себе і свою сім'ю:

– Беріть все, але життя вам не віддам! Буду захищати себе і своє сімейство до останнього – крикнув Дембицький.

– Побачимо – відізвились грабіжники.

Двоє оточили полковника, а решта розбивали ящики, сундуки, забирали що найцінніше: гроші, цінні папери, ордени, дорогі речі.

Полковник одержав 9 ран пікою, із яких одна в голову, друга в ліву руку. Але і сам полковник давав здачі нападникам.

Закінчилось все тим, що Дембицький із роздягнутою дружиною втекли через вікно у ліс. Там він заховав дружину у дуплі дерева, а сам швидко подався в Галузинці до хати економа. Той поспішив з людьми на допомогу, але корчма вже горіла. Майже одночасно туди прибув отаман Кармалюк.

Слідством пізніше було встановлено, що полковник залишився живим тільки завдяки раптовій появі Кармалюка, який був розгніваний діями його хлопців. Але почувши, що з села прибули підводи з людьми, грабіжники забрали все майно та гроші й втекли. Ця подія відбулася так швидко, що діти Дембицького, за якими наглядала няня, навіть не пробудилися. Єврей-їздовий заховався під жолобом і спокійно дивився, як грабіжники виводили його коней...

При цьому погромі у Г.Дембицького забрали і здоров'я, і гроші. Відомо, що у нього було з собою речей та грошей на суму понад 40 тисяч злотих. Зразу ж була створена урядова комісія, яка займалася цими розбійниками. Галузинська комісія розпочала свою роботу у 1833-му році, а закінчила в 1839-му.

Лише через 2 роки, у вересневу ніч 1835-го, в погоні за грабіжниками було спіймано 14 спільників Кармалюка. Але сам отаман був невловимий.

Слідством було притягнуто до суду 144 чоловіки і 2650 підозрюваних, а також декілька тисяч свідків. Списано 2778 аркушів паперу, виявлено понад 20 вбивств, а також більше тисячі крадіжок великих розмірів.

А тим часом від рук повстанців палали маєтки в селах від Деражні аж до Могилева. Неспокійно стало панам у селах: Комарівці, Іванівці, Маньківці, Красносілка, Медянівські хутори, Гармаки, Чемериси, Ходаки, Митки, Кошаринці, Шершні, Попівці, Ялтушків та в багатьох інших.

*Портрет
народного месника
Устима Кармалюка,
написаний художником
Тропініним у роки
перебування у с. Кукавка*

Лиш зрадницька дія 10 жовтня 1835 року коханки Кармалюка з села Коричинці – Уляни Процької вирішила долю народного месника. У темних сінях її хати зрадницьким пострілом у скроню закінчилося нелегке життя бунтівника. Шляхтич Рудковський за це вбивство одержав царську нагороду – золотого персня з царською короною.

Вирішено було мертве тіло розбійника показувати по сусідніх селах повіту. Селяни приходили подивитись на покійника. Порізному толкували вони. Але ні радості, ні печалі не чути було між ними.

«...Крав він, – говорили селяни, то – правда, часом і душу безвинну спускав на той світ. Але Бог його наказав. Як жив не по-людськи, так і вмер. Нехай же Всевишній його судить...»

Як чудово звучить народна мудрість.

Кармалюка поховали в м.Летичеві поза цвинтарем, без участі священника, без хреста, навіть без труни.

За возом, в якому лежало тіло, йшла озброєна варта. Могилу закопали арештанти. Звичайно, тих, що плачуть на похоронах не було...

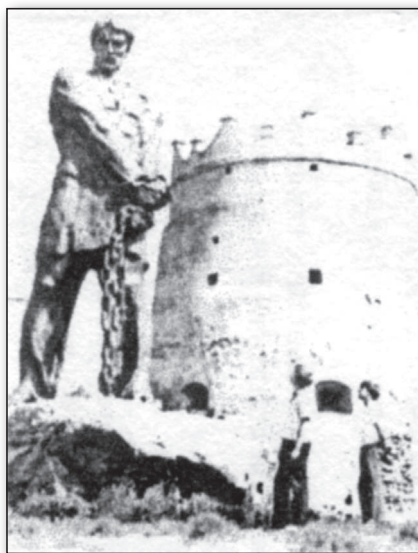
Рейди легендарного ватажка повстанських рухів Устима Кармалюка на Поділлі обминули Політанки. Але село добре пам'ятає про його походи у навколишніх селах. Село і досі оспівує свого героя. Пісню «За Сибіром сонце сходить» співають не тільки у нас на Поділлі, де діяв Кармалюк, а й по всій Україні.

За Сибіром сонце сходить,

Хлопці не зивайте.

Ви на мене, Кармалюка,

Всю надію майте.

*Повернувся я з Сибіру,
Та не маю долі,
Хоч, здається, не в кайданах,
Та все ж не на волі.*

*Маю жінку, маю діти,
Та я їх не бачу.
Як згадаю про їх муки –
Сам гірко заплачу.*

*Камінь Кармалюка в урочищі
«Лозовате»*

В спогадах жителів Політанок залишилися розповіді старожилів про переховування повстанців-кармалюківців у лісах урочища «Лозовате», що біля Плебанівки, а також розповідь про Кармалюків камінь. Донині у наших селах побутують легенди про те, що під тим каменем лежить великий скарб Кармалюка. Й свідченням того є відбиток на камені у вигляді підкови з неясними літерами та позначками.

Але легенда залишається легендою.

Після смерті Кармалюка край наш не скорився перед гнобителями. Ще довго не переставали діяти то тут, то там загони повстанців.

Слово про володарів села

Як зазначалось уже раніше, село засноване у XVI столітті дворянами по прізвищу Політанський і Оче-сальський. Останній згодом збанкрутував і частину поселення за річкою Мурашкою продав Політанському. Це відбулося у 1596 році. З цих пір село носить назву на честь свого володаря – Політанка.

З приходом на Подільські землі польських завойовників на території від Кацмазова до Черновець землями і поселенцями, що на них знаходились, володів польський магнат Ян Замоїський. Вся Корчмаровська волость, що містилася у межиріччі Мурафи і Мурашки, з 1579 року належала йому. Після його смерті у 1605 році землі стали належати синові Яна Замоїського – Томашу Замоїському аж до 1638 року. У самому ж селі влада належала шляхетській українській родині Політанських аж до 1669 року.

В роки турецького поневолення наших земель влада в селі, як і у всьому краї, належала ставленику турків Петру Дорошенку до 1699 року.

На початку XVIII століття, а точніше з 1702 року землі Шаргородщини стали належати польському роду Конецпольських. Конецпольські правили тут до 1748 року. На жаль, дізнатись хто панував у ці роки у Політанках, автору не вдалося, але з переходом влади на Шаргородщині до роду Любомирських, що відбулася у 1748 році, відомо, що селом правили аж до кінця XVIII ст. поміщики Фома Гарниш і Андрій Стрижновський.

Рід Любомирських (Станіслав, Георгій, Генріх) породичався із родиною Сосновських і володіли нашими землями аж до 1839 року. Але політанський маєток після Ф.Гарниша у 1802 році перейшов у власність ротмістра російської армії Тржетецького. Новий власник скоро розорився і політанські землі у 1817 році

розкупили місцеві шляхтичі. Серед них виявився один із найзаможніших і скупив у них усі землі села Політанок. Його прізвище Кульчиківський, дочка якого Целіна вийшла заміж за Анатолія Червінського. Новий поміщик побудував у селі маєток і рід його правив тут аж до кінця XIX століття.

Коли у 1905 році революційно налаштовані селяни Політанок повстали проти місцевого поміщика, вимагаючи збільшення платні за роботу в полі, Кульчиківські збули свій маєток своєму зятю, новому пану Червінському Антону Августовичу. З архівних даних нам відомо, що станом на 1914 рік у Червінського числилося 981 десятина політанських земель, діяла гуральня, де виробляли спирт, на р.Мурашці працював водяний млин, ще з 1884 року поруч з кар'єром, що над річкою, діяв цегельний завод. Все це належало пану Червінському аж до подій громадянської війни, а точніше – до 1919 року.

*Сім'я Дідика Дмитра
Захаровича, дружина Параска,
син Степан, дочка Катерина.
Фото 1916 р.*

*Сім'я політанського селянина.
Кінець XIX століття*

XX-те століття

На сторінках історії села Політанок відведені певні місця подіям початку XX століття. Серед таких були еміграції населення та війни. На початку XX ст. у результаті аграрної реформи Столипіна, спрямованої, за словами американського історика Дж. Такманова, «на подальший підрив глибоко вкорінених феодальних відносин і пробудження інстинкту приватної власності, який врешті-решт повинен був створити буржуазне суспільство дрібних фермерів», певна частина політанських сімей мала бажання емігрувати в далекі Приморські чи Хабаровські краї. Саме малоземелля політанських селян (в середньому на сім'ю на початку XX ст. припадало від однієї до трьох десятин землі) поширювало наприкінці XIX – початку XX ст. серед місцевого люду еміграційні настрої, що співпали із першою хвилею еміграції. Її головними причинами у загальноукраїнському контексті визначають надмірну скупченість населення, брак вільних земель і безперервне подрібнення селянських господарств, нерозвиненість промисловості та неможливість працевлаштування, постійне зубожіння та турботу про майбутнє дітей. Ця категорія населення (ті, хто вирішив емігрувати) також певною мірою відчувала наближення воєнних катастроф і соціальних потрясінь, що їх ніс із собою початок XX ст. На жаль, автору не вдалось встановити прізвищ сімей, які виїхали з села добровільно, але старожили села стверджують, що такі сім'ї і роди в Політанках були.

Початок XX століття приніс на Україну цілий ряд воєн. Війна Росії з Японією, імперіалістична, громадянська війна. А тому варто відзначити, що значна частина політанських чоловіків брала участь у цих війнах.

Частина з них загинули, особливо багато в боях під Карпатами, багато повернулось додому каліками. В умовах тодішніх воєн,

особливо у I-й Імперіалістичній війні 1914-1918 рр. лікування поранених у ноги чи руки зводилося до їх ампутацій.

На жаль, списків політанських учасників тих воєн в архівах чи у сільраді не залишилось, а пам'ять людська здатна забувати...

Ішов 1914 рік. Село Політанка належало до Ямпільського повіту Серб'янської волості до 1923 року. В Європі розпочалась Перша світова війна. Причин для війни було багато, але приводом для її початку стало вбивство 28 червня 1914 року в боснійському місті Сараєво спадкоємця австро-угорського престолу ерцгерцога Франца – Фердинанда та його дружини членом сербсько-хорватської націоналістичної групи Гаврилом Принцом.

Спочатку війна мала загальноєвропейський характер. 19 липня Німеччина, яка була союзником Австро-Угорщини, оголосила війну царській Росії, яка підтримувала Сербію. Потім проти Росії виступили Австро-Угорщина і Туреччина.

Згодом війна набрала світового характеру. В неї було втягнуто 38 держав і тривала більше чотирьох років.

Світ ще не знав стільки горя і страждань. Порожніли села, в містах зупинялися фабрики і заводи, нікому було працювати.

Загальна чисельність воюючих з обох сторін була більше 70 млн. чоловік. З них 10 млн. загинули, а 20 залишилися каліками.

Головним тереном воєнних дій Першої світової війни були західно-українські землі. Бої йшли з перемінним характером.

«8-а російська армія О.Брусилова атакувала німецькі і австро-угорські війська в Галичині. Під час Галицької битви (серпень-вересень) російські війська 3 вересня захопили Львів. У битві з обох сторін брали участь 1,5 млн. вояків».

(П.Б.Полянський. Всесвітня історія 1914-1939 рр., К. 2004, с.16)

Учасниками I-ї Імперіалістичної війни були і політанські чоловіки. Серед них: Гуцол Данило Кіндратович, Дідик Іван, Дідик Федір, Дідик Дмитро Захарович та ін.

Життя селян за радянської влади

Радянська влада в Політанках вперше була проголошена ще в січні 1918 року, але через часті зміни різних влад, остаточно була встановлена в листопаді 1920 року. В січні 1921 року в Політанках почала діяти і сільська рада. Першим її головою обрано Федоренка О.П.

В різних кутках села силами радянського активу (комітет незаможних селян – КНС, до якого ввійшли місцеві жителі: Заворотний Василь, Кушнір Марія, Панько Василь, Канцурак Дмитро і Паровенко Прокіп) організовувалися окремі колективні спілки, до яких входило по 5-7 дворів. У 1926 році таких спілок у Політанках утворилося чотири і одна на хуторі Лісничівка, що належав до Політанської сільради. Згодом такі спілки стали називатися ТСОЗами (товариство спільного обробітку землі). Кожен ТСОЗ носив свою назву: «Зоря», «Щасливе життя», «Зелений гай», «Імені Кагановича» і хутірський «Імені Петровського».

Хутір Петровського має свою історію виникнення. З питань розбудови хутора комітетники відрядили Марію Кушнір у м. Київ на прийом до всеукраїнського старости Г.І. Петровського, який згодом став головою ВУЦВК. Марія Кушнір знала цього політика

ще з тих пір, коли він виступав у 1921 році перед Могилів-Подільськими робітниками. Вона домоглася дозволу розбудови хутора, а створений у ньому ТСОЗ хуторяни назвали іменем Петровського.

Після війни у 1949 році цей хутір рішенням Джуринської райради було перейменовано на хутір Лісничівка.

У 1929-1930-х роках на базі цих усіх ТСОЗів владою було примусово організовано колективні господарства (колгоспи). Всі вони носили таку ж назву.

*Дідик Глафіра Василівна,
1913 р.н. у національному
вбранні. На фото добре видно
набір різноманітного намиста,
кольорові пояси, вишита
сорочка та запаска, модельні
чоботи*

*Дружина Пилипа Маліхатка –
Ксенія Савівна (в центрі) із своїми
сестрами. На фото 1930 р. добре
видно жінок у національному
українському вбранні: набір
різноманітного намиста,
кольорові пояси, вишиті сорочки
та запаски, модельні чобітки*

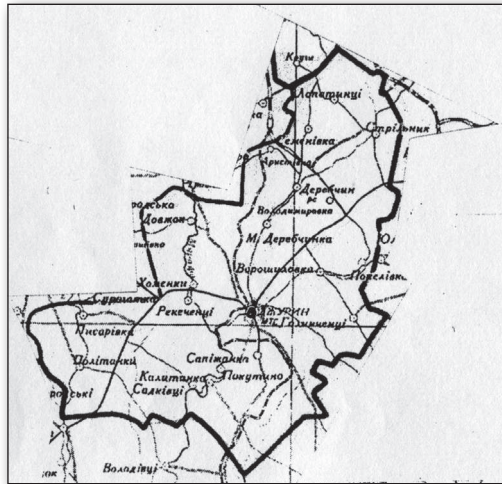
*Заяць Петро Григорович
із дружиною Марією.
Фото 1930-х років*

Сільська рада тісно співпрацювала з місцевими активістами та членами КНС. У штат сільської ради входило дві одиниці – голова і секретар. Але рада опиралась на підтримку активу села з числа згаданих комсомольців та активної молоді. Слід пам'ятати, що роки існування СРСР – це була епоха, коли окремі люди, далекі від таланту чи здібностей, були

На заняття по ліквідації неписьменності приходили селяни різного віку. 1926 рік

1923 року відбулася реорганізація адміністративно-територіального устрою Поділля. Повіти і волості скасовано, а на їх місці утворено округи та райони. Політанська сільська рада увійшла до Джуринського району Могилівської округи. Такий устрій діяв до 1930 року.

*Джуринський район у межах
1923-1959 рр.*

такими потрібними владі – владоугодники. Часто безграмотні, безтолкові, бездарні – їм доручали печатку, виділяли кабінет, а часом і наган. Ось такі й правила країною.

Ніякого важливого для села рішення сам голова сільради особисто вирішити не міг. Потрібна була згода комітетників та комсомольців (комуністів на той час в селі ще не було).

До активу сільської ради входили молоді люди, далекі від політики, безграмотні та ще й бездарні. Окремі з числа активістів, як наприклад, Йосип Смалюх, Михайло Понько та інші, під виглядом заготівлі зерна із домогосподарств Політанок, забирали з хати все, що потрапляло під руку: квасоллю, гарбузове насіння, крупу з горщечків. Часом доходило до того, що названі «активісти» здирали із перехожих на вулиці із своїх же сільських людей одяг: кожухи, хустки, жупани та ін. і віддавали реквізоване... своїм членам сімей. Село пам'ятає таких. В Політанках й досі старожили згадують, хто очолював новостворені колгоспи. Це місцеві жителі: Ткач Мирон, Смеричинський, Василь Поліщук та інші. Коли у 30-х роках малі колгоспи стали об'єднуватися, в селі утворилося спочатку два колгоспи і третій на хуторі. Колгосп «Зоря» об'єднався із колгоспом «Щасливе життя», а «Зелений гай» із колгоспом імені Кагановича. Об'єднаний колгосп «Зоря» очолив Смеричинський, а колгосп імені Кагановича – Поліщук. Обидва голови були не грамотними. Не вміли зовсім рахувати, а бухгалтерії, як такої, тоді зовсім ще не було. Всякі розрахунки виконував сам голова. Коли після жнив настала пора розподіляти зерно для працюючих колгоспників, то треба було наявне зерно зважити і поділити на кожного працівника. Голова Поліщук вирішив це питання простіше – дав команду видавати кожному працюючому по мішку... без всякої арифметики.

Як свідчать архівні документи, при створенні колгоспів серед широкого загалу членів партії не було єдиних поглядів на колективне ведення сільськогосподарських робіт. Багато членів партії вбачали в колективізації селянства утопічну ідею створення колективних господарств, що підтвердилось в практичному

житті через багато десятиріч. Життя селянина навчило, як і яким способом проводити сільськогосподарські роботи, а не використовувати необдумані вказівки партійної верхівки: коли йому сіяти, обробляти чи збирати вирощений урожай. На протязі багатьох тисячоліть селянин добре засвоїв мудру природну науку ведення сільськогосподарського виробництва. Партійні верховоди давали вказівки селянину вирощений урожай зернових вкладати в покоси, після дощу з цього врожаю залишалось мізер зерна, бо знизу зерно геть проростало. Селянин добре знав, що зерно в колосках нескошених стебел після дощу швидко висихало під дією природних явищ. Тож не було такої великої втрати зерна вирощеного врожаю.

Засновник колгоспного руху в Політанках Бойцун Павло Іванович, 1911 р.н.

Таких та інших прикладів «керівництва зверху» можна зазначити багато. Знають їх і в Політанках, коли в село під час проведення колективізації направлялися прості робітники із заводів та фабрик міст Ленінграда, Москви з числа «двадцятитисячників», «тридцятитисячників», які були дуже далекі від знань сільськогосподарської науки. Але село пам'ятає і толкових керівників. Таким був довоєнний голова колгоспу Павло Бойцун. Місцевий житель Бойцун П. був дійсним активістом створення і організації колгоспів у Політанках.

Владу взяли більшовики. Вони і правили країною.

Колективізація в Політанках проходила важко. Селяни, які володіли певними наділами землі та мали коні чи воли, реманент для обробітку землі, зовсім не бажали віддавати усе нажите майно і землю в колгосп. Спочатку записувались лише ті, які нічого не мали у своєму господарстві – бідняки. Решта людей проявляли

супротив владі. Тоді в дію вводили війська, діяло ГПУ, міліція. Значна частина політанських середняків та так званих «куркулів» зазнали репресій. Їх сім'ями арештовували і відправляли в Сибір, на Далекий Схід, Північ, якими володіла матінка – Росія.

Заможніші селяни, які тримали по 2-4 корови, кілька голів свиней і мали своє господарство, хотіли і далі господарювати своїми родинами самостійно. Насильницьке залучення до колгоспів викликало упертий опір. Селяни не бажали відмовлятися від своєї власності та передавати її у колективні господарства.

*Гуцол Данило, 1882 р.н.,
із дружиною Євдокією, 1889 р.н.,
і дочкою Юстиною, 1906 р.н.
Фото виготовлене шаргородським
фотографом В. Гросицьким
у 1914 році*

До таких належала і сім'я Гуцола Данила і Явдохи з Політанок. Про події колективізації та роки штучно створеного голодомору часто згадувала їхня дочка Юстина, 1906 року народження, жителька Слободи-Шаргородської, яка прожила понад 100 років. Боляче, дуже боляче було слухати плачевну розповідь столітньої жінки, яка чистосердечно, без всяких обмовок розповідала своїм внукам і правнукам про те, як тодішня влада поглумилася над їхньою сім'єю.

В грудні 1929 року в Політанках був заарештований селянин Федір Іванович Дідик, 1882 року народження. Його, разом із селянами сусідніх сіл, було відправлено на заслання в Сибір. Відправлено з села

тільки за те, що він не корився владі – не хотів записуватись до колгоспу. Адже, записавшись, треба було віддавати усе нажите

важкою працею біля матінки-землі майно, худобу і знаряддя до колективного господарства. Дідика Федора відправили на заслання в поселення Большой Унгут Манського району Красноярського краю, що на річці Мана.

Через півроку, влітку 1930 року була депортована із села і вся його сім'я: 75-річний батько Федора – Іван Дідик, дружина Федора Мотрона Григорівна, 1918 року народження, яка в подальшому залишилася проживати там, дочка Антоніна Федорівна, 1926 року народження, син Павло Федорович, 1924 року народження, який, до речі, загинув в 1943 році, захищаючи ту владу від німецьких окупантів, яка його примусово видворила із села.

Тоді ж було депортовано також політанську сім'ю Ратушняків: Андрія Ратушняка, 1900 року народження, який теж загинув у 1942 році на фронті, захищаючи владу, Тетяну Ратушняк, 1904 року народження (померла у 1970 році), Анастасію Андріївну, 1924 року народження, яка проживає там в Сибірі, і чотирирічну Марію Андріївну, 1926 року народження, яка нині проживає в пос. Минус Красноярського краю.

Депортованих спочатку привезли в Іркутськ. Там їх тримали в селі, але згодом посадили в Олександрівський централ (тюрму). В ній арештанти просиділи всю зиму.

Сім'я Дідиків попала в камеру на верхньому поверсі тюрми.

Тоді приміщення тюрми ще було без даху, і з стелі всю осінь текла вода. Потім в тюрмі поширилась епідемія тифу. Багато тюремників загинуло, особливо маленьких дітей.

Навесні депортованих, в тому числі сім'ї Дідиків і Ратушняків, відправили в Красноярський край на розробку лісу в Большеунгутський ліспромгосп. Старий Дідик Іван не витримав знущань і у 1932 році там і помер.

В цьому ж ліспромгоспі відбували покарання і жителі сусіднього села Писарівки. Це сім'ї Горейла Федора, Жулинського,

Гудованого Василя та багато інших українців, які добре вміли працювати біля своєї землі, але не хотіли колективного господарювання.

Така ж доля спіткала й політанську сім'ю Радинського Йосипа Адамовича, 1894 року народження, який до арешту в 1932 році працював помічником завідуючого радгоспу, що вже діяв у Політанках за річкою.

В Політанках був також репресований у 1930 році Гуцол Пилип Микитович, 1892 року народження, звинувачений за ст. 54-10 Карного Кодексу УСРР (контрреволюційна пропаганда та агітація), який закликав політанських селян не записуватись до колгоспів.

Про репресованого у 1930-му році Данила Гуцола в селі пам'ятають й до сьогодні. Старожили розповідають, що заможна Данилова сім'я віддала в колгосп усе своє нажите працю майно, але сільській владі здавалось, що Гуцоли ще багато чого приховують, бо хазяйнують й далі одноосібно. Данила з села забрали.

Покарання відбував на будівництві Запорізької ГЕС. Після закінчення будівництва його відпустили. Звідти, з Дніпра, Данило йшов додому в Політанки пішки... Коли відкрив двері свого дому, то мама його не впізнала...

Старожили села згадують, як у 1930-му році в селі відбувся судовий показовий процес над місцевим жителем Івасиком Василем Прокоповичем, 1883 року народження, якого радянська влада вважала заможним куркулем. Його звинуватили лише за те, що його сім'я уміла добре трудитися біля своєї землі й дещо мати.

В сім'ї Івасиків було четверо дітей: три сини і дочка Глафіра, 1913 року народження (померла у 1996 році). Вона і розповіла в свій час про долю свого батька і про долю братів. Батька судили в селі й дали 10 років тюрми. Покарання відбував на Донбасі. Від нього був лише один лист, в якому він жалівся, що у нього силою відібрали взимку одягу та взуття. Подальша його доля невідома.

Важкою була доля братів Глафіри. Всі три вони були мобілізовані на фронт захищати ту владу, яка знівечила їхню сім'ю, забравши навічно батька, назвавши цей злочин розкуркуленням. Старший Йосип загинув на війні у самий переддень до Перемоги – 8 травня

1945 року. Степан, 1920 року народження, теж захищав Батьківщину, залишився живим і повернувся додому. Помер від ран у 1957 році. Наймолодший брат Андрій, 1922 року народження, мобілізований у 1944 р.. учасник Японської війни, повернувся з війни, відбудовував колгосп, помер у 2012 році.

Така доля сім'ї репресованого батька Івасика Василя Прокоповича та його синів. До речі, уже у 1990-му році рішенням прокурора Вінницької області Івасика В.П. реабілітовано за відсутністю доказів всякої вини. Але хіба від цього родині легше?

Коли ж і репресії не допомогли, влада вдалася до найстрашнішої політики проти власного народу – заморити народ голодом.

На початку 90-х років було відкрито таємні архівні матеріали компартії, які засвідчують не тільки факти масової смертності від голоду, а й по-суті доводять, що голодомор – це свідомо створена правлячою партією найстрашніша трагедія за всю історію українського народу. Сталінське керівництво використало його як один з найбільш ефективних методів боротьби з селянством, яке чинило опір насильницькій колективізації. До того ж, Сталін поставив просто неймовірне завдання по хлібозаготівлі.

Справа в тому, що Радянському Союзові вкрай була потрібна валюта. Інвестиції ж з-за кордону не надходили. Єдиним товаром, який купували за рубезем, був хліб. Його в 1930 році продали на 883 млн. крб. («Правда», 29 жовтня, 1988 р.). Та ціни на зерно на міжнародному ринку знизилися вдвоє. Щоб отримати відповідну валюту, яка була потрібна для проведення швидкої індустріалізації, Сталін приймає рішення – експорт хліба у 1932 – 1933 роках теж набагато збільшити. Тому найголовнішим завданням партії й стала хлібозаготівля.

Саме для України були максимально завищені (майже у півтора рази) плани хлібозаготівель у 1932 та 1933 рр., що супроводжувалися до того ж повною конфіскацією у населення всяких продовольчих запасів і вивезенням награваного до Росії. Такі методи хлібозаготівель, що супроводжувалися арештами, обшуками, притягненням до суду керівників колгоспів та районних партійних і господарських організацій, рік у рік погіршували становище із продовольством в українському селі. Так, внаслідок заготівель з

урожаю 1931 року, які тривали аж до весни 1932 року, десятки сільських районів України повністю залишилися без хліба та насіння.

Місцеве керівництво району бачило важку обстановку, що творилася в селах. Ось що писав у своїй доповідній записці Вінницькому обкому КП(б)У секретар Шаргородського райпарткому Беліхін у листопаді 1932 року (уривок дослівний).

– Настрій колгоспників надзвичайно по окремих колгоспах незадовільний, а саме по к-пу с. Михайлівка к-п «Вілен», колгоспники виступають проти плану хлібозаготівлі і заявляють, що плани великі, бо для того, щоб не бути голодним, як це було минулого року, треба, щоб зараз же роздали по 4 кг на трудовдень, а останнє – державі, авансом не повернемо, далі заявляють, що коли б держава не мала такого погляду на бурякові райони й не забиравала стільки хліба, скільки бере, а брала-би стільки, скільки постановляє, тоєсть так, як це сказано в договорі по контракції – одну третину. Це це було б добре, а далі, коли не буде хліба, чобіт та ін. ми з голоду вмирати не хочемо, то повиходимо всі з колгоспу, бо в колгоспах гірше, ніж в індивідуальному секторі. Далі колгоспники вимагають чому партія та уряд не притримуються статуту с/г артілей, де правління колгоспу і загальні збори є господарями колгоспу і чому зараз не робиться так, як робилось раніше по відношенню до колгоспників, і чому не виконується статут артілі, колгосп давній, існує вже 6 років.

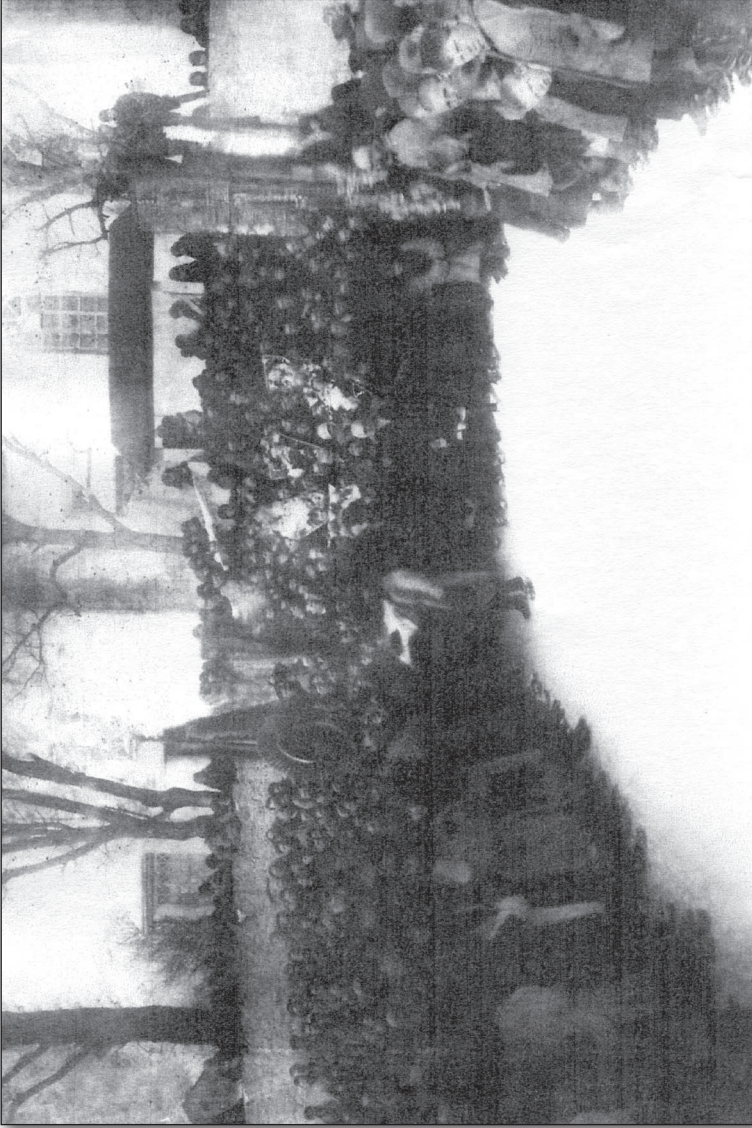
Такий настрій виявляється в більшості колгоспників нашого району, особливо старих колгоспів, де введено сівозміни і був у 1932 р. більш-менш добрий врожай... Політично небезпечні настрої існують в таких селах нашого району: Мурафа, Сапіжанка, Політанки, Покутино, Федорівка.

(ДАВО, ф – 136, о – 4, о. зб. -177, арк. 35)

– Низка колгоспів будуть у важкому стані за відсутності фуражу для коней в зв'язку з ліквідацією в цих колгоспах фуражних фондів під час виконання хлібозаготівель.

(ДАВО, ф – 136, о – 4, о. зб. – 177, арк. 41)

Коли ж у колгоспах хліба не стало, селянство добре це відчувало на собі.

*Похорони сім'ї Боднарчуків з шести чоловік, які одночасно отруїлись в домі чадним газом. На задньому плані видно приміщення старої кам'яної церкви, зруйнованої комуністами в травні 1941 року.
Фото 30 березня 1930 р.*

Голод у Політанках

Для нашого селянина рік 1932 став гіркою школою того, як здобувати харчі шляхом обміну, крадіжок, школою того, як вживати замість хліба половину, листя, замість картоплі – гниль, жом, брагу, замість м'яса – падаль, замість цукру – мелясу, замість їжі – покидьки та ще й радіти, коли було чим хоч трохи приспати голод.

У вкрай важкому матеріальному і моральному становищі перебували не тільки селяни, а й інтелігенція та службовці, вчителі та медичні працівники. Хто-хто, а медики добре розуміли, що найкращими ліками для голодних людей є не мікстури і пігулки, хоч і їх не вистачало, а хліб насущний, якого, на жаль лікарні не мали. Весною і серед медиків теж зустрічалися голодні і опухлі.

Люди доведені голодом до божевілля, кидалися на все те, що здавалося їм їстівним.

В тому ж документі, який писав секретар Шаргородського РПК Беліхін Вінницькому обкому, про це розповідається коротким реченням:

«...Люди вимагали дати їм трупи коней для особистого споживання. Вони відрили кінські трупи і поїли їх».

(ДАВО, ф. 136, оп. 3, од.зб. 196, арк. 2)

Підтверджує у своїх спогадах факт поїдання людьми трупів коней жителя села Писарівка **Копистиринська Меланія Христофорівна**.

«...Масово вмирали люди. В колгоспі чахли від голоду коні. Якщо тварина здихала, то жителі накидалися на цю здобич, як на небувалий наїдок...»

(ДАВО, ф.Р. – 6031, о. – 1, од.зб. – 26, арк. – 6, оригінал, рукопис).

Сталінський маховик репресивної машини для створення умов життя українців, несумісних із фізичним існуванням,

запрацював на повну потужність. В світі такі умови виживання називають **геноцидом**. Ці умови виникли не від природних явищ, катаклізмів, засухи, від цунамі чи від землетрусів. Ні. На Україні вони створювалися штучно, планово.

Але вже в січні 1933 року стало зрозуміло, що й із-за найжорстокіших репресивних заходів, коли у колективних господарствах забрали все продовольче зерно, фураж і насіннєвий матеріал, запланованої кількості хліба «надзвичайна комісія» зібрати не зможе, навіть вигрібши з колгоспних засіків до останньої зернини. Тоді вона повністю переключилася на подвірні обшуки хліба в індивідуальних селянських господарствах.

По всій Україні тисячі загонів, зацікавлених владою партійних і колгоспних активістів, підкріплених військовими підрозділами та каральними органами, у пошуках хліба нишпорили по селах, у кожній хаті зривали підлоги, залізали в погріби й колодязі, шукали в коморах і на горищах... І знаходили. «Активісти» ж одержували для себе особисто 10-15 відсотків від награбованого.

В результаті цих бандитських грабіжницьких дій влада за зиму 1932 – 1933 рр. вигребла із селянських дворів України ще близько 90 млн. пудів хліба та інших продуктів. Забирали не лише зерно, а й всі інші селянські припаси. Забирали продукти навіть у тих сім'ях, де діти і дорослі вже пухли з голоду.

А щоб полегшити «активістам» проводити збір продуктів, найвірніший сталінський спільник і слуга у боротьбі проти українських селян В.Молотов придумав пекельну кару для тих, хто не зміг виконати план хлібозаготівлі. На боржників накладали

так звані **натуральні штрафи**, тобто боржникам можна було розраховуватися з державою, замість зерна, м'ясом або картоплею. На практиці ж під час обшуків «червоні бригади» забирали у селян усі продовольчі продукти, що знаходили у коморах й погрібах. Якщо у селянській хаті не знаходили хліба, то тим гірше для цього господаря – у вигляді штрафу за колгоспний борг забирали з дому квасоллю, крупи, пшоно, качани кукурудзи, цибулю, капусту, навіть заготовлені на зиму сушені фрукти для компотів.

За свідченням історичних документів та очевидців, «червоні ешелони» вивезли тоді до «червоних столиць» Росії навіть квашені огірки й капусту, вилучені в коморах і погрібах українських селян.

У книзі компетентного дослідника голодомору в Україні Станіслава Кульчицького «1933: трагедія голоду» відмічено, що саме цей варварський захід у пограбуванні українських селян, тобто **конфіскація** у них **незернового продовольства**, стала смертельним ударом для сотень тисяч й мільйонів сімей, які вимерли з голоду в 1933 році.

Не обминув такий удар і Шаргородщину. Ось що свідчать архівні документи про свавілля місцевої влади, про знущення над селянами під час поголовних обшуків і вилучення всяких продовольчих продуктів під виглядом хлібозаготівлі:

З інформації Вінницького обласного управління РС міліції від 26.12.1932 р. (текст дослівно – А.Н.)

В Шаргородському районі в процесі господарчо-політичних кампаній мали місце:

В с. Кликотині уповноважений РПК Зінгер разом з бригадами і комсомольцями збирали жінок-контрактантів, що не виконали хлібозаготівлі, роздягали їх наголо, накладали на голови капелюхи, примушували залазити під ліжко, а самі танцювали на ліжкові, поки дошки не падали на жінок, а уповноважений РПК Падун заарештував селян за нездачу насіння.

– В с. Клибанівці уповноважений РПК Цехмістер наносив побої гр.Бойко Л. і Мудраку Тодору, а голова сільради Брояк заареш-

товував селян за нездачу насіння і тримав їх закритими в льосі.

– В с. Пасинки бригади активу під керівництвом сільради і уповноваженого робили масові труси у колгоспників.

– В с. Політанки уповноважений Кирилюк злигався з куркулями, надав їм пільги по хлібозаготівлі за могоричі, а план накладав на бідняків-погорільців та сім'ї червоноармійців, розбазарював заготовлене зерно й муку.

– В с. Калинівка – уповноважений РПК Пандик примушував селян силою вступати у гуртки об'єднання.

В районі виявлено випадки, коли бригадири по хлібозаготівлі палили в хаті солому під комином, підводили контрактантів до димаря і примушували засувати голову у димар з висловами: «душійться», вночі виводили надвір контрактантів і примушували їх гавкати по-собачому, танцювати та ін. Окремі бригади розшивали хати і забиралися через стріху до хат контрактантів, знущалися над ними.

(ДАВО, ф –136, о ~ 4, о.зб. – 282, арк. 60,

Ф – 136, о – 4, о.зб. – 177, арк. 2,3,42)

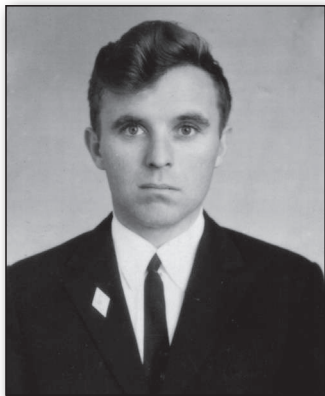
У розпал голодомору вінницькою владою було використано ще один аморальний прийом «викачки» хліба із господарств селян. Коли хлібозаготівлі на місцях зайшли у безвихідь, населенню було запропоновано нагороду за донос. Кожен, хто вказував, де сусід ховав зерно, одержував від 10 до 15% виявленого, як премію. Пізніше постановою українського уряду від 17 лютого 1933 р. такий прийом було рекомендовано використовувати по всій Україні.

«Викачка» хліба під час колективізації.
1930 рік

«Розбарахоловання» селян під час колективізації. 1932 рік

*Германюк Володимир
Антонович*

Людина, доведена голодом до відчаю, здатна на всякі вчинки.

В Політанках люди рятувалися від голодної смерті як могли. Ось що розповів про випадок, який стався у селі 1933 року, колишній директор школи, нині покійний **Володимир Германюк**:

– Яскраве сонце ніжно зігрівало землю. Все навколо відчувало подих весни. Веселі синички радісно пурхали з гілки на гілку.

Глафіра Мацібон дивилась на це весняне диво і з глибини пам'яті

випливала інша весна, весна 1933 року. Голод схопив село в свої жорстокі обійми. На вулицях зрідка можна було побачити змучених постійним недоїданням людей. Інколи скрипів моторошно віз – це померлих везли на кладовище. В ті дні там можна було бачити, як звисали з полудрабка натруджені, почорнілі в мозолях руки споконвічних хліборобів.

Люди рятувалися, як могли. Хто мав силу, йшов до колгоспної скирти соломи, в якій люди зробили дірку, яка нагадувала тунель. Вони смикали солому з половиною, виносили на поле і перевіювали. Вдавалося нав'язати жменьку зерна після довгих трудів.

Маленька хатка Мацібонів тулилась біля яру, вона вгрузла в землю по самі вікна, скособочилась, до половини вікон обкладена картоплинням. В тісній кімнатці було ліжко на чотирьох стовпцях, закопаних в землю, лавка, скриня, цебер, відро з водою та інше «багатство».

*Очевидець Голодомору
Мацібон Глафіра Йосипівна
із внуком. Фото 1990 р.*

На Теплового Олексі (30 березня) Текля та її дочка Глафіра вирішили йти до скирти і нав'язати зерна. Молодший брат Глафіри Ваня дуже почав просити, щоб взяли і його. Мати довго не погоджувалась, але врешті решт взяла з собою сина. Разом з іншими односельчанами вони підійшли до скирти, яка нагадувала великий мурашник.

Майже 50 чоловік один за одним входили і виходили з чорного отвору скирти. В середині було темно, пилука заповзала в горло, заповнювала груди, не давала дихати. Незважаючи на це, люди руками, серпами розривали солому, набирали її на ряднини, мішки, потім надворі перевіювали, бережно визбирували кожну зернину.

Котрась з жінок спересердя сказала: «Господи, щоб ця скирта завалилася, щоб я не мучилася з своїми дітьми».

Через кілька хвилин «стеля» скирти з глухим шумом опустилась на людей... З усіх кінців залунали розпачливі крики про допомогу, стогін десятків людей. Звістка про нещастя докотилась до села, вдарили в церковні дзвони.

Люди, хто міг, кинулись на виручку потерпілим, розривали слабкими руками солому, витягували покалічених і мертвих.

Того весняного дня задихнулися під соломою 5 чоловік. Не вернулись додому Наталка Ткач – мати чотирьох дітей, Ірина Га-жук, Єва Гуменюк, Марія Бальба, Ваня Мацібон, якому в той день виповнилося 11 років.

Люди, які бачили чимало смертей, були вражені такою страшною загибеллю своїх односельчан.

...Сонце радісно виглянуло з-під легкої хмаринки, заглянуло в змучене важкими роками обличчя Глафіри. Вона відступилась від вікна і промовила вголос: «Господи, щоб ніколи не повторились ті прокляті літа, щоб всі люди жили щасливо, щоб не платили за шматок хліба дорогою ціною, ціною свого життя, щоб нинішня весна принесла всім щастя».

Настали важкі 1932 – 1933 роки, роки голодовки. Люди пухли і вмирали цілими сім'ями. Особливо весною та літом 1933 року. Знесилені, опухлі люди накидались буквально на все, що могли жувати: на траву, нестиглі фрукти, городину. Це викликало страшний біль і хвороби. Смертність від цього тільки збільшувалась.

При сільських Радах створювались спеціальні команди труповозів, які щодня з візочками в руках обходили хати, збираючи трупи. Вони завозили їх до цвинтаря, де не ховали, а закопували небіжчиків у страшних братських могилах – кагатках без усяких церемоній та родичів. А нерідко у цих померлих і родичів не залишалося. І часто до таких візків потрапляли ще живі люди.

Своїми спогадами про страшні роки штучно створеного в Політанках Голодомору розповідали в свій час багато людей.

Велику й копітку роботу по вивченню страшних подій років Голодомору провели у 2008 році (до 75-ї річниці відзначення тих подій) учителі місцевої школи та актив села. Серед таких:

Железняк Олена Павлівна,
Германюк Валентина Михайлівна,
Чернова Тетяна Володимирівна,
Гавришенко Таїсія Василівна,
Янківська Віра Юріївна,
Врублевська Олена Андріївна,
Кушнір Тамара Іванівна,
Чебан Таміла Миколаївна,
Доскоч Юлія Павлівна,
Федишина Ірина Миколаївна,
Мазур Лідія Леонідівна,
Епур Катерина Андріївна,
Смалюх Віра Василівна,
Гуменюк Наталія Степанівна,
Паровенко Дмитро Павлович та інші.

Названі люди зробили найголовніше – зібрили інформацію про події Голодомору 1932-1933 років від очевидців та свідків тих подій. Адже в архівах тих документів та матеріалів немає і не буде, а розповіді очевидців залишилися. Розповіли про Голодомор мешканці села:

Гресик Леонід Андрійович, Ткач Анастасія Миколаївна, Деркач Клавдія Пилипівна, 1923 року народження, Марценюк Ганна Миколаївна, Білоус Марія Миколаївна, Вовчок Анастасія Григорівна, Дідик Ганна, Гаджа Ганна Омелянівна, Маліхатко Наталія Матвіївна, Собко Надія Дмитрівна, Івасик Олена Іванівна, Смалюх Домко Миколайович і дружина Ганна Григорівна, Деркач Клавдія Пилипівна, Білоус Андрій Омелянович, Дідик Галина Петрівна, Малішевська Віра Микитівна, Гуменюк Степан Максимович та його дружина Наталія Кирилівна, Івасик Андрій Васильович та Івасик Ганна, Гентюк Ганна Степанівна, Смалюх Катерина Олексіївна та інші.

Всі вони в один голосок, окремо кожен, розповідали про надзвичайно важке життя, яке склалося у них й у їхніх сім'ях в 30-х роках минулого століття, всі вони у своїх розповідях шлють свої прокляття тодішній владі, Сталіну і комуністам.

Із спогадів **Чайки Феодосії Максимівни**, жительки с. Політанок.

«У нас сім'я була велика: тато, мама, брат Степан вже був жонатий, сестра Катерина, я, брати Мефодій і маленький Андрійко. Була осінь 32-го. Бригада прийшла і забрала все, що можна було їсти, до крихточки, забрала одягу, кожухи, худобу. Навіть подвійні вікна повитягали. Тато пішли на заробітки, простудилися, прийшли додому і скоро вмерли. А вдома діти пухнуть з голоду. Малесенький Андрійко, якому було три рочки, сидів, бідний, на припічку і

Чайка Феодосія Максимівна

просив хлібця. Мати лежали на постелі слабі. Катерина вже померла. А мені – одинадцятий рік. Що можу я зробити? Заколотила якоїсь бевки і дала мамі, а Андрійко вже їсти не міг і, сидячи й помер. Мама заслабли ще гірше. Прийшов брат Степан і забрав слабу маму, і нас з Мефодієм до себе, в другу половину хати. То були найстрашніші дні. Ми, діти, сиділи на печі, а мама лежали на ліжку. До мами навідувались сусідки. І от, одна з них і каже до мене: «Федосю, мама вмирають». Я була на печі, так і злетіла звідти. Впала мамі на груди і плачу, кричу, голошу. Дивлюся, а в мами сльози з очей течуть. Жінки відірвали мене і відвели до Степанової половини. На другий день маму поховали. А як прийшли з цвинтаря, то Степанова дружина заплела мене. Це останній раз мене заплітали. Далі почалось сирітське життя.

Доки ми були в Степана – нашу хату обдерли до решти. Останні вікна повитягали. Але ж ми бачили, що Степанові ми заважали, тому пішли до своєї хати. Степан забив вікна дошками. А ми з Мефодієм билися за клаптик теплої черіні на печі. Мефодій був малий і пішов пожалітися в сільраду на мене. Звідти прийшли, подивилися на нас і забрали нас у «комунку», такий

собі притулок для сільських сиріт. Там діти жили, щось нам їсти давали, але вже всі діти робили важку роботу. Ті діти, в кого були тато і мама, того не робили в старші роки. Я ходила в поле, їсти носила трактористам, була помічницею на кухні. Дуже мені було тяжко. Рано мусіла вийти заміж. Брат Мефодій пас худобу, змок під дощем, захворів і вмер. Залишилася я сама. Степана вбили на війні, і з нашого великого роду залишилась я одна. Могили заїздили, затолочили. І тільки в пам'яті вони залишились, за упокій душі їхніх молюся. Свічку в церкві свічу».

Своїми спогадами про страшні роки Голодомору в свій час ділилася **Тетяна Григорівна Івасик**, 1912 року народження.

«Голод почався ще у 1932 році. Урожай був непоганий, але увесь хліб намолочений забирали під мітлу... в поле нікому було виходити, люди мерли, як мухи... за день вмирало до 20 душ. Не було кому ховати...»

У цей страшний період у нашому селі загинуло голодною смертю багато людей з голоду... Бувало, що люди їли собак та котів. Люди дуріли від голоду і їли навіть людей. Це був страшний час для всієї України. Голодомор був страшніший, чим війна... Про голодомор страшно й згадувати. Але треба. Щоб таке страхіття більше ніколи не повторилося...»

Гуцол Павло Афанасійович, 1911 року народження:

«...Відібрали все. Якщо знаходили, то забирали. Це було рішення партії правительства. Якщо щось приховували, то людину могли послати на Сибір.

Люди і без зброї все віддавали. Приходили, шукали – знаходили, все відбирали. Люди не могли боронитися. Бо боялися, що їх зашлють.

То Сталін приказав Україну ограбити, хліб позабирати і вивезти за границю, а діти тисячами вмирали. А баржі ті, з хлібом, що найобідніше, потопили в морі, бо ніхто того зерна не купляв, а в Україні все забрали...»

Порівнюючи життя наших селян з минулим, мимоволі замислишся над цією драматичною ситуацією, яка склалася у 30-х

роках минулого століття на Поділлі і на Шаргородщині зокрема. Сотні, тисячі селянських сімей Шаргородщини фактично вели патріархальний спосіб життя, тобто такий, як тисяча років тому, за часів татаро-монгольських набігів, та де там! Таке не порівняти. А порівняння це приблизно таке:

В середині XIII століття наш край Поділля у смертельній боротьбі із сильним і підступним ворогом втратив десятки тисяч людей і, переможений, повинен був платити переможцям, золотоординським ханам, десяту частину всього, що вироблялося на наших землях. В першій же половині XX століття Україна втратила десятки мільйонів (!) свого люду і, повергнута московським тираном Йосифом Сталіним, під страхом смерті, під загрозою суворой кари, невідворотнім голодом примушена була сплачувати данину в небувало великому розмірі – понад 90% продукції, котра вироблялася українським народом...

Татари всього не забирали. У 1932-1933 роках забрали все.

Люди конали... Одні – вдома, інші – в тюрмах.

Висновок від таких переконливих фактичних даних нехай зробить читач...

30-ті роки минулого століття важко вдалися селянам. Колективізація, штучно створений голодомор, репресії — все це прийшлося пережити. За роки Голодомору 1932-1933 років в Політанках загинуло з голоду у 542-х господарствах села майже 400 жителів. Списків, звичайно, ніхто не складав. Для порівняння скажемо, що за роки Великої Вітчизняної війни із п'яти сотень мобілізованих, загинуло 212 чоловік. В селі і загиблим на війні, і померлим з голоду встановлено пам'ятники. 400 голодних смертей лише в одних Політанках, це занадто багато і страшно. А в Шаргородському районі лише за період з 1932 року по 1934-й населення тільки за документами влади зменшилось більше, ніж на 13 тисяч чоловік. Враховуючи демографічну катастрофу, що нависла над Україною та навмисне замовчування причин смертей у реєстраційних документах, можна стверджувати, що в селах нашого району за роки Голодомору 1932-1933 років загинуло голодною смертю до 20 тисяч чоловік.

На жаль, усіх померлих селян із Політанок за роки Голодомору встановити не вдалося. Адже минуло 8 десятиліть. Але окремих заморених голодом людей, названі вище свідки таки назвали. Серед них:

Соколнюк Іван Максимович,
Поліщук Степан Гаврилович,
Гресик Андрій Миколайович,
Гресик Людвіг Андрійович,
Заяць Максим Дмитрович,
Заяць Параска,
Заяць Андрій Максимович,
Заяць Мефодійович Максимович,
Гресик Андрій Павлович,
Панько Микола Пилипович,
Дідик Степанида,
Івасик Ганна,
Івасик Ганна,
Івасик Олексій,
Гаджа Мирон,
Деркач Пилип,
Поліщук Афія,
Поліщук Марія Томківна,
Гажук Степан Федорович,
уся сім'я Кабана Артема та багато, багато інших.

*Трупи людей
складали на
воза як дрова...*

На жаль, пам'ять людська здатна забувати та й свідкам тих подій тоді було лише по 5-8 років, й самі вони ледь вижили...

Пошук імен, загиблих у Політанках від голоду, триває...

Не менш суттєвим наслідком Голодомору та колективізації стала не тільки жахлива чисельна смертність, а й соціально-психологічна ситуація, якої таки домігся режим Сталіна: перетворення сотень тисяч заможних, самостійних, чесних, працьовитих українських селян на люмпенів (люмпен – пролетаріат) – людей з декласованих верств населення, які втратили зв'язок з виробництвом: босяки, злодії, старці, ледацюги та ін., з втраченою мораллю, які відтоді стали жити в умовах жорстокості, насильства, страху й до сьогодні перед владою, перед можливістю повторення подібної суспільної біди. Ініціатори масового голодомору намагалися вбити волю до опору, до будь якого прагнення незалежності українського народу, передусім селянських мас та інтелігенції. І цього їм значною мірою вдалося домогтися, поставивши людей у цілковиту залежність від радянської держави, примусивши налякану, безневільну масу колгоспників працювати на цього гігантського монстра – СРСР – за мізерну платню або й зовсім безкоштовно. Не виникає ніяких сумнівів і те, що керівниками і виконавцями тих дій та подій, що призвели до мільйонних втрат населення, були свої ж таки люди, які, виконуючи накази радянської влади в особі членів більшовицької партії (ВКП(б)), штовхали селян до невідвортної смерті, а тих, котрим судилось вижити, під страхом смерті змушували коритися. Крім того, серед людей, наприклад, було заборонено не тільки говорити, але й думати про протиправні дії влади відносно подій 1932 – 1933 років. А тому й зрозуміло, чому селяни з часом просто забували про страшну смертність на селі, а родичі померлих все рідше згадували небіжчиків. Боялися.

А той, хто бодай, пробував згадати, або промовити хоч слово про масову смертність чи встановити хреста на могилі, це вже був «ворог народу». Для таких наставляли 1937 – 1938 роки. Адже всім тепер відомо, кого репресували в селах району – тих, хто був

небажаний або чимось заперечував місцевим керівникам чи «активістам». Такі знову зникали з життя, як і в 1932 – 1933 роках.

Отже, Голодомор 1932-1933 років вже не можна ні заперечувати, ні замовчувати. Та, незважаючи на це, і сьогодні серед нас є сили, які хочуть, щоб світ забув про злочини проти людства, вчинені червоною Москвою та її вождем-тираном, чи хоча б зменшити масштаби цих злочинів. Зокрема, до таких кроків вдаються сучасні комуністи, яким хотілося б не показувати до кінця історичну правду, яка комусь «колить» очі, страшні сторінки історії їхньої партії та її колишніх лідерів. Вони пропонують, так би мовити,

*Дівчинка просить їсти...
1933 р*

з розумінням поставитися до політики кривавого тирана Сталіна щодо української нації та її трагічної долі. Мовляв, час такий був... І це не геноцид, а голодовка... Це правда. Був такий час... В Плебанівці померло 900, в Рахнах – 1400, в Хоменках – 1100, в Івашківцях – 300, в Клекотині і Політанках по 400 душ... Це правда! Це не геноцид. І треба віддати належне тим колишнім і теперішнім комуністичним ідеалістам, які й досі твердять, що то був не геноцид.

Так, то був не геноцид, то був етноцид – вбивство або винищення народу за етнічною ознакою. Іншими словами – якщо ти українець – помирай. Така воля диктатора з Кремля.

А причину смертей придумати (для преси) можна. Наприклад, із газетних матеріалів того періоду стає добре зрозуміло і видно, яку політику вела керуюча партія більшовиків, яка твердила про «причини» голоду в Україні. Це, мовляв, через «розкрадання та розбазарювання», «відсутність належного контролю за виконанням державних планів хлібозаготівлі» люди голодують.

Цинізму немає меж!..

Виявляється, не Сталін розбазарював державний хліб, який часто гнив у портах країни та в припортових складах, а українські селяни самі розікрали, «розбазарили» свій хліб і через це самі сотнями, тисячами почали вимирати від голоду на селі...

Минуло 80 років з часу подій голодомору. Сьогодні зовсім мало залишилося свідків та його очевидців. Вимерли вже й виконавці сталінських указів та директив. Але залишились ще їхні співчуваючі, проросійськи налаштовані українці. Довгий час вони плекали надії на свою, ще досить впливову партію. (До речі, представлену раніше значною кількістю депутатів у вищому органі законодавчої гілки влади – Верховній Раді України сьомого скликання).

Але під тиском демократичних сил, які суттєво впливають на політичні події в Україні, виборці України своєю переважною більшістю голосів на виборах до Верховної ради відправили комуністів та проросійськи налаштованих депутатів з донедавна правлячої Партії регіонів у небуття. Комуністів у Верховній Раді не стало.

Із залу теперішньої опозиції наші такі окремі українські народні депутати ще ніяк не змиряться з тим, що Україна таки стала на шлях незалежності, на шлях без «страшного старшого брата», який постійно брязкав і брязкає зброєю по Україні і навколо неї, як той пес ланцюгом, котрому ніяк не втямки, що його хата, це буда. І видається вона йому замалою і тісною.

Після 1991 року ця «буда» таки добре поменшала. І дай, Боже, щоб з часом її зовсім не стало. Від такого брязкання зброєю гинуть наші патріоти на Донбасі. Через те брязкання й перебувають у зоні АТО наші односельчани **Юрій Сергійович Карпа, Микола Михайлович Лучко, Олег Анатолійович Бальба, Віталій Петрович Ткач** та інші.

Тому й приходиться нашим хлопцям стримувати на Донбасі, в Криму, попід Придністров'ям той норов москалів, щоб не повторювалися минулі трагедії. Адже відомо, що, за підрахунками

істориків, тільки за роки існування більшовицько-московської влади загинуло від 90 до 110 мільйонів людей тільки з числа колишніх країн СРСР. Серед них кожен третій – українець. А ще ж існував так званий «соціалістичний табір» (вислів он який придумали – «табір...»). Так ніби-то табір для худоби), в якому гинули наші українці.

*Пам'ятний знак Голодомору в Політанках.
Фото 2014 р*

В пам'ять про голод

*Всеукраїнська акція у Політанках «Засвіти свічку». Листопад 2008 р.
Серед очевидців Голодомору Ганна Омелянівна Гаджа, 1921 р.н. (зліва)
Параска Дмитрівна Ткач, 1927 р.н. та ін.*

Листопад 2008 року. Село в траурі

Репресії по-московськи

Зболем в серці згадують старожили села про події 30-х років.

Репресії застосовувались протягом всіх років існування радянської влади, але основна хвиля масових репресій припала на 30-ті роки. А в 1937-1938 роках вона досягла апогею. Цей злочин проти власного народу відбувався у повній відповідності з тезами Сталіна, що з перемогою соціалізму класова боротьба в країні буде загострюватися. А надзвичайний 8-й Всесоюзний з'їзд Рад 5 грудня 1936 року прийняв нову Конституцію СРСР, в якій законодавчо закріплювалася теза про те, що в СРСР в основному було побудовано соціалістичне суспільство. Тож, згідно сталінського положення, маховик смерті набрав шалених обертів. Не обійшло це лихо й наші Політанки.

В селі шукали класових ворогів. Ними ставали прості селяни, трударі, які до сьомого поту с'як-так тягнули свої господарства, щоб вижити. їх судили без всякого суду й слідства. Міра покарання була двояка: розстріл або 10 років таборів. Судили й місцевих керівників, нібито за провали в сільському господарстві.

Таким чином у Політанках, як і у всіх селах нашого краю, в 1937-1938 роках репресованими органами, партійним та комсомольським активом створювалося середовище, яке сприяло наростанню психозу серед населення і давало змогу безкарно цькувати та переслідувати чесних людей.

Забрали навічно...

На жаль, в період необмеженої сталінської влади кати намагалися знищити документальні сліди своїх злочинів, а

репресованих знищували прямо у Вінницькій тюрмі, закопували у масових могилах-кагатах у Вінниці в саду по вул.Підлісній, обдурюючи родичів, що нібито репресованого відправлено в далекі табори без права переписки. Знали ж, що мертві не напишуть... (А.Трамбовецький, «Вінниця. Злочин без кари». 1954 р.)

Офіційної статистики про таких не існує... Все було засекречено. А родичі носили ярлик «ворог народу» і боялися щось розповісти, або й згадати. Боялися вони не дарма. 8 червня 1934 року сталінським урядом була прийнята Постанова про відповідальність членів сім'ї та родичів за несвоєчасне повідомлення влади про скоєний чи намір скоєння злочину членами їх родин чи родичів. Тому й боялися.

Більшість репресованих звинуватили в належності до видуманих слідчими НКВС контрреволюційних організацій. Долю кожного вирішувала так звана «трійка» з числа: секретаря обкому партії; голови облвиконкому і начальника УНКВС області.

Заарештовані власноручно підтверджували всі, навіть найнеймовірніші звинувачення. Мусиш зізнатися, коли не вистачає сили протистояти тортурам. Замордована, доведена диким боєм до нестями людина підпише будь-що. А тортури застосовувалися широко, бо така практика слідчих

Підписую сам на себе...

НКВС не тільки переслідувалася, а навпаки... Обов'язковість тортур «освятив» вождь Йосип Сталін (мова оригіналу).

«ЦК ВКП(б) считает, что метод физического воздействия должен обязательно применяться и впредь в отношениях явных врагов народа, как совершенно правильный и целесообразный метод»...

Зрозуміло: після виходу таких документів – на практиці тортури ставали правилом...

Всі наші репресовані, в тому числі і розстріляні, через десятиліття були реабілітовані. Бо в жодній справі немає головного – доказів вини, а тільки зізнання заарештованих, а в багатьох випадках немає як зізнання, так і навіть протоколів допиту.

А більше нічого і не вимагалось, потрібно було лише виконувати доведені партією завдання по кількості репресованих.

Ось виписка з протоколу засідання Політбюро ЦК ВКП(б) від 17 лютого 1938 року:

«Кажи, що так було!..»

Вінницька комуністична розстрільна трійка, яка визначала смертні вироки нашим безневинним селянам, прозваними владою «Вороги народу».

Імена їхні не варті того, щоб їх зазначати у нашій книзі, але посади їхні нехай читач запам'ятає:

Зліва направо: перший секретар обкому КП (б) України, прокурор області, начальник НКВС області. Останній просив Москву збільшення ліміту на розстріл вінничан.

Фото 1937 р.

«Дополнительно разрешить НКВД Украины провести аресты кулацкого и прочего антисоветского элемента и рассмотреть дела их на тройке, увеличив лимит для НКВД УССР на тридцать тысяч»...

Термін он який використовували – «ліміт», ніби мова йшла про зерно, бензин чи корів, а не про живих людей. Такі рішення про збільшення лімітів на репресованих українців приймалися часто.

За таким лімітом до більшовицьких казематів у 1937–1940 рр. потрапили й політанські селяни. Серед них:

– **Гуцал Пилип Микитович**, 1892 р.н., українець, колгоспник. Звинувачений за ст. 54-10 за контрреволюційну пропаганду і агітацію. Ув'язнений 18.12.1930 р. на три роки вислання у Сибір. Подальша доля невідома.

– **Дідик Семен Миколайович**, 1875 р.н., українець, селянин, без певних занять. Звинувачений за ст.54-10 за контрреволюційну пропаганду та агітацію. Розстріляний 25.09.1937 р. у м.Вінниця.

– **Дідик Іріній Семенович**, 1897 р.н., українець, селянин, освіта середня, учитель, одружений. Звинувачений за ст. 54-10 за контрреволюційну пропаганду та агітацію. Ув'язнений 09.12.1937 року на 10 років ВТТ.

– **Лисак Марко Іванович**, 1899 р.н., українець, селянин, письменний, колгоспник, одружений, 2-є дітей. Арештований 10.06.1940р. Звинувачений за ст. 54-10 за контрреволюційну пропаганду та агітацію. Засуджений 13.08.1940 р. на 4 роки ВТТ. Подальша доля невідома.

– **Маліхатко Микола Йосипович**, 1903 р.н., українець, селянин, письменний, колгоспник, одружений, 1 дитина. Арештований 07.10.1940 р. за ст. 54-10, 11. Засуджений 28.11.1940р. на 8 років ВТТ.

– **Марценюк Флоріан Ілліч**, 1900 р.н., поляк, селянин, малописьменний, одноосібник, одружений, 2-є дітей. Арештований 17.08.1937р. за ст. 54-10, 08.09.1937 р. розстріляний у м.Вінниця.

– **Окунь Дем'ян Савович**, 1913 р.н., українець, із селян, освіта незакінчена вища, військовослужбовець. Арештований

29.01.1937 р. за ст. 58-10, част.1 КК РРФСР. За вироком військового трибуналу від 13.05.1937 р. засуджений на 9 років.

У 30-х та 40-х роках минулого століття безневинно засуджено було багато політанських селян. Одну із таємниць КГБ розкрив уродженець села, нині житель м.Біла Церква Гуменюк Володимир Степанович. Перебуваючи в Політанках у родичів, він повідав лише за одного безневинно репресованого з Політанок – **Доскоча Петра Степановича**, якого влада уже у післявоєнні роки засудила аж на 25 років.

З часом Петро Доскоч повернувся додому і його, як і решту репресованих селян, реабілітували через... відсутність вини...

Окремих, неблагонадійних для місцевої влади людей, виконавчі органи виселяли з хати... за межі села. При радянській владі була й така міра покарання. Родіона Гуцола, який під час окупації очолював місцевий колгосп, що діяв, незважаючи на воєнну обстановку, вислали у 1944 році за межі Політанок. В селі його знали як нормального чоловіка, який своїми діями нікому шкоди не приносив. Родіон міг би поселитися й у сусідній Писарівці, але він поселився у Строїнцях Тиврівського району. Там і нині проживає його дочка.

А Родіон уже після війни таки повернувся в село. Але хата його була у власності колгоспу, яким він раніше керував. Родіон купив собі хатину й доживав у ній свого знівеченого владою життя.

Нелегка доля Леоніда Федорович Соколюка

Районна газета «Комунар» за 16 лютого 1991 року писала про нелегке життя колгоспного коваля з Політанок Леоніда Соколюка. Сім'я Соколюків у 1937 році була репресована лише за те, що члени сім'ї були не ледачі до роботи.

Мало хто знав про те, що Леонід Федорович провів свою молодість у сталінських таборах. І тільки завдяки міцному здоров'ю вижив, повернувся до рідних місць.

Соколюк розповів, що його тато гнув спину на пана Червінського, бо мав клаттик землі, з якого не проживеш. Був батько фурманом, тобто їздовим. Складав копійку до копійки, щоб купити коні, землю. А коли встановилась радянська влада, став хазяїном. Стягнувся на живність, обзавівся своїм полем. Та щастя обійшло оселю Соколюків. Не так вклонився новій владі в особі голови комнезаму – забрали все: і худобу, і зерно. Ось-ось вишлють як одноосібників.

Сім'я Федора Соколюка покидає село. Куди йти, за що братися? Підвернулася бригада будівельників. Всією сім'єю беруть участь у спорудженні мостів у Каширі, на Дону, Єнісеї.

1937 рік. Тоді Соколюки будували міст у Красноярську. Як і всі робітники, пішли на мітинг з нагоди двадцятої річниці Великої Жовтневої соціалістичної революції. Прийшли додому, тільки сіли за святковий стіл, у двері постукали. На порозі уповноважений НКВС з двома міліціонерами. Наказали голові сім'ї збиратися. А через тиждень прийшли за Леонідом, провели обшук.

– Катували мене в НКВС, привозили з тюрми на допит, – розповідає Л.Ф.Соколюк. – Вимагали, аби я визнав, що нібито займаюся шкідництвом, виступаю проти Радянської влади. В чому ж мені зізнаватись? Працював, як усі, виконував громадське доручення – збирав профспілкові внески. Інколи читав газети своїм товаришам під час перепочинку. Ніякої вини за собою не відчував. Але ніхто не зважив на мій протест.

Так трапилось, що Леоніда відправили етапом в одній групі з батьком. Привезли в ліси під Архангельськом і наказали будувати для себе табір. Різали дерева, будували бараки. Згодом батька призначили доглядати 300 коней, якими вивозили ліс з тайги, Леонід доставляв підводою хліб.

Люди вимирали як мухи. Померлих вивозили безтаркою. Серце розривалося від безвихідного становища. Леонід написав чотири заяви оперуповноваженому НКВС з проханням відправити на фронт. Викликав до себе оперуповноважений і дав зрозуміти, що його не візьмуть на війну, бо засуджений по 58 статті, як політичний в'язень.

Не витримало батькове серце, помер, відсидівши половину строку. Його охопив розпач, коли побачив, що сина разом з групою політ'язнів вивезли з табору. Він подумав, що Леоніда поведуть на розстріл.

Леонід добув до кінця – десять років, як кажуть, від дзвінка до дзвінка. Увесь цей час у Політанках чекала на нього дружина. І коли друг по табору одесит Олексій Шимбридін попросив поїхати разом з ним в Сталінабад, куди вислали його рідних, то Соколюк відмовився і повернувся в рідні Політанки, туди, де народився.

Дядько Левон любив погомоніти з молоддю про життя-буття. А говорити він вмів, з ним можна було дискутувати, вести мову про проблеми села.

На його долю випали нелегкі випробування. Але Леонід Федорович залишався сам собою, не розтративши почуття оптимізму.

Помер Леонтій Соколюк у 1991 році й похований у Політанках.

Карта ГУЛАГу СРСР. Зліва №211 – табір для репресованих, які у 1939–1940 рр. будували «Сталінську» трасу

Народна творчість серед селян

Вже добре відома нам політика тоталітарного комуністичного режиму за період сталінської доби наклала свій трагічний відбиток не тільки на соціально-економічне, але й на духовне життя, у тому числі на тодішню усну народну творчість колгоспного селянства. Поряд з творами видатних українських поетів і прозаїків, які за йняли визначне місце в історії національної культури, творився так званий антирежимний фольклор гумор і сатира, частушки, пісні, вірші та анекдоти. Це був свого роду «фольклор протесту». В ньому знедолений народ відгукувався практично на всі сторони трагічних подій 30-х років минулого століття. Колективізація, розкуркулення, грабіжницькі методи «ударних темпів хлібозаготівель», голодомор, сталінський терор – усі ці страхітливі явища знаходили своє відображення в усній народній творчості.

І зовсім не дивно, чому в ті роки шаргородці не декламували сатиру і гумор, наприклад свого улюбленця і вихованця Степана Руданського, твори якого були так поширені у нашій місцевості колись і тепер.

Під гнітом і діями нової комуністичної влади народжувались нові, сучасні в ті роки, рядки віршів та пісень. Простими й загальнодоступними словами та висловами наші селяни влучно характеризували події тих років, часом не завжди з точним збереженням початкового тексту та рими. Вони додавали до віршованих фраз нові та цілі строфи, часом видозмінюючи зміст згідно до вимог часу і моменту.

Одним із таких проявів антирежимного фольклору був вірш, складений невідомим автором у Політанках.

Дуже дотепно висловлювалися у віршах наші селяни не тільки на адресу місцевого керівництва, а й на найвищих керівників держави:

*Вставай, Ленін, подивись,
До чого ми дожились,
На подвір'ї – одна хата,
А на хаті – одна лата,
А на латі – один куль,
Та й то кажуть, що куркуль...*

Часто серед жителів Шаргородщини звучали твори усної словесної найстрашнішої тематики: про голод, про людські страждання, про антилюдську комуністичну владу та її провідників:

*А як Ленін умирав,
Сталіну наказував.
Щоб людям хліба не давав,
Й сала не показував.
В тридцять першому году
Вже пізнали ми біду,
В тридцять другому году
Їли люди лободу,
В тридцять третьому году
Помирали находу.*

А в селі Андріївці про дітей співали такої:

*Мамцю, їсти! Татку, їсти!
Надриваються малі. –
Все забрали активісти –
Голод на селі.*

На жаль, нам невідомі автори цих сумних рядків, але добре відомо, що ці рядки народжувались від щирого серця і душі, висвітлювали дійсну ситуацію.

В Плебанівці народ виспівував відомі вже частушки по всій Україні, але тут добавляли свій особливо гострий і сумний сарказм про сільських «гепів». Таких назв активістів у інших селах не зустрічалося:

*Нема хліба, нема сала,
Бо совєцка власть забрала.
«Гепи» хату розібрали,
А батьків в Сибір погнали.*

Далі невідомий автор конкретно каже, як жив селянин:

*Ні корови, ні свині,
Тільки Ленін на стіні.
І показує рукою,
Куди їхать за мукою.*

Такі віршовані рими миттєво поширювались від села до села.

Але вже у Конатківцях, Івашківцях, Руданському, Писарівці і Хоменках співали частівки з деякими змінами, витримуючи той же сумний колорит:

*Нема хліба, нема кики –
Тільки кіно і музики.
Ми голодні і сумні,
З нами Сталін на стіні.
Батько в ТСОЗі, мати в ТСОЗі,
Діти лазять по дорозі.
Нема хліба, нема сала –
Все совецька власть забрала...
Хата раком, клуня боком,
Ще й кобила з одним оком.
Ні корови, ні свині,
Тільки Сталін на стіні.*

Поширеними й відомими фольклорними рядками на Шаргородщині були слова, які автор почув і запам'ятав ще в 60 х роках від сестер сім'ї Собкових у селі Політанках. Крадькома у тісному крузі друзів-слухачів голосисті сестри Марія, Катерина, Ганна і Ольга співали:

*Пийте воду, їжте січку –
Виконуйте п'ятирічку.
Пузо голе, лапті в клітку,
Виполняєм п'ятилітку.*

або

*Половняники, картопляники,
Лободяники, голодняники
Голодом наречені,*

*На сльозах запечені...
Хай би ті, що хліб забрали,
Весь би вік їх споживали!*

Ось такі найменування страв з полови, лободи запам'яталися людям у Політанках.

Після сумнозвісного арешту голови та колгоспного активу в селі Стрільники за недозволену владою роздачу хліба голодуючим колгоспникам невідомий автор зразу ж висловив події в селі частушкою:

*Голова під добру руку
Дав нам хліб на свою муку.
І був суд: «...Порушив міру...»,
Вмить забрали до Сибіру.*

Про нелегке колгоспне життя, про важку працю від ночі до ночі, про горезвісні радянські трудовні селяни склали чимало пісень, приказок, частушок. В Рахнах про це співали так:

*Сидить дівка на рядні
Та рахує трудовні:
«Трудодень, трудовень,
Трудоодиниці –
Батько ходить без штанів,
Мати – без спідниці».
А вже в селі Сапіжанці на цю тему співали так:
Сидить баба на рядні
І щитає трудовні:
«Трудодень, трудовень,
Дай нам хліба на щодень ...»*

За горезвісним антилюдським законом Сталіна про «п'ять колосків», тисячі селян, навіть дітей, були покарані багаторічними засланнями до концтаборів, звідки вони часто – густо не поверталися живими. Наступна правдива частушка, і це зовсім не перебільшення, коли звучить у тій же Сапіжанці:

*Він зерна набрав у жменю;
Хтось побачив і шепнув...*

*Знайшли кражу у... кишені –
В Соловецькі аж загув.*

У цьому ж селі уже згодом, після подій 1932-1933 рр., уродженець Сапіжанки Василь Рябий декларував комуністичної доби патріотичні слова, які, мабуть, межують з ідіотизмом:

*Нам сонце не светит,
Нам партія светит!
Нам денег не надо –
Работу давай!*

А ось приклад геніальної народної приказки, почутої у нашій шаргородській Калинівці, яка побутувала в селі за часів сталінського компартійного з'їзду «победителей»:

*На хаті – серп і молот,
А у хаті – смерть і голод...*

У цих словах глибокий трагічний і сатиричний зміст, весь драматизм сільського життя.

У цьому селі звучали багато уже відомих по всій місцевості частушок та співанок. Наприклад:

*У колгоспі добре жить –
Десять робить – сто лежить.
А як сонце припекло,
То й тих десять утекло.*

А ось такі приспівки, які автор записав із вуст жительки Слободи-Шаргородської Гончар Анастасії Володимирівни, що звучали у 30-х роках минулого століття у селах Теклівці і Слободі Шаргородській:

*«...Комсомол до комори,
А Патрики до муки»*

Вимовляла їх колишня жителька с. Теклівки Янець Анеля (1903-1992 рр.). «Патрики» – це прозвисько активістів, які входили до складу «червоної бригади», що діяла на селі, виконуючи плани хлібозаготовок.

На цю тематику багато написано у книзі відомого українського письменника – вільнодумця Олеса Волі «Мор: Книга буття

України». Великий літописець збирав матеріали про голодомор зі всіх регіонів України, в тому числі про усну народну творчість цієї доби, де часто йшлося про найбільших грабіжників і душо-губів на землі – Сталіна з Молотовим і Кагановичем та їхніх українських прислужників:

*Сталін курить папіроси,
Молотов сигари,
Все забрали з України
Залишили мари.
Сталін дивиться на місяць,
Каганович – в лупи.
Все забрали з України –
Залишили трупи...*

А трупів на Україні, за підрахунками істориків, краєзнавців, науковців, залишили мільйони.

І тоді в репертуар українського народу ввійшли пісні – думи про Україну та її заклятих ворогів-іудів – Леніна, Сталіна, Кагановича, Молотова, Постишева, Косіора... Ці діячі – головні персонажі народного фольклору трагічної доби. Виконавці цих пісень відводили душу собі і людям такими трагічно-сатиричними творами:

*Просить Сталін до столиці
Україну в гості...
– Ой, не можу» рідний тату –
Залишились кості.
Просить Сталін Україну:
Приїдь, хоч побачу!
Ой, не можу, рідний батьку –
На цвинтарі плачу.
Просить Сталін, умовляє
Вкраїну послухать.
Ой, не можу й говорити –
З голоду опухла.*

Звучали з вуст самодіяльних співаків і такі слова:

*Сидить Сталін у столиці,
Їсть українські паляниці,
Що у нас забрав,
За кордон продав.
Продав Молотов пшеницю
З України за границю,
А ми їмо лободу
І мремо на ходу...
На ходу померла мати,
Діти пухлі коло хати.
Славимо Кобу,
Хвалимо Кобу...*

(Коба – псевдонім Сталіна).

(Воля Олесь. Мор: Книга буття України стор. 453-458)

Але це була заборонена владою творчість, за яку не один українець провів довгі роки заслання або й навіки залишився гам, у мерзлій сибірській чи північній землі великої Країни Рад – матушки Росії.

Що ж було дозволено писати, читати, співати у ті роки, у роки «світлого» майбутнього людства? Офіційна народна творчість, яка не заборонялася, а навпаки, пропагувалася, була іншою. Знаю її з власного досвіду післявоєнного періоду, коли в моїй школі співали:

*Для бідних і трудящих
Створимо ми рай,
А всі попи, буржуї –
На небо вилітай!*

Ось таке, далеко не повне, відображення усної народної творчості, яка в 30-х роках минулого століття проявилася, існувала та існує і понині у селах нашої Шаргородщини. У ній, і це цілком природно, не дотримано високих художніх критеріїв, але її сила і значення в тому, що вона знаходила могутній відгук в душах людей, пересічних селян, колгоспників.

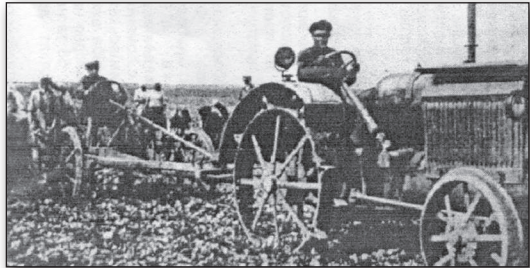
Більшовицька влада боялася цієї творчості. Вона розглядала її як антирадянську, як таку, що загрожує самому тоталітарному сталінському режимові. Така народна творчість зберегла в Політанках прозвища на окремих людей, які існують в селі і нагадують нам про гірке їхнє минуле. Наприклад: «Ленін», «Сталін», «Каганович», «Молотов», «Корнілов», «Цар», «Керенський», «Крупська», «Святий», «Суворов», «Чапаєв», «Чорт», «Бог» та ін.

Але, попри все, така народна творчість має свій високий статус не тільки у нашому краї, а й у всьому світі. Це особливий вид пізнання минувшини, білих плям історії, який є незаперечним свідченням страхітливих подій трагічної доби Голодомору 1932-1933 років, який теперішній світ визнав г е н о ц и д о м, а також масових репресій українського народу.

Передвоєнні роки в Політанках

Нове радянське життя давалося селянам дуже нелегко. 1930-1935 роки – роки страху і репресій. Але попри всі негаразди в селі розвивалися колективні господарства. Їх у Політанках у 30-х роках, як уже згадувалось, було три. Найбільший колгосп, до якого потім приєдналися два інших, був колгосп ім.Кагановича, який до 1936 року очолював Поліщук.

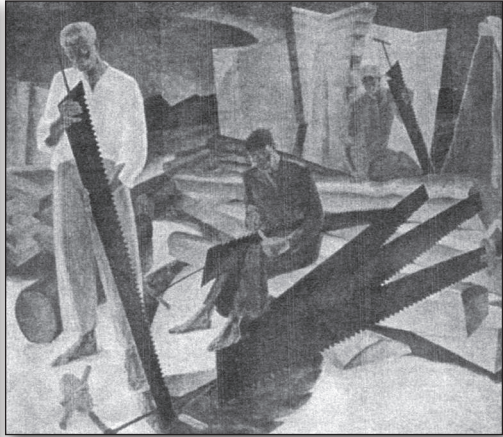
У 1935 році при цьому голові колгоспникам вперше було видано по 500 грамів хліба на вироблений трудовдень. Працюючим організувалось харчування. Основною стравою для них був суп гороховий, який варили прямо в полі. Часто було так, що буряки люди сапали за суп...

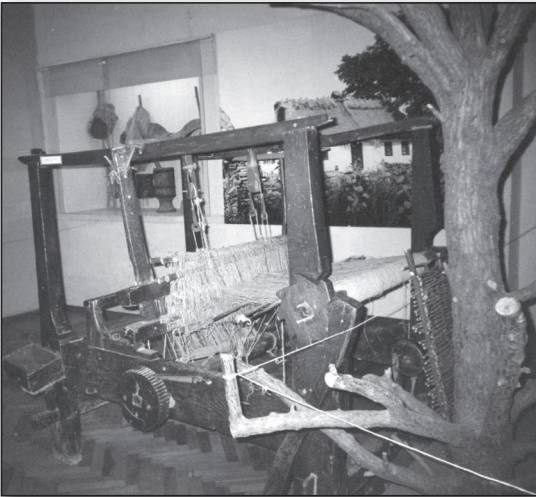
*Збирання цукрових буряків у Політанках.
1940 р.*

В колгоспі була молотарка, якою обмолочували снопи, вижаті вручну колгоспницями. Місцем обмолоту зерна було поле. На полі, там, де росла пшениця, робили площадку (тік) і там же працювали, часом і вдень, і вночі.

Вміли у Політанках і працювати, і відпочивати. Але молодь дозвілля своє проводила не зовсім тактовно. Збираючись в гурт, молоді хлопці затівали справжні війни між вулицями (Напр. Задвірна проти Причепилівки чи Осадьби проти Галишовки), між селами (Політанки проти Писарівки чи Березівки) та ін., застосовуючи груддя, камінці, палиці і т.ін. Часто такі війни закінчувалися малими трагедіями для окремих... Але це ніяк не зупиняло молодих юнаків.

Так колись трачі пиляли лісометеріал на дошки. Фото 1958 р.

На такому ткацькому станку наші господині у XIX–XX ст. виготовляли різні вироби із вовни та конопель

Ручна прядка для виготовлення конопляних та вовняних ниток, що зберігається й донині у сільських господинь. Фото 2014 р.

Старожили села добре пам'ятають ті «бої» за право верховодити на певній території.

Дівчата ж своє дозвілля проводили у масових танцях та співах, але теж поділяючись по вулицях. Співати в Політанках у ті важкі, часто голодні роки, вміли на славу. Співали і дорослі, і малі. Пісні звучали і на полі, і на фермах, і вдома. Співали вдень, ввечері і навіть вночі.

Був такий час.

Цікавим історичним фактом з історії колгоспу імені Петровського є те, що колгосп на хуторі у 1940 році влада повністю виселила разом із майном, живністю і зі всіма колгоспниками на переселення у Бесарабію. Це була друга широкомасштабна операція з депортації селян. Туди, в м. Акерман, їхали цілі сім'ї кінями. Там обживалися, працювали, виростили урожай пшениці у 1941 році, але зібрати його не вдалося. У перші ж дні війни хуторяни Лісничівки майже всі повернулися додому.

Перша широкомасштабна операція з депортації українського селянства, здійснена згідно з Постановою ЦК ВК(б) України від 30 січня 1930 року, почалася 19 лютого 1930 року. До травня 1930 року з території України було виселено 20761 селянську родину в складі 98743 осіб, а також 32 родини і 14894 осіб – одинаків «особливого призначення» («контрреволюційний елемент» і «шпигуни» з прикордонної смуги України). Насильницька колективізація та депортації викликали на Вінниччині масовий опір селян, які намагалися відстояти своє право працювати на власній землі.

Пізніше, уже перед початком війни, колгосп очолив Мисак Філат. У колгоспі були певні успіхи. Щорічно збільшувалися врожаї зернових і технічних культур, збільшувалась кількість техніки, особливо тракторів. В господарстві з'явилися передовики. Серед працюючих організувалося соціалістичне змагання. Перших передовиків-трудівниць називали «ударницями». Вони уміли і сапати, і жати, і молотити. Правління колгоспу проводило нагородження ударниць, вручаючи таким різну тканину (біле полотно) або хустину. Їхні фотографії вивішувалися на видному місці.

*Собко Іван Полікарпович
з дружиною Євдокією.
Фото 1955 р.*

лишив при мобілізації, яка проходила в селі у червні-липні 1941 року, механізатора Собко Івана Полікарповича. Цей чоловік в свою чергу, коли в селі бракувало спеціалістів-механізаторів, навчав тракторної справи молодь з числа жінок, які згодом успішно працювали трактористками. Серед них були Дідик Ганна Ксенофонтівна, Олійник Олександра та інші.

Іван Полікарпович Собко до і під час війни, особливо після війни, був головним механізатором на селі. Він працював на різних техніці, разом з тим очолював тракторну бригаду.

Нелегко було працювати тоді керівникам села, керівникам колгоспів. Тому вони і змінювалися майже щороку. Старожили Політанок згадують лише окремих керівників, які запам'яталися в селі своєю відданістю новій справі, своєю турботою про людей. Такими були, наприклад, голови колгоспу Ткач Мирон, Бойцун Павло, після Бойцуна таким же головою був Мисак Філат. Цей керівник зумів навіть у переддень війни добитися від районної влади броні для окремих, дуже потрібних господарству, колгоспників для того, щоб і в роки окупації в селі були справжні, толкові спеціалісти. Так, голова Мисак за-

Політанки у роки війни

Жителі Політанок, які входили до складу Джу-ринського району, з болем і гнівом сприйняли звістку про віроломну гітлерівську навалу.

Напад німецьких військ на СРСР 22 червня 1941 року був повною несподіванкою для керівництва держави, яке таємно готува-лося до свого нападу на Німеччину, а не до оборони від неї. Адже не секрет, що після війни з Фінляндією радянське керівництво перебазувало основні свої військові сили на західний кордон. Але Гітлер плани Сталіна випередив буквально на два тижні наперед.

І РОЗПОЧАЛАСЬ ВІТЧИЗНЯНА ВІЙНА.

З перших же днів війни на фронт з села вирушили:

Бальба Федір Петрович,
Боднарчук Дмитро Євтихійович,
Бойко Олександр Терентійович,
Бойцун Роман Дорофійович,
Заворотний Іван Григорович,
Заворотний Федір Андрійович,
Заяць Федір Вікторович,
Івасик Григорій Степанович,
Івасик Степан Васильович,
Канцурак Павло Петрович,
Канцурак Петро Якович,
Маліхатко Петро Васильович,
Паровенко Григорій Євдокимович,
Соколюк Сидір Максимович,
Фурманюк Данило Миколайович та інші.

Село пам'ятає про те, що багатьох наших земляків війна за-стала у військових частинах та на кораблях. Для них вона розпо-чалася з першого ж дня. Це наші громадяни:

кадровий офіцер Бойцун Павло Степанович,
Бойцун Петро Васильович,
Гентюк Роман Трохимович,
Гуменюк Іван Григорович,
Доскоч Іриній Іванович,
Маліхатко Григорій Романович,
Свинарчук Павло Іванович – кадровий офіцер та інші.

В той грізний для країни час чоловіки залишали село, сім'ї і відправлялися на збірні пункти військкомату, які діяли у нашій зоні в Соснівці, Джурині, Чернівцях та Шаргороді. Мобілізація проводилася протягом місяця і у кілька етапів. Колони мобілізованих під керівництвом військових вирушали пішки до військових частин на схід. Велику організаційну роль у перші дні війни відіграла сільська рада та її працівники. Очоловав сільраду демобілізований з армії поранений Степан Смеричинський, який після звільнення села від окупантів знову очолив сільраду. В село поступила команда про те, що треба евакуювати деякі сім'ї та колгоспну худобу. Стадо корів, разом з погоничами, вирушило на схід в бік Росії. Але, як і колони мобілізованих чоловіків, так і стадо колгоспних корів, волів та коней часто попадали під нальоти німецьких літаків. Одну з таких колон, яка рухалася у напрямку на Умань і в якій було багато наших політанських людей, німецькі літаки розбомбили. Звичайно, після таких нальотів учасники маршу, які дійшли до Джурина, повертались манівцями додому, де і знаходились на окупованій території аж до визволення села.

Старожили села згадують й інший випадок що мав місце у ті нелегкі для людей та армії перші дні війни.

Розгромлені під Могилевом радянські війська хаотично відступали на схід. Група воїнів манівцями балками та долинами рухалася біля Політанок, не знаючи толком куди йти і що робити далі. Їх зустріла під селом Барчишена Дарка Олександрівна і, відчуваючи при розмові про їхній розпач, привела всю групу двадцятирічних юнаків в село. Тут, порадившись із односельчанами, поселила всіх солдатів, які в основному по національності були росіянами, по різних домівках селянок, які при певних

обставинах проживали самотньо. Юнаки фактично стали проживати хто цивільним шлюбом, хто як, разом.

Так в Політанках на початку війни з'явилися різні російські прізвища: Чернов, Черних, Савін, Ганджа, Переведенцев, Масленіков та ін.

Цікавим фактом залишається й те, що уже при румунській владі цих людей ніхто не видавав – ні поліцаї, ні староста, ні жителі. Так вони й проживали тут усі роки окупації. Коли село було звільнено від окупантів, усі вони, разом із політанськими чоловіками були призвані на фронт. Подальша доля їх була такою ж, як і у всіх військових. Але у Політанки з числа росіян ніхто не повернувся. Тут залишились їхні сини і дочки.

Старожилам села було відомо також і те, що один із прибульців – Масленіков згодом, освоївшись, постійно кудись зникав на певний час і знову появлявся. Люди лише здогадувались, що він був залишений в селі владою для організації та проведення підпільної роботи серед населення нашого краю. Але, на жаль, детальніше якоїсь інформації про його дії та дії залишених хлопців, в селі не пам'ятають.

22 липня 1941 року німецькі війська захопили Джурин, Шаргород і села районів. Захоплення Політанок відбулося без бою. Окупанти з'явилися в селі з боку Березівки 22 липня.

Але запах війни населення Політанок відчуло ще 4 липня 1941 р., коли над селом вперше з'явилися німецькі літаки. Слід нагадати читачам, що місто Могилів-Подільський німецькі заводники бомбили ще з першого дня війни. Там діяли наші укріпрайони, де понад р.Дністер були побудовані ДОТи, ДЗОТи. Зі спогадів старожилів нам відомо, що під час відступу радянських військ тут відбувалися часті хаосні перестрілки. Бувало, що стріляли з гармат свої ж таки, в своїх. Відбулася така перестрілка, яку було чути до села, й на хуторі Петровського.

Починаючи уже з 4 липня, німецька авіація часто з'являлася над Політанками. Літаки, на крилах яких замість червоних зірок чітко виднілись чорні хрести, скидали свій смертоносний вантаж на важливі об'єкти: на Соснівський цукрозавод, а також на

Шаргородські склади, магазини, костел та житлові будинки. Їх відганяли наші радянські «Яструбки», що базувалися у Насіківці.

Цілий місяць радянські війська стримували наступ німецьких військ. Але 22 липня 1941 року влада у селі змінилася.

Село ще жило вчорашнім радянським життям до 22 липня 1941 року. Цього числа, через місяць від початку війни, вже офіційно у Політанки прийшла окупаційна влада, що належала румунським союзникам Німеччини. Німецьке керівництво не передбачало жодної автономії для України. Вінницька область була поділена на 2 частини: північна відійшла до німецької зони окупації, південна – до румунської зони. Відмежована лінія між зонами окупації у нас на Вінниччині проходила річками: Лядова, Рів і Південний Буг.

Румунська зона окупації (Трансністрія) була поділена на 13 повітів. Джуринський і Шаргородський райони відносилися до Могилівського повіту. В селі замість посади голови сільради була введена посада старости села, яким у липні 1941 року став місцевий Івасик Омелян, 1888 року народження, секретарем примарії став Маліхатко Андрій Мартинович. В селі також були призначені поліцаї з числа місцевих жителів. Ними були: Дідик Павло Семенович, 1906 р.н., Заяць Павло Васильович, 1904 р.н., Дідик Левон Степанович, 1903 р.н.

Варто зауважити, що нова влада не захотіла міняти стиль господарювання на селі. Вона залишила, вже більш-менш організовані колгоспи, перейменувавши їх у громгоспи (громадські господарства). Головою громгоспу було призначено місцевого поміркованого чоловіка Гуцола Родіона.

Такі господарства були вигідні для будь-якої влади – можна організовано викачувати з села продукти харчування, майже не залишаючи нічого тим, хто вирощував їх. Люди ж працювали від зорі до зорі на полях, на фермах. Плата за працю була мізерною, але владою, яку представляли поліцаї (начальник поліції Дідик П.С.), працюючі заохочувалися різними крадіжками. Бували випадки, коли сам поліцай завдавав на плечі працюючим жінкам у полі, що йшли додому, мішки з зерном.

Примарією навіть видавалися паспорти окремим жителям села, які їм були потрібні для виїзду за межі села. Паспорти видавалися двома мовами – румунською і українською. По ініціативі примарії у населення було відібрано 12 голів коней та 12 голів свиней, а також зерно та теплий одяг для окупантів.

Поскільки були утворені всі органи місцевої і господарської влади, окупаційна адміністрація зобов'язала всіх жителів села приступити до збирання врожаю, який вже почав осипатись. Лани пшениці, жита, ячменю чекали коси і серпа, бо наявна техніка стояла без пального. Тим більш, що врожай видався в тому році найкращий за всі попередні.

І не дивлячись на те, що йшла війна, що хліб попаде не нашим людям, а окупантам – майже все доросле населення Політанок вийшло на жнива. Бо все ж надіялись, що за працю на збиранні збіжжя повинні щось заплатити, в кращому випадку, буде змога хоч якусь торбину натеребити зерна додому.

В тогочасних колгоспах механічної збиральної техніки майже не було, а перші причепні комбайни «Сталінець» більше працювали на стаціонарі як молотарки. Тепер і вони, і трактори стояли без пального. Вся надія, як і раніше, була на ручну працю. Серпами, косами, двома лобогрійками і самоскидкою майже за місяць справилися з жнивами. 15 скирт збіжжя з дорідним зерном стояли на політанських полях. Такий же врожай був і по інших селах нашого району.

Румунія мала власне нафтове родовище і заводи по її переробці, тому питання про пальне швидко було погашене. На Могилівську нафтобазу почав поступати румунський гас і бензин.

Але до обмолоту збіжжя селяни не спішили з різних причин. Правда, жито обмолочували ціпами з перших днів жнив на території господарства. І не виключно заради зерна, а заради покрівельного матеріалу – соломи. Адже всі господарські будівлі в колгоспі і 95% будівель в селі були під солом'яними стріхами. Ці стріхи, як і зубчасті кутки солом'яного даху можна було пошити тільки житніми сніпками. Для цього потрібно було мати певну кількість околотів на кожний об'єкт.

В селі цінилися майстри – пошивальники, бо не так просто, як здається, можна гарно і надійно пошити хату, щоб не протікала і вітер не розривав сніпків. Багато людей бралось за це ремесло, але неперевершеним майстром був Панько Кіндрат, або попросту – «Кіра-пошивальник». Таким же ремеслом в селі займалися Олійник Федір, Федишин Степан та ін.

Житні сніпки були і стратегічною сировиною, особливо в колгоспі, як при окупації, так і далеко після війни. Бо коли навесні не було що кинути за драбину коням чи волам, починали розшивати покрівлю, з неї різати січку для худоби. Це допомагало вижити до жнив, а там знову відновлювали покрівлю до слідуючої осені.

Не можна твердо сказати, що самі люди затягували обмолот вже зібраного в скирти врожаю. Про те, що вони не були зацікавлені в нагальному закінченні жнив, не викликає сумніву. Але обмолот хлібів таки вівся, бо підходили строки сівби озимини, треба було готувати насіння, та й румуни щоденно черпали дармове зерно як контрибуцію. Селяни в цій ситуації міркували по-своєму, що якщо обмолот затягнеться, то буде шанс щось прихопити додому, або попросту вкрати. Попереду чекала кожного жорстока зима, і ніхто із влади поки що не цікавився, як же житимуть люди. Тому кожен дорослий чоловік міг розраховувати тільки на свої ноги і руки.

Пізніше румунська адміністрація дозволила керівникам сільських господарств видати працюючим по кілограму зерна на трудовдень. Але до того кожен не лінивий мав багато більший запас. Сільська поліція несла свою службу формально, для вигляду, тільки вдень. А темна нічка, підігріта бурячанкою, багатьом додавала сміливості для вирішення різних задумів.

Для загального нагляду за діями місцевої влади і поліції в кожне село направлялось по два жандарми. Були вони і в Політанках, без офіцерських звань, звичайні румунські солдати, одягнуті у військову форму з допотопною «люшною» за плечима. Але вони мали великі повноваження, і при наявності зброї, в певних обставинах, могли її застосувати. Проте за весь час окупації в селі

не було жодного випадку збройного конфлікту. На весіллях і хрестинах їх запрошували за стіл, як почесних гостей, і вони пили бурячанку (цуйку по рум.) на рівні з місцевими чоловіками. Не тільки в нашому селі, але, мабуть, в інших селах району люди більше боялися своїх поліцаїв, ніж чужинців – румун.

Не секрет, що за роки окупації при румунах наші селяни навчилися красти. Адже із спогадів старожилів відомо, що до війни, наприклад, працюючі колгоспники на сівбі зернових часто залишали прямо на полі не використане за день насіння на ніч без всякої охорони. І ніхто ні разу не смів не те що вкрасти, але й підійти до залишених в полі мішків із зерном.

На жаль, звичка вкрасти у колгоспі стала звичним явищем у післявоєнні роки.

Переважна більшість сільчан не втрачала надії на повернення Радянської влади, що Червона Армія бодай на Дніпрі зупинить нахабну німчуру і погонить їх назад, в «Дойчланд».

Ще досить свіжі в пам'яті молодих людей звучали слова бадьорої пісні:

*«И на вражьей земле мы врага разобьем,
малой кровью, могучим ударом».*

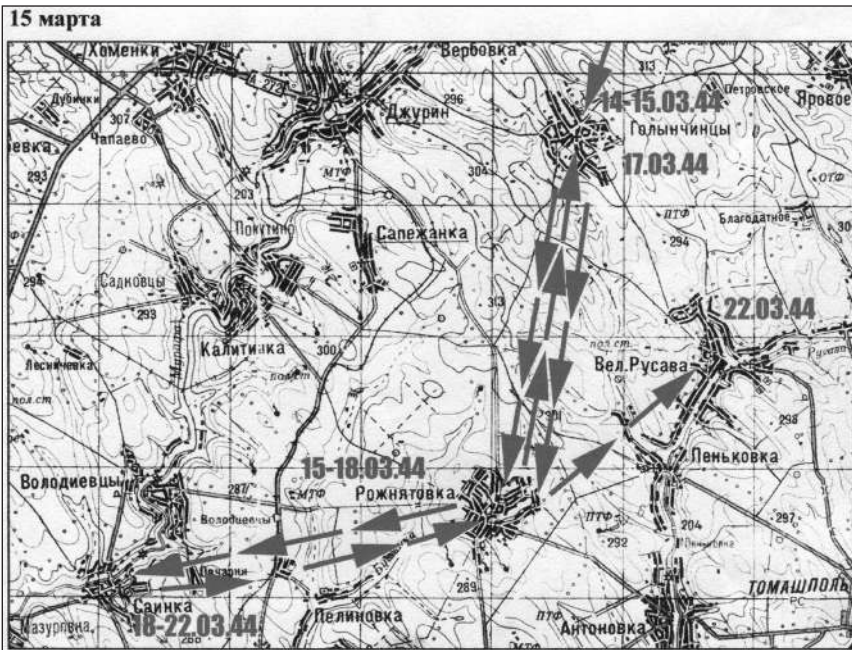
Але були й такі, що вірили німецькій пропаганді і, не задумуючись, йшли на службу до окупантів. Не знаю яку платню вони отримували, але за даром вони не служили, Це факт. Не румуни, а самі місцеві поліцаї достовірно знали статки своїх сусідів чи родичів, і на кого мали «око», часто наводили румунів для обшуку. А знайти щось підозріле було запросто в таких людей. І хоч все закінчувалось мирно з допомогою традиційного могорича і значного хабара, потерпілий був радий і цьому. Адже могло бути і гірше.

Так проходили 1941, 1942, 1943 роки.

Румунська окупаційна влада була набагато лояльнішою відносно німецької. Відомо, що німці масово знищували єврейську націю. В Шаргороді ж румуни мирно співіснували з місцевими євреями, а також із депортованими буковинськими та бессарабськими євреями.

Частина депортованих буковинських євреїв із Шаргорода була переселена в села району: Руданське, Пасинки, Копистирин, Івашківці, Плебанівку, Дербчин, Лозову, Писарівку. Були такі переселенці із Бесарабії та Буковини й у Політанках. 9 вересня 1943 року таких у селі було понад 60 євреїв. Їх використовували на польових роботах громгоспу. Деякі євреї померли від хвороб і поховані в Політанках.

З настанням 1944 року раною весною в село дійшли чутки про успішні дії радянських військ на фронтах проти фашистів. На окупованій території, починаючи з 1943 року, почали діяти підпільні партизанські загони, з якими тримали зв'язок і місцеві підпільники. Серед таких активним учасником підпілля був Маліхатко Василь Йосипович, 1918 р.н.. Він постійно обмінювався різного виду інформацією з джуринськими та чернівецькими підпільниками.

Напрямки руху Вінницького партизанського з'єднання поблизу Політанок, Лісничівки

В лютому місяці 1944 року у нашій окрузі з'явилися великі бойові партизанські загони, що проходили рейдом у селах Садківці, Чернівці, Гонтівка, Тропова, Конатківці, Івашківці, Руданське, Перепільчинці та ін. (10-21 лютого). Другий рейд партизани здійснивали у березні 1944 року. Це було велике Вінницьке партизанське з'єднання під командуванням Якова Мельника.

Докладно про події цих походів можна прочитати у книзі «554 дня партизанской войны: дневник, документы». Її написав і видав внук командира партизанського з'єднання Якова Мельника А. Добровольський. Книга вийшла у 2006 році в Москві.

Велике трьохтисячне Вінницьке партизанське з'єднання, перебуваючи у середині березня 1944 року в районі сіл Голинчинець, Русави, Рожнатівки, Саїнки, Садковець та ін. постійно поповнювалось за рахунок місцевих жителів навколишніх сіл. Був зарахований до лав партизанів цього з'єднання і наш політанський 25-річний хлопець, підпільник Маліхатко Василь Йосипович.

Яків Мельник

Михайло Владимиров

*Керівники Вінницького партизанського з'єднання.
Лютий-березень 1944 р.*

Поповнивши ряди партизанського з'єднання за рахунок джуринських, шаргородських, томашпільських та чернівецьких юнаків, Яків Мельник і Михайло Владимиров повели своїх вої-

нів на переформування до Вінниці. Майже всі партизани, переформувавшись, поповнили ряди Червоної армії і вирушили визволяти Європу.

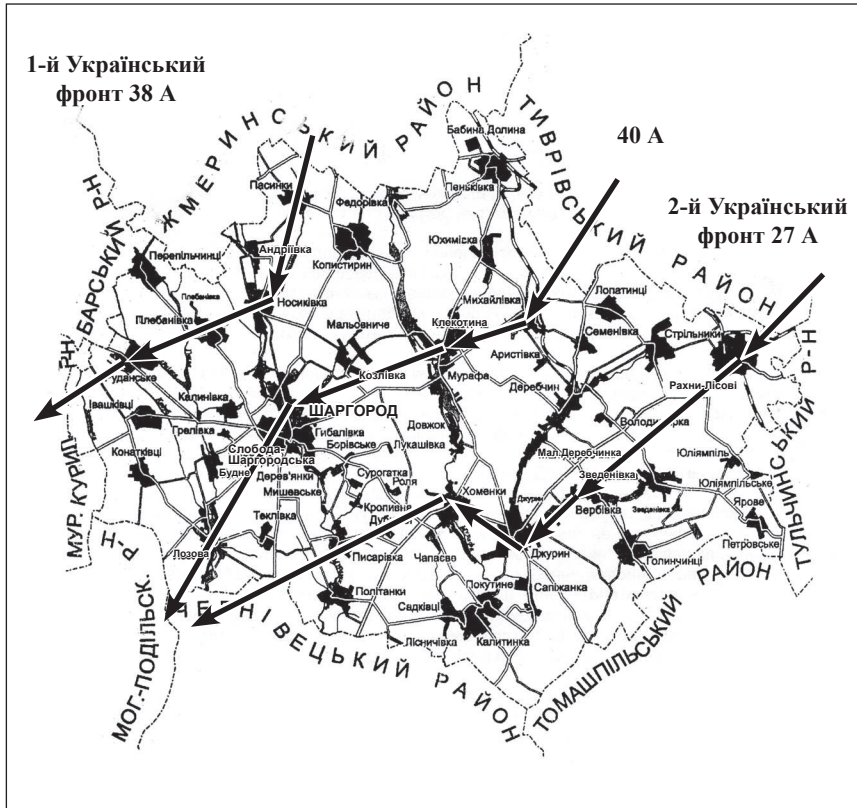
Перебуваючи у районі Голинчинець, партизани дали доброї прочуханки відступаючим німецьким воякам. Внаслідок боїв у голинчинських лісах німці панічно тікали у бік Могилева. Кілька десятків їх заховалось у політанському лісі «Березина». Там вони добре облаштувались, окопавшись між деревами у лісі, далекому від основних шляхів. Але партизанські розвідники, виявивши німців у «Березині», доповіли про них уже наступаючим військам радянської армії. Це була 240 Київсько-Дністровська стрілецька дивізія, якою командував підполковник Василь Конєв із армії генерал-лейтенанта Горячева.

Після повідомлення партизанської розвідки про наявність у «Березині» німецької частини радянське командування зразу ж направило у сторону цього лісу кінну роту радянських воїнів. Це було вранці 18 березня 1944 року. Надворі було весняне бездоріжжя. Рухатись по ґрунтових дорогах було дуже важко. Кінна рота вершників під'їхала до лісу. Зав'язався запеклий бій. На жаль, свідків, цього бою не залишилось, хоча бій тривав аж три дні.

Із розповіді жительки села, нині покійної, **Олени Сауляк**:

«...Коли наші війська звільняли наші села, наступаючи широким фронтом на німців, ми в селі добре чули, як проходив бій. Це було 18 березня 1944 року. Чути було дуже часті постріли з автоматів і гвинтівок та розриви гранат. Це відбувався запеклий бій у лісовому масиві «Березина», де заховався відступаючі німці, а радянські війська їх виявили. Звичайно, про хід бою я нічого не знаю, бо там тоді не була. Але знаю із розповідей людей із сусідніх сіл, що після бою наших солдатів поховали свої ж таки солдати і пішли далі на Могилів. Трупні німців прикопували уже люди із сусідніх сіл.

А зразу ж, після визволення нашого краю від німців, в село прийшла вказівка, щоб перепоховати загиблих радянських воїнів на сільське кладовище. Що люди й зробили.

Карта визволення Джуриного та Шаргородського районів у березні 1944 року

Ми, в основному жінки і діти, (зі мною була дочка Ганна) якось самі по собі самоорганізувалися і пішли на місце недавнього бою. На те місце в «Березину» прийшли ще люди із сусідніх сіл Березівки, Садковець, Володіївць, які й показали місце поховання радянських солдатів. Хтось сказав, що могила буде на Полтанському кладовищі. З села приїхали дві підводи з кіньми і ми почали розкопувати ще свіжу могилу і підбирати тіла вбитих, складаючи їх на воза. Хтось із людей хотів знайти у одежі вбитих який-небудь документ, що засвідчив би особу вбитого, але

кишенях документів не було. Розказували березівські чоловіки, що документи вбитих забрали їхні командири, які з рештою війська пішли далі на Могилів.

Жителі Політанок на могилі радянських воїнів, які загинули 18 березня 1944 року у лісі «Березина». Фото травень 1944 р.

Але в одного із воїнів ми знайшли лист, який він перед боєм написав додому й де було зазначено прізвище цього солдата. Ним виявився Андрій Петрович Зорич, 1911 р.н. Ми мимоволі прочитали той лист. То був лист-вірш, адресований до свого новонародженого сина, якого він ще не бачив. Того листа згодом сільська рада переслала адресату.

При перепохованні загиблих ми нарахували аж двадцять вісім радянських воїнів, яких того ж дня перевезли в село на цвинтар, де уже була викопана братська могила, яка збереглася й донині.

Трупи двох десятків німецьких солдатів залишилися там же у окремій могилі в лісі.

Згодом слідопитами було встановлено сім прізвищ радянських воїнів, які загинули у лісі «Березина». Це були люди із Запорізької та Дніпропетровської областей А саме:

Зорич Андрій Петрович, 1911 р.н.

Фоміч Олександр Михайлович, 1917 р.н.

Терещенко Олексій Прохорович, 1912 р.н.

Бондаренко Дмитро Гаврилович, 1904 р.н.

Гош Федір Павлович, 1899 р.н.

Ткаленко Анатолій Васильович, 1910 р.н.

Чередниченко Микола Семенович, 1902 р.н.

Потім через кільканадцять років син вбитого Зорича Андрія Петровича приїхав на могилу батька до нас в Політанки. Він з боєм у серці зачитав того листа присутнім на мітингу 9 травня, на який зібралось чи не все село. На жаль, – продовжила далі розповідь Оляни Сауляк її дочка Ганна Савівна Гуменюк, яка колись бачила того листа, – я не запам'ятала дослівно того листа-вірша, але добре пам'ятаю зміст його, про що йшлося у вірші:

*Якби я синочку крилечка мав,
Я б до тебе, сину, щодня прилітав.
А так мені горе, що крилець не маю,
Сиджу я в окопі й про тебе думаю.
Сиджу я в окопі, тут гримлять гармати.
Рости ж ти мій сину та розповіси мати.
Рости ж мій синочку, як квітучий май,
Хоч коли разочок про батька згадай.
А може я ляжу на полі в бою,
Не бачився, синку, ні разу з тобою.
А якщо я, синку, додому примчу,
Ще багато усього тебе я навчу.*

Це були останні слова Андрія Зорича, вбитого в бою у «Березині». 18 березня 1944 року його не стало...

Згодом воїнів, які були перепоховані у наше село, за вказівкою обласної влади знову було перепоховано у братську могилу в районному центрі Джурині. А на місці в Політанках, де були поховані 28 радянських солдатів, стоїть пам'ятник і селяни щороку 9 травня приходять, щоб поклонитися своїм визволителям».

Карта визволення Вінниччини від німецько-фашистських загарбників. Березень 1944 р.

18 березня 1944 року був суботній день. А в переддень з села тікали румуни. Разом з ними втекли і два поліцаї: Дідик Левон тікати відмовився. Його судили. Він відбув свій вирок і повернувся в село. Староста села Івасик Омелян теж втік з села, але його зразу ж ввіймали у Шаргороді. Судили за статтею 54-1а КК УРСР – зрада Батьківщині. Йому дали 20 років ув’язнення. Звідти він не повернувся.

Ось такою дорогою ціною дісталось визволення Політанок та інших сусідніх сіл. 18 березня і є Днем визволення села від окупантів. В цей день пролилося багато людської крові у сусідніх Чернівцях. Тоді село знало авіанальоту німецьких літаків, які скинули на містечко сотні бомб. Від їх розривів загинуло 25 жителів, а два десятки чернівчан поранено. До Політанок було чути глухі вибухи...

У таких умовах по нашому бездоріжжю доводилось наступати радянським піхотинцям у березні 1944 року

Війні ще не кінець

Після звільнення села від окупантів, зразу ж через кілька днів, було масово мобілізовано усе чоловіче населення Політанок, починаючи з 1894 року народження й закінчуючи 1926 роком. Біля 500 чоловік брало участь у Великій Вітчизняній війні з числа політанських селян. 212 із них навіки залишилися на чужині. Чужиною стали для них землі Румунії, Угорщини, Чехії, Польщі та інших сусідніх держав, що визволяла Радянська Армія. Решта наших земляків повернулися до мирної праці в село. На їх грудях виблискували ордени і медалі, здобуті безпосередньо в боях з фашизмом. Серед них: Ткач Павло Миронович, Куцак Іван Якович, Бринзя Владислав Матвійович, Бевз Петро Матвійович, Собко Анатолій Федорович, Гентюк Роман Трохимович та багато інших.

Із розповіді **Чайки Марії Іванівни**:

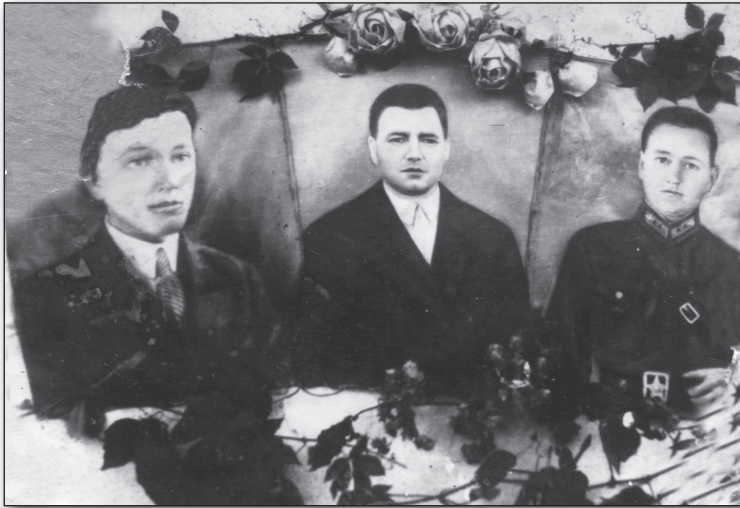
«Після перепоховання у березні 1944 року наших солдатів у братську могилу пройшов рік. Війна продовжувалася уже далеко в Європі.

Ми в селі жили своїм нелегким життям. Треба було сіяти, орати, вирощувати хліб для себе і для армії. Техніки в селі не було ніякої. Оралі і скородили поля коровами, які по черзі виділяли люди із свого господарства.

День Перемоги 1945 року нас застав у полі. Цю звістку принесла нам чиясь дівчинка з села. На роботі в полі були одні жінки. Тут почалось щось страшне. Одні жінки почали радісно кричати, веселитися. Інша половина жінок, котрі уже на той час одержали похоронки, гірко плакали... Вони були у відчаї. Адже знали, що їхні чоловіки уже не повернуться.

Але людина здатна пережити все. Доводилось жити далі – і тим, чий чоловіки повернулися скалічені війною, і тим, чоловіки яких залишилися лежати навічно у чужій стороні».

Вони загинули за Батьківщину

***Брати Маліхатко Василь Якович, Маліхатко Григорій Якович,
Маліхатко Іван Якович, які загинули на фронтах війни 1941–1945 р.р.***

***Пам'ятник загиблим у лісі «Березина» радянським воїнам
на кладовищі села Політанок***

Слово про ветеранів

*Бережімо пам'ять про людей,
які пройшли дорогами війни.*

Більшість ветеранів, яким пощастило повернутись додому живими, багато років працювали в рідних Політанках, були прикладом у житті й праці. На жаль, не цінили достатньо ми тоді їх за їхній подвиг. Це сьогодні ми намагаємось уберегти наших ветеранів, яких залишилось одиниці. Мають вони якісь пільги, мають можливість лікуватися й таке інше. А відразу після війни ніхто не звертав на них уваги, хоча майже всі вони були інвалідами, у всіх у них було підірване здоров'я. І чи не єдиною розрядкою для них була «**трудотерапія**» на колгоспних полях та фермах.

Кому пощастило вижити, дожити до Перемоги, повернулися в село пораненим чи інвалідом до праці.

Пам'ятаймо ж їх!

*Учасник Другої
світової війни Гуцол
Павло Данилович,
який пропав безвісти
ще після війни
з Фінляндією*

*Білуос А.О.
Фото 1945 р.*

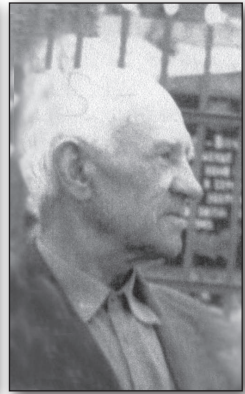
*Паровенко
Павло Євович*

*Маліхатко
Іван Якович*

*Дідик Степан
Дмитрович, 1911 р.н.
Попає в полон у 1941 р.
під Полтавою. Подальша
доля не відома*

*Коваленко Петро
Петрович*

**Список
учасників війни с. Політанки, які повернулися з фронтів
Другої світової війни живими**

- Бальба Дмитро Григорович, 1918 р.н.
- Бальба Іван Петрович, 1916 р.н.
- Бальба Павло Григорович, 1926 р.н.
- Бальба Степан Петрович, 1911 р.н.
- Бальба Степан Петрович, 1911 р.н.
- Баранчук Трохим Гаврилович, 1909 р.н.
- Барбелюк Євген Яремович, 1901 р.н.
- Білоус Андрій Омелянович, 1920 р.н.
- Білоус Іван Амосійович, 1904 р.н.
- Білоус Микита Амосійович, 1907 р.н.
- Білоус Микола Мартинович, 1907 р.н.
- Білоус Мильон Мартинович, 1904 р.н.
- Білоус Михайло Васильович, 1904 р.н.
- Бевз Петро Матвійович, 1916 р.н.
- Богомол Антін Петрович, 1906 р.н.
- Боднарчук Денис Сергійович, 1902 р.н.

Боднарчук Кирило Юхимович, 1905 р.н.
Боднарчук Мефодій Прокопович, 1926 р.н.
Боднарчук Олексій Явдокімович, 1912 р.н.
Боднарчук Омелян Якович, 1909 р.н.
Боднарчук Павло Прокопович, 1922 р.н.
Боднарчук Павло Степанович, 1913 р.н.
Бойко Андрій Терентійович, 1911 р.н.
Бойко Василь Андрійович, 1918 р.н.
Бойко Григорій Терентійович, 1917 р.н.
Бойко Іван Артемович, 1923 р.н.
Бойко Іван Леонович, 1923 р.н.
Бойко Михайло Іванович, 1919 р.н.
Бойко Олексій Максимович, 1926 р.н.
Бойко Петро Гаврилович, 1903 р.н.
Бойко Петро Пилипович, 1905 р.н.
Бойко Роман Прокопович, 1913 р.н.
Бойцун Анатолій Степанович, 1922 р.н.
Бринзя Владислав Матвійович, 1918 р.н.
Василик Іван Федорович, 1918 р.н.
Вершок Яків Васильович, 1921 р.н.
Вовчок Володимир Ф., 1914 р.н.
Вовчок Володимир Юськович, 1921 р.н.
Вовчок Ілько (Ілля) Павлович, 1894 р.н.
Вовчок Король Павлович, 1908 р.н.
Вовчок Олексій Миколайович, 1920 р.н.
Вовчок Павло Фомович, 1912 р.н.
Вовчок Степан Йосипович, 1926 р.н.
Вовчок Флоріан Петрович, 1905 р.н.
Гаджа Павло Петрович, 1921 р.н.
Гажа Василь Павлович, 1919 р.н.
Гажук Іван Григорович, 1921 р.н.
Гаптенко Василь Іванович, 1919 р.н.
Гентюк Іван Андрійович, 1923 р.н.
Гентюк Петро Якович, 1921 р.н.
Гентюк Роман Трохимович, 1921 р.н.
Гентюк Степан Іванович, 1922 р.н.

Гентюк Філімон Іванович, 1897 р.н.
Герейло Мартин Самойлович, 1911 р.н.
Германюк Антон Гнатович, 1907 р.н.
Горчаковський Іван Іванович, 1924 р.н.
Гресик Броніслав Петрович, 1921 р.н.
Гресик Леонід Андрійович, 1923 р.н.
Гресик Мар'ян Григорович, 1917 р.н.
Гресик Стах Павлович, 1910 р.н.
Гуліватий Володимир, 1914 р.н.
Гуменюк Іван Павлович, 1895 р.н.
Гуменюк Олексій Павлович, 1924 р.н.
Гуменюк Степан Максимович, 1924 р.н.
Гуменюк Федір Арсенович, 1910 р.н.
Гупайло Іван Никифорович, 1902 р.н.
Гуцол Григорій Євгенійович, 1905 р.н.
Гуцол Григорій Іванович, 1925 р.н.
Гуцол Григорій Павлович, 1926 р.н.
Гуцол Михайло Юхимович, 1926 р.н.
Гуцол Павло Данилович, 1912 р.н.
Деркач Григорій Антонович, 1909 р.н.
Деркач Леонтій Іванович, 1900 р.н.
Деркач Яків Микитович, 1911 р.н.
Дідик Василь Кіндратович, 1905 р.н.
Дідик Дмитро Кіндратович, 1899 р.н.
Дідик Іван Васильович, 1919 р.н.
Дідик Іван Степанович, 1902 р.н.
Дідик Леонтій Тодорович, 1905 р.н.
Дідик Павло Васильович, 1921 р.н.
Дідик Павло Филімонович, 1921 р.н.
Дідик Сава Захарович, 1896 р.н.
Дідик Сидір Микитович, 1897 р.н.
Дідик Федір Степанович, 1907 р.н.
Довгань Андрій Павлович, 1924 р.н.
Довгань Андрій Павлович, 1924 р.н.
Довгань Гаврило Маркович, 1897 р.н.

Довгань Григорій Гаврилович, 1920 р.н.
Довгань Іван Якович, 1916 р.н.
Довгань Павло Степанович, 1914 р.н.
Довгань Петро Гаврилович, 1925 р.н.
Доскач Афанасій Пилипович, 1920 р.н.
Доскач Іван Никифорович, 1912 р.н.
Доскоч Василь Якович, 1918 р.н.
Доскоч Григорій Никифорович, 1920 р.н.
Доскоч Дмитро Васильович, 1924 р.н.
Доскоч Петро Степанович, 1925 р.н.
Доскоч Степан Григорович, 1904 р.н.
Доскоч Тодір Прокопович, 1906 р.н.
Доскоч Федір Михайлович, 1905 р.н.
Доскоч Яків Федорович, 1914 р.н.
Драчинський Федір Онуфрійович, 1902 р.н.
Жарковський Михайло Юзефович, 1920 р.н.
Заворотний Микола Васильович, 1922 р.н.
Заворотний Павло Григорович, 1921 р.н.
Заяць Іван Григорович, 1902 р.н.
Івасик Андрій Васильович, 1922 р.н.
Івасик Василь Федорович, 1916 р.н.
Івасик Володимир Данилович, 1927 р.н.
Івасик Данило Григорович, 1897 р.н.
Івасик Іван Зоськович, 1922 р.н.
Івасик Іван Несторович, 1923 р.н.
Івасик Іван Петрович, 1908 р.н.
Івасик Іван Петрович, 1908 р.н.
Івасик Іван Федорович, 1906 р.н.
Івасик Павло Степанович, 1922 р.н.
Івасик Петро Прохорович, 1926 р.н.
Івасик Прохір Семенович, 1896 р.н.
Івасик Степан Васильович, 1920 р.н., кадровий офіцер.
Івасик Степан Тимофійович, 1912 р.н.
Івасик Степан Федорович, 1903 р.н.
Івасик Федір Петрович, 1912 р.н.

Ігошен Віктор Олексійович, 1919 р.н.
Канцурак Василь Васильович, 1920 р.н.
Канцурак Григорій Кузьмович, 1897 р.н.
Канцурак Іван Андрійович, 1925р.н.
Канцурак Іван Михайлович, 1898 р.н.
Канцурак Іларіон Явдокімович, 1900 р.н.
Канцурак Микита Володимирович, 1916 р.н.
Канцурак Микола Петрович, 1906 р.н.
Канцурак Павло Григорович, 1922 р.н.
Канцурак Павло Іванович, 1904 р.н.
Канцурак Роман Андрійович, 1913 р.н.
Канцурак Федір Іванович, 1919 р.н.
Кашук Валерій Люлькович, 1924 р.н.
Кашук Людвіг Карлович, 1892 р.н.
Кашук Станіслав Людвович, 1926 р.н.
Кліщук Андрій Іванович, 1911 р.н.
Кліщук Іван Іванович, 1915 р.н.
Кобуляк Іван Васильович, 1902 р.н.
Коваленко Петро Петрович, 1918 р.н.
Короп Василь Макарович, 1918 р.н.
Крамарчук Павло Артемович, 1922 р.н.
Кульчицький Павло Онуфрійович, 1919 р.н.
Куцак Іван Якович, 1920 р.н.
Кучер Петро Юхимович, 1926 р.н.
Кучер Юхим Трохимович, 1901 р.н.
Кушнір Григорій Андрійович, 1921 р.н.
Кушнір Іван Васильович, 1905 р.н.
Кушнір Микола Поліянович, 1914 р.н.
Кушнір Семен Кіндратович, 1911 р.н.
Кушнір Терень Савович, 1893 р.н.
Лисак Петро Степанович, 1909 р.н.
Маліхатко Андрій Васильович, 1919 р.н.
Маліхатко Василь Герасимович, 1922 р.н.
Маліхатко Василь Йосипович, 1918 р.н.
Маліхатко Василь Матвійович, 1927 р.н.

Маліхатко Григорій Хомич, 1925 р.н.
Маліхатко Дмитро Захарович, 1921 р.н.
Маліхатко Дмитро Іванович, 1914 р.н.
Маліхатко Дмитро Федорович, 1923 р.н.
Маліхатко Іван Данилович, 1909 р.н.
Маліхатко Іриній Семенович, 1924 р.н.
Маліхатко Матвій Андрійович, 1895 р.н.
Маліхатко Микита Захарович, 1893 р.н.
Маліхатко Михайло Григорович, 1904 р.н.
Маліхатко Павло Семенович, 1923 р.н.
Маліхатко Петро Дмитрович, 1906 р.н.
Маліхатко Петро Пилипович, 1925 р.н.
Маліхатко Пилип Андрійович, 1900 р.н.
Маліхатко Семен Каранович, 1926 р.н.
Маліхатко Степан Захарович, 1915 р.н.
Маліхатко Степан Йосипович, 1907 р.н.
Маліхатко Степан Семенович, 1921 р.н.
Марценюк Адам Степанович, 1909 р.н.
Марценюк Віталій Томкович, 1922 р.н.
Марценюк Леонід Григорович, 1909 р.н.
Марценюк Павло Юськович, 1925 р.н.
Марценюк Юсько Григорович, 1901 р.н.
Маха Артем Макарович, 1920 р.н.
Маха Василь Феодосійович, 1919 р.н.
Маха Макар Никифорович, 1895 р.н.
Маха Сівон Федорович, 1889 р.н.
Маха Степан Макарович, 1920 р.н.
Мисан Іван Антонович, 1903 р.н.
Навроцький Йосип, 1896 р.н.
Нянчук Ксенофон Іванович, 1899 р.н.
Олійник Василь Гаврилович, 1920 р.н.
Олійник Василь Гаврилович, 1920 р.н.
Олійник Іван Гаврилович, 1918 р.н.
Олійник Павло Андрійович, 1923 р.н.
Олійник Федір Іванович, 1907 р.н.

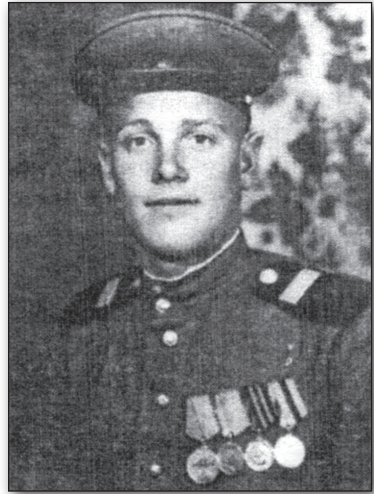
Олійник Яків Апатійович, 1922 р.н.
Панько Іван Михайлович, 1918 р.н.
Панько Кіндрат Феодосійович, 1903 р.н.
Панько Павло Михайлович, 1920 р.н.
Паровенко Володимир Андрійович, 1925 р.н.
Паровенко Михайло Мефодійович, 1901 р.н.
Паровенко Павло Васильович, 1894 р.н.
Паровенко Павло Євович, 1909 р.н.
Паровенко Пилип Ількович, 1893 р.н.
Паровенко Семен Мефодійович, 1919 р.н.
Паровенко Степан Прокопович, 1904 р.н.
Паровенко Федір Якович, 1901 р.н.
Паянок Станіслав Петрович, 1907 р.н.
Поліщук Василь Гаврилович, 1890 р.н.
Поліщук Василь Олександрович, 1914 р.н.
Поліщук Іван Степанович, 1926 р.н.
Поліщук Олександр В., 1899 р.н.
Поліщук Петро Якович, 1910 р.н.
Поліщук Семен Миколайович, 1912 р.н.
Процина Іван Макарович, 1911 р.н.
Ратушняк Михайло Павлович, 1921 р.н.
Роздоба Франко Юськович, 1922 р.н.
Самега Іван Ксенофонтівч, 1911 р.
Самега Петро Васильович, 1890 р.н.
Саміла Мар'ян Йосипович, 1922 р.н.
Сауляк Григорій Іванович, 1910 р.н.
Свинарчук Іван Прокопович, 1894 р.н.
Смалюх Домко Миколайович, 1922 р.н.
Смалюх Йосип Іванович, 1925 р.н.
Смалюх Франко Йосипович, 1926 р.н.
Смалюх Франко Ількович, 1897 р.н.
Снятовський Степан Іванович, 1927 р.н.
Собко Федір Полікарпович, 1921 р.н.
Соколюк Дмитро Якович, 1923 р.н.
Соколюк Петро Якович, 1911 р.н.

Соколюк Пилип Максимович, 1902 р.н.
Соколюк Степан Миколайович, 1918 р.н.
Стрига Павло Григорович, 1922 р.н.
Ступак Микита, 1906 р.н.
Телима Михайло Іванович, 1909 р.н.
Телима Степан Григорович, 1925 р.н.
Ткач Василь Іванович, 1921 р.н.
Ткач Павло Ілліч, 1895 р.н.
Ткач Павло Миронович, 1925 р.н.
Ткач Роман Іванович, 1914 р.н.
Ткач Степан Григорович, 1909 р.н.
Федишен Іван Никифорович, 1916 р.н.
Федишен Іван Олексійович, 1898 р.н.
Федишен Петро Прохорович, 1903 р.н.
Федишен Степан Павлович, 1904 р.н.
Форманюк Йосип Іванович, 1927 р.н.
Фуркалюк Василь Григорович, 1926 р.н.
Фуркалюк Григорій Антонович, 1901 р.н.
Фурманюк Іван Михайлович, 1898 р.н.
Фурманюк Лаврентій Томкович, 1914 р.н.
Фурманюк Станіслав Томкович, 1919 р.н.
Фурманюк Павло Томкович, 1922 р.н.
Фурманюк Петро Миколайович, 1902 р.н.
Хоптинський Кузьма Васильович, 1913 р.н.
Чайка Василь Олексійович, 1916 р.н.
Чайка Іван Павлович, 1919 р.н.
Чайка Михайло Петрович, 1925 р.н.
Чайка Никифір Васильович, 1901 р.н.
Чайка Петро Миколайович, 1921 р.н.
Чайка Федір Петрович, 1912 р.н.
Чистоколов Олександр Іванович, 1916 р.н.
Чубка Василь Васильович, 1921 р.н.
Штифурак Сергій Дмитрович, 1922 р.н.
Ящишин Павло Петрович, 1923 р.н. та інші.
Встановлення імен учасників Великої Вітчизняної війни триває.

Спогади ветеранів війни

Ткач Павло Миронович

Я народився в 1925 році в селі Політанки, які тоді відносились до Джуринського району. Тато мій був головою колгоспу, а мама працювала в полі на ланці. Я ходив до школи, а влітку, як і всі хлопчачки того часу, пас худобу. А як закінчив Політанську семирічну школу, пішов працювати в колгосп їздовим. А їздові на той час виконували дуже багато роботи, бо сільський труд мало був механізований. І так у праці застала мене війна. В село війна ввірвалась раптово, перелетіла чорним птахом, заглянувши в кожну хату, затуливши собою світ. В селі залишились жінки, старі, діти та підлітки. Нам, хлопчачкам, було, мабуть найважче. Ми ж чоловіки, а на фронт нас не взяли, і мусіли ми дочікуватись звільнення від окупації.

Ткач Павло Миронович

Наше село Бог милував, тому що німців у селі не було, тільки їх намісники – румуни. То теж були підневільні люди, тому вони не знущались над селянами, хоч на роботу змушували ходити.

Нагороди, окроплені кров'ю і потом

18 березня 1944 року наші війська звільнили Політанки. І вже 20 березня я був призваний на фронт. Воював на 2-му Українському фронті у 42-й армії, потім на 2-му Білоруському фронті в 172 танково-самохідній частині.

Війна страшна. Страшна тим, що не знаєш, яка куля буде смертельною, а яка полетить у безвість. Страшна тим, що на твоїх руках вмирає бойовий товариш, а ти не можеш нічим зарадити.

Я був двічі поранений. Перший раз у страшному пекельному бою у Карпатах. Кругом гори, ліс, але ми мужньо оборонялись, утримували кожен відвойований клаптик землі. Тут, у цьому бою, мене й поранило. Другий раз був поранений у бою на Донцях.

Батьківщина нагородила мене 21 орденами та медалями. Кожна з цих нагород дорога для мене, бо окроплена кожна кров'ю і потом моїм та моїх побратимів, обвіяна тим палючим вітром вієни, що обвіяв наші душі.

Демобілізувався я з лав армії аж 2 квітня 1950 року з Далекого Сходу, де воював і служив, і відразу ж повернувся у рідне село. Почав працювати у школі вчителем фізкультури, потім був завідуючим магазином у селі. В 1955 році обрали мене головою сільської ради села Політанки, а в 1964 році я був обраний секретарем комуністичної партійної організації села. Працював я на цій посаді 16 років. В 1980 році знову був обраний головою сільської ради і працював аж до виходу на пенсію. Робота дуже відповідальна, забирала у мене багато часу. Але я не шкодую про це, бо я працював з людьми і для людей.

В мене чудова дружина – Параска Дмитрівна, чудові дочки. Вони здобули освіту і працюють за своїми спеціальностями. Я маю три красивих онучки, які вже подарували мені правнуків. Вони часто провідують нас з дружиною і хата моя оживає від дитячого щебету. Я щасливий в своїх діях.

Нещодавно мені було присвоєно звання старшого лейтенанта, а війну я закінчив в званні старшини.

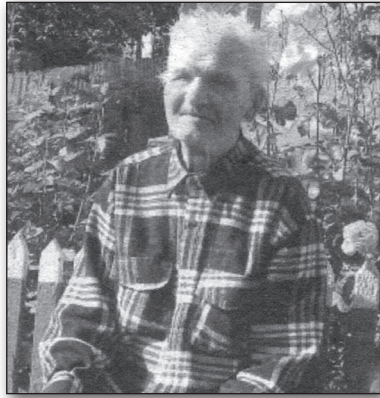
Я жив і живу для людей, з людьми. Про те, як прожив своє життя, я не шкодую. Шкодую тільки за тим, що була війна, що обпалила своїм вогнем кожную хату, що забрала мільйони життів, посиротила дітей, зробила вдовами молодих жінок, забрала у матерів їх синів. Як боляче дивитись зараз на оті дитячі сльози в Іраку, Беслані, Палестині, де точиться кривава різня. Хочеться сказати – схаменіться, люди! Живіть у мирі.

Ткача Павла Мироновича 14 березня 2005 року не стало. Вічну пам'ять йому пророчать земляки.

Білоус Андрій Омелянович

Білоус Андрій Омелянович – ветеран Великої Вітчизняної війни. Він прожив довге і цікаве життя. Дуже часто до нього навідуються учні місцевої школи, щоб поділитися з ними своїми спогадами.

Народився Андрій Омелянович 15 листопада 1920 року в селі Політанки, в сім'ї колгоспників. Закінчив 6 класів Політанківської школи і пішов працювати в колгосп механізатором, так як батько. Потім пішов служити в армію. Служив Андрій Омелянович у Дунайській флотилії, де у 1941 році прийшла до нього звістка про початок війни.

Білоус Андрій Омелянович

У роки війни Білоус Андрій воював на Південному фронті. Приймав участь у багатьох бойових операціях, був поранений в ногу і в поперек, коли відбивався від фашистів.

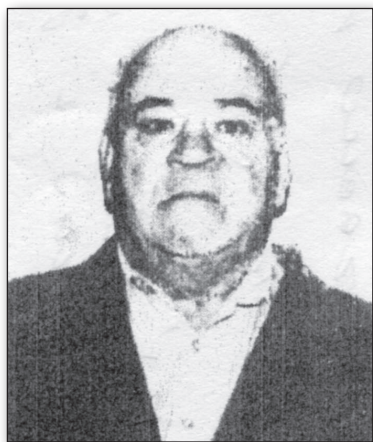
Найчастіше старий ветеран згадує період, коли потрапив воювати на Другий Білоруський фронт. «Був запеклий бій, здавалось що все – земля, небо, люди, техніка – закрутилось у смертельному вихорі, і нема тому вихору ні початку, ні кінця. У цьому бою я підірвався на міні, а потім мене підбили фашисти з танку, – ділиться своїми спогадами Андрій Омелянович з юними слідопитами – довго лікувався в госпіталі».

Воював Білоус Андрій Омелянович аж до Перемоги і демобілізувався в серпні 1946 року. Повернувся в рідне село, котре вже почало підводитись після воєнної розрухи.

Згодом Андрій Омелянович знову працював механізатором. Одружився. Разом з дружиною Ніною побудували хату, яка згодом наповнилась щебетанням трьох дітей. Пройшли роки, дочки поодружувались, подарували онуків. З батьками залишилася тільки найстарша – Олена, яку мучить важка хвороба. Згодом померла дружина. І залишився старий ветеран разом з донькою в своїй хатині. Звик Андрій Омелянович трудитись, і навіть зараз, у свої 95, він завжди в труді – то майструє щось, то по господарству пораяється, то на городі. А коли випадає вільна хвилина, заходить

ветеран до хати, дістає із шафи свої нагороди, а це два ордени Червоної Зірки та багато медалей за бойові та трудові заслуги, і згадує, згадує. І пропливає перед його очима юність, обпалена війною.

Куцак Іван Якович

Куцак Іван Якович

Куцак Іван народився в 1920 році. В селі Хоменки родину Куцаків всі знали і поважали – всі дружні, щирі, роботящі. А сім'я – це 11 чоловік. Вистачало роботи материним рукам.

Іван закінчив 7 класів і почав працювати завідуючим клубом, а потім вагарем у колгоспі. Згодом призвали молодого Івана до лав Радянської Армії. І в місті Мушкіно Ленінградської області застала його війна. Почав Куцак Іван служити у 54-й армії Ленінградського фронту на Карельському перешийку у 21-му

окремому мінометному батальйоні.

Багато зараз написано книг, статей про блокадний Ленінград. Страшно і боляче читати все те. А Іван Куцак все те відчув на собі, переніс усі незгоди облоги разом із своїми побратимами і жителями Ленінграда.

З усіх боїв найбільше запам'ятався бій на річці Сестра. Це було схоже на страшне пекло. Ленінград взятий фашистами в облогу. Солдати дуже виснажені, але люди приносили хліб, їжу, ділились останніми крихтами. Солдати були ленінградцям дуже вдячні.

В с. Жихарево Івана поранено в плече, ребра, ліву руку. Потрапив у госпіталь у місто Кіров. Івану Яковичу ампутували пальці лівої руки, лікували рани. І в 1942 році змушений був Іван Куцак демобілізуватись.

Після демобілізації працював Іван Якович в Росії вихователем в училищі. Потім працював там у колгоспі різноробочим, а далі – завідуючим збройним складом Чуватського міського військкомату.

Та де б не був Іван, щоб не робив – щеміло йому серце за рідною домівкою, за Україною. Повернувшись на Батьківщину, почав працювати головою сільської ради в с. Політанки. В 1952 році Івана Яковича обрали головою колгоспу в с. Писарівка, потім знову працював у Політанках. З 1969 по 1971 роки Іван Якович був головою робітничого колективу в с. Дербчин. Але зріднився Іван Якович душею з Політанками, повернувся працювати в місцевий колгосп бригадиром будівельної бригади, і працював аж до виходу на пенсію.

В Івана Яковича чудова дружина Килина. Разом виховували доньку й сина. Та на жаль, важка невиліковна хвороба вихопила сина Павла з життя, залишивши в серці батьків невиліковну рану, найболочішу і незабутню.

Іван Якович мав багато нагород за бойові та трудові заслуги. Серед них: орден Вітчизняної війни, орден «За мужність», медаль «За оборону Ленінграда» та інші ювілейні медалі.

Ятрили йому старі рани, робили тіло слабким і немічним. Провідували Куцака Івана Яковича школярі, слухали спогади ветерана про воєнні роки. І давав старший солдат їм настанову бути чесними, мужніми, працьовитими, жити по-людськи, берегти мир, який так важко здобувався у роки війни.

14 жовтня 2005 року Куцака Івана Яковича не стало.

Гресик Леонід Андрійович

Гресик Леонід Андрійович народився в с.Політанки 3 січня 1923 року. Батько рано помер, залишивши жінку і троє малих синів. Тяжкими були роки дитинства малого Леоніда. Бідність, нестатки, важка праця дуже швидко зробили хлопця дорослим не по роках. До призову в армію працював Леонід Андрійович в колгоспі, пас овець. А потім почалася війна. І знову лихоліття, біда, тяготи лягли на плечі молодого хлопця.

Після визволення села у 1944 році пішов до лав Радянської Армії. Служив на Другому Українському фронті. І хоча до кінця війни залишилось вже небагато, та Леонід Андрійович ще приймав участь у багатьох бойових операціях. В одному з боїв Гресика Леоніда Андрійовича було поранено в поперек. За бойові заслуги, за хоробрість, за відвагу Леонід Андрійович відзначений багатьма бойовими нагородами: Орденом Червоної Зірки, медаллю «За бойові заслуги», орденом Вітчизняної війни, орденом «За мужність» та ін.

Леонід Андрійович вважає, що доля прихильна до нього – вийти живим з такого страшного пекельного вогню – це вже ласка Бога. Демобілізувався фронтовик у званні сержанта. Повернувся додому і відразу став до праці. Спочатку працював у радгоспі, а потім у місцевому колгоспі бригадиром. Жив з мамою і братом, а в 1948 році одружився і почав будувати вже своє гніздо, у якому згодом народилась дочка Ніна, а потім син Віктор. Разом з дружиною Ганною Леонід Андрійович постарався виховати своїх дітей працелюбними, добрими, щирими. Він сам був для них достойним прикладом.

Зараз старий ветеран залишився без дружини. До нього часто навідуються діти, онуки, малі правнуки. Послухати його спогади приходять учні сільської школи. Завжди їх радо зустрічає Леонід Андрійович, охоче ділиться спогадами. І кожного разу дає настанову *«Діти, бережіть мир, зміцнюйте його, бо здобувся він величезною ціною – мільйонами людських життів»*.

* * *

У селі Політанки проживал сім'я, де три брати (Григорій, Іван, Василь) відправились на війну і всі загинули. Це сім'я Маліхатко Якова і Маліхатко Домни. Розповідає дочка загиблого Маліхатко Григорія 84-річна **Штифурак Ганна Григорівна**:

«Мої дідусь Маліхатко Яків, 1896 р. н., і бабуся Маліхатко Домна 1878 р. н. прожили довге і надзвичайно важке життя. У сім'ї Маліхатко народилось 10 дітей, дідусь учасник першої світової війни, у них згоріла хата, довелося будувати нову, більшість дітей повмирали від хвороб і голоду, перед війною живими залишились мій батько Григорій – 1903 р. н., Іван – 1919 р. н. і Василь – 1922 р. н. Батько працював у колгоспі комірником, у 1940 р. поїхав на Донбас (чоловіків тоді відправляли на будівництво шахт), там його застала війна, звідкля він і був призваний захищати Батьківщину. З фронту ми отримали лише одного листа. Загинув батько в лютому 1943 р. Похований у м. Стара Руса (Росія). Іван у 1939 році був призваний на військову службу, де і застала його війна. У 1941 р. він навчався у полковій школі авіації, мріяв стати військовим пілотом, але війна розпорядилась по-іншому. На жаль, ми так і не знаємо, де похований мій дядько Іван. Наймолодший Василь закінчив Тульчинський медичний технікум, був під окупацією, а після звільнення

села був призваний на фронт. У військової йому пропонували служити у військовому госпіталі, але він відмовився, «Мої брати на фронті, і моє місце там» – так відповідав наймолодший син сім'ї Маліхатко. Помер Василь від ран 3 листопада 1944 р. Похований в м. Ньїредьхаза, (Угорщина). Мати загиблих синів ще багато років після війни запитувала: «Коли вже та війна закінчиться, і все вірила, що хоч один синочок повернеться живий...».

* * *

Дорого, дуже дорого дістався День Перемоги жителям села Політанок. Двісті дванадцять чоловіків віддали своє життя за свободу і незалежність країни рад та країн Європи.

Нам відомі місця поховань лише частини загиблих наших односельців. Але ознайомлення з географією поховань навіть невеликої частини загиблих – вражає. Священний прах наших хоробрих земляків покоїться, окрім України, на території теперішніх країн Європи: Румунії, Угорщини, Чехословаччини, Австрії, Югославії, Польщі, Німеччини, Росії, країн Прибалтики.

Немає сумніву, якби були дані про місця поховань всіх фронтовиків з Політанок, перелік країн, народи яких наші земляки вивольяли від німецько-фашистського рабства, значно збільшився б. На жаль, могили багатьох наших солдатів й досі невідомі.

Але відомо, що основна маса загиблих наших односельчан покоїться у Румунії та Угорщині. Це ті солдати, які були покликані до армії, не з своєї вини, пізніше – у березні-травні 1944 року. Часто не озброєні, не обізнані у військовій справі, ці люди ставали явним гарматним м'ясом, а Україна – великим плацдармом з живим матеріалом. Це є ще одним доказом того, як радянська влада цінувала життя своїх людей.

Проста статистика про загиблих односельчан показує, що гинули чоловіки за віком:

від 40 до 50 років	– 14 чол.;
від 30 до 40 років	– 59 чол.;
від 23 до 30 років	– 84 чол.;
від 20 до 22 років	– 41 чол.;
дев'ятнадцятирічних	– 8 чол.;
вісімнадцятирічних	– 6 чол.

Гресик Леонід Андрійович

Білоус Андрій Омелянович

Снятовський Степан Іванович

Смалюх Домко Миколайвич

Сливінський Прохор Пилипович

Гуменюк Степан Максимович

Виступ голови ради ветеранів Снятковського С.І.

80-річні ветерани війни і праці

Учні школи вітають ветеранів

Вручення подарунків ветеранам

Святкування річниці Перемоги

Виступ сільського голови Єнур К.А.

Мітинг до Дня Перемоги. За трибуною Дідик А.П. Фото 2011 р.

Вовчок Анастасія

Дідик Ганна

Дідик Галина Петрівна

Ткач Анастасія

Гузол Марія Павлівна

Штифурак Ганна Григорівна

Зустріч з ветеранами 09.05.2004 р.

**Наші односельчани,
які загинули на фронтах Другої світової війни**

Бальба Володимир Григорович, 1920 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув в листопаді 1944 р. Похований в с. Отхозхута, Угорщина.

Бальба Володимир Петрович, 1922 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Помер від ран в серпні 1944 р. Похований в Румунії.

Бальба Іван Григорович, 1920 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 22.11.1944 р.

Бальба Олександр Прокопович, 1918 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув в жовтні 1944 р.

Бальба Петро Петрович, 1905 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Сержант. Помер від ран 12.11.1944 р. Похований в м. Дебрецен, Угорщина.

Бальба Федір Петрович, 1911 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув 20.08.1941 р.

Барчишин Віталій Йосипович, 1915 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 28.11.1944 р. Похований в с.Гниле, Югославія.

Барчишин Петро Юхимович, 1920 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 20.06.1944 р. Похований в м. Ботошані, Румунія.

Білоус Іван Омелянович, 1919 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 19.08.1944 р. Похований в с. Садомені, Пашканський пов., Румунія.

Білоус Микита Амосович, 1907 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 21.11.1944 р. Похований в с. Тактахаркань, Угорщина.

Білоус Федір Миколайович, 1920 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув в листопаді 1944 р.

Білоус Яків Трохимович, 1921 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Помер від ран 05.01.1946 р. Похований в м. Фокшані, Румунія.

Бінецький Данило Якович, 1912 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 19.08.1944 р. Похований в с. Садомені, Пашканський пов., Румунія.

Боднарчук Дмитро Євтихійович, 1907 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув 1942 р.

Боднарчук Іван Олександрович, 1912 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув 1944 р.

Боднарчук Михайло Євдокимович, 1921 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 12.11.1944 р. Похований в Угорщині.

Боднарчук Петро Сергійович, 1922 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 29.06.1944 р. Похований в Румунії.

Боднарчук Степан Сергійович, 1919 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 06.05.1944 р.

Боднарчук Федір Сергійович, 1912 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув 30.01.1945 р. Похований в с. Мінта, Чехо-Словаччина.

Бойко Максим Терентійович, 1905 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 09.06.1944 р. Похований в с. Романесчій, Румунія.

Бойко Олександр Степанович, українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув в жовтні 1944 р.

Бойко Олександр Терентійович, 1901 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув в серпні 1942 р.

Бойцун Іван Дорофійович, 1914 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув в травні 1944 р.

Бойцун Микола Степанович, 1914 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 05.10.1944 р. Похований в с. Баба, Румунія.

Бойцун Павло Дорофійович, 1900 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Помер від ран 12.11.1944 р. Похований в с. Одон, Угорщина.

Бойцун Павло Степанович, 1911 р.н., українець. Кадровий. Старший лейтенант. Загинув в листопаді 1944 р.

Бойцун Петро Васильович, 1920 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув в грудні 1941 р.

Бойцун Роман Дорофійович, 1911 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув 06.07.1942 р.

Вершок Василь Іванович, 1902 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув 26.11.1944 р.

Вершок Григорій Васильович, 1905 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув 1942 р.

Вовчок Григорій Миколайович, 1900 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув 26.08.1944 р. Похований в м. П'ятра, Румунія.

Вовчок Іван Петрович, 1920 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув в жовтні 1944 р.

Вовчок Йосип Іванович, 1916 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 26.08.1944 р. Похований в м. П'ятра, Румунія.

Вовчок Марцин Йосипович, 1922 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 12.11.1944 р. Похований в Югославії.

Вовчок Павло Йосипович, 1924 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Старший сержант. Загинув 15.09.1944 р.

Гаджа Єднах Петрович, 1907 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув 17.09.1944 р.

Гаджа Іван Тимофійович, 1911 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 23.09.1944 р. Похований в с. Ібанешті, Румунія.

Гаджа Флоріан Петрович, 1907 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 19.09.1944 р.

Гаджа Франко Йосипович, 1921 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув в жовтні 1944 р.

Гажук Петро Дмитрович, 1907 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув в липні 1944 р.

Гентюк Павло Пилипович, 1924 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 12.08.1944 р.

Гентюк Тимофій Прокопович, 1902 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув в травні 1945 р.

Гресик Петро Йосипович, 1910 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Помер від ран 21.02.1945 р. Похований в с. Детв'янська Гута, Чехо-Словаччина.

Гуменюк Володимир Артемович, 1922 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Помер від ран 26.03.1945 р.

Гуменюк Григорій Дорофійович, 1909 р.н., українець, робітник. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Помер від ран 16.02.1945 р. Похований в с. Апбеново, Чехо-Словаччина.

Гуменюк Іван Васильович, 1913 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув 17.11.1944 р. Похований в с. Отхозхута, Угорщина.

Гуменюк Іван Григорович, 1921 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув в серпні 1943 р.

Гуменюк Іван Каріонович, 1924 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув в листопаді 1944 р.

Гуменюк Павло Васильович, 1922 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув в грудні 1944 р.

Гуменюк Петро Максимович, 1921 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 10.05.1944 р.

Гуменюк Петро Максимович, 1926 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 16.01.1945 р. Похований в с. Шверганм, Східна Пруссія.

Гуменюк Степан Аврамович, 1925 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 10.11.1944 р. Похований в с. Тиса, Угорщина.

Гуцол Іван Кіндратович, 1904 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув в червні 1944 р.

Гуцол Павло Варламович, 1906 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 22.08.1944 р. Похований в Румунія.

Гуцол Павло Данилович, 1921 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий.

Гуцол Павло Юхимович, 1912 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 30.08.1944 р. Похований в с. Вікоул-де-Сус, Румунія.

Гуцол Федір Іванович, 1909 р.н., українець. Кадровий. Старший лейтенант. Загинув в липні 1944 р.

Гуцол Харитон Іванович, 1922 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 30.11.1944 р. Похований в Угорщина.

Деркач Григорій Пилипович, 1923 р.н., українець, селянин. Мобілізований 1944 р. Рядовий. Загинув 04.03.1945 р. Похований в с. Двойнік, Чехо-Словаччина.

Деркач Іван Антонович, 1915 р.н., українець, селянин. Мобілізований 1941 р. Рядовий. Загинув 01.12.1944 р.

Дідик Андрій Васильович, 1923 р.н., українець, селянин. Мобілізований 1944 р. Рядовий. Загинув в листопаді 1944 р.

Дідик Василь Пилипович, 1925 р.н., українець, селянин. Мобілізований 1944 р. Рядовий. Помер від ран 25.12.1944 р. Похований в с. Грушевани, Чехо-Словаччина.

Дідик Григорій Михайлович, 1907 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув 19.09.1944 р. Похований в с. Кончево, Румунія.

Дідик Дмитро Савич, 1924 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 17.08.1944 р. Похований в с. Полтионаса, Румунія.

Дідик Іван Володимирович, українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув в травні 1944 р.

Дідик Йосип Петрович, 1906 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув 03.12.1944 р. Похований в с. Аркод, Угорщина,

Дідик Михайло Васильович, 1913 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув в лютому 1945 р.

Дідик Михайло Васильович, 1924 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 20.03.1945 р. Похований в с. Шолда, Угорщина.

Дідик Петро Іванович, 1910 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув в квітні 1945 р.

Дідик Степан Дмитрович, 1911 р.н., українець, селянин, Мобілізований у 1941 р. Рядовий. Пропав безвісти.

Дідик Степан Петрович, 1921 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув в вересні 1944 р.

Дідик Федір Кіндратович, 1906 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 22.03.1945 р. Похований в с. Шутово, Угорщина.

Довгань Іван Миколайович, 1922 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 1944 р.

Довгань Олексій Степанович, 1926 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 06.02.1945 р.

Доскоч Василь Якович, 1920 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Молодший сержант. Помер від ран 26.11.1944 р. Похований в с. Уйалак, Угорщина.

Доскоч Григорій Іванович, 1924 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 21.08.1944 р. Похований в Румунії.

Доскоч Іван Антонович, 1917 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув в жовтні 1944 р.

Доскоч Іван Якович, 1920 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув 1944 р.

Доскач Іриній Іванович, 1920 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув 28.07.1942 р. Похований в с. В.Назія, Ленінградська область.

Доскоч Микола Григорович, 1906 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Єфрейто р. Загинув 03.09.1944 р.

Доскоч Михайло Антонович, 1921 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув в листопаді 1944 р.

Доскоч Павло Іванович, 1924 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 23.11.1944 р. Похований в с. Алшожольца, Мішкопцький пов., Угорщина.

Доскоч Сидір Прокопович, 1915 р.н., українець, робітник. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув 09.11.1944 р. Похований в с. Дьендеш, Угорщина.

Доскоч Степан Григорович, 1920 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув в жовтні 1944 р.

Дудник Афанасій Дорофійович. 1922 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 22.09.1944 р. Похований в м. Турда, Румунія.

Заворотний Василь Григорович, 1902 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 24.08.1944 р. Похований в с. Пояна, Румунія.

Заворотний Іван Григорович, 1916 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув 24.11.1941 р. Похований в ст-ця Ольгинська, Ростовська область.

Заворотний Олексій Григорович, 1926 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Помер від ран 21.02.1945 р. Похований в Східній Пруссії.

Заворотний Сергій Андрійович, 1912 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув 04.03.1945 р. Похований в с. Горше-Тисовни, Чехо-Словаччина.

Заворотний Федір Андрійович, 1911 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув 1942 р. Похований в с. Миколаївка, Лозівський район, Харківська область.

Заяць Петро Григорович, 1907 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув в липні 1944 р.

Заяць Федір Вікторович, 1923 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув 06.09.1943 р. Похований в с. Ленінське, Донецька область.

Заяць Яків Амосович, 1921 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув в червні 1944 р.

Івасик Василь Тимофійович, 1916 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув в серпні 1944 р.

Івасик Григорій Степанович, 1914 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Помер від ран 24.02.1942 р. Похований в м. Тамбов.

Івасик Іван Савич, 1910 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Помер від ран 17.03.1945 р. Похований в м. Зволеньська-Слатина, Чехо-Словаччина.

Івасик Йосип Васильович. 1910 р.н., українець, робітник. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 08.05.1945 р. в м. Берліні.

Івасик Леон Петрович, 1907 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув в червні 1944 р.

Івасик Павло Омелянович, 1926 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув в березні 1945 р. Похований в Східній Пруссії.

Івасик Павло Петрович, 1911 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 26.08.1944 р. Похований в м. П'ятра, Румунія.

Івасик Степан Олексійович, 1924 р.н., українець, робітник. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув в вересні 1944 р.

Івасик Степан Петрович, 1918 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув в серпні 1944 р.

Івасик Трифон Микитович, 1901 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув в травні 1944 р.

Канцурак Василь Петрович, 1923 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув в жовтні 1944 р.

Канцурак Григорій Авксентійович, 1921 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув в травні 1944 р.

Канцурак Павло Петрович, 1915 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув 24.06.1942 р.

Канцурак Петро Ралькович, 1926 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 29.12.1944 р. Похований в с.Верскепхен, Східна Пруссія.

Канцурак Петро Якович, 1912 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув в 1943 р.

Кашук Павло Юлійович, 1923 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув в листопаді 1944 р. Похований в Угорщині.

Кашук Франко Домнович, 1922 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Сержант. Загинув в січні 1945 р.

Кислиця Петро Максимович, 1901 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 20.09.1944 р. Похований в Румунії.

Кісар Рудольф Адольфович, 1910 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув 21.12.1944 р. Похований в м. Мішкольц, Угорщина.

Клемешов Олександр Павлович, 1920 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув.

Кобуляк Іван Васильович, 1902 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув 21.11.1944 р. Похований в с. Тактахаркань, Угорщина.

Кобуляк Яків Васильович, 1920 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 28.09.1944 р.

Короп Степан Омелянович, 1924 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 16.03.1945 р. Похований в м. Зволєнська-Слатина, Чехо-Словаччина.

Кучер Мирон Олександрович, 1919 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув в 02.07.1941 р.

Кушнір Василь Іванович, 1916 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув в 1941 р.

Кушнір Іван Кіндратович, 1900 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув 17.04.1945 р. Похований в с. Угерчіци, Чехо-Словаччина.

Кушнір Петро Іванович, 1921 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 09.09.1944 р.

Кушнір Степан Васильович, 1903 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 06.09.1944 р. Похований в Румунії.

Кушнір Федір Іларіонович, 1915 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Молодший лейтенант. Помер від ран 30.09.1942 р. Похований в м.Махачкала, Дагестан.

Лисак Володимир Петрович, 1912 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув 09.12.1944 р. Похований в с.Дьєндьєш. Угорщина.

Маліхатко Андрій Матвійович, 1921 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув в вересні 1944 р.

Маліхатко Василь Якович, 1922 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Помер від ран 03.11.1944 р. Похований в м. Ньїредьхаза, Угорщина.

Маліхатко Григорій Васильович, 1903 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 03.01.1945 р. Похований в Угорщині.

Маліхатко Григорій Максимович, 1917 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 1944 р.

Маліхатко Григорій Романович, 1921 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув 20.11.1942 р.

Маліхатко Григорій Якович, 1912 р.н., українець, робітник. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув в травні 1944 р.

Маліхатко Дмитро Данилович, 1906 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув в травні 1944 р.

Маліхатко Іван Якович, 1918 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув в липні 1944 р.

Маліхатко Павло Авксентійович, 1925 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 08.12.1944 р.

Маліхатко Павло Корольович, 1924 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 14.07.1944 р. Похований в м. Пашкані, Румунія.

Маліхатко Павло Микитович, 1914 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув в травні 1944 р.

Маліхатко Петро Васильович, 1907 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув 22.08.1941 р. Похований в м. Полтава.

Маліхатко Степан Герасимович, 1924 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 03.09.1944 р. Похований в с. Бека, Румунія.

Маліхатко Степан Максимович, 1915 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Помер від ран 26.04.1944 р. Похований в с.Пояна, Румунія.

Маліхатко Федір Васильович, 1901 р.н., українець, службовець. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув 19.08.1944 р.

Марценюк Леонід Ілліч, 1907 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 26.02.1945 р. Похований в с. Медарівка, Чехо-Словаччина.

Марценюк Степан Петрович, 1905 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув 1944 р. Похований в Румунії.

Марценюк Яків Григорович, 1904 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 23.09.1944 р.

Маха Василь Саливонovich, 1924 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Помер від ран 23.11.1944 р. Похований в с. Шайолад, Угорщина.

Маха Іван Михайлович, 1902 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув 16.09.1944 р. Похований в с. Неу-Іукан, Румунія.

Мисан Степан Амосович, 1916 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув 30.05.1944 р.

Мисан Том Амосович, 1901 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 05.07.1944 р.

Міленко Семен Андрійович, 1905 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув в жовтні 1944 р.

Олійник Григорій Яремович, 1922 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув в жовтні 1944 р.

Орлов Онуфрій Мойсейович, 1907 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув 06.07.1942 р.

Панько Іван Микитович, 1914 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Сержант. Загинув 13.01.1945 р. Похований в м. Плешивець, Чехо-Словаччина.

Панько Сильвестр Федорович, 1901 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув в листопаді 1944 р.

Панько Степан Микитович, 1918 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув в вересні 1944 р.

Паровенко Андрій Пилипович, 1921 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 06.05.1945 р. Похований в м. Бистриця, Чехо-Словаччина.

Паровенко Василь Мефодійович, 1924 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Помер від ран 22.09.1944 р. Похований в с. Тисеул, Румунія.

Паровенко Володимир Пилипович, 1926 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Старший сержант. Загинув в травні 1945 р.

Паровенко Григорій Євдокимович, 1906 р.н., українець, робітник. Мобілізований в 1941 р. Сержант. Загинув 01.03.1942 р.

Паровенко Григорій Пилипович, 1910 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув в травні 1944 р.

Паровенко Іван Євдокимович, 1926 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 25.01.1945 р. Похований в м. Шаллен, Східна Пруссія.

Паровенко Степан Михайлович, 1921 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 12.10.1944 р.

Погрібний Іван Михайлович, 1920 р.н., українець, робітник. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув в лютому 1945 р.

Поліщук Андрій Томович, 1902 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув 01.10.1944 р. Похований в с. Куртені, Румунія.

Поліщук Василь Федорович, 1921 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув в листопаді 1944 р.

Поліщук Яків Антонович, 1906 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув в вересні 1944 р. Похований в Угорщині.

Процина Максим Андрійович, 1917 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Помер від ран 13.01.1945 р. Похований в м. Плешивець, Чехо-Словаччина.

Ратушняк Іван Іванович, 1908 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув в жовтні 1944 р.

Ратушняк Іван Терентійович, 1906 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Сержант. Загинув 22.06.1944 р.

Ратушняк Омелян Якович, 1920 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув в жовтні 1944 р. Похований в Румунії.

Ратушняк Петро Павлович, 1912 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув в жовтні 1944 р.

Ратушняк Петро Якович, 1920 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 01.12.1944 р.

Рудик Михайло Васильович, 1919 р.н., українець, робітник. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув в листопаді 1944 р.

Самега Сава Афанасійович, 1916 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 18.10.1944 р. Похований в с. Димно, Румунія.

Сауляк Давид Іванович, 1896 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 01.09.1944 р. Похований в с. Паланка, Румунія.

Сауляк Олексій Миколайович, 1908 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 04.05.1945 р. Похований в с.Клопатель, Чехо-Словаччина.

Сауляк Сава Миколайович, 1905 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Помер від ран 08.10.1944 р. Похований в м. Брецьку, Румунія.

Свинарчук Василь Маркович, 1923 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Помер від ран 06.11.1944 р. Похований в с. Бюдсентмихаль, Угорщина.

Свинарчук Марко Прокопович, 1898 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув 28.02.1945 р. Похований в с. Микия, Зволеньський пов., Чехо-Словаччина.

Свинарчук Олександр Марковий, 1925 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув в жовтні 1944 р.

Свинарчук Павло Іванович, 1921 р.н., українець. Кадровий. Лейтенант. Загинув 16.11.1943 р. Похований в с. Слобода, Вітебська область, Білорусія.

Свинарчук Степан Григорович, 1921 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 08.11.1944 р.

Семенюк Андрій Федорович, 1910 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув в липні 1944 р.

Слободянюк Михайло Євдокимович, 1904 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув в березні 1942 р.

Слободянюк Степан Євдокимович, 1909 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув 08.09.1944 р. Похований в м.Брецьку, Румунія.

Смалюх Андрій Григорович, 1903 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув 10.10.1944 р.

Смалюх Карпо Томович, 1910 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув в листопаді 1944 р. Похований в с. Тактахаркань, Угорщина.

Смалюх Станіслав Йосипович, 1912 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув в вересні 1944 р.

Смалюх Станіслав Карлович, 1908 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 08.10.1944 р.

Смалюх Том Карлович, 1902 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Помер від ран 10.03.1945 р. Похований в с. Гордуш, Чехо-Словаччина.

Снятовський Іван Іванович, 1922 р.н., українець, робітник. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув в грудні 1944 р.

Собко Яків Полікарпович, 1907 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув 24.11.1944 р. Похований в с. Тактахаркань, Угорщина.

Соколюк Сидір Максимович, 1897 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув 05.01.1942 р.

Ступак Микола Никифорович, 1906 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув 14.07.1941 р.

Телима Григорій Максимович, 1908 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув 14.09.1944 р. Похований в Румунії.

Телима Іван Максимович, 1908 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув 1942 р.

Телима Никон Томович, 1905 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув в березні 1944 р.

Телима Олександр Якимович, 1911 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув в травні 1945 р.

Телима Павло Іринійович, 1925 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 30.11.1944 р. Похований в с. Хорости, Угорщина.

Телима Степан Максимович, 1900 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув в травні 1944 р.

Телима Степан Філаретович, 1923 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув в травні 1944 р.

Телима Трифон Іванович, 1896 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув 06.09.1944 р. Похований в с. Боанень, Румунія.

Ткач Григорій Іванович, 1918 р.н., українець, робітник. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув в березні 1945 р.

Ткач Іван Самійлович, 1905 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув в жовтні 1944 р.

Ткач Михайло Миколайович, 1916 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув в листопаді 1944 р.

Ткач Михайло Петрович, 1917 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 10.11.1944 р. Похований в с. Хорости. Угорщина.

Ткач Павло Ілліч, 1925 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 03.05.1945 р.

Федишин Андрій Никифорович, 1923 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Молодший сержант. Помер від ран 03.11.1944 р. Похований в м.Нїредьхаза, Угорщина.

Федишин Герасим Олексійович, 1905 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув в червні 1944 р.

Форманюк Марко Григорович, 1903 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув в жовтні 1944 р.

Форманюк Франц Олександрович, 1919 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув в грудні 1944 р.

Фуркалюк Петро Антонович, 1918 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув 19.08.1941 р.

Фурманюк Данило Миколайович, 1914 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув 19.08.1941 р. Похований в с. Благодієнне, Криничанський район, Дніпропетровська область.

Фурманюк Казимир Миколайович, 1916 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув в жовтні 1944 р.

Чубка Іван Танасович, 1920 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 29.08.1944 р.

Шмигленко Григорій Васильович, 1912 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1941 р. Рядовий. Загинув 29.08.1944 р.

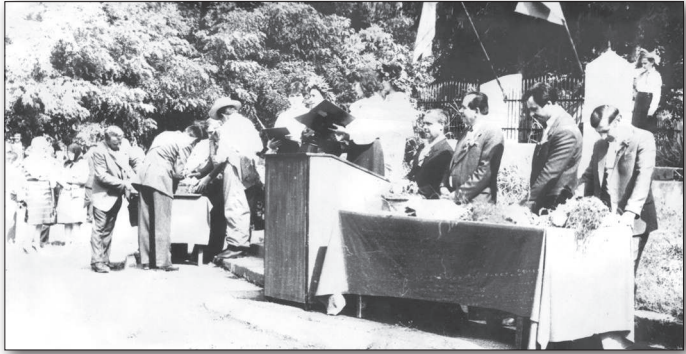
Ящишин Леонід Петрович, 1925 р.н., українець, селянин. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув 24.11.1944 р. Похований в с. Гастель, Угорщина.

Мітинг 9 травня 1985 року біля пам'ятника. На передньому плані справа син Зорича Андрія із сестрою

1988 рік. На могилі батька Зорича Андрія його дочка

*Мітинг біля пам'ятника загиблим воїнам.
9 травня 1985 року*

1985 рік. Біля пам'ятника загиблим воїнам

*1987 рік. День Перемоги. Урочистий мітинг біля
пам'ятника загиблим воїнам*

Покладання вінків до пам'ятника загиблим воїнам

1987 рік. Село схилилось у скорботі

1988 рік. До братської могили несуть сільчани квіти і вінки

Роки післявоєнної відбудови

Ще була дуже свіжа пам'ять про загиблих своїх рідних, а вже почалася відбудова країни, свого села, свого колгоспу. Необхідно було, не гаючи часу, відновлювати занедбані колгоспні галузі, відбудовувати зруйновані і занедбані приміщення, орати, сіяти, збирати урожай, такий необхідний для перемоги ще не конаючого ворога. Йшла весна 1944-го.

Обробіток колгоспних земель у перші післявоєнні роки. Фото 1945 р.

На слабкі жіночі плечі лягла непосильна робота в полі, вдома, догляд за дітьми та ін.

Ще чути було розриви снарядів та бомб над Могилів-Подільським, а в Політанках уже копали поле вручну всім селом. Волочили

землю за допомогою домашніх корів. Сіяли вручну, розкидаючи насіння з пудової торбини, що гойдалась на шії цілий день.

І весь отой тягар ліг на плечі 20-30 літніх вдів і солдаток, яких вдома ще чекали малі діти й старенькі батьки.

Старожили розповідають, що загарбники втікали так швидко, що, на щастя, не встигли нічого знищити. В колгоспі залишилася частина корів, телят і кілька коней. Найбільше постраждала віцеферма. Всіх тварин з неї загарбники забрали з собою в дорогу.

В першу повоєнну весну всі поля в господарстві були засіяні пшеницею, кукурудзою, просом, гречкою. Тим людям, що працювали на полі, варили обід прямо в полі.

Того післявоєнного тягара зазнали не тільки вдови і солдати, страждали і старші люди та діти, віком 10-15 років, які ставали на підмогу своїм матерям та сестрам, яких тепер називають «діти війни».

Місцевий поет із Хоменок Василь Струк у своєму вірші описує долю їх.

*Вже осінь минає, і з голої крони
Останнє листя журливо паде,
А вітер холодний відбілює скроні
І бабине літо уже не пряде.*

*Роки проліта, як ключі журавліні,
Буває: минають вони без слідів,
Та босе дитинство і запах малини
Забути не можна вовіки віків.*

*У снах я вертаюсь в літа молодії,
Де птахом злітаю у зоряний світ,
А в ніч на купала я квітку надії
Шукаю у лісі, шукаю той цвіт.*

*Не можу забути я днів тих воєнних.
Як били гармати, горіли хати.
І лилися сльози по тих убієнних,
Що не встигли із дому втекти.*

*Завжди пам'ятаю ті росяні ранки,
Як з косами в поле йшли босі жінки,
А діти стояли на згорених ганках –
З війни не вернулися їхні батьки.*

*Чи можна забути ті місячні ночі
У ті повоєнні далекі роки,
Той запах любистку, ті очі дівочі,
Осколки в березі і мирні зірки?!*

*Знов осінь минає, зима настає,
Та вірю я в долю і щастя своє,
Що сива зозуля весною у гаю
Нам, дітям війни, ще років накує.*

Дитинство тим дітям сплюндрувала проклята війна, залишила сиротами. Оті жінки винесли на собі весь тягар післявоєнної відбудови. Тягловою силою після війни були коростяві коні та корови й воли. Корови-годувальниці, які рятували людей у тяжку годину, даючи краплі молока для дітей, змушені були ходити в ярмі, тягнути за собою борону чи плуга. Не доведи, Господи, повернутися коли-небудь до такої долі! Кожен по черзі, хто мав корову, давав на посівну свою годувальницю. І ті, світячи ребрами, опустивши голови, тягнули борони, культиватори. А після такого обробітку – який-то урожай мав бути?! І поля всі були занедбані. Якщо порівняти врожаї зернових тих років із теперішніми, то це земля і небо. Тоді люди нароблялися тяжко, а харчувалися впроголодь. І ніхто мови не вів про те, щоб схуднути – навесні ледве ноги волочили всі – і люди, і худоба.

У перший рік після війни все-таки посіяли, хоч як було важко. Поступово відбудовували ферми. Діждавшись жнив, на поля виїшли всі – старі й малі.

Боже! Як же було важко тягнути косу з грабками отими жіночими руками, які покривалися кривавими мозолями, а ще потрібно в'язати скошене, ходити до молотарки, але ніхто не скаржився, бо вдовам потрібно сиріт своїх годувати, одягати, хоч і у

вибійчане (саморобне). Працювати й сподіватися. Сподіватися, що, може, помилково прийшла похоронка (а такі випадки були), що повернеться з фронту господар живим, хай навіть інвалідом... І тоді висохне подушка від сліз удовиних, бо вдень і поплакати немає часу за роботою, і щоб діти не бачили материнських сліз. І так в роботі день при дні. А вночі, поставивши каганець на печі, зроблений з гільзи від снаряда (щоб сусіди не бачили), шила вдова сорочки з домотканого полотна, аби діти обірвані не ходили і люди не судили.

Жінки війни – великомучениці. О, скільки на вашу долю випало горя! Немає в світі такої мірки, якою можна виміряти те, що довелося вам пережити, скільки вистраждали, і скільки пролили сліз за тими найдорожчими, яких забрала війна, нехай буде вона тричі проклята і ті, хто її розпочав.

Настала нова весна. Прийшов травень 1945 року. Звучали салюти Перемоги, а потім впродовж кількох років в село повертали-ся до мирної праці змучені, скалічені війною солдати. На грудях кожного виблискували бойові нагороди за мужність та відвагу. Орденами та медалями були нагороджені всі воїни Політанок. Найбільш досвідчені очолювали в селі відповідальні основні робочі колективи та організації.

Сільську раду очолив інвалід Степан Смеричинський. Колгоспний колектив очолив фронтовик Владислав Матвійович Бринзя, якого обрали колгоспники на загальних зборах.

Природа ніби зглянулася над змученими, згорьованими людьми і порадувала непоганим урожаєм. День і ніч стрекотала на току чудом уціліла молотарка БМ-900, якою завідував Іван Полікарпович Собко.

Важка була праця в колгоспі, техніки не було ніякої та й зменшилась кількість трударів, адже 212 жителів села Політанок не повернулись в рідний дім. В 1946 році з'явився перший трактор ХТЗ та автомашини «полуторка». Першими трактористами, які працювали на марках тракторів ХТЗ, «Універсал», були: Чайка Федір Петрович, Маліхатко Павло Семенович, Поліщук

*1946 рік. Перші трактористи колгоспу.
Крайній зліва сидить Чайка Федір Петрович*

Семен, а першим шофером на «полоторці» працював Паровенко Павло Євович. На першому в селі самохідному комбайні працював Кашук Стах Людвович.

Посуха 1947 року фатально відбилась на врожаях. Був недорід... В кого із селян була картопля, тому було легше запобігти голоду, дехто збирав на полях гнилу картоплю і пік з неї млинці. Основною їжею, як і у 1933 році, була зелень.

В цей же час за кількістю жителів село було поділене на 3 бригади. Так побригадно працювали люди в колгоспі до 1950 року. Потім кількість бригад зменшилась. Бригадиром першої бригади призначають Гуцола Григорія, після нього бригадиром був Канцурак Павло Іванович. Головою колгоспу люди обрали Боднара Мефодія Пилиповича.

Досить важка сталінська система карала без жалю, особливо селян. Все, що вирощував селянин в домашньому господарстві, повинен був здати в державу. В кого була корова, той повинен був

здати 300 літрів молока та 250-300 яєць, м'ясо. Здавали навіть телячі та свинячі шкури. Селяни змушені були знищувати багато фруктових дерев, бо за кожне дерево потрібно було платити податок.

Важко жилося в ті повоєнні роки, коли розруха оповила наші українські села. Деколи обходилися одним щавелем, Божим духом та жменькою борошна, бо кожне яйце і кварту молока несли селяни в рахунок держподатку.

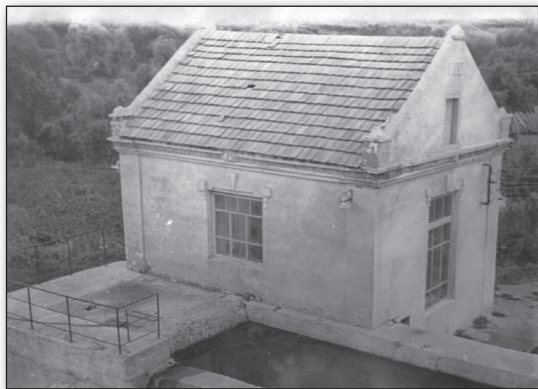
Важкими то були післявоєнні роки і для села, і для держави в цілому. В країні проводилась добровільна мобілізація молоді на відбудову народного господарства. З Політанок добровільно – примусово теж були відправлені на будівництво шахти Донбасу дівчата і хлопці. Серед них: Заяць Василь Іванович, Івасик Григорій Омелянович та інші.

Нелегким було їхнє життя на Донбасі. Продукти їм висилали з дому: картоплю, муку, крупу кукурудзяну, сир та інше. Передачі ті батьки відправляли з станції Рахни провідниками або машиністами.

Порівнюючи сучасне життя з тим минулим, важко повірити, що те все могли пережити наші матері, яких не зламало горе і втрати. Вони знаходили в собі мужність і силу продовжувати життя, виконувати свій материнський обов'язок, виховувати сиріт, допомагати рідним, долаючи всі негаразди повоєнного періоду.

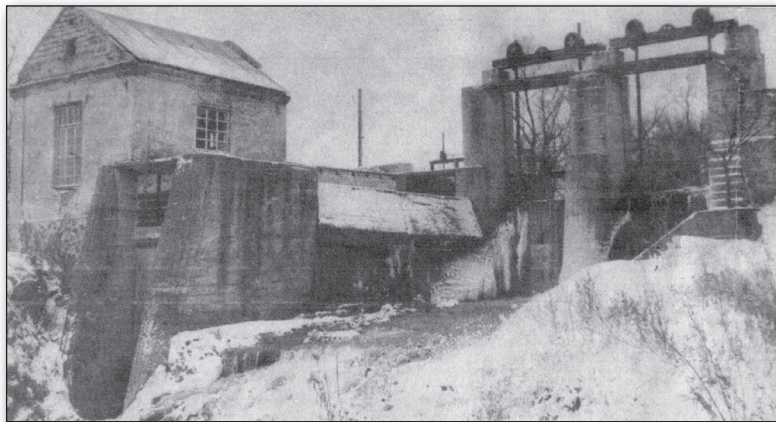
А скільки важкої праці на обробітку цукрових буряків! Окрім сапи, ніякої механізації не було. Все треба було робити вручну і під сонцем, і під дощами.

Але як би не було важко, проте в Політанках колгоспники помалу почали будувати і ремонтувати господарські будівлі.

Пуск машинного відділення Політанської ГЕС на р. Мурашка. Фото 7 листопада 1957 р.

Після об'єднання двох колгоспів «Зоря» та ім. Кагановича у 1950 році, в селі силами колгоспу було розпочато унікальну будову на р. Мурашці. Тут було зведено велику і міцну греблю, а на ній гідроелектростанцію (ГЕС), яка мала забезпечувати село дешевою електроенергією. У 1956 році ГЕС дала перший струм.

Загальний вигляд Політанської ГЕС. Фото 1991 року.

Це будівництво розпочалось при голові колгоспу Владиславові Бринзі, а закінчував його голова Мефодій Боднар.

У ті нелегкі післявоєнні роки великою і відповідальною роботою на селі була посада голови колгоспу. Це були в основному голови – самоучки. Тому вони часто змінювались.

Політанки, у зв'язку із зміною в 1959 році адміністративного поділу районів Вінниччини, перейшли у відання з Джуринського до Шаргородського району. При цьому було об'єднано дві сільські ради – Писарівську і Політанківську в одну. Через рік, тобто у 1960 році, об'єдналися і два колгоспи цих сіл. Головою колгоспу було обрано Куцака Івана Яковича, який до цього був головою у Писарівці. Але головував Куцак І.Я. недовго. У 1961 році колгоспи сіл Писарівки і Політанок роз'єдналися і головою перейменованого політанського колгоспу ім.Суворова обрано Дробчака Олексія Михайловича.

Така ГЕС сьогодні після реставрації

Енергія води для потреб села

Оператор ГЕС Плахотнюк Володимир Савович за роботою. Фото 2014 р.

Та як би не було важко і голові, і керівникам підрозділів, і рядовим колгоспникам, все ж колгосп поступово, з року в рік відроджувався.

Повернулись додому ті, хто залишився живим у пеклі війни. Багато з них були інвалідами. В селі потрібні були сильні чоловічі руки. А тим часом підрастали діти, і згодом забриніла пісня в селі.

Важко було, а жили веселіше: жартували, пісень співали і після важкої фізичної роботи ще й на танці ішли до клубу чи в бібліотеку. Серед будь-якого колективу знаходився якийсь жартівник. А вже якщо два-три таких зійдуться, то так насмієшся, що живіт заболить. Щоб не робили і як би важко не було, а звідусіль сміх лунав та пісні.

– Це ми так звикли жалітися на життя вже після того, як їсти стало вдосталь... – згадують жінки – вдови з Політанок.

Нагадують старожили й тепер неврожайні 1946-1947 роки. Всього було...

Слід нагадати читачам, що землі політанські під час зміни адміністративного поділу районів, теж зазнавали змін. Так, у 1959 році Соснівський цукровий завод на зарічанських землях Галишівки створив відділення радгоспу. Це в значній мірі дало змогу жителям Політанок бути забезпеченим роботою. Але відділення радгоспу існувало порівняно недовго – у 1975 році, коли в країні почалося масове укрупнення колгоспів, землі радгоспу знову відійшли до колгоспу ім. Суворова, яким уже з 1961 року керував Дробчак О.М.

*Бухгалтер колгоспу
Бойко Роман Прокопович.
Фото 1952 р.*

*На відпочинку. Праворуч голова колгоспу
Маліхатко Пилип, зліва його син Петро,
в центрі Василь Гаджа. На фото 1952
року добре видно кам'яну огорожу, на
якій сидять чоловіки.*

*Механізатори колгоспу с. Політанки. Крайній зліва машиніст
Соколюк Пилип. Осінь 1951 р.*

Сім'я Маліхатка Пилипа Андрійовича (в центрі) – колишній голова колгоспу імені Кагановича, учасник Другої Світової війни, нагороджений орденом Слави II ст., орденом Вітчизняної війни

*Хоровий колектив колгоспу ім. Кагановича на обласній сцені.
Керівник Яків Соколюк. Фото 1955 р.*

Молодий агроном, майбутній кандидат сільськогосподарських наук Павло Соколюк (зліва) із друзями на полях Миколаївщини. Фото 1954 р.

Молодіжний духовний оркестр села. Керівник Філіп Григорович Жмуд (в центрі). Фото 1955 р.

До будівельників ГЕС у Політанки приїхав колектив струнного оркестру з концертом. За кермом автомобіля шофер Бойцун Анатолій Степанович. Фото 1955 р.

Епоха Олексія Дробчака

Як уже згадувалось, колгосп ім. Суворова с. Політанок у 1961 році очолив Дробчак Олексій Михайлович.

Слід відмітити, що у 60-80-х роках минулого століття питання сільського господарства було в центрі уваги держави. Селянам надавались всякого роду допомоги та пільги. Колгоспи і радгоспи забезпечувались новою сільськогосподарською технікою, мінеральними добривами, паливно-мастильними матеріалами. Одержували таку допомогу і в Політанках. І, як результат, а він був цілком закономірним, політанський колгосп ім. Суворова, а після 1978 року колгосп ім. Петровського, очолюваний Дробчаком О.М., був одним із кращих у Шаргородському

*Олексій Дробчак
на кукурудзяному полі*

районі по виробництву молока, м'яса, яєць та вовни. Значно зросла урожайність зернових та технічних культур. Великого успіху досягли політанські овочівники, очолювані відданим колгоспній справі бригадиром Канцураком Павлом Івановичем, а пізніше таким же відданим роботі бригадиром Гуменюком Степаном Максимовичем, а пізніше Івасиком Василем Петровичем. Велика заслуга в роботі овочевої бригади належала працьовитим невтомним жінкам, ланковою серед яких довгий час працювала Степанида Марківна Боднарчук.

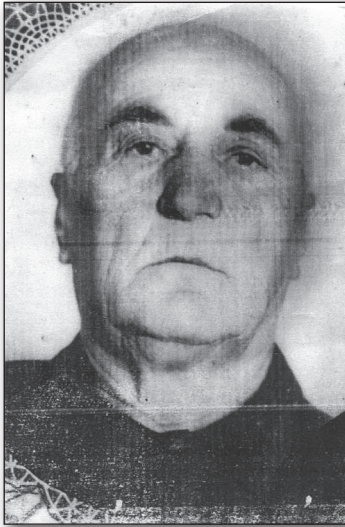
*Керівники колгоспу ім. Суворова. Зліва направо:
Бригадир тракторної бригади Кащук С.З.,
голова правління Дробчак О.М., головний агроном Бойко В.Р.*

Це були «золоті» роки для Політанок. Станом на 1985 рік в колгоспі використовувалось 56 тракторів, 48 вантажних автомобілів різних марок, різноманітних комбайнів налічувалось 18 та безліч різної сільськогосподарської техніки. В колгоспі вирощувалось понад одна тисяча голів ВРХ, в тому числі майже половина корів. Колгосп постійно утримував чимале поголів'я свиней, овець, курей. Рентабельність всього господарства становила, наприклад, у 1985 році – 40%.

Великим авторитетом на селі користувався голова колгоспу Олексій Михайлович Дробчак. Народився Олексій Михайлович 30 березня 1928 року. Закінчивши

*Ланкова овочевої ланки
Боднарчук Степаніда
Марківна*

*Бригадир овочевої бригади
Каницурак Павло Іванович*

Джуринську школу, в 1950 році Дробчак О.М. поступив у Комаргородський сільськогосподарський технікум, який закінчив в 1954 році.

Працював агрономом в Тернопільській області, потім агрономом в с. Політанки, а також у с. Джурин.

В 1961 році Олексій Михайлович був обраний головою колгоспу с. Політанки. В 1964 році поступив до Уманського сільськогосподарського інституту, який закінчив у 1969 році.

За досягнення господарством високих показників Олексій Михайлович Дробчак нагороджений: орденом Трудового Червоного Прапора, медаллю «За доблесну працю», срібною медаллю ВДНГ СРСР, медаллю «За трудові досягнення». Неодноразово був визнаний переможцем соціалістичного змагання. Головою колгоспу в с. Політанки Дробчак Олексій Михайлович пропрацював майже 30 років.

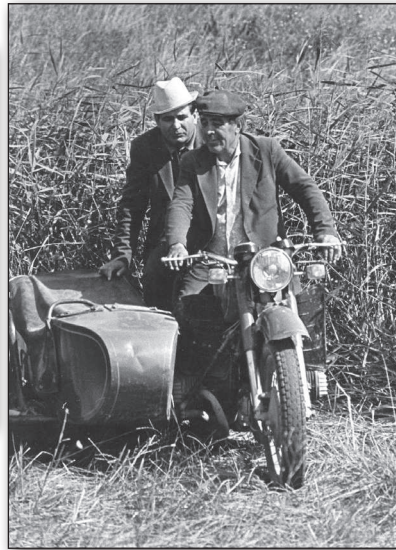
За роки керівництва колгоспом Дробчаком О.М. силами господарства будувалися господарські та соціально-культурні об'єкти. А саме: цілий комплекс молочнотоварних ферм, дві свиноферми, кормоцехи для них, різні складські приміщення, зерновий тік під накриттям, сучасна майстерня з кран-балкою та різними металорізучими станками, будинок механізаторів із сучасною їдальнею та побутовою кімнатою і кімнатою для відпочинку. Було побудовано також кормовий двір із сінажною баштою, вівчарню, птахоферму, телятник для вирощування нетелів. Побудовані під'їзні дороги до всіх господарських об'єктів, а також побудовані та відремонтовані усі вулиці села, а до свиноферми силами колгоспників побудовано шосейну дорогу.

Дробчак О.М. серед майбутніх колгоспників

*Ділова розмова керівника
і рядового робітника*

*Вирішення проблем господарства на ходу.
За кермом Кащук С.З. із Дробчаком О.М.*

Керівнику Дробчаку є завжди справа – й на баштані, й в бухгалтерії

Бурякове поле на круглому політанському полі

Політанська молодь вітає свого керівника

*Ветерани колгоспного
виробництва
біля пам'ятника*

*Колгоспні електрики на виїзді.
За кермом Івасик Василь Іванович,
поруч Боднарчук Андрій Денисович.
Фото 1982 р.*

Доярки політанського колгоспу (зліва направо): Ганна Самега, Райса Бойцун (нагороджена двома орденами Трудової Слави), Людмила Бабій, Галина Гаджа, Ганна Вершок, Ганна Телима

Ланка Параски Ткач (третя зліва) на буряковому полі. Фото 1962 р.

Ланка Снятковської Ганни Пилипівни (третья зліва) на просушуванні покосів гороху. Фото 1988 р.

Шофери та механізатори колгоспу ім. Суворова. Крайній зліва Пилип Соколюк – куваль колгоспу. Фото 1963 р.

Бричкою управляє Білоус Павло Степанович

1964 р. Ковальський П.І. – їздовий колгоспу ім. Суворова

В Політанках з'явилися два нових 2-х поверхових житлових будинки для спеціалістів колгоспу та службовців села. Запрацював новозбудований медпункт, дитячий садок, будувалося нове приміщення сучасної школи, відкрито пам'ятник загиблим у Великій Вітчизняній війні воїнам-односельчанам, «виросло» нове приміщення контори колгоспу.

Колгоспна каса щорічно поповнювалася мільйонним прибутком. У Політанках брали в кредит гроші із сусідніх господарств нашого району.

Сюди приїздили на навчання як треба господарювати у тваринництві, як вирощувати високі врожаї овочів, побачити зразкову роботу колгоспної пташницьі Бевз Олександрі Евівни.

Держава високо оцінила на-
тхненну працю політанських кол-
госпників. Кращі з кращих одержу-
вали урядові нагороди, кращі колек-
тиви господарства нагороджувалися
грамотами, туристичними путівка-
ми, окремі трударі одержували ма-
теріальну допомогу. Так, за досяг-
нуті показники у восьмій п'ятирічці
(1965-1970 рр.) доярка колгоспу
ім. Суворова с. Політанок Собко

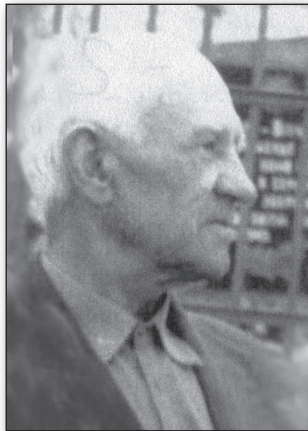
*Передова доярка колгоспу
Собко Ольга Іванівна
нагороджена орденом Леніна*

Ольга Іванівна нагороджена найви-
щою державною нагородою – орде-
ном Леніна. Результат її праці пере-
сягнув чотирьохтисячний рубіж на-
дою молока від кожної закріпленої
за нею корови (4009 літрів). Такої
ж нагороди були удостоєні ланкова
колгоспу по вирощуванню цукрових буряків Білоус Ганна Ми-
хайлівна, а також комбайнер колгоспу Кащук Стах Зігізмундович.
Гарні відгуки серед політанських селян чути про тракториста Гу-
цولا Василя Павловича. Цей механізатор умів найкраще посіяти

і доглянути цукрові буряки, був великим спеціалістом під час скиртування соломи. Він нагороджений медаллю «За доблесну працю».

Велика заслуга у досягненні високих показників у господарстві була завдячуючи умілим і толковим організаторам окремих колективів, як наприклад, бригадира рілничої бригади №1 Гуцола Григорія, бригадира тракторної бригади Коваленка Петра Петровича, завідуючого МТФ Заяця Мефодія та ін. Але найбільша заслуга, звичайно, належала

голові колгоспу Дробчаку Олексію Михайловичу, який закінчив своє головування у 1990 році.

Коваленко Петро Петрович – бригадир тракторної бригади

Трудівниці колгоспу. Зліва направо: ланкова Білоус Ганна Михайлівна (нагороджена орденом Леніна), члени ланки Гажук Марія, Івасик Ганна Іванівна (нагороджена орденом Трудового Червоного Прапора)

Районна газета «Комунар» від 16 лютого 1991 року висвітлила на своїх сторінках усі досягнення колгоспу ім. Петровського с. Політанок за підсумками останнього року головування Олексія Дробчака.

«Колгосп імені Петровського с. Політанок нині – середнє за розміром багатогалузеве господарство нашого району з розвинутим рослинництвом, тваринництвом та овочівництвом.

Площа, яку займає господарство разом з селом, складає 2938 гектарів. Із них – 2506 гектарів сільськогосподарських

угідь. Серед сільськогосподарських угідь 2290 гектарів займає рілля.

В колгоспі в середньому за рік працює приблизно 360 чоловік.

Теперішня енергетична потужність господарства 9716 кінських сил. Таким чином, енергоозброєність праці і енергонасиченість господарства є значно вищою, ніж в середньому по району. Заслуга в цьому належала невтомному колгоспному електрику Боднарчуку Андрію Денисовичу.

На своєму рахунку колгосп ім. Петровського має зараз 2 мільйони 790 тисяч карбованців (станом на 01.01.1991 р.).

Особливо високого, небувалого в історії господарства, успіху досягли колгоспні Політанки в минулому 1990-му році – вони отримали мільйон карбованців чистого прибутку. Для такого за розміром, як Політанки, господарства, це досить високий показник.

Рентабельність колгоспу склала 46,4 процента.

Що ж, у політанських хліборобів та тваринників не забереши вміння працювати високопродуктивно та раціонально. Треба визнати, що не скрізь вкладений у виробництво карбованець повертається у господарство та ще й додаткових 46,4 копійки, приносить з собою.

Прибутки в господарство надходять в основному від реалізації виробленої продукції. А її чимало. Так, за минулий рік колгосп отримав валової продукції на суму 2 мільйони 343 тисячі карбованців, в тому числі від рослинництва 1 мільйон 89 тисяч карбованців, а від тваринництва – 1 мільйон 114 тисяч карбованців.

Як використовує господарство гроші? Насамперед за найголовнішим принципом: вони не повинні лежати мертвим вантажем. Гроші люблять обіг, їх треба пускати у хід. Як наслідок,

Гузол Григорій Іванович – бригадир рілнничої бригади

Ланка Чайки Марії Іванівни за роботою і на відпочинку. Фото 1963 р.

Ланка Білоус Ганни Михайлівни (третя зліва внизу)

Ланка Канцурак Віри (четверта зліва)

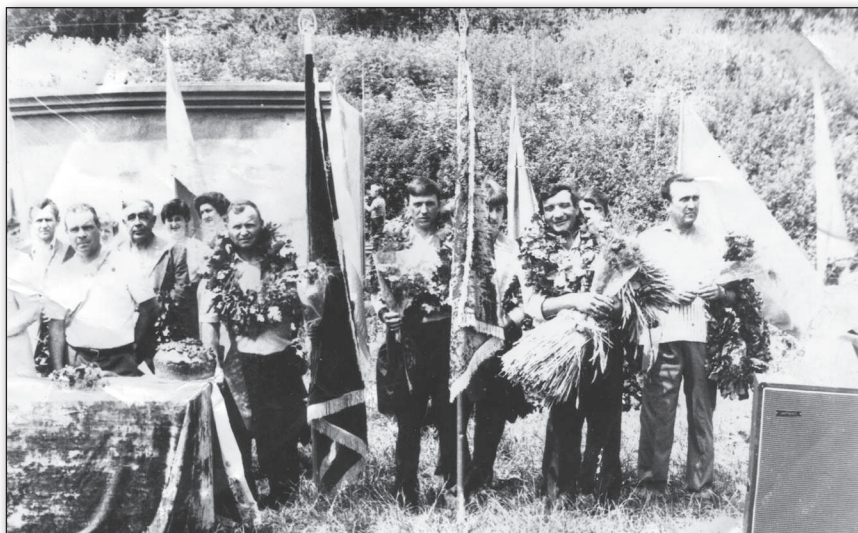
Бригадир Гуменюк Степан Максимович (другий справа) і його помічник Івасик Василь Петрович (крайній справа) серед своїх підлеглих ланки Каницурак Віри (в центрі)

Овочева ланка Лисак Ганни Федорівни на просушуванні сіна. Фото 1989 р.

*Об'їзд полів. Агрономи колгоспу: Барчишин П.М., Плахотнюк В.С.,
Заяць В.М. Фото 1988 р.*

*Урочисте закінчення літніх 1983 року. За столом головний агроном
Бойко В.Р. (другий зліва), Кашук Стах Зігізмундович, нагороджений
орденом Леніна. Фото 1983 р.*

Урочисті проводи на жнива 1987 року. Перший сніп в руках головного агронома Бойка Віктора Романовича

Підведення підсумків змагання

Урочисті проводи на жнива 1990 року

*Виступ агітбригади Будинку культури перед жниварями.
За столом зліва головний агроном Бойко В.Р.
і голова профкому колгоспу Чайка Анастасія*

Жниварі після закінчення жнив 1993 року

*Передовики колгоспного виробництва
у туристичній поїзді на Закарпаття. 1986 р.*

зараз 1 мільйон 200 тисяч карбованців у колгоспу позичив за певні проценти банк, 300 тисяч – колгосп «Зоря комунізму» с.Пасинок на зведення заводу, 300 тисяч карбованців – колгосп «Мир» с. Мурафи на газифікацію. Чимало грошей вкладено в будівництво виробничих та соціально-побутових і культурних об'єктів у селі, багато їх використовується на придбання основних засобів виробництва для господарства, чимало йде на поліпшення умов праці та побуту жителів Політанок.

На оплату праці колгоспників у минулому році у Політанках використано 1 мільйон 134 тисячі карбованців. На один людинодень припадає 13,72 карбованців.

Середня заробітна плата за рік колгоспника в Політанках складає 3089 карбованців.

А ось таку середньомісячну заробітну плату мали в минулому році працівники деяких галузей колгоспного виробництва: водії – 256 карбованців, механізатори – 323 карбованці, доярки – 384 карбованці, свинарки – 277 карбованців, будівельники – 209 карбованців, працівники овочевої бригади – 508 карбованців, і жінки, члени рілничої бригади, – 327 карбованців.

За минулий рік в Політанках освоєно приблизно 400 тисяч карбованців на будівництво найрізноманітніших за призначенням об'єктів. Основних засобів виробництва (техніки і т.п.) закуплено на суму 170 тисяч карбованців.

Минулого року дванадцять сімей молодих колгоспників виявили бажання вести будівництво власних садиб. Їм для цього виділено землю, видано на кожну сім'ю по 2 тисячі карбованців, які не треба буде повертати.

Забудовники або ті, хто хоче купити в селі хату, користуються грішми, які можна безпроцентно позичити на досить великий термін у колгоспі. Зараз колгосп позичив колгоспникам на подібні цілі 62 тисячі карбованців.

Нема проблем зараз у Політанках з виділенням транспорту для перевезення палива і т.п. для учасників війни, солдатських вдів. Не обмежується ніхто в придбанні у колгоспі круп, м'яса,

молока. На кошти колгоспу відновлено і реставровано першу в Шаргородському районі гідроелектростанцію на річці Мурашці, яка тепер виробляє енергію для політанських колгоспників».

Політанські таланти-конструктори здавна вмівло використовувати силу природи не тільки на річці. Старожили добре пам'ятають в селі й вітряків млин. Ця велетенська споруда з величезними лопатями вітряка є геодезичною точкою на карті України та довгий час була до всього ще й прикрасою села. Адже не кожне село мало такого млина, який діяв за допомогою дармової енергії вітру. Керували роботою на цьому колгоспному млині місцеві жителі, колгоспники Паровенко Федір та Шевчук.

1993 рік. Проводи на жнива

*Кращий комбайнер
Білоус Василь Федорович*

*Колишній вітровий млин
в Політанках служить
геодезичним пунктом на карті
України. Фото 2014 р.*

*1990 р. Дівчатка 3-го класу вітають комбайнерів на святі
«Проводи на жнива»*

Політанківська сільська рада

Як уже згадувалось раніше, сільська рада у Політанках створена у 1920-му році. Спочатку з 16 квітня, але потім через часті зміни влади почала функціонувати лише після листопада 1920 року. Остаточо сільська рада почала свою безперервну роботу після 15 січня 1921 року. Першим головою було обрано Федоренка О.П.

У важкі 20-30-ті роки минулого століття, коли в селі утверджувалась нова радянська влада, голови сільрад дуже часто змінювались, часто через необізнаність та невміння працювати з людьми. Адже люди в селі поділилися навпіл – одні раділи радянській владі (це ті, котрі нічого при собі і в господарстві не мали через ледачий характер), інші не бажали нічого нового у житті. А тому голова сільради мусив бути посередником між своїми односельцями. А це було не так легко. У нашому краї часом доходило до збройних повстань. В селах організовувались повстанські загони, яких влада тоді називала бандами, злодіями. Але щоб красти корову чи свиню з хліва для цього кулеметів, гвинтівок і наганів не треба. У повстанців така зброя була. А тому сільській владі в особі сільського голови треба було бути дуже обережним.

Через часті зміни голів сільрад в архівах важко встановити їх імена.

Встановлено особу, яка очолювала сільську раду перед початком війни. Це був Степан Смеричинський. Він проводив мобілізацію чоловіків на фронт. Але сам, особисто, через одержану важку травму під час пожежі в селі, до війська не потрапив.

Під час окупації в селі діяла румунська примарія, яку очолював місцевий Івасик Омелян. Після звільнення села від окупантів Смеричинський зразу ж знову очолив сільську раду в Політанках.

*Чайка Михайло
Петрович*

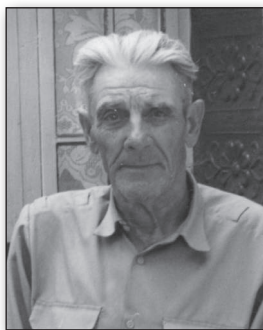
*Заворотний Павло
Григорович*

*Куцак
Іван Якович*

*Сеник
Михайло Андрійович*

*Ткач
Павло Миронович*

*Паровенко
Дмитро Павлович*

*Боднарчук
Микола Іванович*

Після Смеричинського сільську раду в 1947 році очолював Доскоч Іван Григорович.

З 1948 року по 1952 рік головою сільради працював Куцак Іван Якович. Потім, з 1953 року – Заворотний Павло Григорович.

Під час зміни адміністративного поділу, коли Політанківська сільська рада перейшла від Джуринського до Шаргородського району, її очолив у 1959-му році мобілізований воїн Ткач Павло Миронович, який працював на цій посаді до 1965 року. Потім головами сільської ради обиралися Кушнір Василь Павлович, Нагірний Павло Ісакович. Довгий час сільську раду в Політанках очолював місцевий Чайка Михайло Петрович. Після нього на цю посаду районною владою було рекомендовано жителя села Клекотини Сеника Михайла Андрійовича, який працював головою сільради у Політанках з 1975 року по 1980-й.

Потім сільську раду вдруге очолив Ткач Павло Миронович і працював на цій посаді до 1990 року. Його змінив місцевий Бондарчук Микола Іванович, який очолював сільраду до 1998 року. У цьому ж році виборці села Політанок переважною більшістю голосів обрали сільським головою Паровенка Дмитра Павловича, який до цього працював секретарем сільської ради.

У 2006 році на виборах сільського голови найбільше голосів виборців набрала Єпур Катерина Андріївна, яку в 2010 році виборці села знову обрали сільським головою. В даний час (2015 рік) Катерина Андріївна Єпур продовжує очолювати сільську раду. Секретарем сільради довгий час успішно працює і добре знає свою справу місцева жителька Лідія Леонідівна Мазур.

Село Політанки знаходиться на відстані 25 кілометрів від райцентру Шаргород по шосейній дорозі. До сільської ради входить хутір Лісничівка. Населення територіальної громади становить станом на 01.01.2015р. 672 чоловіки, з них дітей – 80, учасників бойових дій у Великій Вітчизняній війні – 1, інвалідів – 1, учасників афганської війни – 1, багатодітних сімей – 3, дітей напівсиріт – 4, пенсіонерів – 262.

В підвідомстві сільської ради знаходиться навчально-виховний комплекс (НВК), де навчаються і виховуються понад 60 дітей,

фельдшерсько-акушерський пункт, будинок культури, бібліотека, відділення зв'язку. При будинку культури та при школі функціонують музеї історії села.

Жителів села обслуговують 4 торгових точки. В селі для потреб населення працює пилорама, олійня. На р.Мурашці дає свій струм відновлена у 2011 році ГЕС, яка підключена до державної сітки електромереж. Сьогодні її обслуговують технічні працівники Володимир Кучер і Володимир Плахотнюк.

На території сільської ради в наявності домогосподарств – 276, де утримується: ВРХ – 360 голів, в т.ч. корів 265, свиней – 212 голів, кіз – 30 голів.

Територія сільської ради станом на 01.01.2015р. становить 2976,7 га. З них:

- сільськогосподарських угідь – 2680,1512 га,
- ріллі – 2405,3735 га,
- ліси та лісосмуги – 61,6193 га,
- забудовані землі – 65,4534 га,
- ставки – 16, 6942 га.

Площа населених пунктів – 252,6 га.

Щорічний дохід місцевого бюджету становить понад 200 тисяч гривень. Видатки з місцевого бюджету проводяться на утримання органів місцевого самоврядування, на освіту, культуру, охорону здоров'я та ін.

На території сільської ради створені та діють 4 підприємства сільськогосподарського виробництва. В тому числі ТОВ – 1, ФГ – 3. Їхні основні напрямки спеціалізації – вирощування зернових та технічних культур.

Комунальною власністю станом на 01.01.2015р. територіальної громади є:

- сільська рада з кількістю 5 чол. працюючих,
 - ФАП – 2 чол.,
 - Будинок культури – 1 чол.,
 - сільська бібліотека – 1 чол.,
 - НВК – 28 чол. працюючих.

Село Політанки телефонізовано на 50 абонентів, населенню надаються послуги відділення зв'язку.

На території села діють спортивні заклади: стадіон та шкільний спортзал.

Останнім часом сільську раду очолюють люди, яких вибирає народ. Їм довіряють, даючи певні настанови і т.ін. Раніше, за радянських часів, керівників призначали. А призначені весь час вимагали доброго ставлення до себе і «справедливості»... Та коли, раптом, доля закине такого керівника «наверх» – більш жорсткого і цинічного гнобителя не знайдеш. З цього приводу, варто згадати слова із пісні у кінофільмі «Генерали піщаних кар'єрів», де головний герой розкриває свою суть в словах:

*«О, если б мне хоть раз набраться сил,
Вы, люди, б дали мне за все ответ».*

Звичайно, якщо такий суб'єкт прийде до влади, вам не позаздриш. Саме таких ущербних і убогих моральних відступників привела до влади революція 1917 року. То ж вони і встигли наробити «добрих» справ – сотні, тисячі безневинних людей були розстріляні без суду і слідства...

Такі суб'єкти не самі по собі з'являються на нашій землі. Вони, як дикий терен, що виростає на узбіччі чи в урвищі, з'являються там, де немає належного виховання, де не піклуються про моральний стан підростаючого покоління. На жаль, в нашій державі, ще від розвалу Союзу, відсутній державний орган, який відповідав би за виховання підростаючого покоління. Тому вся надія на самий народ. Люди села своєю більшістю точно визначають для себе керівника. Так ведеться і у Політанках, коли до влади в селі вони приводили сільських голів Ткача П.М., Чайку М.П., Бондарчука М.І., Паровенка Д.П.

У квітні 2006 року село своєю більшістю обрало сільським головою просту трудівницю, місцеву жительку Катерину Андріївну Боднарчук-Єпур. Народилася Катерина Андріївна 22 лютого 1964 року в сім'ї колгоспників. Закінчила місцеву восьмирічну школу. Потім продовжила навчання у середній школі в сусідній

Березівці. Після одержання у 1982 році атестату про середню освіту Катерина Андріївна мріяла не про якусь там директорську кабінетну спеціальність, їй до душі була звичайна робітничка професія. А тому зразу ж поступила на навчання в Одеське МПТУ-2, де здобула професію кранівниці.

Але її доля склалася інакше. Вона повернулася у рідне село. Працювала в торгівлі, згодом в місцевому колгоспі.

Ставши до влади на селі, Катерина Андріївна зразу ж відчула, який тягар ліг на її плечі. Адже село, що там казати, потребувало і потребує постійної уваги. Там розвалилось, там осунулось, а там застаріло. Катерина Андріївна по-серйозному взялася наводити порядок на селі. І це їй вдається. Знайшовши спільну мову із депутатським корпусом і, особливо, із керівниками виробничих підприємств, які орендують землі власників паїв, почала організовувати господарські роботи. Так, було встановлено новий паркан навколо кладовища, відремонтовано старий паркан, проведено капітальний ремонт Будинку культури та бібліотеки всередині приміщення та ззовні, встановлено огорожу біля культурного центру села. Проведено капітальний ремонт приміщення сільської ради, куди переведено сільський фельдшерсько-акушерський пункт, в якому зроблено чудове сучасне облаштування його з опаленням та внутрішнім туалетом. Біля сільської ради встановлено красиві державні символи.

Село красивішає, відновлюється.

Це ще далеко не все, що сільський голова запланувала зробити для людей. І ця робота мусить бути безперервною. Адже є правдою, що люди в селі розчарувались у державній владі. Звичайно, порівняно з тим, що вони відчували раніше, то життя не таке вже й погане. У людей завжди була надія на краще. Всі ми вірили, що прийде той час, коли і хліба буде вдосталь, і працювати буде легше. Сьогодні такої віри в людей немає, всі тільки й чекають гіршого. А воно ніби й не йде до гіршого. Ти не працюєш, а тобі задарма лише на один пай від Дідика на подвір'я понад тону зерна привозять. Маєш дві корови, п'ятеро свиней, птиці без

Спур Катерина Андріївна

за Росію... Ми ж росіян братами вважали. Пісню співали «Україна і Росія – нерозлучні дві сестри». А зараз мусимо відмежовуватися муром та дротом. Від цього й думки міняються. Мабуть, так добре, як тепер, уже не буде! Мабуть, від того, що люди це розуміють, і приходить той страх за майбутнє...»

Але життя іде, життя продовжується.

Мазур Лідія Леонідівна із чоловіком Петром та внуком-першокласником Сашею

ліку, а тобі ще «біржа» платить за те, що на роботу не ходиш... Про їжу і говорити нічого – вже люди не на роботі приють, а над тим, як схуднути, і все їм мало, все вони волають: «дайте нам», «мала пенсія», «мала зарплата».

Все це сільський голова знає і розуміє. На запитання автора, чи було якій владі колись так важко, як сьогоднішній? Катерина Андріївна з сумом констатувала про багато негараздів з життя селян, але такого, як останнім часом твориться, коли агресор суне... і задуми такі, як у Гітлера: «...Шкода

Політанська сільська рада

*Пам'ятний знак на честь звільнення селян від кріпацтва (1861 р.) і на честь святкування 900-річчя хрещення Русі (988 р.) зведений у 1891 р.
Фото 2014 р.*

Учасники суботника по впорядкуванні дороги до траси. 2013 р

У сільському магазині

Активісти села: (зліва направо) кіномеханік Криничний І., агроном Фурманюк П., електрик Боднарчук А., тесля Довгань С., голова сільради Чайка М.П. Фото 1964 р.

*Івасик Ганна Іванівна,
нагороджена орденом Трудового
Червоного Прапора*

*Дідик Павло
Степанович. 1939 р. н.*

*Сім'я Заяця Степана Мартиновича під час проживання у Башкирії.
Фото 1962 р.*

Родина Заяця Івана. Фото 1960 р.

Проводи солдатів в армію у Політанках. 1950-ті роки.

**Соколюк Павло Пилипович
(1931-2002 рр.) – кандидат
сільськогосподарських наук.
Фото 1966 р.**

Заяць Іван Григорович. 1967 р.

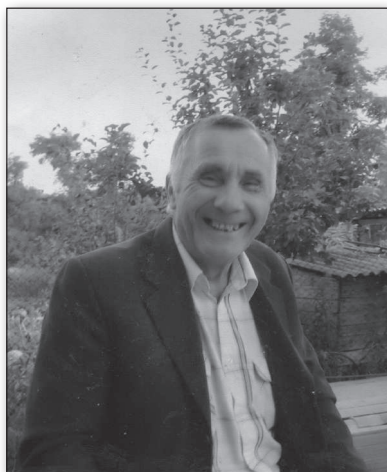
**Собко Ольга
Іванівна.
1967 р.**

**Весілля у Політанках. Наречена Канцурак Марія Павлівна,
наречений Дідик Павло Степанович. Фото 2 травня 1965 р.**

*Благословення на спільне подружнє життя одержали
Людмила Дідик і Олександр Футорняк. Фото 1994 р.*

*Ровесник Ніни Петрівни
Заяць Степан Іванович.
Фото 2014 р.*

*Вісімнадцятирічна студентка Бевз
Ніна Петрівна. Фото 1960 р.*

1980-й рік. Хор-ланка політанського сільського клубу. Зліва направо у першому ряду: Галина Слободянюк, Віра Кучер, Афія Паровенко. Другий ряд: Надія Федишина – працівник клубу, Ольга Маха, Надія Процина – ланкова, Віра Смалюх – працівник клубу, Параска Маліхатко, Галина Корон, Віра Корон – працівник клубу.

Земельна реформа та її наслідки

Жоли писались ці рядки, в Політанках цвіла акація. «Акацієве село» – так автор назвав це село ще у 60-х роках, коли учителював тут у місцевій школі. Запах акації заспокійливо впливає на настрої людей, на їхнє життя.

Настали роки розвалу великої і колись могутньої держави СРСР.

Прийшла весна 1991 року. Настала поступова руйнація всього того, що так важко в Політанках приживалось за роки радянської влади. Та не тільки в Політанках. Нова влада оголосила у сільському господарстві так звану «земельну реформу». Альтернативними колективній та державній формі організації виробництва стають приватні та фермерські господарства. Колишній колгосп ім.Петровського реорганізувався з часом у КСП, потім у КСПП, ПП, ФГ, ТОВ, СТОВ, СВК та ін..., але від змін назв нічого путнього у Політанках не виходило.

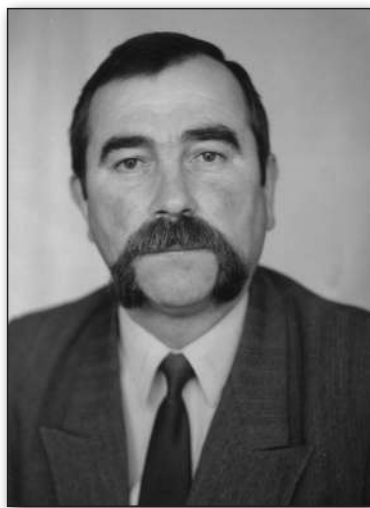
Сама ж приватизація землі проведена владою так безвідповідально і безграмотно, що просто дивуєшся. Що мало на увазі керівництво держави, приймаючи відповідні законодавчі акти – посварити нас, посіяти ворожнечу на селі чи збільшити виробництво сільськогосподарської продукції, підвищити добробут людей, укріпити незалежність держави? Якщо перше – то це вдалося, якщо друге...

У 1992 році колгосп ім. Петровського перейменовано у КСПП «Вікторія». В селі почались розмови про розпаювання земельних ділянок підприємства. Очолив підприємство колишній керівник комуністичної організації колгоспу Ніжньовський Микола Іванович. Ситуація, яка склалася в країні була не на користь селян. А тому новому керівникові було складно переорієнтуватися із комуністичних догм на капіталістичні реалії. Але все ж таки силами

колишнього колгоспу чи теперішнього КСГП на прохання селян за керівництва Ніжньовського М.І. в селі було побудовано нові храми – православну церкву, названу на честь Чуда Святого Архістратига Михаїла і костел Матері Божої Фатимської. Нова влада і сільське керівництво всяко сприяли цьому будівництву.

Недовго проіснувала «Вікторія» і через негаразди в господарстві керівником став Дідик Павло Степанович, 1958 р.н.. Але відчувши, що ноша теперішнього керівника йому не під силу, він зразу ж відмовився від посади. Термінові збори селян, які відбулися у 1995 році вирішили доручити керівництво господарством Мельнику Івану Володимировичу, якого селяни знали з минулих років.

Іван Мельник народився 21 червня 1951 року в селі Вербівка. Після закінчення Голинчинецької середньої школи поступив на навчання у Кам'янець-Подільський сільськогосподарський інститут на відділення механізації. Після його закінчення у 1974 році молодого спеціаліста направили на роботу в село Політанки на посаду головного інженера колгоспу імені Суворова. Попрацювавши всього кілька місяців І.В. Мельника призовано до лав збройних сил СРСР. Після одnorічної служби він повернувся на роботу в політанський колгосп головним інженером. Пропрацювавши на цій посаді з 1976-го року по 1983-й, Іван Володимирович зарекомендував себе знаючим, чесним і справедливим керівником. А тому знаючи його порядність, політанські колгоспники послали своїх гінців за Мельником аж в Джурин. Схоже на те, що його час прийшов, він погодився бути головою.

Керівник СТОВ ім. Петровського Мельник Іван Володимирович (1995-2000 рр.)

*Сім'я Мельника Івана Володимировича –
дружина Неля Іванівна, доньки Тетяна
і Мар'яна. 1989 р.*

На долю цього керівника випало чи не найважче завдання, поставлене демократичною владою країни – розпаювати колгоспні землі між колишніми колгоспниками. Разом із головою спілки майнових паїв Сергієм Володимировичем Мельником розпаювання земель і майна в Політанках було проведено. Кожному пайовику було наділено 2,74 га землі.

На чергових зборах працівників підвели підсумки зробленому і визначили шляхи розв'язання сільських проблем на майбутнє. А з минулого, виявилось, що від трьохмільйон-

них Політанок після Ніжньовського залишилися лише спомини...

При цьому Іван Володимирович Мельник, як керівник багатогалузевого господарства, віддав належне людині-трудівнику, старим і молодим працюючим, новонародженим та пенсіонерам. Кращим працелюбам організації вручалися подарунки, а заробітну плату, виходячи із ситуації, яка склалася у зв'язку із безгрошів'ям, видавали бартером. В хід ішло все, що було в наявності у господарстві – і продукти харчування, і тварини, і будівельні матеріали та ін.

І хоч як старався Іван Мельник, але усім людям не догодиш. Знаходились і такі, яким не до вподоби був і Дробчак, і Ніжньовський, і теперішній Іван Мельник. Автор не буде вдаватись у всі

На знімку: група кращих працівників КСП «Вікторія» в день святкування 8-ї річниці Незалежності України. (Зліва направо) стоять: головний бухгалтер господарства і її донька Л.П. Деркач, доярка Г.В. Пилипенко, комбайнер Д.Г. Крук, свинарка Г.С. Фурманюк, комбайнер В.Г. Вовчок, головний агроном В.Р. Бойко.

Нижній ряд: тракторист М.І. Белінський, свинарка О.Л. Притула, голова правління КСП І.В. Мельник, шофер А.І. Столяр, шофер В.Д. Крук

подробиці тих чвар, що існували в Політанках, бо вони не варті того, щоб ними рясніли сторінки цієї історичної книги про село.

Про подію, яку організував і провів Іван Володимирович Мельник, задумавши примирити всіх селян Політанок й піде мова далі.

Під керівництвом Івана Мельника в центрі села було завершено будівництво Будинку культури. Добротне двоповерхове приміщення із чудовою залогою для глядачів, великими кімнатами для гурткової роботи, залів для урочистих подій і бенкетів, кімнати для музею – стало окрасою Політанок, справжнім притулком для молоді, і вогнищем культури для всіх жителів цього чудового акацієвого села.

Будувалось воно чимало літ і причетними до цієї споруди стали імена аж трьох керівників господарства – Олексія Дробчака, Миколи Ніжньовського і теперішнього Івана Мельника. І ось, нарешті, споруда покликала до зали перших своїх відвідувачів. Подія, погодьтеся, неординарна, адже в ті часи культосвітні заклади закривалися, а тут навпаки – новосілля. З Шаргорода на свято, що співпало з іншою гарною подією в житті колгоспників – Днем працівників сільського господарства, приїхали заступник голови райдержадміністрації, завідуючий райвідділом освіти Микола Слободянюк, зав. відділом культури Юрій Петров. Завітали будівельники із Джуринської ПМК-66, котрі допомагали у облаштувальних роботах. Зійшлося мало не все село – від малят – до ветеранів.

Звучали щирі слова привітання із вуст районного керівництва, було справжнє захоплення, котре висловив у своєму виступі голова районної ради ветеранів Іван Цуркань. Було урочисте перерізування стрічки, котра заслонила вхід до споруди. Була щаслива іменинниця – Віра Смалюх, директор Будинку культури, котра, нарешті, дочекалася обіцяного новосілля. Був чудовий подарунок – кольоровий японський телевізор, котрий вручив від імені всіх колгоспників голова правління місцевого КСП «Вікторія» Іван Мельник. Це при його найактивнішому сприянні нова споруда нарешті завершена.

Був концерт – ні з чим незрівняний, і досі ніколи не бачений в селі виступ ансамблю «Поділля» Вінницької обласної філармонії. Півтори години на розкішній сцені, котра приємно дивувала своїми розмірами і обласних професійних артистів, лунали пісні, виконувались запальні українські танці. І оплески вдячних глядачів теж перевершили всі сподівання! Та й не дивно, бо не кожного ж дня приїжджають у Політанки Заслужені артисти України. А тут їх було відразу двоє – Галина Король і Богдан Левицький! Одні номери змінювали інші і так жителі села не помітили, як густі вечірні сутінки впали на заляклу від дощів і осіннього смутку землю.

Але й на цьому програма свята ще не вичерпалась, бо усіх запросили за багаті столи, котрі встановили у спеціальній залі для торжеств. Тут вже кожен міг дати волю своїм почуттям, емоціям. Тут можна було досхочу співати, танцювати, вволю бесідувати із колегами і, якщо є сила й бажання, випити чарку-другу за здоров'я колгоспної родини і за нове життя у Будинку культури.

Не помістилися всі бажуючі за столами, хоч розраховувалося свято на кілька сотень людей, тому одні поступалися місцем іншим, молодші – старшим. Лунала музика, біля мікрофону співали артисти із Вінниці, Шаргорода, а в залі – всі люди, все село!

І забували щоденні труднощі і клопоти, невдачі і неприємності, котрі є в кожному господарстві, в кожному населеному пункті. Це було воістину свято всього села, якого так довго чекали і яке, нарешті, прийшло.

Цього вечора енергетики не вимикали, як звичайно, світла, даючи людям можливість порадіти, поспілкуватись, побути однією великою сім'єю, яка може усе. І дуже справедливо сказав голова КСП Іван Мельник:

– Без вас я – ніхто, я – один, вас – багато. Давайте об'єднаємо всі наші «рухи» і «партії» і будемо разом добро робити для всього села. Адже колись про добрі справи політанських трудівників знали не лише у районі.

Тож свято, котре влаштував Іван Мельник, було не просто відкриттям Будинку культури чи Днем працівника сільського господарства, а й, мабуть, спробою примирити ворогуючі сторони, посадити усіх «за стіл мирних переговорів». Сам Мельник І.В. вважає, що йому таки вдалося це зробити, хоча б на певний час.

Виступає І.В. Мельник на відкритті нового Будинку культури. 1996 р.

Після Мельника І.В., який довгий час старався всіма силами утримати політанське КСП «Вікторія» хоча би на плаву, на початку 2000 року господарство очолила Чайка Анастасія Василівна, яка довгі роки очолювала профспілковий комітет місцевого колгоспу. Село пам'ятало про те, як Анастасія Василівна всяко сприяла селянам, будучи головою профкому, вирішувати і економічні, і соціальні проблеми. Але перейменоване Чайкою А.В. КСП «Вікторія» на СВК «Петровського» спіткала така ж доля, як і більшість господарств нашого району. В зв'язку з важким економічним становищем (різким подорожчанням електроенергії, паливно-мастильних матеріалів та ін.) тваринництво стало не рентабельним, велику рогату худобу, вівці, свині почали вивозити на м'ясокомбінати. Згодом господарство попрямувало до банкрутства...

До сьогодні селяни ще в задумі: як можна лише за один короткий рік довести ще до недавна сильне господарство до банкрутства. І згадують колишні колгоспники про непосильні для господарства кредити в розмірах сотень тисяч, про позику нафтопродуктів під заставу з майбутнього урожаю та ін. Пам'ятає село, як витягали на мотузках із тракторного стану понад шість десятків одиниць техніки до Львова, як ночами вивозилася худоба на м'ясокомбінати. Пам'ятає село все.

Люди це зразу ж помітили і відреагували миттєво. Почали забирати свої земельні паї у СВК «Петровського» і передавати їх молодому, діловому і енергійному місцевому фермеру Дідику Анатолію Павловичу. Кореспондент обласної газети «Вінниччина» Я.Богданович в листопаді 2001 року писав:

«Анатолій Дідик – молодий, але далекоглядний і перспективний фермер з Політанок. Здається, зовсім недавно він почав свою сільськогосподарську діяльність самостійно, а вже встиг утвердитись як чудовий спеціаліст, правдивий господар, який не обманює і платить найманим робітникам стільки, скільки вони заслужили. За фахом Анатолій Павлович – агроном. Практичного досвіду набував у колишньому колгоспі Слободи-Шаргородської, у цьому селі проживає й зараз. А Політанки – його Батьківщина.

Там і прислужився своїм односельцям, як сумлінний орендатор їхніх паїв. Нині Дідикове поле вже налічує майже три сотні гектарів, а людей, котрі бажають вийти з місцевого сільгосптовариства і приєднати свої паї до нього, є ще немало.

Крім Анатолія Дідика в Політанках спробував організувати фермерське господарство місцевий Футорняк Дмитро, Ніжнівська Оксана, але, на жаль, успіхів у цих фермерів було мало.

Чесно кажучи, люди в селі завагалися кому віддати б в оренду свої паї. І тут для Політанок на початку 2003 року сталося диво. В село з'явився серйозний інвестор. Ним виявився директор дочірного підприємства «ВЕКТА-ВІН» ТОВ «ВЕКТОР ОЙЛ ТРЕЙД» Мудрак Віктор Антонович. Підприємство функціонувало на базі Пеньківської нафтобази, яка входила до фірми «Львівгалнафтопродукт».

Прибравши до рук вкрай занедбане із-за різних обставин сильне господарство, Віктор Мудрак по-серйозному взявся до справи. Селяни схаменулись, відчувши сильну руку господаря. Підприємство знову змінило свою назву і стало іменуватись СТОВ «Політанки».

**Директор СТОВ «Політанки»
Мудрак Віктор Антонович**

«...Ви бачили, як плачуть чоловіки? Відчували тремтіння рук, коли після багатьох років безнадії тебе раптом запрошують отримати досить солідну зарплату? Якщо ні, то їдьте у Політанки Шаргородського району і там переконаєтесь, що лише за один рік із забур'янених

та неораних нив можна зробити пухові ковдри для добірного елітного насіння, а із заляканих і озлоблених людей – усміхнених та роботящих патріотів рідного краю – пише кореспондент «Вінниччини», побувавши у Політанках в березні 2004 року.

І сталося це не помахом чарівної палички, а стараннями насамперед директора СТОВ «Політанки» Віктора Мудрака, який зумів дуже швидко організувати мобільну команду професіоналів, і вона тепер дивує не лише шаргородців, а й мешканців сусіднього, Чернівецького району.

Бо кожне поле за селом – наче грядочка, сівба ранніх тут уже завершується, і в день нашого перебування в сільгоспідприємстві якраз впоралися з горохом. Механізатори та сівачі спинились на короткий перепочинок, один за одним оповідаючи про свої трудові будні, про те, наскільки велика відповідальність і за

*Керівник господарства
Мудрак В.А. та головний агроном
Плахотнюк Володимир.
Фото 26.03.2004 р.*

який чверть віку віддав улюбленій справі. Їм у поміч сівачі В'ячеслав Крук, Василь Канцурак, вантажники Олександр Канцурак, Олександр Ткач, водій Віктор Гуменюк. 142 гектари засіяли горохом за три дні, а на черзі – соняшник, кукурудза.

якість сівби, і за використання пального, адже, якщо не вкладешся у норму, перевитрати вихають з твого заробітку. Тож доводиться дуже старатись, але їм це подобається, бо гроші ніхто не платить дарма, їх справді треба заробляти. Серед «польових генералів» – механізатори Олег Гуменюк та Олексій Соколюк, молоді, дужі хлопці, старійшина місцевої «тракторної еліти» Микола Кокуца,

Політанські сівачі 2004 року.

За усім пильно слідкує «орлине око» Володимира Плахотнюка, головного агронома і «правої руки» директора. Обоє разом вони бояться втратити бодай одну погожу годину і спрямовують роботу механізаторів так, аби сповна використати припасену із зими вологу і якомога швидше загорнути усе насіння в ґрунт, бо ж знову синоптики обіцяють посушливе літо.

Станом на 01.04.2004 р. у СТОВ «Політанки» – 1450 гектарів землі і 140 працюючих, з яких 31 жінка. Серед них – багато учнів директора Віктора Мудрака. Склалося так, що одразу після Вінницького педінституту він потрапив у це село на роботу вчителем історії, а через 20 років повернувся сюди знову – вже керівником сільгосп підприємства. «Спадщину» прийняв таку, що важко передати словами: все не оране, занедбане. Із тракторного стану, наприклад, вивантажили... 100 тонн сміття! Зате нині Політанки не впізнати! І нехай ще нема високих показників, хоча торік з овочівництва сягнули таких висот, що мало не з усієї області з'їжджались дивитись, є в людей головне – надія. А ще своєчасна і немала щомісячна зарплата і велике бажання змінити усе на краще, щоб у спадок дітям залишилися доглянуте, ошатне село, урожайна і викохана нива.

Керівники села вітають ветеранів війни і праці. На знімку В.А.Мудрак вручає подарунки Політанським ветеранам. 9 травня 2004 р.

Але недовго політанським хліборобам усміхалося сонячне щастя на своїх землях. Мудрак В.А. як раптово з'явився в селі, так раптово і зник... Через недолугу політику влади у незалежній Україні щодо селянства інвесторам було не вигідно вкладати свої немалі кошти й існувати «на нулях». І, як згадують в Політанках й до сьогодні: «Керівник почав спродуватися». Іншими словами – господарство збувало всяке рухоме і нерухоме майно. Це громаді не сподобалось.

У 2006-му році ТОВ «Політанки» перейшло до рук Ніжньовських. Селяни знову завагалися, шукаючи порятунку зі своїми земельними паями у крастих господарів.

Недовго керував товариством з обмеженою відповідальністю слідуєчий його керівник Мостовий Володимир Григорович, який вкотре перейменовував його вже у «Агро-Калину».

А тим часом фермерське господарство «Врожайне» Анатолія Дідика, яке успішно розвивалося ще з 1998 року на сусідніх в межу політанських землях, поповнювалось все більше і більше новими орендодавцями. А колишнє могутнє колективне господарство, яке носило назви КСП, КГСП, ТОВ, СТОВ, СВК... перестало існувати остаточно. Земля розпайована, майно розкрадене... А селяни не в змозі обробляти належні їм 2 гектари, які одержали від держави, самостійно.

Не з добра так вийшло. Поділили землю, забили державні кілочки згідно земельних актів, виданих державою, і на цьому влада зупинилася у проведеному так званій «земельній реформі».

Але людство здавна добре пам'ятає біблійські заповіді, що коли Бог творив землю, то не нарізав на ній меж, кордонів. А тому можна з впевненістю сказати, що будь-яка межа – це протидія Божому замислу. Адже межа завжди тінню лягає на серця людей, носить розбрат та ворожнечу.

З того часу, коли землеміри забили оті перші кілочки на полях, село Політанки наповнилось недобрим духом, люди заговорили пошепки, поділились на клани і поселилась зловтіха та підозра... Як згадують старожили, серед земляків, людей здавна

трудолюбивих і щирих, появилися «сині» і «помаранчеві», демократи і не демократи...

Кому це на руку? Тільки ворогам нашим. Землю ділять і нас ділять, аби все відібрати. Адже обробити належним чином своє поле від кілка до кілка власник паю не може. Отут би вчасно державі втрутитись, та де там. Тож «покрутившись» рік-два, власник або продав нелегально, або віддав свою землю в оренду на таких умовах, що назад вже забрати не зможе її ніколи... З часом він навіть знати не буде у кого в руках вона знаходиться і в кого її питати.

Що ж стосовно державної допомоги, то отих чотири кілочки посеред поля, то і є уся допомога. А хотілося б інакше. Селянин хотів, щоб держава підклала своє плече у проведенні цієї злочасної земельної реформи. Але цього не сталося.

Згадаймо тільки, як село загомоніло при розподілі колгоспного майна, коли на найбільший майновий сертифікат можна було одержати одне колесо від трактора, раму від культиватора та кілька погонних метрів гнилих дощок із ферми...

Автор особисто наслухався у селі про так зване «розпаювання» майна у Політанках. Та й преса в свій час описувала про це. А що толку? Чи хоч один керівник відповів за беззаконня?

Згадаймо, як же в Політанках старалися, дбали, особливо за О. Дробчака у 80-х роках минулого століття та за І.Мельника у кінці 90-х, розширити, зібрати по крихті оту техніку, побудувати фермерські приміщення, зберегти придбане і побудоване, обзавестись племінною худобою, побудувати добротні дороги до ферм, по селу, закупити найкраще обладнання. І де це все тепер?

Ну що ж, як сказав один розумний політик: «Маємо те, що маємо...».

Велику надію на поліпшення життєвого рівня жителі Політанок покладають на свого земляка Анатолія Дідика, який сьогодні орендує їхні землі.

Народився Дідик Анатолій Павлович 9 січня 1970 року в селі Політанки у сім'ї колгоспників Павла Степановича та Марії Павлівни.

Батько Павло Степанович Дідик, 1939 року народження, працював шофером. За покликом керуючої в країні партії поїхав разом із дружиною піднімати цілинні землі Казахстану. Там народилася дочка Оксана. Після повернення в село молода сім'я Павла і Марії зазнала певних труднощів – не було де жити. Але в селі після будівництва ГЕС залишилось запустіле місце-кар'єр. От і вирішив Павло Степанович упорядкувати те місце під майбутню садибу. Усіма силами разом із дружиною вручну вирівнювали завезену в кар'єр землю; згодом побудували хату. Тут і народився Анатолій. Потім дитячим щебетом наповнили хату двійнята – Сергій та Людмила.

З самого дитинства син селянина Анатолій навчався цінувати нелегкий хліборобський труд. Змалечку допомагав батькам по господарству, доглядав менших – брата Сергія, сестру Людмилу, виглядав з навчання старшу сестру Оксану. І вчився. Вчився, бо розумів, що лише завдяки своїм знанням зможе полегшити працю не лише своїм батькам, а й багатьом людям в селі.

В 1985 році Анатолій закінчив Політанківську восьмирічку. Теплими і щирими словами Анатолій згадує своїх наставників – класного керівника і вчителя російської мови та літератури Заставну Любов Сергіївну, директора школи Германюка Володимира Антоновича, учителя математики Міняйло Ольгу Миколаївну, учительку української мови та літератури Лозінську Валентину Михайлівну та інших. В 1987 році Анатолій закінчив Березівську середню школу із срібною медаллю. В цьому ж році вступає до Вінницького філіалу Української сільськогосподарської академії. Навчання довелось перервати через службу в лавах Радянської Армії. Служити довелось у Ленінградській та Горьковській областях Російської Федерації. Після демобілізації продовжив навчання і вже в грудні 1992 року закінчив Вінницький сільськогосподарський інститут за спеціальністю «вчений агроном».

Трудову діяльність Анатолій Дідик розпочав у 1986 році помічником комбайнера у колгоспі ім. Петровського с. Політанки, а потім була посада головного агронома КСП імені Котовського в

*«Для мене щастя – це коли я можу
поділитися ним з тим, у кого його немає».*

Сім'я Павла і Марії Дідиків

Анатолій Нагребецький

с. Руданське, де працював 2 роки. Потім 3 роки працював агрономом по захисту рослин в КСП «Обрій» с. Слобода-Шаргородська.

У січні, 1998 року організував фермерське господарство «Врожайне» в обробітку якого було всього 3,5 га землі. Стільки ж землі орендував його колега і друг Матвієць Володимир Станіславович. Розпочинати господарювання було вкрай важко. Адже починав Анатолій з нуля. Щось купити для обробітку землі було неможливо. Але, дякуючи Богу та своїй наполегливості, впевнено опираючись на свої знання, Анатолій Павлович розпочинав ведення фермерського господарства.

Колектив політанських працівників ФГ «Врожайне». Фото 2014 р.

На сьогоднішній день колектив Дідика Анатолія обробляє 2800 га землі по Політанківській (90% усіх наявних в селі орних земель), Слобода-Шаргородській та Лозівській сільських радах. Протягом багатьох років господарство входило в п'ятірку кращих сільгоспідприємств району. Життєве кредо А.Дідика: *«Не обманути людей, не обманути землю»*.

Колектив шоферів ФГ «Врожайне». Фото 2014 р.

Механізатори ФГ «Врожайне». Фото 2014 р.

Адмінперсонал ФГ «Врожайне». 2014 р.

Колектив робітників ФГ «Врожайне». 2014 р.

Сім'я Анатолія Дідики. 2013 р.

Анатолій, Оксана, Людмила та Сергій Дідики. 2014 р.

Василь Романович та Ніна Володимирівна Ліщуки. Фото 2004 р.

*100-центнерний урожай пшениці – мрія його життя.
Анатолій Дідик на пшеничному полі. Липень 2014 р.*

У «Врожайному» працює біля 100 основних працівників і ще біля 50 сезонних. Дружній колектив працівників господарства любить, цінує і поважає толкового керівника. Адже Анатолій Павлович на ділі, а не на словах демонструє своє кредо: люди не обмануті ні заробітною, ні орендною платою, а земля круглорічно доглянута. Молодий і грамотний спеціаліст Анатолій Дідик з дитинства привчений любити землю і людей, які на ній працюють.

Хто побував на садибі його батьків Павла Степановича і Марії Павлівни у Політанках, той переконався – хто привив цю любов до землі.

Люблять Дідики землю і те, що з неї проростає, а вона щедро обдаровує їх.

Анатолій Павлович має досить велике громадське навантаження. Він є депутатом Шаргородської районної ради 3-х скликань від Політанківської громади, заступник Голови Асоціації фермерів та приватних землевласників Вінницької області, був позаштатним радником голови обласної державної адміністрації Мовчана І.М.

Дідик Анатолій Павлович постійно допомагає своєму рідному селу. Впорядкування доріг, лісосмуг, обладнання території будинку культури, ремонт сільської ради, ремонт приміщення, відведеного для сільського ФАПУ, допомога у ремонті школи – все це вимагає значних матеріальних витрат. Крім того ФГ «Врожайне» щорічно закуповує подарунки сільським дітям до Нового року, першокласники отримують дарунки 1 вересня, а випускники на свято останнього дзвоника. Не забуває Анатолій Павлович і людей старшого віку. Щороку інваліди та самотні отримують продуктові набори до Дня людей похилого віку та до Дня інваліда. Анатолій Павлович з почуттям любові та гордості називає ветеранів та старожилів села **носіями української мудрості**.

ФГ «Врожайне» намагається брати участь у всіх запланованих сільською радою роботах. Керівник А.П.Дідик завжди бажає прислухатися до голосу громади, хоче щоб громада підказувала, що потрібно селу, що треба зробити для людей, які довіряють йому.

За сумлінну працю на благо України А.П.Дідик нагороджений медаллю «20 років Незалежності України», і більше 20 грамотами обласної та районної адміністрації та рад депутатів.

У Анатолія Павловича чудова дружна сім'я, яка підтримує його у всіх благородних починаннях. Дружина Тетяна Василівна, голова ФГ «Агро. Поділля» та працює бухгалтером – касиром у ФГ «Врожайне». Донька Юлія здобуває спеціальність аграрного менеджера у Вінницькому національному аграрному університеті. Син Олександр – учень 9 класу Шаргородської гімназії, мріє стати агрономом.

Велику моральну, фізичну і матеріальну допомогу молода сім'я Дідиків відчула зразу ж після одруження у нелегкому для країни 1995-му році від батьків нареченої – Василя Романовича і Ніни Володимирівни Ліщуків. Тесть Анатолія – Василь Романович толковий господар на всю Слободу. Має великий життєвий досвід. Він не тільки добрий господар в домі, він справжній насінневод, він вільно спілкується з бджолами на власній пасіці, він спеціаліст у столярній справі. У його робочих руках усе горить!

Свій досвід Василь Романович передає молодят. І не тільки досвід. Батьки допомогли побудувати дім для молодят, благословивши їх на спільне життя не тільки словами, а й справами.

Допомога батьків знадобилася вчасно. Молодий фермер впевнено ставав на ноги. Спеціаліст Шаргородського райвідділу Українського центру навчання та підтримки приватного товаровиробника Микола Пахольчак ще у 2000 році сказав: *«Анатолій Дідик – це Людина – сповнена великих планів та мрій і я впевнений, що саме за такими, як Анатолій – майбутнє нашої Шаргородщини та й усієї держави»*.

І, як результат: ФГ «Врожайне» за підсумками у 2014 році зібрало на круг по 85,6 ц пшениці з кожного гектара. Це трійний урожай колишніх радянських колгоспів! А окрема площа 48 га, що належить цьому господарству, видала по 101,2 центнери зерна з гектара! Це рекорд Анатолія Дідика на весь шаргородський край, та й на всю Україну. Такі результати були тільки мрією молодого агронома з Політанок.

Дійсно, «ще не вмерла України ні слава, ні воля...». Бо поки живуть і працюють у селах такі її сини та дочки, поки ще руки хліборобські не знають втоми – до тих пір житиме вона, наша держава!..

Дідик Сергій Павлович

Народився 11 березня 1976 року в с. Політанки. Біографія Дідика молодшого дуже схожа на біографію Анатолія. Навчався у місцевій школі. Після Політанківської дев'ятирічки закінчив середню школу в сусідній Березівці, потім 2 роки служби у Збройних Силах України. Після цього, в 1996 році, вступив на агрономічний факультет Вінницького державного аграрного університету, який успішно закінчив у 2001 році.

Одразу ж після закінчення університету молодий аграрій Сергій, натхненний прикладом брата-фермера Анатолія, відгукнувся на його заклик поєднати зусилля в праці на хлібній ниві. А вже в 2007 році організував та зареєстрував власне господарство – ФГ «Агро-Дар», яке в грудні цього ж року розпочало свою господарську діяльність.

На сьогоднішній день ФГ стабільно входить в п'ятірку кращих підприємств району за рівнем врожайності та ефективності господарювання.

За невеликий період існування підібрався колектив, який навчився і вмів працювати, заробляти, постійно покращувати свій професійний рівень та підвищувати ефективність вирощування сільськогосподарських культур.

Протягом існування підприємства проведено докорінне оновлення матеріально-технічної бази. Закуплений набір техніки дозволяє широко використовувати прогресивні ресурсозберігаючі технології вирощування культур. Підприємство має в своєму арсеналі зернозбиральні комбайни John Deere WTS, трактори DEÜTZ-FAHR

Agrotron, телескопічний навантажувач MANITOU, комплексу машин для обробки ґрунту – плуги GREGOIRE BESSON, дискові борони VADERSTAD та УДА, культиватори FARMET, сівалки Great Plains та Kuhn, подрібнювач поживних решток KIVON, опрыскувач AMAZONE, грузові автомобілі MAN та КамАЗ...

На сьогоднішній день завершується будівництво елеваторного комплексу з доробки, сушіння та зберігання зерна потужністю 5,5 тис. тонн.

Новозбудований елеватор в дії. Фото 2014 р.

Постійне поновлення машино-тракторного парку та інвестиції в матеріально-технічну базу покликані підвищити ефективність господарювання та спрямовані на зниження собівартості продукції. Гарне господарство – добре й людям. Підприємство активно підтримує соціальну сферу села, благодійну допомогу отримують дитячий садок та школа, ветерани та люди похилого віку, фінансується будівництво нової церкви для місцевих прихожан.

Головна мета Сергія Павловича на сьогодні – ефективно використовувати наявні ресурси, дбати про нові здобутки та виправдати високу довіру людей. А тому й надалі сумлінно буде працювати фермерське господарство «Агро-Дар» на користь села та підприємства.

Колектив ФГ «Агро-Дар», очолюване Сергієм Дідиком. Фото 2014 р.

Для братів Дідиків пшеничне поле, – це радість, життя і надія. 2010 р.

Сергій Павлович одружений з Євгенією Петрівною. У Сергія троє дітей: доньки Дарія та Софія і син Дмитро. Сім'я всяко підтримує керівника потужного у Слободі-Шаргородській господарства у його починаннях.

Сьогодні головна мета Дідика Сергія Павловича – ефективно використовувати наявні ресурси, постійно дбати про нові здобутки для колективу господарства, а також для всієї громади Слободи-Шаргородської, яка поклала на нього обов'язки депутата районної ради.

Соціально-культурна сфера Політанок

Світа

Будівля старої школи в Політанках. На передньому плані біля входу директор школи Германюк Антон Гнатович. Фото вересень 1948 р.

Історія навчання, виховання культури сягає глибокої давнини. Ще в далекі часи старші в роду допомагали молодшим оволодівати навичками й умінням у мисливстві та землеробстві, передавали їм заповіді предків, знайомили з родовими звичаями, обрядами, ритуалами, народно-правовими формами людської діяльності. Споконвіку виховувалась у дітей повага до землі і хліба, формувалось уявлення про хліб, як матеріальну цінність.

Основою виховання, що і сьогодні знаходить свій відгомін у населення нашого краю, була язичницька релігія.

Ще на початку XIX століття в Політанках була школа грамоти, але вона була така незначна, що під час ревізької переписі її

навіть не вписали до звіту. І лише в другій половині XIX століття в селі почала діяти церковно-приходська школа. Навчання було необов'язковим. До школи приймалися діти, яких приводили батьки, хоча іноді прохання батьків не задовольнялося. Бажаючих вчитися було завжди більше, ніж це дозволяла школа. Тому найчастіше остаточне слово щодо зарахування дітей залишалося за священником. Уроки проводилися тільки російською мовою. Хоча за спогадами старожилів, в ту пору їхнього навчання не була новиною і українська література. До обов'язкових предметів входила російська, церковнослов'янська мови, історія, географія, арифметика, церковні співи і Закон Божий, який викладався російською та церковнослов'янською мовами.

В XIX столітті на селі зошитів було обмаль, тому в них здебільшого виконували тільки домашні завдання. Писали в класі в основному на графільних дошках, які з одного боку були розкреслені для письма, а з другого – у клітинку для арифметики. На стінах у класах висіли ікони, перед якими під час занять горіли лампадки. Прийшовши до школи, діти ще на порозі скидали шапки, а переступивши поріг класу – хрестились. Учні четвертих класів в кінці навчального року складали іспити з усіх предметів.

Через рік після відміни кріпосного права в 1862-1863 роках на кошти селян в Політанках було збудовано приміщення школи на дві класні кімнати.

В 1864 році було відкрито нове приміщення церковно-приходської школи, в якій 56 селянських дітей навчав грамоти один вчитель і священник, який читав Закон Божий.

В 1915 році працював один учитель, який навчав 62 учні. Він отримував заробітну плату (або як називали колись – «жалованіє») 30 рублів на рік. Також держава видавала вчителю безкоштовно шкільну форму, в яку входило: весь верхній одяг, картуз, черевики і калоші.

Селяни наймали вчителю кімнату з «столом» і всіма необхідними речами для життя, за що платили 1 (один) карбованець на місяць. Такою школа проіснувала до 1917 року.

Після закінчення громадянської війни в Політанківській початковій школі працювало 2 вчителі, які навчали 86 дітей – це вдень, а у вечірній час відкривався «лікнеп» для дорослих.

З архівних документів відомо, що в Політанках у 1924 році діяла чотирьохрічна трудова школа (4-річна трудшкола).

В 1932 році початкова школа була реорганізована в семирічку. Шкільне життя продовжувалося. Семирічне навчання у Політанках існувало до початку війни.

В роки великого перелому та страшного голодомору, і в сорокові, коли посипались на село похоронки, школа плекала і сіяла в дитячі душі найбільший життєвий скарб – людські знання.

Вкрай важкими видалися 30-ті голодні роки. Кількість дітей в селі збільшувалася. Так у 1932-1933 навчальному році в школі навчалася більше 250 учнів. В період голокосту, крім дітей, що могли відвідувати школу, на території села було створено притулок для дітей-сиріт. Діти зранку навчалися в школі, потім працювали в колгоспі ім. Кагановича. Було налагоджено видачу їжі за рахунок колгоспу. Тому й учнів було вдосталь.

Скринник Василь Лук'янович

З початком Великої Вітчизняної війни навчання в школі не припинилося. Два учителі й священик навчали дітей до 4 класу. Новиною була румунська мова. Учні 5-7 класів навчалися у Писарівській семірічці.

Слід нагадати, що останніми передвоєнними директорами школи працювали Скринник Василь Лук'янович (1939-1940), Лобуренко Євген Трохимович (1940-1941), останній проживав у селі разом із сім'єю.

За період війни було знищено багато книг, наочного приладдя, вирубано і поламано дерева у шкільному саду. Вчителі та колишні

учні брали участь у боротьбі з фашистами, багато з них не повернулося з воєнних доріг до рідних домівок.

Післявоєнний 1944-1945 навчальний рік розпочався організовано. Жодна дитина шкільного віку, особливо у початковій ланці освіти, не залишилася поза увагою школи. У тих важких умовах освітяни дбали про те, щоб забезпечити учнів і вчителів всім необхідним для праці і навчання.

В 1957 році місцевим колгоспом ім.Суворова було розпочато будівництво корпусу, в якому зараз навчаються учні 5-9 класів. Цей довгобуд тривав 10 років. А в 1967 році, разом із введенням приміщення в дію, школу було реорганізовано в середню.

Значно збільшилась кількість учнів, відкривались нові класи-кабінети. Збільшувалась і кількість учителів. Серед них довгий післявоєнний час працювали учасники Великої Вітчизняної війни: Бевз Петро Матвійович, Руцький Андрій Іванович, Собко Анатолій Федорович, Германюк Антон Гнатович і Тетяна Сергіївна, подружжя Приймаків – Йосип Іванович і Поліна Федорівна та інші. Село добре пам'ятає молодих учителів школи, які працювали в ті роки. Серед них: учитель біології Білоконь Олексій Геронійович, учителька української мови та літератури Мазур Галина Йосипівна, учитель математики і фізики Нагребецький Анатолій Никифорович, учитель фізкультури Галайський Василь Антонович, учитель музики та співів Дідик Василь Павлович та інші.

Директор школи Лобуренко Євген Трофимович із сім'єю. 1941 р.

**Випуск учнів 4 класу. В центрі учителі: Тетяна Сергіївна, Марія Терентіївна, Юлія Михайлівна.
Травень 1960 р.**

Екзамен з географії на подвір'ї біля стін школи проводить директор Германюк А.Г. Травень 1947 р.

*Учні 2 класу після закінчення навчального року.
Класовод Тетяна Сергіївна Германюк. Фото 1953 р.*

*Випускники 7-б класу Політанської семирічної школи із учителями:
(другий ряд зліва направо, друга Стромилова П.Ф., Германюк А.Г.,
Безкостий А.О., Стромилов Й.І., Бевз П.М. Фото 1955 р.*

*Випускники Політанської школи 1959-1960 н.р.
В центрі Германюк А.Г., справа Леценко (завуч).*

Класний керівник Германюк Антон Гнатович із учнями. Фото 1958 р.

Учні двох 7-х класів. Фото 1958 р.

Класовод Руцький А.І. з своїми першокласниками. Травень 1964 р.

Вчителька Германюк Т.С. із своїми третьокласниками. Фото 1964 р.

Урок фізкультури з восьмикласниками проводить Галайський Василь Антонович. Січень 1964 р. 8-а клас

Восьмикласниці Політанської школи Галя і Ніна Маліхатки. Травень 1964 р.

*Учителька української мови Мазур Г.Й.
після уроку в 6-б класі.
Фото 23 травня 1965 р.*

Піонерський актив школи. 1965 р.

Учні 3-го класу 1964-1965 навчального року

Класний керівник Германюк А.Г. з учнями. 1966 рік

Класний керівник Стрмилова Поліна Федорівна з учнями

Учні школи на екскурсії в м. Умань. Дендропарк «Софіївка». Зліва Германюк Володимир Антонович – директор школи, справа Дідик Василь Павлович – вчитель музики. 1979 р.

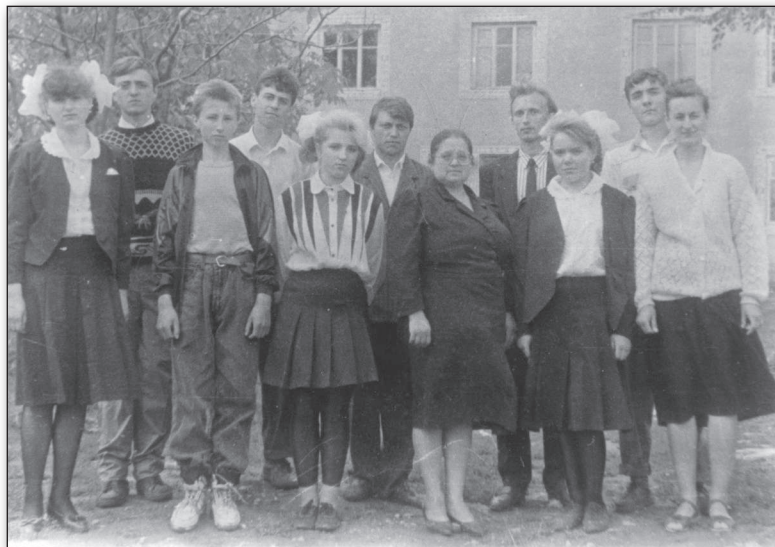
Учні з учителями школи. 1978 р. Крайній зліва сидить Германюк В.А. – директор школи

Першокласники школи 1984-1985 н.р. Учителька Гончарук В.А.

*Третьюкласники
школи на уроці.
1987-1988 н.р.*

Випускники 9-го класу 1993-1994 н.р. з учителями Лозінською В.М. (в центрі), Михайлик П.М., Кордонським В.Л.

Педколектив Політанської школи. В центрі сидить Соколюк Дмитро Якович – директор школи. Фото 1957 року

Учні школи на екскурсії в м. Умань. Фото 1985 р.

Випускники Політанківської школи 1985 року

*Кузьменко
Григорій Павлович*

*Вчитель молодших
класів Собко Анатолій
Полікарпович. 1963 р.*

*Вчителька
Дука-Маліхатко
Марія Герасимівна*

*Вчителька української
мови та літератури
Мазур-Яковлева
Галина Йосипівна.
1965 р.*

*Вчитель біології
Білоконь Олексій
Геронійович. 1963 р.*

*Вчителька молодших
класів Собко-
Маліванчук Надія
Дементіївна*

*Вчитель фізики і математики
Назребецький Анатолій
Никифорович. Фото 1964 р.*

*Вчитель фізкультури
Галайський Василь
Антонівич, фото 1964 р.*

Автор вишукав списки учнів – випускників 8-х класів 1963-1964 н. р. Ними були:

«А» клас:

Штифурак Володимир Сергійович і Паровенко Анатолій Степанович,

Шершунов Віталій Миколайович і Кошуба Володимир,
Саміла Леонід Мар'янович і Гаджа Володимир,
Соколюк Катерина Дмитрівна і Саміла Галина Мар'янівна.
Вовчок Ніна Петрівна і Доскоч Ніна Іванівна,
Маліхатко Галина Дмитрівна і Маліхатко Ніна Павлівна,
Канцурак Ганна і Канцурак Марія Федорівна,
Фурманюк Марія Лаврентіївна і Олійник Ганна Василівна,
Бойцун Галина і Єднах Ганна, Гентюк Василь.

«Б» клас.

Гуменюк Павло Олексійович і Гресик Павло Мар'янович,
Бойцун Володимир і Фурманюк Павло Якович,
Доскоч Петро Опанасович і Свинарчук Василь Іванович,
Гресик Степан Броніславович і Заворотний Василь Павлович,
Чуйка Павло і Івасик Анатолій Степанович,
Ратушняк Василь Андрійович,
Івасик Марія Василівна і Соколюк Ніна Леонідівна,
Маліхатко Ганна Василівна і Короп Галина Василівна,
Вовчок Галина Володимирівна і Білоус Марія Іванівна,
Довгань Ніна Павлівна і Короп Ганна Анатоліївна,
Паровенко Ганна Володимирівна і Яворська Віра Петрівна,
Лисак Марія Петрівна і Кашук Катерина Валеріївна.

Добрим словом згадують мешканці села колишнього директора школи, ветерана Вітчизняної війни, інваліда без обох ніг Кузьменка Григорія Павловича, який у 70-х роках очолював колектив учителів у Політанках.

Григорій Павлович у роки війни служив ад'ютантом генерала Ватутіна, аж поки не став інвалідом. По характеру був людиною

врівноваженою, по військовому дисциплінованою. Будучи інвалідом, жадав залишити після себе слід в житті села, де працював. Й зеленіють і донині посаджені під його керівництвом сосни і липи навколо школи, біля тракторного парку і колишніх колгоспних ферм.

Шумлять вічнозелені смоляні сосни, квітне щороку пахучий липовий цвіт, нагадуючи селянам про тих, хто у 70-х роках приклав до них своїх рук. А вдячні вчителі та учні склали вірш про «колиску дитинства між сосен і лип» та ще й поклали слова на музику:

Кузьменко Григорій Павлович

Колиска дитинства між сосен і лип,
Стоїть наша школа століття.
Стрічають вас радо усі вчителі,
Дарують вам посмішки діти.

Приспів:

І де б ти не був у своєму житті,
Стрічають ніжні світанки.
У серці плекай, бережи у душі
Рідну школу й свої Політанки.

Тут тісно сплелися знання й почуття,
Наука й дозвілля в союзі.
Тут ширість і правда, тепло й доброта,
Усі між собою тут друзі.

В 1977 році за малої кількості учнів середню школу знову реорганізують в неповно-середню.

1990 року за рахунок місцевого колгоспу збудовано корпус 1-4 класів. У 2014 році школі виповнилося 150 років. Школа пишасться випускниками різних років, які здобули вчену ступінь. Серед них:

Соколюк Павло Пилипович – кандидат сільськогосподарських наук.

Гуцол Віталій Григорович

Гуцол Віталій Григорович – кандидат сільськогосподарських наук. Віталій Григорович народився 23 серпня 1955 року в с. Політанки. У місцевій школі навчався з 1963-го по 1973 рік. Після закінчення середньої школи Віталій Гуцол був призваний до Збройних сил СРСР. Після демобілізації з армії у 1976 році поступив на навчання до Кам'янець-Подільського сільськогосподарського інституту, який успішно закінчив у 1982 році й одержав диплом вченого агронома. У 1989 році Віталій Григорович закінчив при цьому ж

інституті аспірантуру, а в 1990 році захистив кандидатську дисертацію при Всесоюзному науково-дослідному інституті (м. Москва) за спеціальністю селекція і насінництво.

Кандидат сільськогосподарських наук Гуцол Віталій Григорович довгий час працював на керівних роботах у різних наукових організаціях. Одружений, виростив і виховав троє дітей.

Бевз-Сухова Ніна Петрівна – доктор економічних наук. Ніна Петрівна народилася 27 квітня 1942 року в с. Політанки. Середню школу закінчила у 1958 році, одержавши золоту медаль. Навчалася у Київському державному університеті імені Т. Шевченка. Згодом за сімейними обставинами перевелася на навчання

до Московського державного університету на економічний факультет, який успішно закінчила і в 1970 році захистила кандидатську дисертацію.

Ніна Петрівна Сухова довгий час працювала викладачем у Московському державному університеті. Захистила докторську дисертацію і працювала на посаді декана Московського фінансово-економічного інституту.

Доктор економічних наук Сухова Ніна Петрівна є частим гостем рідного села, школи. Проживає у м. Москві;

Заяць Віктор Мефодійович – народився 23 (25) грудня 1964 року у сім'ї Мефодія та Ганни Заяць. У 1980 році з відзнакою закінчив Політанківську 8-річну школу, після чого продовжував навчання у середній школі сусіднього села Березівка Могилів-Подільського району, яку також закінчив успішно.

У 1982 році, одразу після закінчення школи поступив на навчання до Української сільськогосподарської академії, яке проходив на агрономічному факультеті у Вінницькому філіалі (зараз Вінницький національний аграрний університет).

З 1983 по 1985 року проходив строкову службу у Збройних Силах на території колишньої НДР, після завершення якої повернувся до навчання.

*Бевз-Сухова
Ніна Петрівна*

Заяць Віктор Мефодійович

У кінці 1988 року успішно захистив диплом і отримав кваліфікацію «Вчений агроном», після чого більше 3 років працював у рідному селі заступником голови КСП «Вікторія». Продовжував навчання без відриву від виробництва і у 1991 році закінчив економічний факультет тої ж таки Української сільськогосподарської академії, отримавши кваліфікацію економіста-організатора сільськогосподарських підприємств. У 1991 році поступив на навчання в аспірантуру Інституту аграрної економіки, яке з травня 1992 року продовжував у стаціонарній формі.

З 1993 року, навчаючись заочно в аспірантурі, поступив на навчання до Інституту державного управління і самоврядування при Кабінеті Міністрів України (зараз Національна академія державного управління при Президентові України), яку закінчив восени 1994 року, захистивши дисертацію на присудження наукового ступеня «Магістр державного управління». Після цього повернувся на стаціонар аспірантури і у травні 1995 року успішно захистив дисертацію на присвоєння наукового ступеня кандидата економічних наук.

З червня 1995 року на державній службі. Очолював відділ, а згодом управління оцінки землі і платежів Деркомзему України. Восени 1997 року був запрошений на роботу до Адміністрації Президента України, де очолював відділ галузевої, а згодом – відділ інституціональної політики у складі Управління економічної та соціальної політики. Відповідав за координацію роботи Управління з декількома міністерствами і відомствами, включаючи Міністерство аграрної політики, Держкомзем, Фонд державного майна, Комітет з розвитку підприємництва, Антимонопольний комітет, Державну комісію з цінних паперів і фондового ринку.

З 1999 року на науковій роботі. Працював старшим науковим співробітником відділу земельних відносин ННЦ «Інститут аграрної економіки», одночасно приймаючи безпосередню участь у реалізації декількох загальнонаціональних проектів щодо розвитку земельних відносин. З жовтня 2011 року –

провідний науковий співробітник відділу розвитку підприємництва і кооперації того ж Інституту. У 2012 році захистив дисертацію на присудження наукового ступеню доктора економічних наук. У цьому ж році присвоєно вчене звання старшого наукового співробітника.

Віктор Мефодійович являється науковим керівником декількох дисертаційних досліджень на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

З дружиною Заяць Оксаною Павлівною (в дівочтві Дідик) одружилися у 1986 році і виховали двох синів Олександра (1987 р.н.) й Романа (1988 р.н.), які також народилися в Політанках. Зараз обидва вони навчаються в аспірантурі ННЦ «Інститут аграрної економіки». Враховуючи, що дружина є працівником банківської сфери, можна сказати, що економіка стала для нас сімейною справою.

В Політанках та сусідніх селах проживають мати Заяць Ганна Петрівна, рідні й близькі, однокласники, друзі й товариші, зустрічі з якими завжди приносять насолоду спілкування і приємні спогади.

Поштовхом до творчих зусиль завжди є спілкування з близькими і знайомими керівниками сільськогосподарських підприємств району Анатолієм Павловичем і Сергієм Павловичем Дідиками, однокурсниками М.М. Копитчуком і Л.П. Борецьким, знаменитими земляками академіками В.В. Юрчишиним, В.Г. Андрійчуком, підприємцем і фінансистом В.А.Буковинським, колегою по роботі в інституті О.В. Захарчуком, багатьма іншими земляками;

Заяць Іван Якович – кандидат сільськогосподарських наук. Іван Якович народився 5 липня 1939 року в с. Політанки. Після успішного закінчення Політанської семирічної школи Іван Заяць поступив на навчання до Могилів-Подільської школи бухгалтерського обліку, яку успішно закінчив у 1957 році. Потім була служба в рядах Збройних сил СРСР, яка проходила три роки. Після демобілізації з армії І.Я. Заяць поступив на навчання до Симферопольського сільськогосподарського інституту на факультет «агрономія», по

Заяць Іван Якович

закінченні якого одержав диплом вченого агронома. При цьому ж інституті Заяць Іван Якович закінчив аспірантуру. У 1973 році захистив дисертацію на вчену ступінь кандидата сільськогосподарських наук. Довгий час працював науковим співробітником при цьому ж інституті. Опублікував книгу-довідник про вирощування різних сортів винограду.

В даний час Іван Якович займається вирощуванням різних елітних сортів виноградів, вирощує гарні їх врожаї.

Проживає Заяць І.Я. у с. Знаменське, що у Криму;

Штифурак Володимир Сергійович – кандидат педагогічних наук.

18 листопада 2014 року у читальній залі бібліотеки Вінницького педагогічного університету відбулася творча зустріч студентів-першокурсників природничо-географічного факультету та студентів інституту педагогіки, психології і мистецтв із кандидатом педагогічних наук, доцентом кафедри психології В.С. Штифураком, який 13 листопада відзначив ювілей 65-річчя від дня народження.

Педагог, психолог, науковець, творча особистість, без сумніву, – це не просто слова, які символізують багаторічну діяльність

*Штифурак
Володимир Сергійович*

науковця, його ґрунтовний внесок у розвиток психологічної науки, інтелектуальне й духовне збагачення, а й яскравий зразок власної наукової школи, на здобутках якої мають можливість навчатися нові покоління.

Під час зустрічі, котру організувала і провела завідувач сектору бібліотеки О.А. П'ятак, студенти мали змогу переглянути презентацію та почути про життєвий шлях науковця, який народився у листопаді місяці в с. Політанки Шаргородського району у сім'ї сільських трудівників. Батьки – великої душі люди, назвали сина Володимиром, пророчили йому довгу і щасливу долю, привчили до праці та глибокої шани до добра та справедливості.

Першу освіту В.С. Штифурак отримав у місцевій школі, яку закінчив у 1984 р., а потім вирішив випробувати свої сили на вступних екзаменах у Ладизинський технікум механізації. Спроба виявилася вдалою, і він став студентом. Далі – служба в рядах Радянської армії, звідки прийшов змужнілим, ще більш цілеспрямованим і впевненим у можливості реалізувати найсміливіші плани. А наміри були настільки несподівані для родини, що їх важко було сприйняти одразу. Ще в період армійської служби до рук юнака потрапив журнал із статтею В.О. Сухомлинського, у якій директор сільської школи ділився досвідом роботи, описував факти життя сільських дітей. Це настільки вразило Володимира Сергійовича, що він несподівано для себе прийняв рішення вступати до педагогічного інституту. Спеціальність «фізичне виховання» вибрав не випадково, адже мав хорошу фізичну форму й чималі досягнення.

Навчання у ВНЗ розширило горизонти пізнання, відбулася зустріч із завідувачем кафедри психології Н.І. Рейнвальд, яка вплинула на подальшу долю майбутнього науковця. Важко було у той момент передбачити, що студент першого курсу В.С. Штифурак – член психологічного гуртка, фактично вибрав для себе професійний шлях і сформував життєве кредо – «Допомога іншим понад усе».

Робота в Немирівському, а потім у Вінницькому педагогічному училищі була плідною, як викладача фізичного виховання, так і куратора академічних груп. Однак коли видалась можливість поглиблено вивчати психологію, він це зробив без роздумів і сумнівів. Так отримав диплом психолога в системі освіти і на той момент уже визначив орієнтири наукового пошуку. 1998 року успішно захистив кандидатську дисертацію на тему: «Соціально-психологічна адаптація студентів-першокурсників вищих навчальних закладів» у Луганському педагогічному університеті ім. Т.Г. Шевченка. З цього періоду розпочався новий етап трудової діяльності В.С. Штифурака.

На Кафедрі психології Вінницького педуніверситету Володимир Сергійович постійно наповнений науковими пошуками й активною роботою зі студентами у межах творчих груп. Вчене звання доцента підтвердило усі здобутки науковця, в колі наукових інтересів котрого – психологія сім'ї, особистісно-орієнтаційний підхід, психологія здорової особистості. Автор понад 160 публікацій, 6 з яких мають гриф МОН України.

Учитель, педагог залишається учителем до тих пір, доки виявляється цікавість до його особистості, знань, порад. Потрібно визнати, що на жаль, не всі наставники-педагоги залишають помітний слід на все життя, викликають бажання нових зустрічей і бесід. Але що стосується Володимира Сергійовича, то до нього завжди горнуть студенти, бажують зустрітися поспілкуватися, почути настанову. Таке ж бажання виникає й серед учнів його школи, де колись навчався Володимир Сергійович та жителів Політанок, з якими він зустрічається в селі. Науковець уміє зібрати наколо себе і організувати творчу й корисну співпрацю людей різних категорій.

У Володимира Сергійовича чудова сім'я. Дружина Віра – доктор педагогічних наук, професор, син Анатолій – кандидат педагогічних наук, викладач університету, працює над докторською дисертацією, син Костянтин – творча особистість, у шкільні роки переможець Всеукраїнської олімпіади, сьогодні редактор відділу інформаційних програм «Нового каналу», пише сценарії, знімає рекламні та соціальні ролики.

Сім'я В.С. Штифурака

Політанську школу в свій час очолювали:

№ з/п	Прізвище, ім'я, по батькові	Роки
1	Скринник Василь Лук'янович	1939-1940
2	Лобуренко Євген Трохимович	1940-22.06.1941
3	Безкостий Омелян Андрійович	1945-1947
4	Звірик Григорій Михайлович	1947-1948
5	Германюк Антон Гнатович	1948-1950
6	Мазур Андрій Омелянович	1950-1957
7	Соколюк Дмитро Якович	1957-1959
8	Герейло Олексій Андрійович	1959-1962
9	Баранова Олена Петрівна	1962-1969
10	Торба Валерій Григорович	1969-1970
11	Кузьменко Григорій Павлович	1970-1975
12	Германюк Володимир Антонович	1975-2013
13	Чернова Тетяна Володимирівна	2013-по д/ч

Кількість учнів у Політанській школі за окремими роками:
 1952-1953 н.р. – 250 учнів; 1962-1963 н.р. – 267 учнів;
 1972-1973 н.р. – 353 учні; 1982-1983 н.р. – 109 учнів;
 1992-1993 н.р. – 97 учнів; 2002-2003 н.р. – 97 учнів;
 2004-2005 н.р. – 84 учні; 2014-2015 н.р. – 62 учні.

*Германюк Володимир
Антонович*

Довгі роки очолював педагогічний колектив Політанківської школи спадковий педагог **Германюк Володимир Антонович**.

Володимир Антонович Германюк народився 7 травня 1940 року в селі Політанки в сім'ї вчителів. Закінчив Березівську десятирічку у 1957 році. Зразу ж після закінчення школи вступив до Браїлівського ПТУ за спеціальністю «електрик», яке закінчив у 1959 році. Три роки служив у лавах Радянської Армії. Після демобілізації працював електриком на Політанківській ГЕС.

У 1964 році вступив до Черкаського педагогічного інституту, який закінчив у 1970 році. Зростаючи у сім'ї педагогів, він настільки полюбив цю професію, що все своє подальше життя присвятив навчанню та вихованню дітей. З 1967 року працював учителем хімії та біології, а з 2 лютого 1975 року по березень 2013 року – директором Політанківської школи.

Під керівництвом Германюка В.А. та за рахунок місцевого колгоспу проводилось будівництво нової школи, яка ввійшла в експлуатацію у 1990 році. Навчальний заклад директор завжди утримував у зразковому порядку. За час керівництва Володимира Антоновича школа вважалась однією з кращих шкіл району.

З півного опалення школу переведено на водяне. З його ініціативи до школи підведено автономний водогін, облаштовано музейний куточок, переобладнано майстерні.

Володимир Антонович – людина, яка жила не тільки проблемами школи, а й усього села. За власний кошт відремонтував колодязі по центральній вулиці села. Постійно допомагав односельчанам в утриманні сільського кладовища та братської могили.

Помер Володимир Антонович 23 березня 2013 року, залишивши в душах рідних, друзів, всіх своїх колег, учнів та односельчан негасимий біль втрати.

* * *

Серед теперішніх політанських учнів багато таких, які прагнуть бути такими, як згадані вище науковці, викладачі, керівники, спеціалісти різних професій. До таких належить сьогоднішня учениця Ірина Личак, яка бачить своє майбутнє життя і щастя своїми дитячими очима.

Слово Ірині Личак:

Що таке щастя?

Ірина Личак

І життя, і щастя дані людині Богом. Я щаслива, що живу на цьому світі. Щасливий той, хто пам'ятає ті дні, коли був іще маленьким, а світ навколо здавався таким великим і цікавим. Бо в ньому, окрім мами й тата, окрім стрімкої ластівки над річкою і жовтих настурцій біля хати, літала в небі Красота зорею й промовляла до мене лагідним маминим голосом.

В казці, мов у житті, де добро перемагає зло. Якщо людина живе немов у казці, то це вже щастя! Адже ми саме говоримо, що в казці, як у житті – є радість і є сум. Бо казка – то наше духовне відбиття. Щаслива людина та, яка має здоров'я і має змогу чинити добро. Щаслива людина та, яка любить Бога і яку любить Бог.

Щастя – це коли людина має гармонію душі і тіла. Звідси і походить приказка: «В здоровому тілі – здоровий дух».

І це, на мою думку, є щастя.

*Чернова Тетяна
Володимирівна –
директор НВК*

*Кушнір Тамара Іванівна –
заступник директора по
навчально-виховній роботі,
вчитель математики*

*Гавришенко
Тайсія Василівна –
педагог-організатор*

*Желізняк Олена
Павлівна – вчитель
української мови та
літератури*

*Михайлик Петро
Миколайович –
вчитель історії*

*Германюк Марія
Іванівна – вчитель
української мови та
літератури*

*Доскоч Юлія
Павлівна – вчитель
хімії*

*Кордонський Віктор
Леонідович – вчитель
фізвиховання*

*Германюк Валентина
Михайлівна – вчитель
початкових класів*

*Михальчук Ніна
Василівна – вчитель
біології*

*Мазур Аліна
Володимирівна –
вчитель фізики*

*Кордонська Ольга
Миколаївна – вчитель
світової літератури*

*Барчишена Аліна
Анатоліївна – вчитель
англійської мови*

*Германюк Сергій
Володимирович –
вчитель трудового
навчання*

*Федишина Ірина
Миколаївна – вчитель
початкових класів*

*Чебан Таміла
Миколаївна – вчитель
початкових класів*

Школа сьогодні

Свято першого дзвоника. Фото 1999 р.

Перший раз у перший клас. 1 вересня 1999 р.

Ніна Василівна Михальчук із своїми першокласниками

Учні 4 класу після закінчення навчального року біля школи разом із своїми батьками. Фото 2003 року

Свято 8 березня в школі. Керівник Чебан Таміла Миколаївна

8 березня у школі. Зліва сидить Лозінська В.М.

Жіночий склад учителів. Зліва направо: Гаврищенко Т.В., Ніжньовська О.М., Кордонська О.М., Янківська В.Ю., Германюк В.М., Доскач А.І. 25 травня 1997 р.

*Виступ танцювального ансамблю учителів Політанківської школи.
Фото 2000 р.*

Восьмикласники на уроці учительки Врублевської Олени Андріївни

Випусники 2008 року разом із батьками

Класний керівник Лозінська Валентина Михайлівна із своїми учнями

Класовод Врублевська О.А. зі своїми улюбленицями – випусницями

Такі вони випусники Політанської школи 2006 року

*Випускники біля
пам'ятника загиблим
воїнам*

Батьки і діти. Випуск 2011 року

В школі зустріч Нового року

На сцені Катя Бакулей і Діма Гура

*Співає Владислав
Коваль. 2008 р.*

*На сцені гуморист Юлія
Віталіївна Ткач*

Вчитель хімії Політанківського НВК середньої загальноосвітньої школи I-II ступенів – дошкільного навчального закладу Доскоч Ю.П.

Майбутні артисти з Політанок (зліва направо) Катя Бакулей, Кальмушевський Льоня, Кальмушевська Таня

«Пріют» у панському маєтку

Старожили згадують, що в селі ще у важких тридцятих роках минулого століття радянською владою було влаштовано «пріют» (російське слово) для дітей-сиріт. Приміщенням для нього служило велике приміщення панського маєтку пана Костри. Головним завданням для влади було – нагодувати безпритульних дітей. Ніякої виховної роботи з дітьми тоді не проводилось через відсутність спеціальних кадрів.

Такий притулок – прообраз майбутніх дитячих ясел – діяв у селі й у післявоєнні роки. У вкрай важких 1946-1947 роках в селі від голоду і хвороб помирало більше людей, ніж народжувалось. Серед померлих було чимало дітей.

Вихованці дитячого садка у 1989 році

Проте вже у 50-х роках (1954 р.) в селі було започатковано роботу більш-менш стаціонарного дитячого садка, де вже усі працюючі матері могли залишити дітей під наглядом нянь на період роботи в колгоспі. Завідувала дитячим садком дружина голови колгоспу Бойцун Ганна Йосипівна. На той час особливо багато дітей приймали з села на період жнив. Працівниці, які займали посаду няні чи завідуючої, проходили спеціальні навчання на курсах, що проводились з таким контингентом людей у Джурині.

Цікавий факт запам'ятався старожилам села про віковий склад дітей у яслах. Їх приймали сюди віком від 5 місяців до 7 років. Працювати з таким контингентом було надто важко. Малих грудних дітей няні часто відвозили, а то й носили до працюючих мам в поле, щоб ті нагодували дитя. Важко було усім. Але, дякувати Богу, зійшли ті роки.

Згодом у Політанках на кошти колгоспу було побудовано нове приміщення дитячого садка. Умови праці значно покращилися. Дітей в садочку побільшало. Завідувала колективом садка місцева жителька Деркач Марія Петрівна. Ця жінка усе своє життя віддала дітям, пропрацювавши на посаді завідуючої аж до виходу на пенсію.

Слід відмітити, що у новозбудованому приміщенні найменшенькі діти уже спали не у вербових колисках, а то й на підвішеному мішку, а кожне маля мало свою окрему постіль із окремою постільною білизною. Діти уже ділились на групи за віком. Це значно полегшувало роботу нянь і вихователів. Тодішні малі вихованці й досі пам'ятають турботливі і лагідні руки няні Марії Тимофіївни Дудник, яка все своє життя віддала ясельним дітям, й досі відчують той приємний запах і смак різних страв, що їм готувала повар Наталя Матвіївна Маліхатко.

Треба було бачити радісні обличчя дітей та їхніх батьків, коли до дитячого садочка навідувався голова колгоспу Дробчак О.М.. Цей керівник знаходив час, щоб поцікавитися життям і проблемами дитячого закладу.

Але із зміною влади в країні уже в 1993 році починається спад в роботі дитячого садка. Спочатку почалися проблеми з

Колектив працівників дитячого садка із молодішою та старішою групами вихованців. В центрі: Деркач В.В. – няня, Дідик Г.В. – повар, Деркач М.П. – завідувач, Білоус Р.В. – няня та ін. Фото 1983 р.

Улюблене заняття дошкільнят. Фото 1989 р.

харчуванням, потім із зарплатою. Дитячий садочок стає сезонним, а згодом і взагалі припиняє свою роботу. В селі, як і в новій країні, настав час безробіття, безгрошів'я і безнадії...

З вихованцями дитячого садка завідуюча Деркача М.П. Фото 1997 р.

І тільки у 2001 році після розпорядження голови райдержадміністрації «Про оптимізацію мережі дошкільних закладів» дитячі установи помалу відновили свою роботу лише у 2007 році. Дитячий садок в Політанках передано на бюджет сільської ради, тобто на державний.

Останнім часом при місцевій школі відкрито й облаштовано дитячий навчальний заклад, а сама школа перейменована на НВК (навчально-виховний комплекс). Завідувала до недавня дитячим закладом Насіківська Лідія Іванівна. Сьогодні її змінила Аліна Володимирівна Мазур. Тут маленькі мешканці села живуть повнокровним життям, із ними вихователі проводять різноманітні цікаві заходи, чим батьки дуже задоволені і висловлюють на адресу усього працюючого персоналу НВК свої щирі слова подяки.

Приміщення колишнього дитячого садочка

Миле і лагідне янголятко...

Сучасне приміщення для дітей дошкільного віку при Політанківському НВК. Фото 2014 р.

Завідувача дитячим садком Насіківська Лідія Іванівна з вихованцями зустрічають Новий 2013 рік

Новий 2008 рік наближається

Діти на відпочинку із Інною Сікорською

Артисти і глядачі

Танець у садочку перед дощем

Дитячий ранок «Щасливі разом»

Медицина в Політанках

Робота медичного працівника у нашому суспільстві завжди була, є і буде важливою і необхідною. Кожен із нас розуміє: здоров'я суспільства залежить від професійності, порядності й душевної доброти людей у білих халатах. Кажуть: здоров'я – то справжнісінький скарб нації, на варті якого стоять медики.

Спогади старожилів Політанок про медицину на селі сягають у далекі довоєнні роки. Люди хворіли часто, а лікаря в селі не було. Тому хворих возили у сусіднє село Біляни, де був відомий в окрузі фельдшер.

*Приміщення фельдшерсько-акушерського пункту в Політанках.
Фото 2006 р.*

Уже у важкі післявоєнні роки влада відкрила в селі фельдшерсько-акушерський пункт. Містився він у хаті репресованого ще у 30-х роках Лавра Ординського, яка стояла пустою. Хата була розділена на дві половини – в одній працював фельдшер, в іншій містився пологовий будинок. Старожили пам'ятають свого рятівника – фельдшера Станіслава Паєнка. У пологовому відділенні працювала акушерка Паша. У післявоєнні роки в Політанках народжувалось протягом року по 30-40 немовлят. І ніхто не знав возити породіль до районної лікарні, яка знадилася у Джурині. Лише після об'єднання Шаргородського і Джуринського районів в один, районна влада планувала відкрити в Політанках сільську лікарню. Навіть місце було відведено. Це був панський маєток, який стояв у селі пустою. І тільки бездарне і безвідповідальне відношення тодішнього голови колгоспу Бринзі до втілення в життя цього важливого для села проекту, не дало змоги відкрити в Політанках медичний заклад. Лікарню було відкрито у сусідній Писарівці. У Політанках медичне обслуговування проводилось у хаті Ординського аж до 1966 року, коли силами місцевого колгоспу, яким керував О. Дробчак, було побудовано нове приміщення ФАПу. Пам'ятають селяни молодого фельдшера Валерія, акушерку Настю Маліхатко. Вони у певній мірі та можливостей дарували людям здоров'я. З екстренними і важкими травмами чи захворюваннями селяни Політанок зверталися до свого земляка, лікаря від Бога – Смалюха Віталія Йосиповича, який довгий час працював у Джуринській лікарні.

*Смалюх
Віталій Йосипович*

Лише з приходом у село спеціаліста медичної справи, фельдшера за спеціальністю, Володимира Семеновича Швеця, робота сільських медиків значно поліпшилася.

Швець Володимир Семенович народився 13 листопада 1944 року у селі Теклівка, в сім'ї колгоспників. У 1951 році пішов у перший клас Теклівської початкової школи. З п'ятого по десятий клас навчався у Лозівській середній школі. Після закінчення школи, в 1962 році, Володимир Семенович поступив на навчання до Одеського медичного училища №3. По закінченні навчання працював завідуючим фельдшерсько-акушерським пунктом (ФАПом) у селі Вербівка.

*Швець
Володимир Семенович*

З вересня 1965 року ніс військову службу у Групі Радянських військ у Німеччині. Звільнившись у запас, став працювати у районній аптеці, а з вересня 1968 року був призначений зав. ФАПом села Політанки.

За роки роботи, очолюваний ним медичний пункт став у районі школою передового досвіду. Неодноразово на його базі проводилися районні наради по обміну досвідом роботи (ведення медичної документації, проведення санітарно-профілактичної роботи, медикаментозне забезпечення жителів села, медичне обслуговування колгоспників по місцю роботи та ін.).

За старанну роботу політанських медпрацівників ФАПу неодноразово займав призові місця, нагороджувався республіканським, обласним, районним Товариством Червоного Хреста, Почесними грамотами та іншими відзнаками.

У 1975 році Володимир Семенович закінчив дворічну школу журналістики. Після чого, крім основної роботи, працював позаштатним кореспондентом районної газети. В своїх інформаціях, замальовках, інтерв'ю він розповідав про трудові здобутки

колгоспу, викривав їх недоліки. В районних та інших газетних виданнях прославляв звитяжну працю передовиків колгоспного виробництва та інших організацій села.

На громадських засадах Швець В.С. був редактором колгоспної стінгазети «За високий урожай» та засідателем районного народного суду. Обирався депутатом, членом виконкому сільської ради.

За час роботи у медичному пункті Володимир Семенович зарекомендував себе грамотним, добросовісним, кваліфікованим працівником. Свою роботу, як на посаді фельдшера, так і на посаді медпрацівника навчально-виховного комплексу, виконував відповідально та на високому рівні. Своєчасно та грамотно виконував доручення. Постійно підвищував свій рівень професійної майстерності. Був вимогливий до себе, він користувався заслуженою повагою серед хворих та колег по роботі. Стриманий, чуйний, сердечний та уважний до хворих, завжди готовий прийти на допомогу. Являвся наставником та взірцем для молодих спеціалістів.

Володимир Швець на своєму городі

Крім своєї основної роботи Володимир Семенович любив займатися вирощуванням різних і дуже рідкісних овочевих рослин. Агронном-городник на своїй присадибній ділянці вирощував маловідомі чудо-рослини. Він щедро ділився своїми знаннями із любителями-овочеводами не тільки із свого району, але й області. До нього зверталися усі небайдужі. Володимир Семенович дарував бажаючим насіння своїх виведених і вирощених ним культур.

До свого 70-річчя Володимир Семенович Швець не дожив всього лише кілька місяців. Помер у 2014 році.

На прийомі у фельдшера Олени Павлівни Маліхатко. Фото 2010 р.

Порівняно недавно, у листопаді 2013 року ФАП переведено у адміністративне приміщення. Катерина Спур, голова територіальної громади, розповідала, що коли почали вирішувати питання з ремонтом медичного пункту, зрозуміли, що коштів потрібно буде чимало. Але проблему вирішили дуже правильно: за рішенням чергової сесії сільської ради ФАП переведено у нову будівлю. І тепер він розміщений поряд із сільською радою та поштою.

Запрошення до нового ФАПу. Листопад 2013 р.

Капітальний ремонт та парове опалення зробили не лише в медичному закладі, а ще й у сільраді. Облаштували й чудову вбиральню та душеву. І радіють з цього не лише працівники вище перерахованих установ, а й уся громада. На відкриття нового ФАПу прибули гості з району. Їх зустріли з хлібом-сіллю. Люди супроводжували відкриття щирими оплесками. Тож молодій завідувачці Аліні Білецькій, котра на той час працювала лише 2 місяці, чесно кажучи, пощастило із першим робочим місцем.

Почесні гості на відкритті нового ФАПу. Листопад 2013 р.

Головним меценатом став усіма шанований в селі депутат районної ради, голова ФГ «Врожайне» Анатолій Дідик, котрий виділив понад 100 тисяч гривень на ремонт ФАПу та на сільську раду. Не залишились осторонь і підприємець Сергій Мельник, голова ФГ «Алекс» Олександр Крижанівський із Березівки, що у Чернівецькому районі та голова ФГ «Світанок» Дмитро Фуртурняк. А приватний підприємець Сергій Чернов допоміг у заготівлі палива.

Мешканці Політанок, сільський голова та виконком Політанківської територіальної громади щиро дякують усім спонсорам.

Будинок культури та бібліотека

Розвиток клубної справи розпочинається з перших років установа радянської влади в селі. Молодь збиралася у пристосованому приміщенні, де обговорювали найважливіші проблеми села, країни, вчилися читати і писати, організовували вечори відпочинку. При сільському клубі діяли гуртки політосвіти, драматичний, хоровий, спортивний, читання. Характерною рисою розвитку культури того часу була заідеологізованість (надмірна політизація).

Сучасний Будинок культури

Не клуб то був, а звичайнісінька хата, як і в багатьох інших селах. Раніше тут мешкав репресований Дідик з сім'єю, але його виселили у 1930 році за відмову вступати в колгосп.

Тут була одна кімната, у якій могла зібратися молодь. Замість грубки – піч, зроблена з металевої бочки. Сволоки посередині підтримували підпори, щоб стеля не завалилася. Замість

стілців – примітивні лави, сцена закривалась мішковиною. Про музичні інструменти не могло тоді бути й мови. Вже згодом, перед війною, під клуб було виділено приміщення більш-менш краще, обширніше. Але румунська влада під час окупації розмістила в цьому приміщенні примарію. З приходом в село радянської влади у березні 1944 року тут було розміщено сільську раду. Старожили села й досі пам'ятають, як біля цього приміщення вечорами збиралася сільська молодь на танці. Тут довгий час діяла танцювальна площадка.

Колектив художньої самодіяльності Політанського клубу. Фото біля приміщення клубу. Крайній зліва Баранчук Т.Г. – зав. клубом, крайній справа Маліхатко А.М. – керівник хору. Фото 1949 р.

У 1950-х роках, коли колгоспом керував Бринзя Володимир Матвійович (родом із с. Андріївки), в Політанках розпочалося будівництво нового приміщення сільського клубу. Село пам'ятає й досі, хто в свій час завідував культосвітнім закладом, який було відкрито у 1956 році. Серед них були: Баранчук Трохим Гаврилович, якого в селі знали ще з 30-х років, як сільського активіста, члена комнезаму; Заяць Василь Іванович, – при його керівництві ро-

бота клубу значно поліпшилася. Він зумів організувати сільську молодь, яка постійно приймала участь у художній самодіяльності, на сцені клубу ставились п'єси «Назар Стодоля», «Лимерівна», «Ой не ходи Грицю» та ін.

Велику допомогу в організації роботи сільського клубу надавав учитель місцевої школи Андрій Мартинович Маліхатко. Він вміло організував сільський хор, завдяки чому в клубі постійно молодь виступала з концертами.

Пізніше сільським клубом завідували: Дідик Катерина Федорівна, Руцька Галина Петрівна, Федішина Надія та її помічниця Панькова Надія.

*Завідуючий клубом
Заяць Василь Іванович*

*Сім'я Заяця В. І. на радіощах через повернення додому їхньої кішки Мурки, яку вони загубили за 500 км від дому.
м. Азбест, 1994 р.*

Нинішній будинок культури села Політанки почали будувати силами колгоспу з 1987 року і закінчено будівництво у 1997 році. Нове приміщення будувалося за роки головування колгоспом аж трьома керівниками: О.Дробчаком, М.Ніжньовським, І. Мельником. Раніше в книзі згадувалось, як керівник господарства Іван Володимирович Мельник організував відкриття нового будинку культури у Політанках. З тієї пори і донині культосвітній заклад очолює Віра Василівна Смалюх.

Сільський духовий оркестр. Керівник Павло Доскоч. Фото 1971 р.

У новому приміщенні демонструвалися кінофільми, організовувалися танцювальні вечори, виступали аматори сцени, які виконували пісні, читали вірші, в будинку урочисто реєстрували шлюб та ін.

*Директор Будинку культури
Смалюх В.В.*

Директор будинку культури В.В. Смалюх народилася 1958 року в селі Політанки. Успішно закінчила місцеву школу і поступила на навчання у Тульчинський культосвітній технікум, де одержала у 1981 році диплом культосвітнього працівника. Спочатку працювала з 1975 року при сільському клубі художнім керівником, а з 1983 року – директором. З відкриттям у Політанках нового будинку культури у Віри Василівни відкрилися нові сприятливі можливості для покращення роботи закладу.

Агітбригада сільського Будинку культури. 1984 р.

Виступає хор-ланка колгоспу ім. Петровського. 1989 р.

Активісти художньої самодіяльності Будинку культури. 1989 р.

*Виступ на районній сцені учасників художньої самодіяльності
Політанського Будинку культури. 1990 р.*

Зустріч Нового 1991 року в Політанках

Важливою заслугою в роботі директора будинку культури є організація і відкриття нею сільського музею. Підготовка і відкриття його потребували багато часу. Експозиція музею історії села складається з двох відділів: етнографічного та історичного. Значна частина експозиції етнографічної частини музею присвячена побуту селян Політанок кінця ХІХ – початку ХХ століття. Привертає увагу інтер'єр селянської хати, де зібрано чимало різних експонатів вжитку селян.

В історичному відділі головна увага приділена нелегкому життю селян Політанок у важкі 30-40 роки минулого століття: колективізація, голодомор, репресії, війна.

Над художнім оформленням музею працювали Віра Василівна Смалюх та її дочка Ольга Віталіївна.

У сільському музеї. Екскурсовод і хранитель музею є Смалюх Віра Василівна.

Поважні гості сільського музею. Зліва направо: Благодійний Шаргородської парафії отець Георгій, завідуюча музею Смалюх Віра, архієпископ Могилівський і Шаргородський Агапій, Ніжньовський М.І., настоятель Плебанівського Свято-Покровського храму отець Петро, настоятель Копистишинського храму отець Михайл. Фото 2013 р.

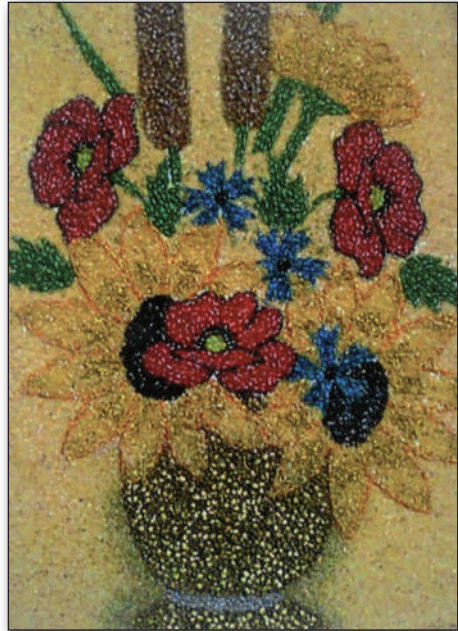

Народилася Ольга Смалюх 10 лютого 1989 року в с. Політанки. Навчалася у місцевій школі, а після закінчення дев'яти класів продовжила навчання у сусідній Березівській середній школі. Здобувши у 2006 році середню освіту, Ольга Смалюх в цьому ж році стає студенткою Вінницького Національного аграрного університету, де у 2011 році здобула вищу освіту за спеціальністю інспектора-агронома. Потім Ольга Віталіївна продовжила навчання у цьому ж університеті на заочному

відділі й здобула ще одну спеціальність менеджера-економіста.

Після закінчення стаціонарного навчання Ольга Смалюх з 2011 року приступила до роботи у Державній карантинній інспекції Вінницької області. Згодом, з 2013 року, Ольга Віталіївна – начальник відділу дозвільної системи управління державного нагляду Державної фітосанітарної інспекції Вінницької області, де працює й в даний час.

Свій талант народного умільця Ольга Смалюх проявила ще навчаючись у Березівській школі. Але з живописом Оля знайома ще з дитинства, адже у її сім'ї майже усі займалися і малюванням, і вишиванням. Але щоб для своїх незвичайних картин використовувати звичайне насіння, крупи чи зерно різних сільськогосподарських культур – гречку, кукурудзу, ячмінь, мак, люцерну, фарбований рис тощо, такого ще ніхто в селі не бачив і не робив.

Живописні картини Ольги Смалюх незвичайно красиві. Цю красу сьогодні можна побачити і в сільському музеї при будинку культури, і в районному музеї образотворчого мистецтва, і на виставках у районному центрі та області.

Навіть не віриться, що картини Ольги Смалюх не мальовані, а висіяні її умілими руками на полотні.

Будинок культури і створений тут Народний музей історії села Політанок – значний культурно-освітній заклад, добре відомий серед жителів села та району.

* * *

У привабливому своїм зовнішнім виглядом Будинку культури розмістилася сільська бібліотека. Заснована вона у Політанках дуже давно. Ще у далекому 1923-му році в селі була відкрита хата-читальня. У ній числилося всього біля сорока книг. Хата-читальня у довоєнні роки постійно базувалася поруч із сільським клубом. Тоді ці дві організації, носили назву «сільбуд», що в перекладі означало сільський будинок. Містилися ці заклади, як і у сусідніх селах, у хатах розкуркулених селян.

У 1949 році в Політанках офіційно створено приклубну бібліотеку, яку очолював спочатку згаданий вже сільський активіст Баранчук Трохим. Він виконував роль і завклубом, і завбібліотекою. В цьому ж році бібліотеку очолив Маліхатко Андрій Мартинович, який до цього був активним організатором хорového колективу при клубі. Андрій Маліхатко упорядкував і документально оформив усі бібліотечні матеріали – книги, газети та журнали. Усі вони до сьогоднішнього дня обліковуються в інвентарних книгах.

*На сцені Чернова Т.В.,
Смалюх В.В., Янківська В.Ю.*

У сільському музеї Ліда Мазур

*З хлібом-сіллю
гостей на обряд
вінчання у Будинку
культури зустрічають
Федишина Н.В.,
Снятовський С.І.,
Новосьолова Т.В.*

*Дружки
і світилки
нареченої
Гресик
Наталії
Миколаївни*

На святі Дня Незалежності у Шаргороді. 2008 р.

*Колядки
«У неділю рано»
на районній
сцені виконують
політанські
артисти. 2012 р.*

*На сцені
Новосьолова Т.В.
і Коваль Т.М.*

*Свято гумору в
Політанках. 2013 р.*

*Сільський
молодіжний
духовий оркестр
на репетиції.
Керівник
Віталій Муляр.*

*Новорічний
вертеп у
Політанках*

«Андріївські вечорниці». Фото 2006 р.

Політанські дівчата на районній сцені. 2010 р.

У Будинку культури дитячий ранок «Приїшов Святий Миколай».

Перед походом до пам'ятника загиблим воїнам. Фото 9 травня 2012 р.

Свято Дня Перемоги у Будинку культури

Весняні «артисти» Політанок

Після смерті Маліхатка А.М. бібліотекою завідувала з 1953 року вчителька початкових класів Маліванчук-Собко Надія Дементіївна – людина творча, активна, ділова. Вона постійно намагалася розвивати та підтримувати у читачів інтерес до книги за допомогою різних форм роботи: вікторини, конкурси, книжкові виставки, перегляд літератури на різні теми та ін.

З часом фонд бібліотеки зростав. На стендах зберігалися книги, а на столах завжди були підшивки газет та журналів, чого, на жаль, не часто побачиш у бібліотеках в наш час...

Основними формами масової роботи з читачами у 50-60 роках минулого століття були бібліотечні плакати, стінгазети, «блискавки», сатиричний «Перець», книжкові виставки, бібліографічні огляди та голосні читання, особливо декламувалися вірші.

У нове приміщення Будинку культури бібліотека перейшла у 1996 році, де знаходиться й нині. Довгий час завідуючою її була Гуменюк Наталія Степанівна, яка постійно приймала найактивнішу участь у культурному житті села: у проведенні різних свят, концертів, фестивалів. Особливо роботу бібліотекаря було видно на святкуванні Дня Незалежності, Новорічних і Різдвяних свят, свята в рамках дитячого фестивалю «На зустріч мрії» тощо.

*Собко-Маліванчук Надія
Дементіївна*

Гуменюк Наталія Степанівна

У 2014 році Наталя Гуменюк вийшла на заслужений відпочинок, а її місце зайняла молода завідувача бібліотеки Світлана Цмокалюк.

Останнім часом фонд сільської бібліотеки щорічно зростає і на сьогодні становить понад 12 000 примірників.

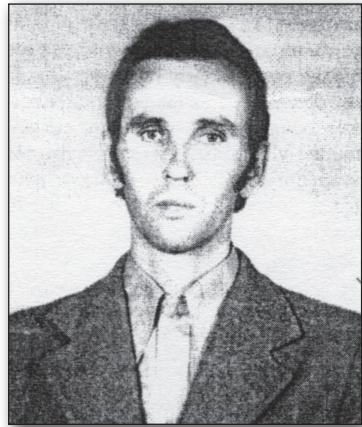
У фойє Будинку культури та у самій бібліотеці на честь урочистих зібрань до Дня незалежності, Дня Перемоги та інших свят організовуються виставки книжок та виробів самодіяльних майстрів народної творчості. Значна увага тут приділяється роботі з дітьми.

Бібліотека робить усе можливе, щоб стати **центром духовної культури** та організації дозвілля для мешканців Політанок.

Слово про Павла Кушніра

При підготовці цієї книги автор шукав різних талановитих людей, доля яких єднала в свій час із Політанками. Одним із таких був Павло Степанович Кушнір.

Народився Павло Кушнір 23 січня 1945 року у селі Соснівці Куйбишевського району, що в Криму, де проживали переселенцями його батьки. Згодом, у 1949 році, через хворобу батька Степана сім'я переїхала на Шаргородщину у село Політанки, звідки родом Павлова матір Ірина.

Павло Кушнір – український поет. Фото 1983 р.

У 1958 році хлопець закінчив Політанківську семирічку, працював у колгоспі. В 1961 році по комсомольській путівці поїхав на Донбас. У 1963 році успішно закінчив Донецьке будівельне училище №21, працював у шахтопрохідному будівельному управлінні №13 за спеціальністю підземного ствольового.

На цей період припадають перші публікації віршів, про які схвально відгукнувся Павло Тичина. Потім П.С. Кушнір служив у Збройних Силах СРСР, рибалив по океанах, працював на цегельному заводі у Вінниці. Часто доводилось працювати різноробочим. Згодом працює журналістом у Вінницькій районній газеті «Колгоспна зоря».

І де б не доводилось йому працювати, скрізь і повсюди із ним було його правдиве і щире поетичне слово.

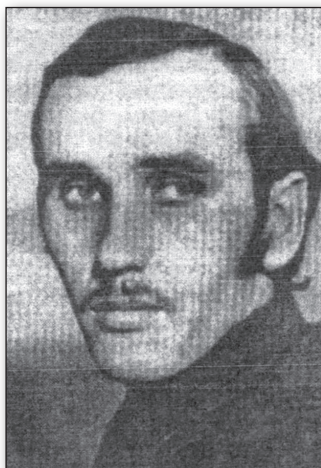
Журналіст Павло Кушнір друкується в обласній пресі, в газеті «Літературна Україна», кілька поезій подав альманах «Вітрила-69». Згодом у 1974 році у м.Одесі вийшла із друку його перша поетична збірка «Срібна повінь», потім «Материнська соната» (1979 р.).

*Що найгірніше в світі?
– Сльози моєї матері.
Що найдобріше в світі?
– Серце моєї матері.
Чим пахне хліб?
– Руками моєї матері.*

Такими словами Павло згадує свою матір Ірину Кушнір.

Перебуваючи на польових роботах у Херсонській області, Павло Кушнір підготував нову, третю збірку віршів. Але видати її не встиг... Трагічно загинув. Поховали 39-річного Павла 8 червня 1984 року.

З роду Кушнірів залишилися Павлові брати: Семен, Максим, Леонід, Василь та сестра Тетяна. Від першого шлюбу Павла з Марією Заворотною були сини Роман і Павло. Павло трагічно загинув. Роман живе у Вінниці.

Павло Кушнір у 1963 році

Читачам пропоную поезію Павла Кушніра, серед якої є вірш, присвячений своїй учительці Марії Герасимівні Маліхатко-Дука.

МАРІЇ ГЕРАСИМІВНІ

Літа, літа...
Мов тополиний сніг,
Летять і розсіваються в імлі.
Ви все ще — та,
Ви все ще — та,
І ми — такі ж малі...
 До школи йдем.
 Село від цвіту біле.
 Старенькі букварі Вже спочивають.
 «Сьогодні нас
 На літо розпускають...»
Це ж скільки літ відтоді пролетіло?..
Фотограф під бузок прикликав клас:
На згадку кожен фото буде мати...
Вже фото — жовте.
В центрі Ви — як мати,
І давне сонце дивиться на Вас...
 Літа, літа...
 Мов тополиний сніг,
 Летять і розсіваються в імлі.
 Ви все ще — та,
 Ви все ще — та,
 І ми — такі ж малі...

*Марія Герасимівна
Дука-Маліхатко*

МАТЕРИНСЬКА СОНАТА

Матусі Ірині присвячую

Слово перше і останнє — «мамо»
Вже до тебе не промовлю, ні.
Тільки чом так часто і так само
Слово це у серці аж на дні?
Тільки чом, коли кують зозулі
По весні у затишку дібров,
Слово це в літа мої минулі
Повертає згадку знов і знов?..

Уже й траву на мочарах скосили,
На черзі — голосні жнива...
Мені здається й досі:
Ти жива,
І ми з тобою стрінемося, Мила,
Найкраща пісне,
Матінко моя...

Сміється літо,
Літечко-невтома,
Прозору синь роззлюпує вгорі.
І так мрійливо гнуться явори
Біля доріг,
Що тягнуться додому...

Не задивлялись,
Що було до хліба,
Бо мати порівно усе ділила,
А потім
Нам читала Глібова —
В годину вільну
Діток веселила.

І ми сміялись
Тихо так і щиро,
Хоч мати сльози
Витирала крадькома...
Пройшли літа.
Ми повернулись з вирію.
В хатині — тісно.
А її нема...

Велебний торт
Порізали на всіх,
її частину
Голубам скришили,
Щоб вічно
Понад хатою сурмили,
Щоб радість тут цвіла
І щедрий сміх...

Збирається мати в поле,
Гострить сапу і співає,
А мені, малому, каже:
«З дому щоб не йшов далеко».

Повели мене стежини
Ген, за обрій, на край долі...
Тільки часом дуже хочу
Ще почути оте миле:
«З дому щоб не йшов далеко».
Чи то сон?
Чи гомін літ?
Мамо, я б тобі повідав:
Про відкритий світ...

Щоб швидше вже надходив
Тихий вечір,
По зірці щоб упало
Із сузір'я.
Щоб мати вже виймала
Хліб із печі,
І пахощі його пливли
Подвір'ям.

Ой, мамо, мамо,
Дай мені цілушку
Хлібини житньої...

Одне відлуння.
Порожня ніч.
Упала пізня грушка.
Запахли вдалині
Озимі вруна...
Лиш вічний спомин —
Вічне усміхання
Мені дарує, матусю,
Твій портрет останній...

Рушнікова стежка
Привела додому,
Щоб почути голос
І твої пісні,
Та зустрів у хаті
Голосну безмову,
А в садкові нашому —
Яблуні рясні...

Відбіліло вже надворі
Відбіліло,
Пахне чорноземом
Нехолодним.
Лиш не все ще в грудях
Відболіло,
І на полі
Ще не дуже людно.
Випрозорюються спогади
Журливі.
Пролісками пахне
Свіжий ліс.

Йду з тобою...
Має миготливо
Жмуток хмар вгорі,
Мов пасмо сивих кіс.

У поезії П. Кушніра багато ліричних творів та творів про людей комуністичної доби.

БАЛАДА ПРО ПЕРШОГО В СЕЛІ КОМУНІСТА

1

Над селом
Майоріли знамена
Старому світові
Викликом грізним.
Розправляло село Рамена.
На майдані — тісно.
Люди слово ловили,

Завмерши:
На ганку
У повен зріст
Починав він
Промову першу,
Перший у селі Комуніст..
Глитаї сичали:
– Старці захланні!..
Позирали на небо
Юродиво.
А біднота раділа
У терпкому чеканні:
Чи й для нас
Ця земля зародить?..
Поле здалеку
Голосило:
Сійте!..
А сіяти — чим?
Малечі ручки безсило:
Хліба..
Що ти даси
Малим?.. Вуста куркулів
Зашнуровані дратвою.
Бідногі
Щем розтискує груди.
І постало над голодними клятвою:
Хліб — буде!

2

Журавель з цеберком,
Дзьоба задерши,
Ранок червоний стеріг..
Перший комуніст
Першим
Переступив
Куркульський поріг.
У підлозі —
Замасковані дверці.
Ось де для нивки —
Засів!
І — поник,

Мов спочити присів:

Куля

Пробила

Серце...

3

Перший комуніст,

Перший!

Відтоді й навік.

Не відійшовши,

Не вмерши,

З нами жнивує – таки чоловік.

Он комбайни його

Спішають...

Житній,

Пшеничний,

Нинішній

Хліб наш

І степ наш вранішній

Думу зернисту,

Стиглу,

Пісню бентежну,

Рідну —

Славу йому шумлять!

* * *

Ой, сніводи мої Березневі,

Повні сили, жаги і надій,

Віддзеркалюйтесь

В чистому небі,

Жийте у бруньці

Зелено-рудій...

Ой, сніводи,

Прозорі сніводи,

Легіт березня,

Юності шум...

Молодої бентеги

І вроди

Не розвійте з літами,

Прошу...

* * *

Люлі, люлі... — на вітах вітер,
Гойди. гойди... — м'яка купіль.
Час для зустрічей і весіль,
Для пересудів і привітів...
Знов музики заграли зранку.
З поля — запах озимини...
Молодим простеля рушник
Старша дружка Весна-Подоланка

РАНОК

О земле, велетнів роди!..

П. Тичина

Гей-гей, моя невтомлива добо!
Вертається з заводу третя зміна.
В очах товаришів цвіте кармінно
Зоря ранкова, знявшись за горбом...

Тепліє в світі, квітне від ходи
Натруджених, усміхнених, відвертих.
Це ж день новий нам велетнів родив,
Що так бажав їх наш поет безсмертний.

Яка хода велична і невпинна!
Земля кохана повниться добром.
Його ж витворює — вона, людина!
Розвеснена і серцем, і чолом...

Гей-гей, моя невтомлива добо!

ВЕСНА В ПЕРЕДМІСТІ

Із давніх літ від поту і від крові
Масний цей чорнозем, — із давніх літ.
Земля розквітла в радісній обнові,
До неба піднімає юний цвіт.

Люблю цю пору. Бо ж яка краса!
Тоненька зелень веселить діброву.
У вікна передмістя нависа
Електрозварок стрічка веселкова.

І навіть вечір, зморений і чесний,
Не зупиня тут грімкотливий спів...
Зливаються в симфонію чудесну
Будови ритми з піснею полів.

ВІННИЦЯ

День новий проміниться,
Нова пісня крилється.
Рідне місто Вінниця
В Буг вишневий дивиться.

Тут до нього горнеться,
Там до нього тулиться —
Мов дівчина-горлиця
З козаком милується.

В заводських віконницях
Сонце яснозориться.
На дзвінких околицях
Даль полів прозориться.

І так щастю вільниться,
І так пісні крилється
Там, де місто Вінниця
В Буг вишневий дивиться

ПЕРЕДЧУТТЯ

В ранкові шиби зазирають зорі,
Останній сніг подекуди ряхтить,
Та цвіт уже невидимо тремтить
В гіллі дерев, що з нашим цехом поруч.

Ще не весна. Джерела з глибини
Отак дзвенять — як дихають верстати.
І я не можу з певністю сказати:
Ще не весна... Хіба нема весни?

Вже прибува — по хвилі і по дневі!
І помічаю — в затінку долонь —
Як вистигає трудівник-вогонь
В деталі, що запахла березнево...

ПАРТИЗАН

Дід скупий на слова,
Як тверезий,
Самокрутка з рук
Не виходить.
Мову так свою починає:
Я тоді молодий був, ого!..
Всі вже знають його казання,
Та мовчать, як німі.
Чули, люди?
Я ще був тоді не старий...
Про стежки лісові повіда.
Помовчить.
А тоді поверне —
Мовби ломом каміння виважує.
Голос щирий такий,
Негучний...
І закінчує дід,
як завше,
Витре очі масним рукавом:
То мене відкопали вже наші
Уночі
Над ставком...
Усміхнеться
По хвилі сумній,
На годинника гляне:
– Нерано...
В селі знають старі і малі:
Дід Мефодій був партизаном.

ДУМА ХЛІБОРОБА

Найбільша радість — висівать зерно.
Найкраща втіха — хліб ростити.
Так хочеться усю планету житом
Засіяти землянам на добро.

Ви уявіть собі, яка краса:
Де нині невсипущі полігони —
Хвилюються хлібів безмежні гони,
До ніг самих колосся провиса.

Комбайни золоту гойдають тишу,
Мембранить елеватор вдалині.
І Сонце усміхається Землі,
Й щаслива мати немовля колише...

Найбільша радість — висівать зерно.
Найкраща втіха — хліб ростити.
Як хочеться усю планету житом
Засіяти землянам на добро!

ГЕЙ, МУРАШКО!

Гей, Мурашко, річко непомітна!
Дніпре мій маленький серед нив!
Хто тебе так дивно посріблив —
Віддано, липнево, сухозлітно?

Півземлі пройшов я, півземлі.
Півсела людей уже не знаю.
Політанських друзів не стрічаю.
Так воно ведеться.
Що — жалі?

Гей, Мурашко, чом сльоза тремтить?
Юність не минає? Не минає...
Думаю — вона кінця не має.
Так, як ти, Мурашко! Так, як ти...

СПІВАЄ НІНА МАТВІЄНКО

Я тихну весь,
Не слухаю — вдихаю.
І солодко,
І щемно так до болю.
Здається,
Рідна мати
В чистім полі
Мені малому
На життя співає.

Космічний вік.
«Весняночки».
Весна...
Співання нелукаве

Серце гоїть.
Це ж голос —
Батьківщини дорогої,
Її тривога
І любов ясна.

РУКИ

Григорію Гуцолу присвячую

Загубив Гріша руку за Віслою,
А рукам у землиці — тісно.
Піднялися увись тополинами
На далекім роздоллі — не згинули...

Пролітають над ними птиці,
Розганяють крильми зажуру,
Їхній шлях вдалині іскриться,
Небо світиться непохмуре...

Я побачив Грішу у полі.
Бригадиром давно, при ділі.
При сім'ї, при сусідським весіллі.
При трудній і знаменній долі...

ОЛЕКСАНДРУ ГІТАЛОВУ

Стільки літечок,
Стільки діб
Попід зорями
Кіровоградщини
Визривала «Дума про хліб»,
Хлібом сходила в серці Вашому.
А як Дума
Лише визривала,
Щоб прослати рушник вікам,
Ви рукам
Перше слово
Давали,
Своїм власним рукам.
І лягла тоді скиба до скиби,
Наче хвиля до хвилі у морі.
І родилося Щастя
Великим,

І шукали вже Вас
Ваші зорі...
Стільки літечок,
Стільки діб
Працювали Ви так натхненно.
Тож за «Думу про хліб»
І за хліб —
Вам спасибі людське доземне!

Читаючи твори нашого земляка із Політанок, ми відчуваємо його любов до рідного краю, до свого села, до навкілля.

Не новину скажу, що ще здавна Політанки навесні біліють від цвітіння акацій, яких серед декоративних дерев у селі найбільше. П. Кушнір у своєму вірші так і запитує: «Від чого біло?»

*Від чого біло? Від чого біло?.. —
Мене тривожно любов питається.
А то ж над хатою,
А то ж над хатою.
Цвітуть акації,
Цвітуть акації...
І комусь сонно так,
І комусь сонно так,
І хтось так солодко
Ще й усміхається...
А над хатиною,
Ще я і милая,
Цвітуть акації,
Цвітуть акації...*

Мені ж особисто відомо, що Павлова садиба вся була обсаджена по межі білими акаціями. Це я бачив на власні очі, працюючи у 60-х роках минулого століття учителем у Політанській 8-річній школі.

Інтимно-довірливою закурою віє від рядків молодого поета у вірші «Кликали дівчата», де слова «суніці» і «сумниці» основні на звуковій подібності, ведуть нас у ранковий ліс, за луги, за росяний покіс...

«Запрошую вас на весілля»,—
Відлунилось в серці і в сонці.
І в цілому світі, либонь,—
Цвіла ж, як червона півонь.
Мов квітка найкраща Поділля.
«Запрошую вас на весілля»,—
Судилося згадувать довго...
Думки-гусенята, гиля,—
Над щастям її і вродою!..

ПЕРЕЧИТУЮЧИ ТВОРИ П.Г. ТИЧИНИ

Затремтіло, забриніло і озвалося так срібно,
Так схвильовано і чисто,
Та таке до болю знане,
Та таке вже променисте...
Що ж воно?
А в серці рана.
А в руках — бентежна пісня:
«Подорож до Іхтімана».
Про Болгарію та пісня,
Про братерство, про єднання.
І стає вже серцю тісно,
Як буває від кохання,
Від великого кохання.
Знову звуки, переливи,
Почуття щемкі, щасливі.
Тая пісня — мов дитина.
Автор пісні — сам Тичина,
Мій Тичина!
Наш Тичина!
Звуки линуть, не змовкають,
Наповняють простір, грають
Срібно, чисто, променисто,
Ще й тривожно, ще й барвисто.
Скрипки мова долинає
І бандури, і сопілки.
А кларнети! Слухай тільки:
Аж під небо звук сягає.
Аж під сонце!..
Пісня лине

3. Я в лузі був,
Між квітами всілякими блукав
І ніжні шепоти їх чув.
Але я квітки ні одної не зірвав.
Я не зірвав,
Бо серце защеміло
І затремтіла,
Як душа, рука.
Я не зірвав,
Бо квіточка зігнулась
І покотилася з неї роса.

4. Всміхається
Нам літо неповторне,
Заводить
Свою пісню непросту.
І син малий щєбече:
— Я расту!..
І юні стебла
Перед себе горне.
Всміхаєшся і ти...
Яка чудова днина!
А очі...
Очі повняться сльозою.
Ми наче в сні...
Крізь гомін неспокою
Ми дивимось,
Ми дивимось на сина.

5. І назвали рибалки
Озеро.
Сиві сутінки
На бігу...
Вже й над озером
Хмар молозиво
І приглушене
«Ігу-гу.»
Потривожена,
Сном зволожена,
Блукає птаха

Без пари...
Щезли —
Спливли човнами —
Хмарки над озером.
Затон червоний
Милують весла...

6. За добрим днем ступас добрий вечір,
Зорею рожевіє
Для людей.
І тихий сум, і пісня,
Все до речі, —
Нездумане таке
І молоде.
Напруга дня відлунює в крові,
Цвіте крайвид, немов зоря-зориця.
Налите сподіваннями землі,
На добру вість бентежно серце б'ється.

ДЕНЬ ЛЮБОВІ

Подивись на полум'я небес,
Що сія у наших вікнах зрання.
Справдилося наше сподівання:
День любові нашої воскрес!
Зацвітає знову білий без,
Птиці вирушають на літання.
Справдилося наше сподівання:
День любові нашої воскрес!..

ЖУРАВЛИНИЙ ПЛИН

Над полями голими,
Високо під хмарами
Журавлі летять...
З вирію вертаються,
Серце, розривається:
Радість же яка!
— Здрастуйте, журавлики!
Впізнаєте?.. Павлик я...
Тихомінь гірка.

Кидаюсь вслід, кричу,
Відриваюсь і лечу:
— Подождіть, журавлики!
Я ж той самий, Павлик
З Політанок...
Тільки шелест крил.
Над полями голими,
Високо під-хмарами
Журавлиний плін.

ЧЕБРЕЦЕВІ ЗАПАХИ

Чебрецеві запахи злетять,
Дикі гуси в небі загелгочуть...
Кетяги калини серед ночі
Не горять — так дивно,— не горять.
Чебрецеві запахи над краєм...
Зорепаде, досвіде крихкий,
Освіти стежину до ріки —
Ми зірки схололі позбираєм.

МИЛА ЗАСНУЛА

Мила заснула
В літеплі зорянім,
Груди здіймаються
Вільно і легко.

Полудня клопіт
Понесли далеко
Птиці вечірні
На крилах зморених.

Мила заснула...
Вогненні лілеї
Квітнуть у небі
Пучками століть.

Мила заснула...
Любов біля неї
У головах тихо
Стоїть.

ЕТЮДИ

1. Білий

На обрії
 нитка вагонів
Вистукує ритми доріг.
Тане
 від подиху
 сніг,
Від губ твоїх
Стиглих,
Червоних.

2. Синій

З глибин таємних
Б'ють джерела сині,
З глибин чуттів —
Кохання розцвіта...
У високості
 розтають
 літа,
Немов ключі
Весною
Журавлині.

3. Золотий

Липень.
Липи при дорозі
Зацвіли на славу.
Чайка пада
 у знеможі
В пшениці
Над ставом.

4. Срібний

При обелісках —
 сиві матері,
Їх з кожним днем
Все меншає між нами...
А над безмежними полями
 і садами
Хлюпоче синь
Вгорі.

5. Кармінний
Ти усмінешся знову
Добрій згадці,
Пройдеш
коханим
шляхом
В день погожий.
Крізь листопаду спів
Почуєш
голос праці.
Побачиш,
як весняно
Квітне
Пізня рожа!..

ГРІМ

П'янить мене любов твоя,
П'янить,
І той потік її вже не спинить,
Що з серця в серце лине
безупинно,
Поймає вітровійно
і бистринно.
Або затихне, та... лише на мить,
Коли все тіло ніжно
заболить
І захлинеться віддих
подихом твоїм...
Так в травні
Уночі
Гримить зелений грім.

* * *

Павло Кушнір одружився із Марією Заворотною. У них народилися сини: Рома і Павло. Вірш присвячений їм.

Сплять мої сини
Під крилами любові.
Чекають їх шляхи
Далекі й славні.

Я заздрю їхнім снам,
Таким простим,
 чудовим,
Як небо Батьківщини
В травні.
Сплять мої сини,
А з ними — їхня мати,
Моя Марія з карими очима,
Моя любов,
Якій іще палати
У днях синівських
Чисто,
Неспочинно.
Сплять мої сини
Під крилами любові.

КОНЦЕРТ

На скрипці грає
Дівчина-луна,
Час починати арфі
 та гобою...
І піднімається
 ранковою горою
Теплінь душі ясна.
Запам'ятаю
Дівчину-луну
Й ранкову пісню
 голубих клавирів
І серце молоде
Неперебутньо вірить
В теплінь душі ясну...

РІДНЕ

Небо сіє зорі
 на поля,
Чорноземи куряться
 віддавні,
І пахнуть
Зелені вруна славні,
І зажинки світяться
 здаля.

Небо сіє зорі
На лани,
Щоб цвіла,
Щоб дихала земля...
Знову буде
зорювать
пшениця,
Задзвенять
Джерела
З глибини!..

Поезія українського поета Павла Степановича Кушніра цікава та різноманітна. Вона потрібна як для дорослих, так і для молодих. Особливо потрібна тим, хто цікавиться і йде сьогодні в літературу.

До таких відношу Таїсію Василівну Гаврищенко – місцеву учительку.

Таїсія Василівна Гаврищенко народилася 26 січня 1973 року. Після закінчення місцевої школи продовжила навчання у Барському педагогічному училищі, де одержала диплом учителя молодших класів. У 2003 році продовжила навчання у Глухівському педагогічному інституті, який успішно закінчила у 2006 році.

У даний час Таїсія Василівна працює на посаді педагога-організатора у Політанківській школі та проводить уроки з основ християнської етики.

Свої вірші Таїсія Василівна почала писати ще з учнівської парти. Про що і про кого її вірші? Про любов до рідної землі, до своїх батьків, до свого народу, до природи.

Пропоную окремі вірші молодій поетесі.

*Місцева поетеса
Таїсія Гаврищенко*

Гей, літа на білих конях!

Де ви?

Де ви?

Де?

Поле.

Пісня.

Білий сонях.

І життя іде.

Павло Кушнір

МАТЕРІ

Маки пишні розцвіли
В мене на сорочці.
Вишивала гарно їх
Мама Таня дочці.
Наче справжні весняні
Квітнуть маки в мене.
Як усмішка дорога
У моєї нені.
Я сорочку одягну
І рясну спідничку.
Підйду і обніму
Маму-трудівничку.

МОЄ СЕЛО

Село, село, колиска мого роду,
Акацієвий цвіт і плин ріки.
Тут верби сотні літ вдивляються у воду
І дзвін церковний лине крізь віки.
Тут влітку жайвір струни натягає
Від ниви хлібної і до небес святих
Лелечий клекіт в поле закликає
Трудололюбивих земляків моїх.
Тут тихо й гарно, свято й урочисто,
Тут дивний спокій душу огортає.
Село, село, життя мого колиска,
Що, як зоря, завжди мені сіяє.

ДО МАТІНКИ БОЖОЇ

Я ручки маленькі до образу зношу
І Матінці Божій молитву голошу.
– О, Діво Маріє, небесна царице,
Ти світиш нам з неба, як ясна зірниця.
Я, матінко Божа, нічого не хочу,
Лиш рідній матусі здоров'ячка прошу.
Дитяче серденько щиренько благає,
Коханій матусі добра я бажаю.
Хай буде красива і ніжна довіку,
Приймає від мене повагу велику.
Бо мамині руки, як ангела крила,
Від всього лихого мене боронили,
Бо мамині очі, як зорі ясні,
Добром і любов'ю сияють мені.
Бо мамине серце велике і щире
Горить для дитини ласкою й миром.
Заступнице наша, почуй ці слова,
Щоб рідна матуся щаслива була.
Бо я її люблю найбільше у світі,
Бо мама потрібна дорослим і дітям.

МОЛИТВА

Я – малесенька дитинка,
Тихо стану на колінка,
Помолюся щиро Богу,
Щоб ішов на допомогу.
І мені, і мамі, й тату,
І бабусі, й діду, й брату.
Щоб могли ми в мирі жити
Й вірно Господу служити.

КОЛИСКОВА ДЛЯ МАМИ

Спи, моя мамо, тихенько засни.
Хай тобі сняться чудові сни.
Хай тобі сняться шовкова травиця,
Хай тобі сняться джерельна водиця.
Спи, моя мамо, ще ми біля тебе,
Ще нас із доріг виглядати не треба.
А виростем – підем далеко в світи –
У нас у тривозі чекатимеш ти.

Чекатимеш, мамо, дзвінка й телеграми.
Бо нас так не любить ніхто, як ти, мамо.
Не раз твоє серце здригнеться від болю –
Як син там далеко і як твоя доня.
 Не раз споглядатимеш в муках на шлях,
 Як діти підуть по далеких світах.
 А поки, матусю, тихенько засни
 І хай тобі сняться спокійні сни.

АКАЦІЯ ЦВІТЕ

Ви бачите – акація цвіте!
Шумує білопінно понад цвітом,
Як білий корабель, у всесвіті пливе.
З вітрами разом на стрічанні з літом.
 П'янить акація медова,
 Коли весною зацвіте,
 Краса природна тут чудова,
 Курортне місце, золоте!
Ви чуєте – акація цвіте!
Медовим духом села огортає.
Бджолиний хор їй цілий день гуде
І солові їй цілу ніч співають!
 Дивіться всі! Акація цвіте!
 Стоїть, як наречена, в білім платті.
 Милуйтеся нею, пийте зілля те,
 Бо чуда цього цілий рік чекати.
Ви бачите! Акація цвіте!
Їй вітер ніжно коси розплітає.
А цвіт немов сльоза з очей,
Як сум за тим, що молодість минає.

МОС ПОДІЛЛЯ

Подолля древнє, Вінницька перлино,
Краса твоя немеркнуча в віках.
Тобі вказала Мати-Україна
Красивий, вільний, незалежний шлях.
 Твої гаї, поля, сади й діброви,
 Мурашка річка й повноводний Буг,
 Міста маленькі і сільські будови
 Милують око й звеселяють дух.

Твоє минуле славне й героїчне,
Твоє сучасне, мирне і святе.
Твоім майбутнім буде щастя вічне,
Яке у людях ширих розцвіте!
Живи, Поділля, в славіній Україні.
Сіяй, перлино, сотнями огнів,
Твори, дерзай для вільної людини
У мирній праці, в трудовій борні.

МАМО

Мамо! Пташко моя сизокрила,
Ти для мене – святий оберіг.
Ти в житті мені стежку відкрила,
Що веде до широких доріг.
Мамо. Квітко із райського саду,
Ти для мене – як ангел з небес.
Твоє слово – то мудра порада.
Твоє серце – то чудо з чудес.
Мамо! Допоки у грудях
Стукотітиме серце моє.
Я любов'ю і трепетом щирим
Прославлятиму ім'я твоє.

УКРАЇНО МОЯ

Україно моя! Тобі світять з гори
Ясні зорі очей тих солдатів,
Що в боях з ворогами на смерть полягли,
То сини твої, страждуща мати.
Україно моя! На полях золотих
Квітнуть маки яскраво-червоні.
То є кров із гарячих сердець молодих,
Що за тебе були в обороні.
Україно моя! Клятий ворог топтав
Твою душу брудним черевиком.
Але мужній народ твій до бою повстав,
Щоб здобути свободу довіку.
Україно моя! Вже далеко ті дні,
Посивіли старі ветерани,
Йдуть у вічність вони,
Бо болять дуже їм від війни незагоєні рани.

Україно моя! Не забудь! Пам'ятай!
Ту війну, ті бої, ті руїни.
Пам'ять цю з роду в рід передай,
Бо лиш пам'ять врятує країну.
Україно моя! Не забудь! Розкажи
Своїм донькам, синам, про війну Вітчизняну.
Вічна пам'ять померлим! Вічна шана живим!
До землі поклонись ветерану.

Талант віршотворця проявляє і дочка Віри Василівни – Юлія. Її вірш «Дорожній рух і моя сім'я» застерігає і пішоходів, і водіїв від ризику на дорозі.

ДОРОЖНІЙ РУХ І МОЯ СІМ'Я

Сьогодні їдемо у місто –
Матуся, тато, брат і я.
І на дорогах нам не тісно,
Бо знає правила сім'я.
Де зупинитись, повернути,
І де дорогу перейти,
З машиною як розминутись,
І де стоянку віднайти.
Усе мій татко добре знає,
Він учить брата і мене.
Ми правила запам'ятаєм –
І нас нещастя обмине.
Дорожній рух – це вам не жарти,
Ризикувати цим не слід.
Учити правила всім варто –
Чи ти водій, чи пішохід.

Юлія Гаврищенко

*Майбутня поетеса
Юлія Гаврищенко*

Сільські таланти. Народні вишивки політанських вишивальниць: Любові Захарівни Продан, Марії Петрівни Заячківської, Раїси Павлівни Марценюк, Ольги Личак, Віри Павлівни Довгань, Ганни Бойко та багатьох інших чудових талановитих рукодільниць села

Обраса села – культові споруди

Евою значну частку культурного життя на селі вносять місцева церква, названа на честь Чуда Святого Архістратиґа Михаїла та костел Матері Божої Фатимської.

Храм Чуда Святого Архістратиґа Михаїла в Політанках. Фото 2014 р.

Доля політанського костелу була складнішою. Він був збудований на місці згорілої внаслідок необережності греко-католицької церкви, яка згоріла у 1770 році. Але коли Правобережна Україна була приєднана у 1793 році до Росії, указом московського уряду приміщення костелу було переведено під церкву московського патріархату. На протязі усього часу вона приносила людям,

Уважний читач дізнався раніше із тексту книги про історію політанської церкви, вік якої сягає майже 300 років, яка у роки сталінської безбожної п'ятирічки була розгромлена. Нова теперішня православна церква побудована у роки незалежності й освячена 8 квітня 1999 року.

Політанський католицький костел. Фото 2014 р.

крім душевного спокою від покаянь та молитов, ще й повноту задоволення від почутих слів про всі премудрості нашого Творця ще з пори заснування церковно-приходської школи при церкві у Політанках.

Релігія – це життя наших людей усіх поколінь. На жаль, були роки, коли церква була в забутті. Це сталося тоді, коли ленінський лозунг «Релігія – опіум народу» радянська влада оголосила чи не найважливішим своїм досягненням. А насправді **опіумом для народу стала сама влада.**

Слава Богу, настали часи, коли до церкви і костелу спокійно ідуть і малі, і дорослі, і керівники, і рядові, і учителі, і студенти. У храмах прихожани постійно набираються культури, свідомості, задоволення духовного. Повчальні проповіді наставника отця Іоана, а у костелі проповіді ксьондзів, застерігають прихожан від необдуманих дій.

*Протоієрей храму Чуда
Святого Архистратига Михаїла
Іоан Личак. 2015 р.*

Духовне задоволення настає насправді повноцінним, коли потрапляєш у гарно облаштований храм з його інтер'єром, де линуть мелодії церковних хорів. На душі прихожан стає спокійно, і разом з тим зворушливо, від того, що мелодії ці виконують свої ж таки політанські люди. Серед них півччі, якими керує Кащук Віра Іванівна, Короп Віра Павлівна, Гуцол Анастасія Герасимівна, Івасик Ганна Іванівна, Земська Віра Степанівна та ін.

Люди виконують церковні ритуали не за чийсь наказом, а за покликом серця. Це приносить їм, і присутнім щире задоволення. Завдяки священослужителям і прихожанам у храмах Політанок здійснюються повноцінні церковні служби.

Богослужіння у новій церкві проводить архієпископ Могилівський і Шаргородський Аганіт

Миропомазування проводить отець Іоан. Крайній праворуч – один із ініціаторів будівництва нового храму Свиначук Іван Маркович

*Боже благословення
дає отець Іоан*

Святе Причастя. Фото 2005 р.

*Пасхальне освячення
навколо церкви. Фото
2002 р.*

*Отець Іоан з дітьми
у Почаївській лаврі.
2012 р.*

Виступ учасників недільної школи

*Екскурсія в Почайівську лавру прихожан політанського храму.
Фото 2001 р.*

Випускники 2010 року в церкві

*Церковний актив Чудо-Михайлівської церкви.
19 травня 2007 р.*

Поштове відділення зв'язку

Уже понад сорок років жителі Політанок користуються послугами поштового зв'язку, відправляючи листи, телеграми, поштові перекази, передплачуючи і отримуючи улюблені газети і журнали. Через відділення зв'язку пенсіонери Політанок регулярно отримують пенсію.

Завідуючий відділення зв'язку Павло Петрович Доскоч із листношею Вікторією Короп. Фото 2014 р.

Вперше поштове відділення відкрило свої двері перед селянами у 1973 році. Завідувачем відділення призначили місцевого Чайку Михайла Петровича, який свого часу очолював сільську раду і добре знав людей, а люди знали його.

Листоношами тоді працювали Маліхатко Петро Пилипович і Дідик Сергій Григорович. Ділянки для листоноші були поділені на 2 частини, в тому числі і хутір Лісничівка.

В обов'язки листоноші входили: доставка газет, журналів, листів, вітальних листівок, телеграм, пенсій, проведення підписки на періодичні видання, забезпечення умов для міжміських телефонних переговорів. Оскільки на все село в той час було два-три телефони (сільрада, колгосп і пошта), то остання була ще й переговорним пунктом, який мав працювати цілодобово. Бували випадки, коли треба було вночі йти, відкривати пошту, чекати, доки триватимуть переговори.

Та найбільше люди спілкувалися між собою за допомогою листів, вітальних листівок. Особливо багато їх було у передсвяткові дні Нового року і 8 Березня. Для теперішньої молоді слід зазначити, що мобільних телефонів тоді зовсім не було, доводилось користуватися послугами поштового відділення зв'язку.

Пошту привозили в село пізно, тому доводилось забирати всю кореспонденцію додому, і розмістившись на долівці у кімнаті, сортувати, складати усе по хатах. Бувало, що в один день в одну хату приходило по 10-15 листівок, кілька листів і кілька газет.

В кінці кожного року у відділенні проводилася підписка на газети та журнали на наступний рік. Для цього листоношам доводився план-ліміт... спочатку три примірники на двір, потім – п'ять. І люди виписували різні радянські видання. Найбільшим попитом користувалися журнали: «Радянська жінка», «Крестьянка», «Работница», «Огонек», «Малютко», «Барвінок» і обов'язково гумористичний журнал «Перець».

Щодо газет, то багато хто з жителів села виписували такі видання: «Вінницька правда», «Сільські вісті», «Известия», «Правда», «Комсомольская правда», «Комсомольське плем'я»,

дитячі газети «Зірка», «Піонерська правда» та ін. А районну газету «Комунар» читали майже всі. Та якщо план по підписці не виконувався, листоноші виписували їх собі... За виконання плану працівники відділення отримували подяки, іноді премії.

Раніше доставляли пошту в село п'ять разів на тиждень. Старожили розповідають, що сумка листоноші з пресою важила до сорока кілограмів. Доводилось ділити кореспонденцію на 2-3 частини. Поштових скриньок з початку роботи відділення у дворах не було. Доводилось листоноші заходити у кожен дім.

Працювати доводилось цілий рік без відпустки. За невикористану відпустку виплачували додаткову платню.

Після завідуючого Чайки М.П. відділення очолювали Короп Віра Павлівна, Маліхатко Олена Павлівна. У 1989 році Політанське відділення зв'язку очолив Доскоч Павло Петрович, який працює на цій посаді до сьогоднішнього дня. Разом з ним обов'язки листоноші виконувала багато років Гресик Марія Петрівна, яка у 2014 році пішла на пенсію.

Сьогоднішнє відділення зазнало деяких реформувань. Скоротилася кількість періодичних видань на село, люди стали менше писати листи, телеграми та ін., а тому скоротилось число листонош, зменшилась заробітна плата, пошту доставляють в село рідше. Але, незважаючи на це, маленький колектив зв'язківців користується авторитетом у селі. Мешканці села завжди з нетерпінням виглядають молоду листоношу Вікторію Короп і в сонячні дні, і в морози, і в заметілі. Комусь дощ чи заметіль – відпочинок, а листоноші – дорога від одного до іншого порогу.

Жителі села вдячні зв'язківцям за ввічливе обслуговування і своєчасну доставку пенсій та різної кореспонденції, а також товари широкого вжитку, що розповсюджуються через поштове відділення.

Село – легенди та топоніми

Історія Політанок досить цікава і має багато таємниць. В селі та поза його межами здавна існують різні назви місцевостей – топоніми. Ці назви й нагадують теперішнім мешканцям про давню історію місцини: Лісничівка, Рутка, Лабів хутір, Широка долина-Потоцьке, Березина, Вулицьчик, Гуральня, Брід, Біля каменя, Яр, Риновка, Піщаний кар’єр, Козацьке, Береки, Дубина, Над вітрилом, Галишовка, Микитове, Балганове, Шматки, Осадьби, Глинисько, Смалюхи, Причепилівка, Задвірна, Кам’яна криниця та багато інших назв.

Етнографічна карта України

В селі й донині побутують перекази про згадані і не згадані місцини. Наприклад, про те, що в писарівському Яру (Шпиндівський Яр) є урочище «Погріб» з криничкою із потужним джерелом. Колись місцевий пан Червінський одного разу послав наймита, щоб той приніс йому води з погребя в Яру. Слуга не хотів

іти далеко до Яру і набрав води з криниці в селі з Риновки й приніс панові. Той зробив аналіз води і... виявив, що слуга його обманув. За це пан прогнав його з роботи.

Інша легенда передається із покоління до теперішніх поколінь

про те, що урочище Рутку пан із села Біляни програв у карти нашому пану Червінському. Або, на полі, що зветься Потоцьке, є Широка долина і там колись в давнину на річці був млин селянина на прізвисько Вареник.

Відома всьому світу річка Мурашка. 2014 р.

Шлюзи на Мурашці

що діяв в селі, Лісничівка – давній хутір у місцевому масиві, який перейменовано на хутір Петровського та ін.

Почув автор від старожилів села цікаву легенду, яка пересікається із правдивими фактами, що відбувалися в селі за роки його існування.

Легенда гласить таке: Жила колись у нашому селі багата та вельможна пані. Багато добра вона зробила для селян, багато

Різні назви урочищ походять від вигляду самої місцини та ін., і говорять самі за себе: Гуральня – колись на цьому місці діяв винокурний завод, Березина, Береки чи Дубина були зайняті однойменними назвами дерев, Задвірне – місце за панським маєтком, Глинисько – місце, де селяни віками добували глину для цегляного заводу,

зусиль доклала, щоб село було гарним та багатим. Та найголовніше – ця пані володіла надприродними здібностями, мала дар чарівництва. І ось коли ця пані була вже у досить похилому віці, коли вже відчула, що недовго їй жити, то сіла вона у бричку та й об'їхала межі села. Кажуть старожили, що закопала вона у якомусь місці на межі села свою золоту прикрасу – ймовірно – пектораль, та палець з лівої руки і проказала таке замовляння: *«До початку 2000 року ніяка біда, ніяке лихо не зачепить це село. Гради, бурі, завірюхи, зливи будуть обходити це село стороною»*.

Дивним чином, але до 2000 року майже все так і було. Якщо скрізь була посуха, то над землями Політанок перепадали дощики. Якщо довкола град повибиває всі рослини на сільських городах, то в Політанках все залишалось неушкодженим. І навіть в роки Великої Вітчизняної війни, коли довкола лютували фашисти, то у Політанках були солдати – румуни, а це був відносний мир і спокій для населення.

Дивно, але факт є фактом. Наприкінці другого тисячоліття, а саме – в кінці листопада 2000 року – того року, яким нарекла політанська вельможна пані, село зазнало лиха – природа прогнівилась за щось на наші рідні села, сплюндрувала і знівечила їх. Якось враз сумно і непривітно стало у Політанках. Змінилося, здається, все: – і довколишні ліси, і село, і навіть люди...

Все сталося раптово і несподівано. В останні дні листопада посунула на наші краї стихія. Всього за одну ніч малесенький дощик, який моросів дрібним пилом та зовсім непримітний морозець зробили свою «чорну справу», наслідки якої довелося ліквідувати місяцями, коли не роками. Все живе і неживе, що так гарно ще місяцями зеленіло та жовтіло приємними осінніми кольорами, раптом узяв у свої цупкі обійми важкий прозорий льодовий панцер. На тоненьких гіллячках налипання льоду місяцями сягало 20 сантиметрів у діаметрі. А це є тонни і тонни важкого тягаря.

Першими не витримали старі дупласті верби над річкою, якими так пишалися сільчани, коли ті, розпустивши своє довге кучеряве віття, наче дівчата коси, торкались листочками самої землі,

даруючи при цьому людям неповторні пахощі. Засумувала і затріщала від непосильної ваги і стара акація біля школи, яка за свій більше як столітній вік всього натерпілася, всього надивилася, але з такою наругою зустрілася вперше. Такого «дива» не бачила й стара столітня тополя, посаджена ще, мабуть, батьком Степана Лаби у XIX або й XVIII столітті.

Спочатку повгиналися, а потім затріщали від непосильної ваги берези у Березині. Вже на ранок заблищали неприродним кольором їхні від природи білі стовбури, котрі за ніч перетворилися у високі пні.

Тихо і ніби безболісно опускали своє гілля родючі сливи та горіхи, а їх так багато в Політанках...

Опустіли селянські садки. Вздовж вулиць та по межах тихо шептали, немов передавали собі якусь зловісну новину, акації, клени та ясени, опускаючи донизу свої гіллясті крони.

Від того всього страхіття й саме село наче присіло, стало нижчим, непримітним. Здається, що люди стали тихіше говорити, а гуси і худоба взагалі перестали подавати свої голоси. Без електричного освітлення і без телефонного зв'язку, із замовклими радіоточками враз стали Політанки непривітними і похмурими.

А поза селом... Столітній темний ліс «Березина» та садковецький ліс біля хутора, за одну лиш ніч ніби посивіли, змінивши природній колір кори на неприродну білизну оголених стовбурів. Величезної ваги не витримали навіть міцні здоровенні столітні дуби. І стала вмить дубова Діброва схожою на пустир, ніби поголена тупою бритвою.

Вітру не було взагалі. Павутиння – і те вкрилося гарним кришталевим візерунком. Чути було тільки, як глухо стугоніла земля, коли на неї падали залізобетонні та дерев'яні опори ліній електропередач. Пахуче вологе повітря ніби тремтіло якимось дивним гомоном, від якого наче мурахи бігли по спині у тих, хто насмілився вийти з хати. А галасливе чорне вороння геть покинуло село. Від великої ваги, що взялася вмить на крилах, падали замертво різні птахи.

І тільки річка Мурашка Сеньківська не змінила свого плину, і свого тихого дзюрчання. Як і тисячоліття тому, несе вона свої води, а з ними і часточку природної сили із Барщини до річки Мурафи, аж до Дністра і далі – у саме Чорне море.

Географія Політанок цікава сама по собі. А згадані вище назви урочищ, полів, вулиць носять у собі давню історію цього чудового подільського села, яка віками передається у легендах та переказах.

Не менш цікавим для Політанок є тваринний світ, який віками існує тут. Описувати усіх мешканців місцевих лісів, полів та водоймищ немає сенсу, якщо є їх світлини.

Політанські красєвиди

Тваринний світ навколо Політанок

Козуля

Лисиця

Дикий кабан

Кріт

Їжак звичайний

Ондатра

Ховрах

Ласка

Куниця

Білка

Тхір

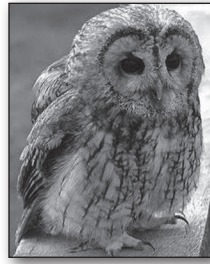
Сіра чапля

Сова вухата

Одуд

Сова сіра

Сіра ворона

Сорока

*Великий строкатий
дятел*

Чайка

Шуліка чорний

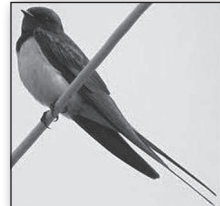
Крук

Синиця велика

Лелека білий

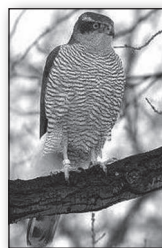
Ластівка сільська

Лебідь

Грак

Яструб

Гадюка

Прудка ящірка

Вуж

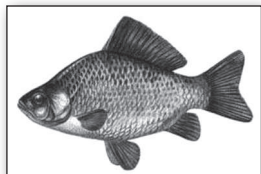
Ставкова жаба

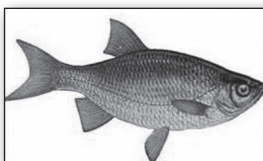
Зелена ропуха

Плітка

Карась

Краснопірка

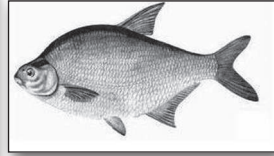
Білий амур

Товстолобик

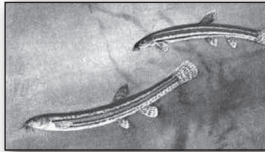
Лин

Ляц

Рак

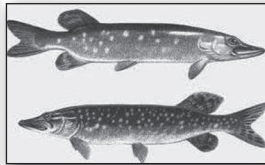
В'юн

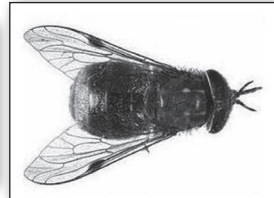
Йорш

Корю

Щука

Гедзь

Овід

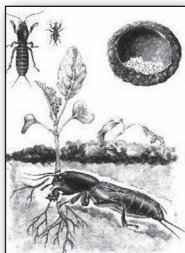
Жук-сонечко

Гнойовик

Жук-плавунець

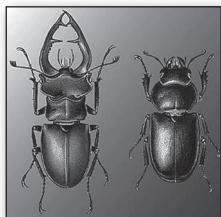
*Вовчок або
капустянка*

Коник зелений

Цвіркун польовий

Жук-олень

Жук-носоріг

Павук - хрестовик

Авторське звернення до читача

Підсумовуючи прочитане про історію древнього поселення Політанка і Галишов, знаю, що кожен хотів би зробити певний висновок для себе. А тому пропоную читачам ознайомитись із тисячолітньої давності переказом Великого князя Київського Володимира Мономаха, який був добре освіченим, як і його батько Всеволод, та володів п'ятьма мовами світу. Ліпше від нього ще ніхто не сказав так вдало і доступно про те, як треба жити і добрі справи творити, про що писав князь Володимир ще у 1108 році у своєму «Повчанні дітям».

(мовою оригіналу).

«Я, недостойний, дідом своїм Ярославом Мудрим і батьком своїм і матір'ю своєю з роду Мономахів, був наречений іменем Володимир. Сидячи на снях, тобто збираючись уже помирати, звертаюсь до вас з цим словом.

– Діти Мої, або хто інший! Слухаючи мою грамотицю, не посмійтесь над нею, а прийміть її до свого серця і не лінуйтесь, а щиро трудіться.

Що таке людина, як подумаєш про це? Велика розумом людина, та не може вона досягнути всіх чудес землі. Дивіться, як все мудро влаштовано на світі: як небо влаштовано, або як сонце, або як місяць, або як зірки, і тьма, і світло, і земля, як на водах покладена, Господи, завдяки волі твоїй!

А звірі, а птиці різні, а риби всілякі! І цьому диву подивуємося, як створено людину і які різні та багатоликі людські обличчя; якби і всіх людей зібрати, то кожен має свій вид і образ обличчя. І тому подивуємося, як птиці небесні із раю-вирію летять, і перш за все до нашого дому, але не посиляються в одній країні, а сильні й слабкі розлітаються по всіх землях, щоб наповнилися щебетом ліси й поля. Все це дано людям на користь, на їжу і на радість їм.

І знову скажемо: великі блага послані нам, грішним людям. Ті ж птиці небесні: коли їм звелено, то заспівають і звеселяють людей, а коли ні – то, маючи і мову свою, оніміють. Прочитавши от сі слова, діти мої, похваліть Творця всього земного й небесного, а все, що далі, – то мого слабого розуму повчання.

Перш за все, не забувайте убогих, а яко можете, по силі годуйте їх і подавайте сиротам. І вдову захистіть, не дайте сильним губити людину. Хто б то не був, правий чи винний перед вами, не вбивайте і не веліть вбивати його; якщо із вас завинив хто в смерті, не губіть християнської душі. Якщо ж вам доведеться цілувати хрест перед братами своїми, або перед будь ким, то перше спитайте свого серця, на чому ви зможете стояти твердо, і тільки тоді цілуйте, а поклявшись, не переписуйте клятви, бо загубите душу свою.

Ніколи не майте гордощів у своєму серці і в розумі, а скажіть: «Сьогодні живий, а завтра помру; смертні ми». Старих шануйте, як батька, а молодих, яко братів. Пам'ятайте як учив мудрий Василь (Василь Кесарівський – автор книги «повчань»).

Зібравши круг себе юнаків: при старших годиться мовчати, при мудрих – слухати, старшим підкорятися, з рівними і молодими мати згоду і бесіду вести без лукавства, а, що найбільше, розумом вбирати. Не лютувати словом, не ганьбити ніколи в розмові, не сміятися багато. Очі тримати донизу, а душу вгору.

В домі своєму не ледачкуйте, а за всім приглядайте самі, не покладайтеся на тиуна або на отрока (тиун – економічний господарчий розпорядник при дворі; отрок – слуга), щоб не посміялися люди ні над домом вашим, ні над вашим обідом. На війну вирушивши, не лінуйтеся, не сподівайтесь на воєвод; ні їжі, ні питтю не віддавайтеся без міри, ні солодкому сну. Сторожу самі наряджайте і вночі, з усіх боків поставивши охорону, лягайте відпочивати коло своїх воїнів, а вставайте рано. Зброю не скидайте з себе поспіхом, не оглянувшись добре. Адже буває, що через лінь людина зненацька гине.

Брехні остерігайтесь, і пияцтва, і облуди, від того душа гине і тіло. Куди б не верстали шлях своєю землею не давайте отрокам

своїм чинити зло і шкоду ні селам, ні посівам, щоб люд не проклинали вас. А куди б не прийшли і де б не запинилися, напійте і нагодуйте нужденного. Найбільше шануйте гостя, звідки б він до вас не прийшов: простий чи знатний, чи посол; якщо не може пошанувати його дарунком, то пригостіть його їжею і питвом, бо він, мандруючи далі, прославить вас у всіх землях доброю чи злою людиною.

Хворого навідайте, покійника проведіть в останню дорогу, бо всі ми смертні. Не проминіть ніколи людину, не привітавши її і добре слово їй мовте. Жінку свою любіть, та не давайте їй влади над собою.

Якщо забуваєте про це, то частіше заглядайте в мою грамотицю: і мені буде не соромно і вам буде добре.

Що вмієте, того не забувайте, а чого не вмієте, того навчайтеся, – як батько мій, дома сидючи, знав п'ять мов, через те й честь йому була в інших країнах. Лінощі – це мати всього дурного: хто що знав, те й забуде, а чого не вміє, того не навчиться. Доброю своєю рукою сіючи, не лінуйтесь ні на що хороше і хай не застане вас сонце в постелі. Так робив мій батько покійний і всі добрі мужі. На світанні, побачивши сонце, з радістю прославте день добрий і скажіть: «Господи, додай мені літа до літа, щоб я честю і добром виправдав життя своє». Так як кажу, коли сідаю думати з дружиною, або збираюсь чинити суд людям, або їхати на полювання, або збирати данину, або лягти спочивати. Спочинок у полудень людям дається за труди: після трудовців спочиває і звір, і птиця, і люди.

А тепер повідаю вам діти, як трудився я в походах і на ловах з тринадцяти років. Спершу я на Волгу пішов, лісами, крізь землю в'ятичів; послав мене батько туди, до Ростова Суздальського. І знову, вдруге ходив я до Смоленська, а від Смоленська ходив до Володимира на Волині. Тією ж зимою послали мене в Берестя (місто Брест) на пожарище, що поляки попалили. І там правив містом утихомиреним. Потім послав мене Святослав у Польщу, ходив я до чеського лісу, і ходив у тих землях чотири місяці.

Коли Святослав помер (київський князь Святослав помер у 1076 р.), знову я ходив у Смоленськ, а з Смоленська, повернувшись, пройшов крізь половецькі війська з боєм до Переяслава і застав там батька свого, який повернувся з походу. А потім того ж літа ходили ми з батьком до Чернігова битися з Борисом і Олегом і перемогли їх (битва поблизу Чернігова в 1078р.). знов ганялися до половцями і гнали їх за Хорол і обоз їхній великий взяли. А на весну посадив мене батько в Переяславі вище всіх братів. І билися ми з половцями і ходили до Дніпра за річку Супій і на шляху зустріли нас раптово половецькі князі, з 8 тисячами воїнів, і ми хотіли з ними битися, та наша зброя була відправлена вперед на возах, і ми вступили в місто Прилуки, а наступного дня пішли ми до Білої Вежі: перебили 900 половців і двох князів їхніх взяли, Осеня і Сакзя, і тільки два воїни їхніх втекли. І знову, після смерті батька, на Стугні билися ми з половцями до вечора, билися біля Халепа, села над Дніпром, а потім мир уклали з їхніми князями. А потім Олег пішов на мене з усією половецькою землею до Чернігова, і билась дружина моя з ним 8 днів за Малий Вал і не дала йому ввійти в місто. Пожалів я християнські душі, села палаючі та монастирі і сказав:

– Хай не похваляються своєю силою, погані, і віддав Олегові стіл його батька в Чернігові, а сам пішов на стіл свого батька в Переяславі. І вийшли ми з Чернігова і їхали крізь полки половецькі, близько 100 чоловік нас було, з дітьми та жінками. І облизували на нас половці, немов би вовки, стоячи біля перевозу і на горах (Болдині гори, що під Черніговом), та не далися ми їм на поживу, а живі та здорові прибули до Переяслава.

Сидів я в Переяславі три літа і три зими з дружиною своєю, і багато лиха та біди випали від війни і голоду. І ще не раз ми ходили на половців, ганялися за Боняком, били їхніх князів, а деяких брали в полон.

З Чернігова ж і до Києва я разів 100 їздив до батька на коні, верстаючи всю дорогу за один день до вечірні.

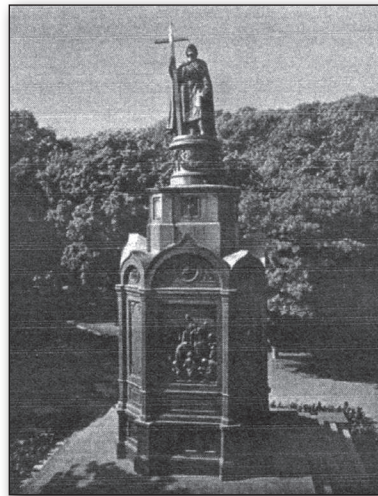
А всього походів було 83 великих, а решту й не згадаю менших. Уклав я мирів з половецькими князями без одного 20, при

батькові і без батька, і роздаровував багато худоби і своєї одежі. І відпустив із оков 100 кращих князів половецьких, серед них братів Шаруканевих, братів Богубарсових і братів Осиневих.

А ось як я турдився на ловах, полюваннях коли сидів у Чернігові: коней диких ловив я своїми руками в пущах і на рівнині і зв'язував їх живими. Два тури кидали мене рогами разом з моїм конем, один олень колов мене, а з двох лосів один топтав ногами, а другий рогами бив. Дикий кабан в мене на стегні меч обірвав, ведмідь мені при самому коліні пітник прокусив, а лютий звір (хижак з родини котячих) стрибнув до мене на сідло і коня зі мною повалив та доля зберегла мене живим і цілим. Із коня я падав багато разів і голову собі двічі розбивав, дуже й дуже, і руки та ноги в юності ламав, не дорожив своїм життям і не щадив своєї голови.

Що належало робити молодшому воїнові моєму, отроку, те сам я робив – на війні і на ловах, вночі і вдень, в спеку і в холод, не даючи собі спокою. Не покладався я на посадників, ні на бирічів (збирач податків та штрафів), все робив сам, що треба було, весь лад у дома в себе сам настановлював. Стежив за роботою ловчих і конюхів. І про соколів та яструбів сам піклувався (соколине та яструбине полювання було поширене при князівських дворах на часів Київської Русі). І бідного смерда, і убогу вдову теж не давав я на поталу сильним.

Не осудіть мене, діти, або хто інший, хто прочитає моє слово: не хвалю я ні себе, ні своєї сміливості, а хвалю я силу Творця і прославляю милість його за те, що він мене грішного і слабого, стільки років охороняв від смертельної небезпеки і не лінивим мене створив, а на всякі людські діла достойним.

Прочитавши цю грамотицю, постарайтесь робити добрі діла на землі. Смерті, діти, не бійтеся ні на війні, ні од звіра. Труд виконуйте мужський, як вам те подобає».

Володимир Мономах

Слова князя Володимира Мономаха нехай заляжуть у пам'яті кожного читача і нехай переказують вони ці слова дітям, внукам, правнукам своїм. Щоб повчання це стало життєвою потребою кожного справжнього українця, щоб бути справжнім патріотом своєї України.

Анатолій НАГРЕБЕЦЬКИЙ

Використана література та матеріали:

- Анапська Олена.* Козацька енциклопедія, 2009. с. 515.
- Аркас Микола.* Історія України – Русі, Київ, Вища школа, 1990.
- Бялковський Леон.* Поріччя Мурахви у XV-XVI ст., Кам.-Под., 1920.
- Боплан Г.* Опис України. – Львів, 1990.
- Вердум У.* Щоденник подорожі, яку я здійснив у роки 1670-1672 рр. через королівство Польське. (переклад Сварника, жовтень 1983, №9).
- Вишковський П.* Переслідувана церква, Католический Медіа-Центр, Київ, 2009.
- Грушевський М.С.* Барское староство, Киев, 1894.
- Зінченко А.* Нариси історії Подільського селянства 1917-1930. Вінниця, 2008.
- Історія міст і сіл України, Вінницька область, Київ, 1972.
- Книга Пам'яті України, Вінницька область, том 7, Київ, 1995.
- Нагребецький А.Н.* Трагедія мого краю, Вінниця, 2008.
- Нагребецький А.Н.* Шлях крізь віки, Вінниця, 2006.
- Нагребецький А.Н.* Іменами багата земля Шаргородська, Вінниця, 2014.
- Переможці, том 8, Шаргородський район, Вінниця, 2014.
- Подольские епархиальные ведомости, 1872, вип. 3.
- Полухин Л.* М. Кривонос, Д. Нечай, И. Богун, – народные герои Освободительной войны 1648-1654 гг., Киев, 1954.
- Реєстр війська Запорізького, 1649 р., Київ, 1995, с. 250–252.
- Русина О.В.* Україна під татарами і Литвою, том 6, Київ: Альтернативи, 1998, с.113.
- Смолій Б.А., Степанков В.С.* «Б.Хмельницький», Київ, 1995, сс. 422-425.
- Сборник сведений о Подольской губернии, вып.1,3. Кам.-Подольск, 1880, 1884. с.1-3, 35-60.
- Сецинский Е.И.* Труды Подольского Епархиального историко-статистического комитета, вып. 5, Кам.-Подольск, 1890-1891, стр.37-47. вып.9, Кам.-Подольск, 1901, стр. 102-103.

Матеріали Державного Архіву Вінницької області.

Матеріали Шаргородського районного архіву.

Матеріали Політанківської сільської ради.

Матеріали домашніх архівів жителів села Політанки:

Германюка В.А., Чайки М.П., Бойко В.Р., Заяця С.І.,

Паровенка Д.П., Дідика П.С., Єпур К.А., Мазур Л.Л.,

Штифурак Г.Г. та ін.

Періодичні видання:

Радянська Україна, 1989, 8 лютого.

Вінниччина, 1996, 26 грудня.

Вінницька газета, 2001, 22 листопада.

Подолія, 1996, 30 листопада.

Комунар, 1971, 12 січня.

Комунар, 1982, 3 квітня.

Комунар, 1984, 19 травня.

Комунар, 1987, 16 лютого, 30 липня.

Шаргородщина, 1995, 15 лютого.

З м і с т

Про заснування села	12
Татарські набіги	20
Литовський період (1363-1501 рр.).....	32
Польський період	40
Визвольна війна на Шаргородщині.....	44
Полк Брацлавський – Данило Нечай – полковник	52
Турецькі завойовники на Шаргородщині	66
Гайдамацький рух у наших краях	70
Належність краю до Росії	78
Життя селян до і після реформ 1861 року	82
Слово про володарів села	87
XX-те століття	89
Життя селян за радянської влади	91
Голод у Політанках	102
Репресії по-московськи	119
Народна творчість серед селян	126
Передвоєнні роки в Політанках	134
Політанки у роки війни	138
Війні ще не кінець	153
Слово про ветеранів	155
Спогади ветеранів війни	164
Роки післявоєнної відбудови	199

Епоха Олексія Дробчака	212
Політанківська сільська рада	235
Земельна реформа та її наслідки	252
Соціально-культурна сфера Політанок	276
Освіта	276
«Приют» у політанському маєтку	319
Медицина в Політанках	328
Будинок культури та бібліотека	334
Слово про Павла Кушніра	354
Окраса села – культові споруди	386
Поштове відділення зв'язку	392
Село – легенди та топоніми	395
Авторське звернення до читача	405
Використана література та матеріали	411

**Авторська подяка за допомогу у підготовці
книги до видання:**

Заяцю Степану Івановичу.
Народився 17.10.1942 р.,
уродженець села Політанки,
пенсіонер.

Шилюк Людмилі Петрівні.
Журналіст, фотограф.

У підготовці книги брали участь:

Гаврищенко Таїсія Василівна – учителька.

Смалюх Віра Василівна – директор Будинку культури.

Єпур Катерина Андріївна – сільський голова.

Мазур Лідія Леонідівна – секретар сільської ради.

Собко-Вовчок Ніна Федорівна – пенсіонерка.

Дідик Марія Павлівна – пенсіонерка.

Мельник Іван Володимирович – колишній голова колгоспу.

Личак Іоан – священник.

Паровенко Дмитро Павлович – колишній голова сільради.

Піх Надія Михайлівна – заступник редактора газети «Шаргородщина».

Дозорець Микола Павлович – фотограф.

Футорняк Андрій Олександрович – фотограф.

Доскоч Павло Петрович – завідуючий відділенням зв'язку.

Мазур Галина Йосипівна – колишня учителька.

Білоконь Олексій Геронійович – колишній учитель.

Анатолій Никифорович НАГРЕБЕЦЬКИЙ

Політанки – життєві обрії

Керівник проекту Анатолій Павлович Дідик

Подається в авторській редакції

Комп'ютерний набір
Світлана Романова

Комп'ютерне редагування
Михайло Бойко

Видавець
ТОВ «Меркьюрі-Поділля»

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 4136 від 11.08.2011
Підписано до друку 03.03.2015
Папір офсетний. Ум.-друк. арк. 12,85.
Гарнітура Times New Roman
Друк офсетний. Наклад 400 прим. Зам 24
Друк ПП Балюк І.Б.
Тел./факс: (0432) 52-08-02
e-mail: balyk2@mail.ru